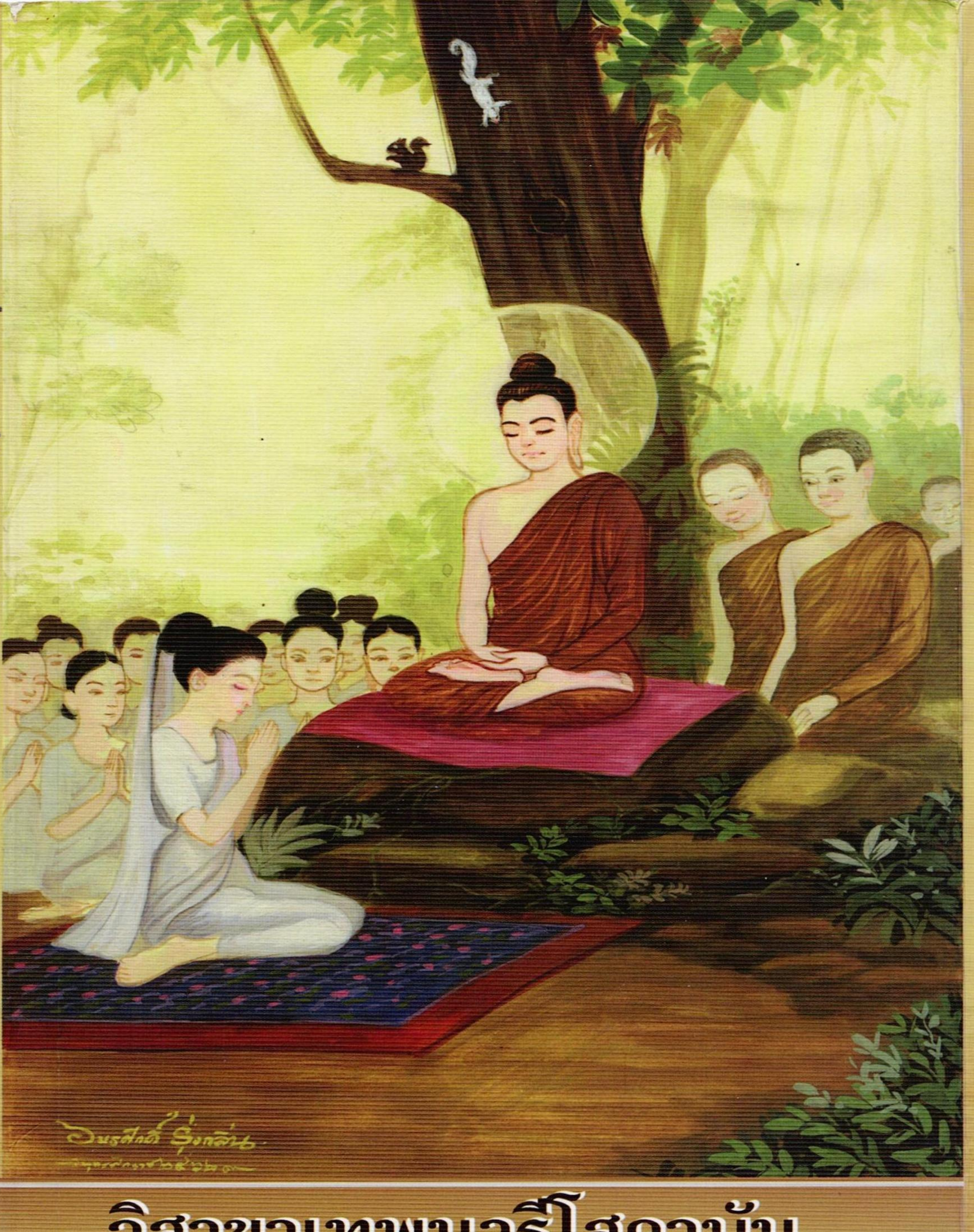

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน

(มหาอุบาสิกาผู้เป็นเลิศในการถวายทาน)

เรียบเรียงโดย : อนาคาริกกิตติสาระ

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน เรียบเรียงโดย : อนาคาริกกิตติสาระ

พระธรรมมงคลญาณ
(หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร)

วัดธรรมมงคลเถาบุญนนทวิหาร
สุขุมวิท 101 พระโขนง กรุงเทพฯ

"ชีวิตคนเราถ้าหากว่าไม่มีบุญกุศลติดตัว แล้วมันก็ไร้ประโยชน์ เพราะว่าจะสวยจะงาม จะหล่อเหลาเท่าไรก็ตาม ไม่พ้นที่จะไปอยู่บนกองไฟ พอไปอยู่ตรงนั้นเมื่อไหร่ก็หมดแล้ว มีอะไรนอกจากเถ้าถ่าน"

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน

(มหาอุบาสิกาผู้เป็นเลิศในการถวายทาน)

เรียบเรียงโดย : อนาคาริกกิตติสาระ

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน

เรียบเรียงโดย : อนาคาริกกิตติสาระ

ISBN ๙๗๘-๖๑๖-๑๔-๐๓๐๓-๔

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : มิถุนายน ๒๕๖๒

จำนวน : ๓,๓๐๐ เล่ม

เรียบเรียง : อนาคาริกกิตติสาระ

เขียนภาพ : อมรศักดิ์ รุ่งกลิ่น

บรรณาธิการ : สุรินทร์ บูระณา

ออกแบบปก : น.ส.กุศลิน สูนศรี

ศิลปกรรม : รุ่งฤทัย ศรีสุข

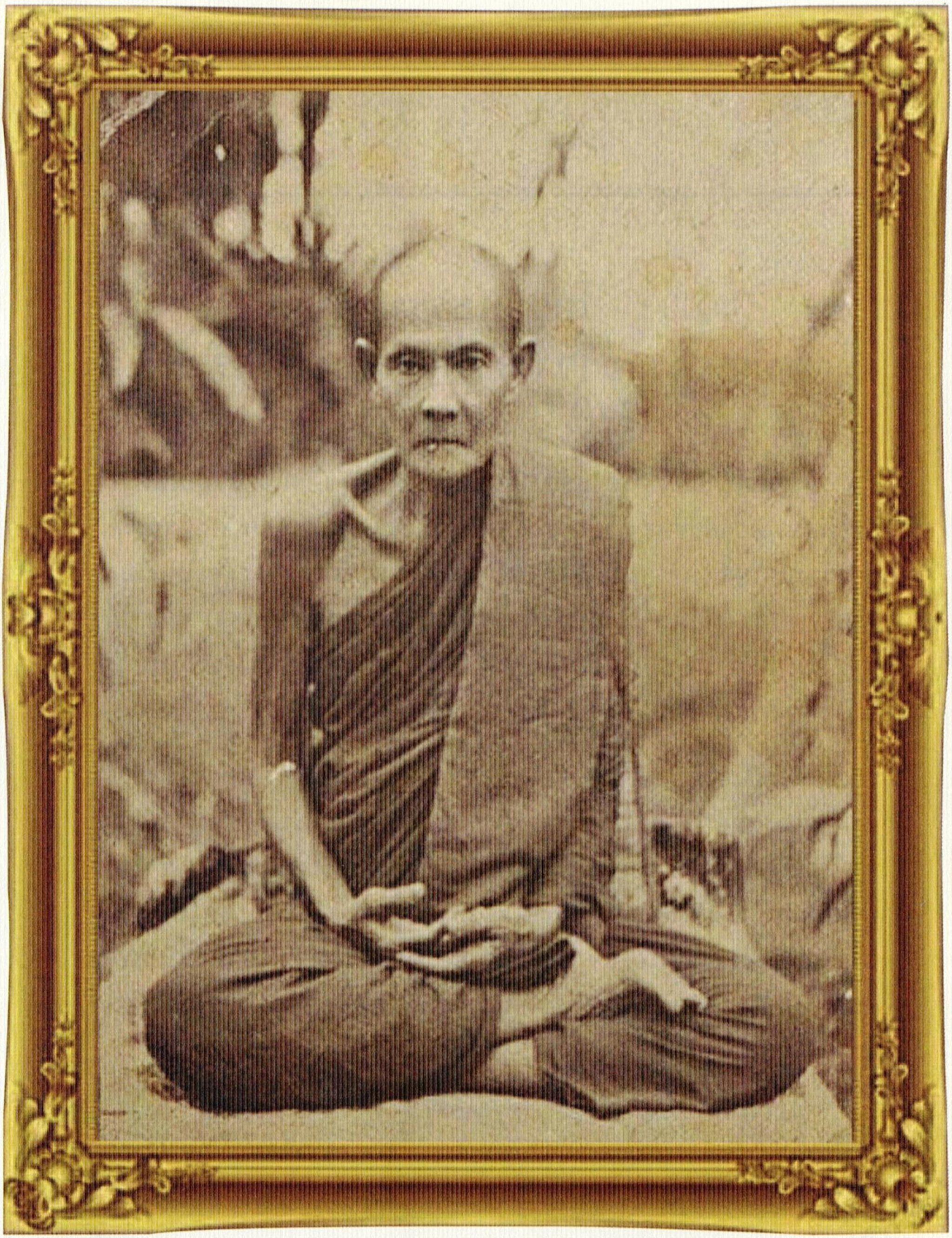
จัดพิมพ์โดย : คณะญาติธรรม

พิมพ์ที่ : บริษัท บุ๊ค ไทม์ จำกัด

๐-๒๔๑๕๒๖๒๑ ต่อ ๒๐๓

ฉบับแจกเป็นธรรมทาน

(ห้ามจำหน่าย)

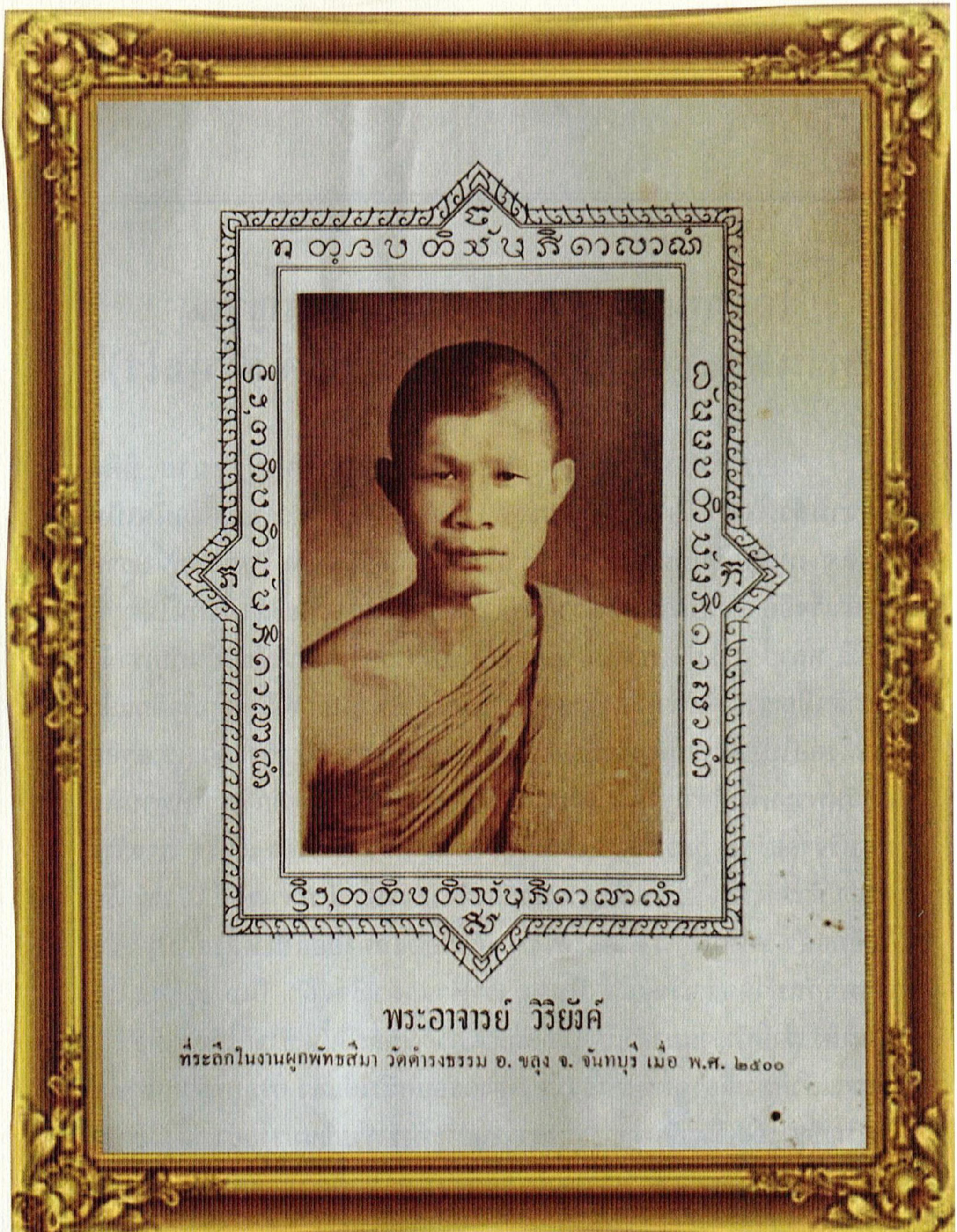

พระครูวินัยธร (ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ)

โอวาทธรรม
ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺตเถระ

"**ทาน** คือ เครื่องแสดงน้ำใจของมนุษย์ผู้มีจิตใจสูง มีเมตตาจิตต่อเพื่อมนุษย์และสัตว์ ด้วยการให้ การเสียสละแบ่งปัน มากน้อยตามกำลังของวัตถุเครื่องสงเคราะห์ที่มีอยู่จะเป็นวัตถุทาน ธรรมทาน หรือวิทยาทาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ นอกจากกุศล คือความดีที่ได้จากทานนั้น เป็นสิ่งตอบแทนที่เจ้าของทานได้รับโดยดีเท่านั้น. อภัยทานควรให้แก่กัน เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งผิดพลาดล่วงเกิน

คนมีทานย่อมเป็นผู้สง่าผ่าเผยเด่นในปวงชน เป็นที่เคารพรักในหมู่ชน จะตกอยู่ทิศใดย่อมไม่อดอยากขาดแคลน จะมีสิ่งหรือผู้อุปถัมภ์จนได้ไม่อับจนทนทุกข์ ผู้มีทานประดับตนย่อมไม่เป็นคนล้าสมัย บุคคลทุกชั้นไม่รังเกียจ ผู้มีทานย่อมเป็นผู้อบอุ่น หนุนโลกให้ชุ่มเย็น การเสียสละจึงเป็นเครื่องค้ำจุนโลก การสงเคราะห์กันทำให้โลกมีความหมายตลอดไป ไม่เป็นโลกที่ไร้ชาติขาดกระเจิง เหลือแต่ซากแผ่นดินไม่แห้งแล้งแข่งกับทุกข์ตลอดไป"

ภาพชุดนี้ได้เคยช่วยผู้หญิงคนหนึ่งให้รอดพ้นจากกระทะทองแดง

โอวาทธรรม พระธรรมมงคลญาณ (ท่านพระอาจารย์หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร)

"การให้ทาน รักษาศีล ภาวนา ที่เราทำนี้จุดมุ่งหมาย ก็คือ **"ความสำเร็จ"** เมื่อไรเราจะบรรลุความสำเร็จนั้น? ความสำเร็จนั้นเป็นทอดๆ เหมือนกันกับเราทำนา เราทำสำเร็จแล้วปีนี้ ต่อไปอีกปีหนึ่งเราก็ทำสำเร็จอีก ต่อไปอีกปีหนึ่งเราก็ทำสำเร็จอีก มันก็จะต้องสำเร็จกันไปทุกปีทุกปี หลายๆ ปีเข้า ความสำเร็จมันก็นับหลายครั้ง เช่นเดียวกันกับเรานั่งสมาธิ เมื่อเรานั่งไปสำเร็จแล้วชุดนี้ เรานั่งสมาธิต่อไปอีกครั้งก็สำเร็จอีกแล้ว เรานั่งต่อไปอีกครั้งก็สำเร็จอีกแล้ว เราจำศีลวันพระนี้สำเร็จแล้ว เราจำศีลอีกวันพระหนึ่งก็สำเร็จอีก เราจำศีลอีกครั้งหนึ่งก็สำเร็จอีก เราให้ทานพากันบริจาคสร้างกุฏิสำเร็จไป เราบริจาคทาน บวชพระ เอ้า สำเร็จ เราสร้างศาลา อ้าว สำเร็จไปอีกแล้ว เราพากันสร้างพระเจดีย์ มหาเจดีย์ เอ้า สำเร็จไปอีกแล้ว ความสำเร็จแต่ละครั้งๆ นั้นย่อมแสดงออกซึ่งพลังต่างๆ เช่นเราพากันทำนาสำเร็จแล้ว ปีขาล เราทำนาสำเร็จแล้ว ปีเถาะ ปีมะโรง ปีมะเส็ง เราก็ทำงานมาสำเร็จ เมื่อเราสำเร็จมาแต่ละปีนั้น ข้าวก็ได้มา เมื่อข้าวได้มาแล้วก็มาเลี้ยงครอบครัว เมื่อเลี้ยงครอบครัวได้แล้ว ครอบครัวเหล่านั้นก็เจริญขึ้น เมื่อเจริญขึ้นจากธรรมดา จนกระทั่งร่ำรวยขึ้นมา อย่างนี้ก็เรียกว่าสำเร็จขั้นสุดท้าย แม้ว่าเราจะสำเร็จเป็นปีๆ มาก็ตาม แต่มันก็ยังมีอีก

ที่เราจะสำเร็จขั้นสุดท้าย คือรวบรวม เช่นอย่างทำนาสำเร็จนี่เราไถดิน เราหว่าน เราดำข้าว เราเกี่ยวข้าว เรานวดข้าว เราขนข้าวขึ้นยุ้ง อย่างนี้เขาเรียกว่า สำเร็จแต่ละครั้ง เหมือนอย่างกับเรานั่งสมาธิวันนี้ วันพระนี้สำเร็จ วันพระก่อนสำเร็จไปแล้ว วันพระโน่นสำเร็จไปแล้ว ความสำเร็จแต่ละครั้งๆ นั้น มันก็เป็นปัจจัยที่จะทำให้เราเกิดสันติสุขภายในจิต ก็จะต้องมีการรวบรัดที่จะมาถึงความสำเร็จขั้นสุดท้ายอีกด้วย อีกทีหนึ่งด้วย

เรารักษาศีลหรือเราให้ทาน ที่เรากระทำกันอยู่นี้ จุดมุ่งหมายคืออะไร จุดมุ่งหมาย คือ สวรรค์และนิพพาน เป็นสถานที่ที่เราต้องการ ในที่เหล่านั้นจะต้องเกิดจากความสำเร็จ เราสำเร็จในการให้ทาน เราสำเร็จการรักษาศีล เราสำเร็จการภาวนาพระพุทธเจ้าของเรานั้น พระองค์บำเพ็ญบารมีมาสี่อสงไขยแสนกัป มาถึงชาตินี้พระองค์ก็ได้สำเร็จ ความสำเร็จของพระองค์ ก็คือ ความตรัสรู้เป็นพระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงความสำเร็จ เราท่านทั้งหลาย

ชีวิตหนึ่งนั้น..เราสำเร็จอะไรบ้าง มีอะไรที่เราสำเร็จ เราก็คงจะรู้ในตัวของเราว่า ทำอะไรสำเร็จมา แต่ทางโลกเราทำอะไรสำเร็จมา แต่ทางธรรมเราทำอะไรสำเร็จมา ความสำเร็จในทางโลกนั้น มันก็ดีใจชั่วหนึ่ง มันก็ดีอยู่เรียกว่า **“ความสำเร็จ”** แต่ความสำเร็จในทางธรรมนั้น เมื่อใครทำความสำเร็จอันนี้ขึ้นมาได้ ผู้นั้นก็ถือว่าเป็น **“ความสำเร็จอมตะ” “เป็นความสำเร็จที่ไม่ตาย”**

คำชวนอ่าน

หนังสือเกี่ยวกับนางวิสาขาเทพนารีโสดาบันเล่มนี้ เกิดขึ้นมาจากแรงบันดาลใจของผู้เขียนนับตั้งแต่วันวิสาขบูชา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้มีโอกาสพบพระอาจารย์องค์สำคัญ ณ องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก คือ พระเดชพระคุณพระเทพเจติยาจารย์ (พระอาจารย์หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร) ปัจจุบันที่พระธรรมมงคลญาณ วัดธรรมมงคลเถาบุญนนท์วิหาร ทำให้ข้าพเจ้าสนใจในปฏิปทาของท่านหลวงพ่อฯ

ต่อมาข้าพเจ้าได้ศึกษา **"หลักสูตรครูสมาธิ"** ณ สถาบันพลังจิตตานุภาพ (มูลนิธิหลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร) ครูสมาธิรุ่นที่ ๑๓ เตรสโม (เพชรมงคล) ภาคเสาร์-อาทิตย์ ในระหว่างที่เรียนนั้นพระเดชพระคุณได้เล่าถึงคุณงามความดีของนางวิสาขาให้ลูกศิษย์ฟังบ่อย ๆ เช่น นางวิสาขาได้บรรลุโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ แต่ก็มีครอบครัวได้ตามปกติ สามารถปฏิบัติธรรมได้ ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจ และมองเห็นว่านางวิสาขาได้เป็นผู้อุปถัมภ์ทำนุบำรุงพระศาสนามาอย่างดียิ่ง จึงเป็นบุคคลที่น่ายกย่อง และถือเป็นแบบอย่างที่ดี

หนังสือเล่มนี้จะประกอบไปด้วยประวัติของนางวิสาขาโสดาบัน ทำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงคุณสมบัติของนางวิสาขามหาอุบาสิกาผู้ยิ่งใหญ่ ซึ่งแฝงไปด้วยหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้ เช่น ลักษณะของนางที่เป็นเบญจกัลยาณี โอวาทธนัญชัยเศรษฐี ๑๐ ข้อ ที่ให้โอวาทแก่นางวิสาขาก่อนจะไปมีครอบครัว ตอนท้ายของเล่มได้พูดถึงลักษณะของพระโสดาบันบุคคล

จากพระอริยสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และการทำบุญ การถวายสังฆทาน คำถวายสังฆทาน การกราบพระ การประเคน การถวายสิ่งของแด่พระสงฆ์ เป็นต้น

หากเกิดบุญกุศลอันใด ผู้เขียนขอกราบถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และขอน้อมถวายเป็นกุศลแด่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ น้อมบูชาคุณต่อพระเดชพระคุณพระอาจารย์หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร บูชาคุณบิดามารดา ครูอุปัชฌาย์-อาจารย์ ผู้มีพระคุณ ญาติสนิท มิตรสหาย ที่เคยเกื้อหนุนกันมาทั้งในอดีต และปัจจุบัน พร้อมทั้งขออุทิศบุญกุศลให้แก่ เทพเทวดา เจ้ากรรมนายเวร รวมทั้งสรรพสัตว์ทั้งหลายด้วย

และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่หมู่ชนอย่างกว้างขวางต่อไป

(อนาคาริกกิตติสาระ)

ด้วยธรรม และเมตตา

สารบัญ

เรื่อง หน้า

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน

(มหาอุบาสิกาผู้เป็นเลิศในการถวายทาน)

ปัจจุบันชาติสมัยพุทธกาล

ในสมัยพุทธกาล นางวิสาขาเกิดในตระกูลเศรษฐีแห่งเมืองภัททิยนคร แคว้นอังคะ ซึ่งตั้งอยู่กับแคว้นมคธของพระเจ้าพิมพิสาร เป็นธิดาของนางสุมนเทวี (สุมนาเทวี) บิดาชื่อ **"ธนัญชัยเศรษฐี"** เป็นหลานของ **"เมณฑกเศรษฐี"** นางจันทปทุมา (ภริยาหลวง) เป็นที่รักดุจแก้วตาดวงใจของเมณฑกะผู้เป็นปู่ยิ่งนัก

สมัยนั้นเมณฑกคฤหบดี เป็นหัวหน้าของเหล่าผู้มีบุญมากมีทั้งหมด ๕ คน ครองตำแหน่งระดับเศรษฐี เหล่าผู้มีบุญมาก ๕ คน คือ เมณฑกเศรษฐี ๑ ภริยาหลวงของเศรษฐี ชื่อจันทปทุมา ๑ บุตรชายคนโตของเศรษฐี ชื่อธนัญชัย ๑ ภริยาของธนัญชัยนั้น ชื่อสุมนเทวี ๑ ทาสของเมณฑกเศรษฐี ชื่อปุณณะ ๑ มิใช่แต่เมณฑกเศรษฐีอย่างเดียว สมัยนั้นในราชอาณาจักรของพระเจ้าพิมพิสาร ก็มีบุคคลผู้มีโภคสมบัตินับไม่ถ้วนถึง ๕ คน คือ โชติยเศรษฐี ชฎิลเษศฐี เมณฑกะเศรษฐี ปุณณกเศรษฐี และกากวลิยเศรษฐี

อายุ ๗ ขวบบรรลุโสดาบันปัตติผล[๑]

พรรษาที่ ๕ หลังจากพระศาสดาตรัสรู้

พระองค์เล็งเห็นอุปนิสัยโสดาปัตติผลของครอบครัวเมณฑกเศรษฐี จึงเสด็จจาริกไปยังภัททิยนคร เมื่อท่านเมณฑกเศรษฐีได้ทราบข่าวว่า พระบรมศาสดาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์จำนวนมาก กำลังเสด็จมาสู่เมืองภัททิยะ **"ราชคฤห์"** เป็นคำไทย ส่วนภาษาบาลีคือ ราช+คห แปลว่า เมืองที่พระราชาครอบครอง **"ราชคฤห์"** (อ่านว่า ราดชะครึ-อังกฤษ: Rajgir) เป็นชื่อเมืองหลวงของแคว้นมคธสมัยพุทธกาล เป็นเมืองในหุบเขามีภูเขาล้อมรอบ ๕ ลูก จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เบญจคีรีนคร,คีรีบรรพตนคร, หรือภัททิยนคร ปัจจุบันเรียกว่า **"ราชคีร์"** (Rajgir) ราชคฤห์เป็นเมืองที่พระพุทธเจ้าเคยจำพรรษาอยู่ ๖ พรรษา และมีวัดเวฬุวัน ซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นที่เมืองนี้

"ราชคฤห์"เป็นเมืองที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกประดิษฐานพระพุทธศาสนาเป็นครั้งแรก โดยพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพระเจ้าพิมพิสารผู้ครองนคร ราชคฤห์เป็นเมืองที่มีประวัติความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามากที่สุด สถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าและพระสาวกยังปรากฏอยู่มากมาย เช่น พระคันธกุฎีบนยอดเขาคิชฌกูฏ วัดเวฬุวันซึ่งเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ถ้ำสุกรขาตาที่พระสารีบุตรได้บรรลุธรรม ถ้ำสัตบรรณคูหาที่ทำสังคายนาครั้งแรก เมืองหลวงของราชคฤห์ ถูกย้ายไปไว้ที่ปาฏลีบุตรตั้งแต่สมัยพระเจ้าอชาตศัตรู ส่งผลให้ราชคฤห์ในปัจจุบันเป็นเพียงเมืองเล็กๆ ในรัฐพิหารมีผู้อยู่อาศัยไม่มาก มีสภาพเกือบเป็นป่าแต่เป็นสถานที่แสวงบุญของชาวพุทธทั่วโลกแห่งหนึ่ง

---

๑ พระสูตร และอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย คาถาธรรมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๒, หน้าที่ ๗๔-๑๑๔.

เมื่อพระทศพลเสด็จมาถึงนครของตนแล้ว จึงเรียกเด็กหญิงวิสาขาหลานสาวแล้วมอบหมายให้เด็กหญิงวิสาขา พร้อมด้วยบริวาร ซึ่งขณะนั้นวิสาขามีอายุเพียง ๗ ขวบ พร้อมกับเด็กหญิงบริวาร ออกไปต้อนรับพระพุทธองค์ยังที่ประทับมาแล้วสั่งอย่างนี้ว่า

"แม่หนู เป็นมงคลทั้งเจ้า ทั้งปู่แล้ว จงพาเกวียน ๕๐๐ เล่ม พร้อมด้วยเด็กหญิง ๕๐๐ คน และมีทาสี ๕๐๐ นาง ผู้เป็นบริวารติดตามไป จงทำการรับเสด็จพระทศพลเถิด"

เด็กหญิงวิสาขาเมื่อได้ฟังคำของปู่นางจึงรับว่า "ได้เจ้าค่ะท่านปู่"

ก็ปฏิบัติตาม แต่เพราะนางเป็นผู้ฉลาดในเหตุ และมิใช่เหตุ นางก็ไปด้วยยานเท่าที่พื้นที่ยานจะไปได้ พร้อมด้วยบริวารออกไปทำการรับเสด็จที่นอกเมือง ขณะที่พระพุทธองค์ประทับพักผ่อนพระอิริยาบถอยู่นั้น เด็กหญิงวิสาขาพร้อมด้วยบริวาร ลงจากยานแล้วเดินเท้าเข้าไปเฝ้าพระศาสดาถวายบังคมแล้วนั่งลง ณ ที่อันสมควรแก่ตน

ครั้งนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้พวกเธอ ด้วยอำนาจกุศลที่ได้บำเพ็ญจริยามาของนาง เมื่อเทศนาจบลงเด็กหญิงวิสาขา พร้อมกับเด็กหญิง ๕๐๐ คน ก็ได้บรรลุเป็นพระโสดาบันปัตติผลด้วยกันทั้งหมด เดิมทีนางนับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมจากพระพุทธองค์ จึงได้หันมาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ส่วนท่านเมณฑกเศรษฐีเมื่อพระบรมศาสดาเสด็จมาถึงแล้ว จึงเตรียมเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ ระหว่างทางพวกเดียรถีย์มาห้าม แต่เศรษฐีก็มิได้เชื่อถ้อยคำของเดียรถีย์เหล่านั้น เมื่อไปถึงถวายบังคมพระศาสดาแล้วนั่ง ณ ที่สมควร พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรด

ซึ่งพระศาสดาตรัสอนุปุพพิกถา และอริยสัจ ๔ แก่เศรษฐีนั้น ด้วยอำนาจจริยาของเศรษฐีนั้นจบเทศนา เมณฑกเศรษฐีก็ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล เช่นกัน

ท่านเมณฑกเศรษฐี กราบทูลความที่เดียรถีย์กล่าวโทษแล้วห้ามไว้ให้พระศาสดาทรงทราบ ครั้งนั้น พระศาสดาทรงตรัสกับท่านเศรษฐีว่า

"คฤหบดีขึ้นชื่อว่าสัตว์ทั้งหลาย ย่อมไม่เห็นโทษของตนแม้มากย่อมโปรยโทษของชนเหล่าอื่นแม้ไม่มีอยู่กระทำให้มี ราวกับบุคคลโปรยแกลบลงในที่นั้น" แล้วตรัสพระคาถาว่า

"โทษของบุคคลอื่นเห็นได้ง่าย โทษของตนเห็นได้ยากบุคคลย่อมกล่าวโทษของผู้อื่น เหมือนโปรยแกลบแต่ปกปิดโทษของตน เหมือนพรานนกซ่อนตัวฉะนั้น"

จบพระดำรัสชนทั้งหลายบรรลุอริยผลเป็นจำนวนมากเมณฑกเศรษฐีกราบทูลอาราธนาพระบรมศาสดาพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ที่ติดตามเสด็จทั้งหมด เข้าไปรับอาหารบิณฑบาตในวันรุ่งขึ้น ณ ที่บ้านของตน ในเวลาเช้าพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อมด้วยสงฆ์สาวก เสด็จมายังเรือนของเมณฑกเศรษฐี ภายหลังฉันภัตตาหารพระพุทธองค์ทรงอนุโมทนา แล้วทรงแสดงธรรมโปรด นางจันทปทุมา นางสุมนาเทวี และนายปุณณะ ได้บรรลุโสดาปัตติผล เศรษฐีกราบทูลอาราธนาเพื่อถวายทาน โดยนัยเดียวกันนี้อีกกึ่งเดือน ตลอดระยะเวลา ๑๕ วัน ที่ประทับอยู่ที่ภัททิยนครนั้น ได้เลี้ยงดูพระภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยอาหารอย่างประณีตในนิเวศน์ของตนได้ถวายมหาทานตลอด กึ่งเดือน พระศาสดาประทับอยู่ ณ ภัททิยนครตามพุทธอัธยาศัยแล้ว ก็เสด็จหลีกไป

พระเจ้าปเสนทิโกศล ทูลขอผู้มีบุญจากพระเจ้าพิมพิสาร

สมัยพระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งเมืองสาวัตถี และพระเจ้าพิมพิสารแห่งเมืองราชคฤห์ มีความเกี่ยวข้องกันโดยต่างก็ได้ภคินี (น้องสาว) ของกันและกันมาเป็นมเหสี แต่เนื่องจากในเมืองสาวัตถีของพระเจ้าปเสนทิโกศลนั้น ไม่มีเศรษฐีตระกูลใหญ่ๆ ผู้มีทรัพย์สมบัติมากเลย และได้ทราบว่าในเมืองราชคฤห์ของพระเจ้าพิมพิสารนั้น มีเศรษฐีผู้มีทรัพย์สมบัติคณานับไม่ถ้วนอยู่ถึง ๕ คน ต่อมาวันหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำริว่า

"คนมีโภคะนับไม่ถ้วน มีบุญมากทั้ง ๕ มีอยู่ในแคว้นพระเจ้าพิมพิสาร แต่ในแคว้นของเราผู้มีบุญเช่นนั้น แม้เพียงคนเดียวก็ไม่มี อย่ากระนั้นเลย เราพึงไปสู่สำนักของพระเจ้าพิมพิสารขอผู้มีบุญมากสักคนหนึ่ง"

ดังนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงเสด็จมายังเมืองราชคฤห์ เข้าเฝ้าพระเจ้าพิมพิสารแล้วแจ้งความประสงค์ที่มาในครั้งนี้ ก็เพื่อขอพระราชทานตระกูลเศรษฐีในเมืองราชคฤห์นี้ไปอยู่ในเมืองสาวัตถีสักหนึ่งตระกูล พระองค์จึงเสด็จไปภัททิยนคร แคว้นอังคะ ครั้นเมื่อพระเจ้าพิมพิสารทรงทำปฏิสันถารทูลถามว่า "พระองค์เสด็จมา เพราะเหตุไร?"

พระเจ้าปเสนทิโกศลจึงตรัสว่า "หม่อมฉันมา ด้วยประสงค์ว่าคนมีโภคะนับไม่ถ้วน มีบุญมากทั้ง ๕ คน อยู่ในแคว้นของพระองค์ หม่อมฉันจักพาเอาคนหนึ่งจาก ๕ คนนั้นไป ขอพระองค์จงประทานคนหนึ่งใน ๕ คนนั้น แก่หม่อมฉันเถิด" พระเจ้าพิมพิสาร "หม่อมฉันไม่อาจจะให้ตระกูลใหญ่ ๆ ย้ายได้"

พระเจ้าปเสนทิโกศล "ถ้าหม่อมฉันไม่ได้ ก็จักไม่ไปจากที่นี่"

พระเจ้าพิมพิสารได้ตรัสตอบว่า"การโยกย้ายตระกูลใหญ่ ๆเพียงหนึ่งตระกูล ก็เหมือนกับแผ่นดินไหว"

พระเจ้าพิมพิสาร มอบธนัญเศรษฐีให้พระเจ้าปเสนทิโกศล

แต่เพื่อรักษาสัมพันธไมตรีต่อกันไว้ พระเจ้าพิมพิสารทรงได้ปรึกษากับอำมาตย์ทั้งหลายแล้วต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ตระกูลธนัญชัยเศรษฐี เป็นผู้เหมาะสม จึงมีดำรัสให้เศรษฐีเข้าเฝ้า และแจ้งความประสงค์ของพระเจ้าปเสนทิโกศลให้ทราบ จึงขอเชิญให้ไปอยู่เมืองสาวัตถีกับพระเจ้าปเสนทิโกศลพร้อมตรัสว่า

"ชื่อว่าการย้ายตระกูลใหญ่ๆ มีโชติยสกุล เป็นต้น เช่นเดียวกับแผ่นดินไหว แต่บุตรของเมณฑกเศรษฐีชื่อ ธนัญชัยเศรษฐีมีอยู่ หม่อมฉันปรึกษากับเธอเสร็จแล้ว จักถวายคำตอบแด่พระองค์"

ดังนี้แล้ว จึงมีดำรัสให้เศรษฐีเข้าเฝ้า เรียกธนัญชัยเศรษฐีมาแล้วพระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสว่า :

"จักพาเอาเศรษฐีมีทรัพย์คนหนึ่งไป เธอจงไปกับพระองค์เถิด"

ธนัญชัยเศรษฐีทูลตอบว่า:

"เมื่อพระองค์มีพระราชประสงค์ ข้าพระองค์ก็จักไปพระเจ้าข้า"

พระเจ้าพิมพิสาร : "ถ้าเช่นนั้น เธอจงทำการตระเตรียมไปเถิดพ่อ"

ฝ่ายพระราชาทรงทำสักการะใหญ่แก่เขาทรงส่งพระเจ้าปเสนทิโกศลไปด้วยพระดำรัสว่า "ขอพระองค์จงพาเศรษฐีนี้ไปเถิด"

ธนัญชัยเศรษฐียอมทำตามพระประสงค์นั้น จึงได้ทูลขอเวลาเพื่อกลับไปจัดเตรียมการให้พร้อมสำหรับเดินทาง

ธนัญชัยเศรษฐีทำการสร้างเมือง "สาเกต"

เมื่อถึงกำหนด พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จไปรับธนัญชัยเศรษฐียังภัททิยนครด้วยพระองค์เอง ธนัญชัยเศรษฐีได้ขนย้ายทรัพย์สมบัติพร้อมทั้งบริวาร และสัตว์เลี้ยงทั้งหลายเดินทางสู่พระนครสาวัตถี พร้อมกับพระเจ้าปเสนทิโกศล และเมื่อเดินทางถึงสถานที่อุดมสมบูรณ์แห่งหนึ่งช่วงเขตแคว้นของพระเจ้าปเสนทิโกศลในเวลาเย็น พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสสั่งให้หยุดพัก แล้วขณะที่พักค้างแรมระหว่างทาง ก่อนเข้าเมืองธนัญชัยเศรษฐีเห็นว่าภูมิประเทศบริเวณที่พักนั้นเป็นชัยภูมิเหมาะสมดี อีกทั้งตนเองก็มีบริวารติดตามมาเป็นจำนวนมาก ถ้าไปตั้งบ้านเรือนภายในเมืองก็จะคับแคบ

ธนัญชัยเศรษฐีได้ทูลถามว่า

"สถานที่นี้อยู่ในแว่นแคว้นของพระราชาองค์ใดพระเจ้าข้า?"

พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงตอบว่า : "เป็นแว่นแคว้นของเราเอง ท่านเศรษฐี"

ธนัญชัยเศรษฐีทูลถามว่า : "จากที่นี้ไปถึงเมืองสาวัตถี ไกลเท่าไรพระเจ้าข้า?"

พระเจ้าปเสนทิโกศลตอบว่า : "อยู่ห่างออกไปอีก ๗ โยชน์"

ถ้าเช่นนั้นทรงโปรดอนุญาตให้ข้าพระองค์ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่นี่เถิดเพราะบริวารของข้าพระองค์มีมาก เกรงว่าจะทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นหากจะให้พำนักอยู่ในเมืองสาวัตถี จึงขออนุญาตพระเจ้าปเสนทิโกศลก่อตั้งบ้านเมืองลง ณ ที่นั้น โดยธนัญชัยเศรษฐีทูลว่า

"ภายในพระนครคับแคบ ชนบริวารของข้าพระองค์มีอยู่มาก ถ้าพระองค์ทรงโปรดแล้วไซร้ ข้าพระองค์พึงอยู่จับจองกันที่นี้แหละ พระเจ้าข้า"

พระราชาทรงยินยอมจึงตรัสสั่งว่า

"เชิญตามประสงค์เถิดท่านเศรษฐี"

จึงทรงอนุญาตให้สร้างเมืองในที่นั้น ได้พระราชทานแก่เศรษฐีนั้นแล ต่อมาเมืองนั้นจึงได้นามว่า**"เมืองสาเกต"**

ลักษณะของเบญจกัลยาณี[๒]

ในเมืองสาวัตถีนั้นมีเศรษฐีตระกูลหนึ่งชื่อว่า **"มิคารเศรษฐี"** มีบุตรชายชื่อ **"ปุณณวัฒนกุมาร"** บิดามารดาขอให้เขาแต่งงานเพื่อสืบทอดวงศ์ตระกูล ขณะนั้น บิดาของเขารู้ว่าบุตรของเราเจริญวัยถึงกาลที่จะครองเรือน ครั้งนั้นมารดาบิดากล่าวกะเขาว่า

"พ่อเจ้า จงเลือกหญิงที่ชอบใจมาเป็นภรรยาของเจ้าเถิด"

ปุณณะ : "เกล้ากระผมยังไม่อยากมีภรรยาหรอก"

มารดาบิดา : "เจ้าอย่าทำอย่างนี้ ลูกเอ๋ย ธรรมดาตระกูลที่ไม่มีบุตรตั้งอยู่ไม่ได้นะ"แต่เขาเองไม่มีความประสงค์จะแต่ง ทนการรบเร้าของบิดามารดาในเรื่องคู่ครองมิได้ เขาจึงหาอุบายเลี่ยง โดยบอกแก่บิดามารดาว่า ถ้าได้หญิงที่มีความงามครบครบทั้ง ๕ อย่าง ซึ่งเรียกว่า **"เบญจกัลยาณี"** แล้วจึงจะยอมแต่งงานด้วย ปุณณวัฒนกุมารนั้นเมื่อถูกมารดาบิดาพูดรบเร้าอยู่จึงกล่าวว่า "ถ้ากระนั้น หากเมื่อใดพบหญิงสาวที่ประกอบพร้อมด้วยความงาม ๕ อย่าง และมีคุณสมบัติ สมกับหน้าที่จะเป็นแม่เรือนแล้ว ตนก็จักทำตามคำขอร้องนั้น"

---

๒ พระพรหมคุณาภรณ์ (พระธรรมปิฎก) ป.อ. ปยุตฺโต,พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.

มารดาบิดาถามว่า "ชื่อว่าความงาม ๕ อย่างนั้น มีอะไรบ้างเล่า? พ่อ"

ปุณณวัฒนกุมารตอบว่า "ความงาม ๕ อย่าง คือ ผมงาม เนื้องาม กระดูกงาม ผิวงาม และวัยงาม"

ผมของหญิงผู้มีบุญมากเป็นเช่นกับหางนกยูงแก้ปล่อยระชายผ้านุ่ง แล้วกลับมีปลายงอนตั้งขึ้นชื่อว่า **"ผมงาม"**

ริมฝีปากเช่นกับผลตำลึง (สุก) ถึงพร้อมด้วยสีเรียบชิดสนิทดี ชื่อว่า **"เนื้องาม"**

ฟันขาวเรียบเป็นระเบียบไม่ห่างกันงดงามดุจแห่งสังข์ที่เขาขัดสีแล้ว ชื่อว่า **"กระดูกงาม"** ผิวพรรณของหญิงดำไม่ลูบไล้ด้วยเครื่องประเทืองผิว ก็ดำสนิทประหนึ่งพวกอุบลเขียว หากผิวขาวประหนึ่งดอกกรรณิการ์ ชื่อว่า **"ผิวงาม"** หญิงที่แม้คลอดบุตรแล้วตั้ง ๑๐ ครั้ง ก็ยังดูงามเหมือนเพิ่งมีบุตรเพียงคนเดียว ยังสาวพริ้งอยู่ ชื่อว่า **"วัยงาม"**

สรุปตามบาลีว่า เบญจกัลยาณี ความงามของสตรี ๕ อย่าง คือ

๑. เกสกลฺยาณํ ผมงาม คือ หญิงที่มีผมยาวถึงสะเอว แล้วปลายผมงอนขึ้น

๒. มงฺสกลฺยาณํ เนื้องาม คือ หญิงที่มีริมฝีปากแดงดุจผลตำลึงสุก และเรียบชิดสนิทกันดี

๓. อฏฺฐิกลฺยาณํ กระดูกงาม คือ หญิงที่มีฟันสีขาวประดุจสังข์ และเรียบเสมอกัน

๔. ฉวิกลฺยาณํ ผิวงาม คือ หญิงที่มีผิวงามละเอียด ถ้าดำก็ดังดอกบัวเขียว ถ้าขาวก็ดังดอกกรรณิการ์

๕. วยกลฺยาณํ วัยงาม คือ หญิงที่แม้จะคลอดบุตรถึง ๑๐ ครั้ง ก็ยังคงสภาพร่างกายสาวสวยดุจคลอดครั้งเดียว

มิคารเศรษฐี
ส่งพราหมณ์ไปแสวงหาหญิงเบญจกัลยาณี

มิคารเศรษฐีผู้บิดาเมื่อได้ฟัง จึงให้เชิญพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านอิตถีลักษณะมาถามว่าหญิงผู้มีความงามดังกล่าวนี้มีหรือไม่ เมื่อพวกพราหมณ์ตอบว่ามี จึงส่งพราหมณ์เหล่านั้นออกเที่ยวแสวงหาตามเมืองต่างๆ พร้อมทั้งมอบพวงมาลัยทอง เป็นเครื่องหมั้นไปด้วย ครั้งนั้น มารดาบิดาของนายปุณณวัฒนกุมารนั้น เชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาให้บริโภคแล้วถามว่า

"ผู้หญิงที่ต้องด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี มีอยู่หรือไม่?"

พราหมณ์เหล่านั้น ตอบว่า : "จ้ะ มีอยู่" เศรษฐีกล่าวว่า:

"ถ้ากระนั้น พวกท่าน ๘ คน จงไปแสวงหาเด็กหญิงเช่นนั้นมาให้เรา"

ดังนี้แล้ว ให้ทรัพย์เป็นอันมาก พร้อมกับสั่งว่า

"หากพวกท่านพบสตรีงาม ตามประสงค์ของบุตรเราพึงประดับพวงมาลัยทองคำนี้แก่เธอ"

จึงส่งพราหมณ์เหล่านั้นออกเที่ยวแสวงหาตามเมืองต่างๆ พร้อมทั้งมอบพวงมาลัยทองคำอันมีราคาแสนหนึ่ง เป็นเครื่องหมั้นไปด้วย

งานประจำปีของเมืองสาเกต

พวกพราหมณ์เที่ยวแสวงหาไปตามเมืองต่าง ๆ ทั้งเมืองเล็กเมืองใหญ่ ก็ไม่พบเด็กหญิงที่ต้องด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี เหล่าพราหมณ์จึงออกเดินทางกลับไปจนถึงเมืองสาเกต ในวันนั้นเมืองสาเกต มีงานประจำปีชื่อว่า

"งานนักขัตฤกษ์"[๓] ในกาลนั้นแม้กระกูลที่ไม่ออกภายนอก ก็ออกจากเรือนกับบริวาร มีร่างกายมิได้ปกปิด ไปสู่ฝั่งแม่น้ำด้วยเท้า ในวันนั้นถึงบุตรหลานของตระกูลขัตติยมหาศาลทั้งหลาย เป็นต้น ก็ยืนแอบหนทางนั้นๆ ด้วยตั้งใจว่า เมื่อพบเด็กหญิงตระกูลที่ตนพึงใจ มีชาติเสมอด้วยตนแล้วจะคล้องด้วยพวงมาลัย (เป็นงานประจำปีของนครสาเกต ในงานนี้ชาวเมืองทุกคนเผยร่างโดยปราศจากผ้าคลุมปิดหน้าเดินเท้าไปยังแม่น้ำ) จึงคิดกันว่า "การงานของพวกเราคงสำเร็จในวันนี้เป็นแน่"

พราหมณ์ได้พบวิสาขา

พราหมณ์เหล่านั้น ได้เดินเข้าไปถึงศาลาแห่งหนึ่งริมฝั่งแม่น้ำ ขณะนั้นนางวิสาขา มีอายุย่างเข้า ๑๕ - ๑๖ ปี ประดับประดาด้วยเครื่องอาภรณ์ครบทุกอย่าง มีเหล่ากุมารีหญิงบริวาร ๕๐๐ คน แวดล้อม พากันไปเที่ยวชมงานกำลังมุ่งหน้าออกมาเที่ยวเล่นน้ำกันที่ท่าน้ำ บังเอิญขณะนั้นฝนตกลงมาอย่างหนัก เด็กหญิง ๕๐๐ คน ก็พากันรีบวิ่งเข้าไปในศาลาเพื่อหลบฝน

พวกพราหมณ์พิจารณาดูอยู่ ก็ไม่เห็นเด็กหญิงเหล่านั้นแม้สักคนเดียวที่ต้องด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี ส่วนวิสาขายังคงเดินเข้าไปยังศาลา ด้วยการเดินตามปกติ มิได้วิ่งเช่นคนอื่น ผ้าและอาภรณ์เปียกโชก ทำให้พวกพราหมณ์ทั้งหลายรู้สึกแปลกใจ ประกอบกับต้องการจะเห็นลักษณะฟันของนางด้วย จึงถามนางว่า "เพราะเหตุใด เธอจึงไม่วิ่งหลบหนีฝน เหมือนกับหญิงอื่นๆ หญิงผู้นี้เฉื่อยชา สามีของหล่อนเห็นทีจักไม่ได้ แม้เพียงข้าวปลายเกวียน"

---

๓ วิวฏฺฐนกฺขตฺต นักษัตรเปิดเผย เป็นงานประจำปีของนครสาเกต ในงานนี้ชาวเมืองทุกคนเผยร่างโดยปราศจากผ้าคลุมปิดหน้า และต้องเดินเท้าไปยังแม่น้ำ.

วิสาขาได้ยินดังนั้นจึงพูดกะพราหมณ์เหล่านั้นว่า :

"พวกท่านว่าใครกัน"

พราหมณ์ : "ก็ว่าเธอ นั่นแหละแม่หญิง"

ลำดับนั้น นางจึงถามพราหมณ์เหล่านั้นด้วยเสียงอันไพเราะอีกว่า

"เพราะเหตุไร? จึงว่าฉัน"

พราหมณ์ : "หญิงบริวารของเธอ ไม่ต้องการให้ผ้า และเครื่องประดับเปียกจึงรีบวิ่งเข้าสู่ศาลา แล้วเหตุใดเธอจึงไม่รีบ เธอปล่อยให้ผ้าและเครื่องอาภรณ์เปียก เพราะฉะนั้น พวกเราจึงพากันว่าเธอ"

วิสาขา : "ท่านทั้งหลาย พวกท่านอย่าพูดอย่างนี้ ฉันแข็งแรงกว่าเด็กหญิงเหล่านั้นเสียอีก แต่ฉันกำหนดพิจารณาเหตุการณ์แล้ว จึงไม่วิ่งไป"

พราหมณ์: "เหตุอะไรล่ะ? แม่หญิง"

ชน ๔ พวกเมื่อวิ่งจะดูแล้วไม่งาม

วิสาขาได้กล่าวตอบชี้แจงเหตุผลให้พราหมณ์ในที่นั้นทราบดังนี้

วิสาขาตอบว่า : "ท่านทั้งหลาย ชน ๔ จำพวก เมื่อวิ่ง ย่อมไม่งาม"

พราหมณ์ : "ชน ๔ จำพวก เหล่าไหน? เมื่อวิ่ง ย่อมไม่งาม แม่หญิง"

วิสาขา : "**พระราชา** ผู้อภิเษกแล้ว ทรงประดับประดาแล้วด้วยเครื่องอาภรณ์ทั้งปวง เมื่อถกเขมรวิ่งไปในพระลานหลวงย่อมไม่งาม ย่อมได้รับความครหาเป็นแน่นอนว่าทำไม พระราชาองค์นี้จึงวิ่งเหมือนคฤหบดี ค่อยๆ เสด็จไปนั่นแหละ จึงจะงาม

ช้างมงคลของพระราชา ประดับแล้ววิ่งไปก็ไม่งาม ต่อเมื่อเดินไปด้วยลีลาแห่งช้าง จึงจะงาม

บรรพชิต เมื่อวิ่ง ก็ไม่งาม ย่อมได้แต่ความครหาอย่างเดียวเท่านั้น ว่าทำไม สมณะรูปนี้ จึงวิ่งไปเหมือนคฤหัสถ์ แต่ย่อมงาม ด้วยการเดินอย่างอาการของผู้สงบเสงี่ยม

สตรี เมื่อวิ่งก็ไม่งาม ย่อมถูกเขาติเตียนอย่างเดียวว่าทำไม หญิงคนนี้จึงวิ่งเหมือนผู้ชาย แต่ย่อมงามด้วยการเดินอย่างธรรมดา พ่อทั้งหลาย ชน ๔ จำพวกเหล่านั้นเมื่อวิ่งไป ย่อมไม่งาม"

พราหมณ์ : "นอกจากนั้นเหตุอื่นยังมีอีกมั้ย? แม่หญิง"

วิสาขา : "ท่านทั้งหลาย ธรรมดามารดาบิดา ถนอมอวัยวะน้อยใหญ่เลี้ยงดูธิดา เพราะว่า พวกฉัน ชื่อว่าเป็นสิ่งของอันมารดาบิดาพึงขาย มารดาบิดาเลี้ยงฉันมา ก็เพื่อต้องการจะส่งไปสู่ตระกูลอื่น ถ้าว่าในเวลาที่พวกฉันวิ่งไป เหยียบชายผ้านุ่งหรือลื่นล้มลงบนพื้นดิน มือหรือเท้าก็จะพึงหัก พวกฉันก็จะพึงเป็นภาระของตระกูลนั้นแล ส่วนเครื่องแต่งตัว เปียกแล้วก็จักแห้ง ดิฉันกำหนดเหตุนี้ จึงไม่วิ่งไปล่ะท่าน"

พราหมณ์สวมมาลัยทองคำให้นางวิสาขา

พวกพราหมณ์ได้ฟังปฏิภาณโวหารของนาง อีกทั้งได้เห็นว่านางวิสาขามีลักษณะของกุลสตรีถูกต้องตามตำราอิตถีลักษณะครบทุกประการ จึงให้สาธุการแก่นางว่า"สมบัติเช่นนี้ พวกเรายังไม่เคยเห็นที่ไหนเลย"
แล้วกล่าวว่า : "แม่หญิง พวงมาลัยนี้ สมควรแก่เธอเท่านั้น"

พราหมณ์จึงได้คล้องพวงมาลัยทองคำนั้นให้

วิสาขาสงสัย จึงถามพวกเขาว่า : "ท่านทั้งหลาย พวกท่านมาจากเมืองไหนกัน?"

พราหมณ์ : “จากเมืองสาวัตถี แม่หญิง”

วิสาขา : “ตระกูลเศรษฐี ชื่อไรล่ะท่าน?”

พราหมณ์ : “ชื่อมิคารเศรษฐี แม่หญิง”

วิสาขา : “บุตรของท่านเจ้าพระคุณ ชื่อว่ากระไร?”

พราหมณ์ : “ชื่อปุณณวัฒนกุมาร แม่หญิง”

วิสาขานั้น รับรองว่า : “ตระกูลของเรา เสมอกัน”

ดังนี้แล้ว พวกพราหมณ์จึงเล่าความประสงค์ และความเป็นมาของตระกูลมิคารเศรษฐีให้นางทราบโดยตลอด จึงส่งข่าวไปแก่บิดาว่า “คุณพ่อและคุณแม่จงส่งรถมารับพวกดิฉัน”

แม้นางวิสาขาจะเดินมาในตอนแรกเพราะตอนนี้ได้ประดับด้วยมาลัยทองคำแล้ว ย่อมไม่เหมาะที่จะเดินไปเช่นนั้น และบิดาของนางวิสาขาก็ได้ส่งรถไปรับ ๕๐๐ คัน นางวิสาขานั้นกับบริวารขึ้นรถ ที่กั้นฉัตร หรือใบตาลข้างบน ส่วนหญิงบริวาร ๕๐๐ คน ขึ้นยานธรรมดาไปพร้อมยกผ้านุ่งขึ้นมาพาดบ่า วิสาขานำพราหมณ์เหล่านั้นกลับมายังเรือน พวกพราหมณ์ทั้ง ๘ ก็ได้เดินทางไปบ้านท่านธนัญชัยเศรษฐี ด้วยกันเมื่อเดินทางไปถึง ณ ที่นั้น นางแจ้งให้บิดาทราบ ท่านธนัญชัยเศรษฐี ซักถามพราหมณ์เหล่านั้นว่า

“พวกท่านมาจากไหนกัน?”

พราหมณ์ตอบว่า : “มาจากเมืองสาวัตถี ท่านมหาเศรษฐี”

เศรษฐีถาม : “เศรษฐีของพวกท่านชื่อว่ากระไร?”

พราหมณ์ : “ชื่อมิคารเศรษฐี”

เศรษฐี : “มีทรัพย์มากเท่าไร?”

พราหมณ์ : “๔๐ โกฏิ ท่านมหาเศรษฐี”

เศรษฐีรับคำ ด้วยคิดว่า "ทรัพย์เท่านั้น เทียบทรัพย์ของเรา ก็เท่ากับกากนิดเดียว แต่ไม่มีประโยชน์ที่จะคิดในเรื่องอื่น นอกจากเรื่องที่นางทาริกาจักได้มีผู้ดูแลแล้วล่ะ"

เศรษฐีเชื้อเชิญให้พราหมณ์พำนักอยู่ในเรือนตน ทำสักการะแก่พราหมณ์เหล่านั้นพักอยู่วัน ๒ วัน แล้วก็ส่งกลับ

พราหมณ์เดินทางกลับเมืองสาวัตถี

เมื่อพวกพราหมณ์เหล่านั้นเดินทางกลับถึงกรุงสาวัตถีแล้ว ก็เข้าไปแจ้งเรื่องราวต่อท่านมิคารเศรษฐีว่า "พวกข้าพเจ้าได้พบนางทาริกาแล้ว"

มิคารเศรษฐี : "ลูกสาวของท่านผู้ใดล่ะ?"

พราหมณ์ : "ของธนัญชัยเศรษฐี" มิคารเศรษฐีคิดว่า

"นางเป็นทาริกาแห่งตระกูลใหญ่ เมื่อท่านเศรษฐีตกลงแล้ว เราควรจะนำนางมาโดยเร็วทีเดียว"

ดังนี้แล้ว กราบทูลแด่พระเจ้าปเสนทิโกศลเพื่อไปในเมืองนั้น พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงดำริว่า : "ตระกูลท่านธนัญชัยเศรษฐีนั้นเราได้นำมาจากสำนักของพระเจ้าพิมพิสารแล้วให้อยู่อาศัยในเมืองสาเกต เราควรจะทำความยกย่องแก่ตระกูลนั้น"

แล้วจึงรับสั่งว่า : "แม้เรา ก็จักไปด้วย"

มิคารเศรษฐีทูลว่า : "ดีละ พระเจ้าข้า" ดังนี้แล้ว ส่งข่าวไปบอกแก่ธนญชัยเศรษฐีว่า "ข้าพเจ้าจักโดยเสด็จมากับพระราชา พลของพระราชามาก ท่านสามารถรับรองชนประมาณเท่านั้นหรือไม่"

ฝ่ายท่านธนัญชัยเศรษฐีก็ได้ส่งข่าวตอบไปว่า :

"แม้พระราชาจะเสด็จมาสัก ๑๐ พระองค์ ขอจงเสด็จมาเถิด"

มิคารเศรษฐี พาเอาคนที่เหลือในนครใหญ่ไป เหลือไว้เพียงคนเฝ้าเรือน หยุดพักในหนทางกึ่งโยชน์แล้ว ส่งข่าวไปให้รู้ว่า

"พวกข้าพเจ้าได้มาถึงแล้ว" พวกพราหมณ์ได้เห็นปัญญาอันชาญฉลาด และคุณสมบัติเบญจกัลยาณีครบทุกประการแล้ว จึงขอให้นางพาไปที่บ้าน เพื่อทำการสู่ขอต่อพ่อแม่ตามประเพณี เมื่อสอบถามถึงชาติตระกูล และทรัพย์สมบัติก็ทราบว่ามีเสมอกัน จึงสวมพวงมาลัยทองให้นางวิสาขา เป็นการหมั้นหมาย และกำหนดวันวิวาห์มงคล

ธนัญชัยเศรษฐีกับธิดาจัดสถานที่ต้อนรับ พระเจ้าปเสนทิโกศล และมิคารเศรษฐี

ธนัญชัยเศรษฐีก็ได้จัดส่งเครื่องบรรณาการเป็นอันมากไปตามธรรมเนียม แล้วปรึกษากับธิดาว่า

"เธอ ได้ยินว่า พ่อผัวของเจ้า มากับพระเจ้าปเสนทิโกศล เราควรจัดเรือนหลังไหน สำหรับพ่อผัวของเจ้านั้น หลังไหนสำหรับพระราชา หลังไหนสำหรับชนอื่นๆ มีอุปราช เป็นต้น"

เศรษฐีธิดาผู้ฉลาด มีญาณเฉียบแหลมดุจยอดเพชร ตั้งความปรารถนาไว้ตลอดแสนกัป สมบูรณ์แล้วด้วยอภินิหาร จัดแจงเรื่องดังกล่าวโดยสั่งการว่า

"ท่านทั้งหลายจงจัดแจงเรือนหลังโน้นเพื่อพ่อผัวของเรา หลังโน้นเพื่อพระราชา หลังโน้น เพื่ออุปราชเป็นต้น" ดังนี้แล้ว ให้เรียกทาสและกรรมกรมาจัดการว่า

“พวกท่าน เท่านี้คน จงทำกิจที่ควรทำแก่พระราชา เท่านี้คน จงทำกิจที่ควรทำแก่อุปราชเป็นต้น พวกท่านนั่นแลจงดูแลแม้สัตว์พาหนะมีช้างและม้าเป็นต้น แม้คนผูกม้าที่มาด้วย ก็จงดูแลให้ได้ชมมหรสพในงานมงคล”

ถามว่า : “เพราะเหตุไร? นางจึงจัดอย่างนั้น” ตอบว่า : เพราะคนบางคน อย่าได้เพื่อพูดว่า เราไปสู่ที่มงคลแห่งนางวิสาขาไม่ได้อะไรเลย ทำแต่กิจมีการเฝ้าม้า เป็นต้น ไม่ได้เที่ยวตามสบายเลย”

เครื่องแต่งตัวนางวิสาขา ใช้เวลาทำถึง ๔ เดือนจึงแล้วเสร็จ

ธนัญชัยเศรษฐี บิดาของนางวิสาขา ให้เรียกช่างทองมา ๕๐๐ คนแล้วกล่าวว่า “พวกท่านจงทำเครื่องประดับชื่อ **“มหาลดาปสาธน์”** เพื่อมอบให้แก่แก่ธิดาของเรา ซึ่งเป็นเครื่องประดับชนิดพิเศษ เป็นชุดยาวติดต่อกันตั้งแต่ศีรษะจรดปลายเท้า ประดับด้วยเงินทอง และรัตนะอันมีค่าถึง ๙ โกฏิกหาปณะ ค่าแรงฝีมือช่างอีก ๑ แสน เป็นเครื่องประดับที่หญิงอื่นๆ ไม่สามารถจะประดับได้เพราะมีน้ำหนักมาก”

ดังนั้น จึงสั่งให้ใช้ทองทำมีสีสุกพันลิ่ม และเงิน แก้วมณี แก้วมุกดา แก้วประพาฬ และเพชรเป็นต้น ให้พอเหมาะสมกับปริมาณทอง พระราชาประทับอยู่ ๒-๓ วันแล้ว ทรงส่งข่าวไปแก่ธนัญชัยเศรษฐีว่า

“เศรษฐีคงไม่สามารถทำการเลี้ยงดูพวกเราได้ตลอดไป ขอเศรษฐีจงกำหนดเวลาส่งตัวของนางทาริกาเถิด”

ฝ่ายเศรษฐีนั้น ส่งข่าวไปทูลพระราชาว่า “บัดนี้ ฤดูฝนมาถึงแล้ว ใครๆ ไม่อาจเพื่อเที่ยวไปตลอด ๔ เดือนได้ การที่หมู่พลของพระองค์ประสงค์จะได้วัตถุใดๆ ที่สมควร วัตถุนั้นๆ ทั้งหมดเป็นภาระของข้าพระองค์ พระองค์ผู้สมมติเทพจักเสด็จไปได้ในเวลาที่ข้าพระองค์ส่งเสด็จ”

นับแต่นั้นมานครสาเกตได้เป็นนครที่ครึกครื้นราวกะมีนักษัตรเป็นนิตย์ ส่วนเครื่องประดับยังไม่เสร็จก่อน ผู้ควบคุมงานมาแจ้งแก่เศรษฐีว่า “สิ่งอื่นที่ต้องการมีอยู่อย่างบริบูรณ์ เว้นแต่ฟืนสำหรับหุงต้มอาหารเพื่อหมู่พลมีไม่พอ”

เศรษฐี กล่าวว่า “ไปเถิดท่านทั้งหลาย พวกท่านจงรื้อขนเอาโรงช้างเก่าๆ และเรือนเก่าในนครนี้หุงต้มเถิด” เมื่อหุงต้มอยู่อย่างนั้น ล่วงไปแล้วอีกกึ่งเดือน ผู้ควบคุมงานก็มาแจ้งแก่ทานเศรษฐีอีกครั้งว่า “ฟืนไม่มี”

เศรษฐีกล่าวว่า “พวกท่านจงเปิดเรือนคลังผ้าทั้งหลาย แล้วเอาผ้าเนื้อหยาบ ทำเป็นเกลียวชุบลงไปในตุ่มน้ำมัน ใช้เพื่อหุงภัตเถิด”

ชนเหล่านั้นได้ทำอย่างนั้นตลอดกึ่งเดือนระยะเวลา ๔ เดือนผ่านไปแล้ว เครื่องประดับก็สำเร็จลง

เครื่องประกอบในมหาลดาปสาธน์

เครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นั้น ประกอบไปด้วย เพชร ๔ ทะนาน แก้วมุกดา ๑๑ ทะนาน แก้วประพาฬ ๒๐ ทะนาน. แก้วมณี ๓๓ ทะนาน ในงานส่วนที่ต้องใช้ด้ายนั้น นายช่างก็จัดทำด้วยเงิน เครื่องประดับนั้นเมื่อสวมที่ศีรษะแล้วยาวลงมาจนจดหลังเท้า

ลูกดุมที่เขาประกอบเป็นแหวนในที่นั้นๆ ทำด้วยทอง ห่วงทำด้วยเงิน แหวนวงหนึ่ง ที่ท่ามกลางกระหม่อม หลังหูทั้ง ๒ วง ที่หลุมคอ ๑ วง ที่เข่าทั้งสอง ๒ วง ที่ข้อศอกทั้งสอง ๒ วง ที่ข้างสะเอวทั้งสอง ๒ วง ดังนี้ ก็ในเครื่องประดับนั้น เขาทำนกยูงตัวหนึ่งไว้ ขนปีกทำด้วยทอง ๕๐๐ ขน ได้มีที่ปีกเบื้องขวาแห่งนกยูงนั้น อีก ๕๐๐ ขน ได้มีที่ปีกด้านซ้าย อีก ๕๐๐ ขน จะงอยปากทำด้วยแก้วประพาฬ นัยน์ตาทำด้วยแก้วมณี คอและแววหางก็เหมือนกัน ก้านขนทำด้วยเงิน ขาก็เหมือนกัน นกยูงนั้นสถิตอยู่ท่ามกลางกระหม่อมแห่งนางวิสาขาปรากฏประหนึ่งนกยูงยืนรำแพนอยู่บนยอดเขาเสียงแห่งก้านขนปีกพันหนึ่งเป็นไปประหนึ่งทิพยสังคีต และประหนึ่งเสียงกึกก้องดนตรี ชนทั้งหลายผู้เข้าไปสู่ที่ใกล้เท่านั้น จึงจะทราบว่านกยูงนั้นไม่ใช่นกยูงจริง เครื่องประดับมีค่า ๙ โกฏิ ท่านเศรษฐีให้ค่าหัตถกรรม (ค่าบำเหน็จ) แสนหนึ่ง. ธนัญชัยเศรษฐี ยังได้มอบทรัพย์สินเงินทองของใช้ต่างๆ รวมทั้งข้าทาสบริวาร และฝูงโคอีกจำนวนมากมายมหาศาล อีกทั้งส่งกุฎุมพีผู้มีความชำนาญพิเศษด้านต่างๆ ไปเป็นที่ปรึกษาดูแลประจำตัวอีก ๘ นายด้วย

อานิสงส์ของการถวายจีวรของนางวิสาขา

ถามว่า "ก็เครื่องประดับอันนางวิสาขานั้นได้แล้ว เพราะผลแห่งกรรมอะไร?" "ในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า นางถวายจีวรสาฎกแก่ภิกษุ ๒ หมื่นรูปแล้วได้ถวายด้ายบ้าง เข็มบ้าง เครื่องย้อมบ้าง ซึ่งเป็นของตนนั่นเอง นางได้แล้วซึ่งเครื่องประดับนี้ เพราะผลแห่งจีวรทานนั้น จีวรทานของหญิงทั้งหลาย ย่อมถึงที่สุดด้วยเครื่องประดับชื่อ **"มหาลดาปสาธน์"** จีวรทานของบุรุษทั้งหลาย ย่อมถึงที่สุดด้วยบาตรและจีวรอันสำเร็จแล้วด้วยฤทธิ์"

ธนัญชัยเศรษฐี
จัดเตรียมเครื่องไทยธรรมให้นางวิสาขา

มหาเศรษฐี ทำการตระเตรียมเพื่อธิดาโดยตลอด ๔ เดือน เพื่อเตรียมให้สิ่งของแก่ธิดานั้น ให้เกวียนเต็มด้วยกหาปณะ ๕๐๐ เล่ม ได้ให้เกวียนเต็มด้วยภาชนะทองคำ ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยภาชนะเงิน ๕๐๐ เล่ม ด้วยภาชนะทองแดง ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยภาชนะสำริด ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยผ้าด้ายผ้าไหม ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยเนยใส ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยน้ำมัน ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยน้ำอ้อย ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยข้าวสารแห่งข้าวสาลี ๕๐๐ เล่ม เต็มด้วยเครื่องอุปกรณ์ มีไถและผาล ๕๐๐ เล่ม โดยมหาเศรษฐีมีความคิดว่า

"เมื่อได้มอบให้ธิดาของเราไปแล้ว นางอย่าได้ส่งคนไปสู่ประตูเรือนของคนอื่นเพื่อขอวัตถุจากใครอีก"

เพราะฉะนั้น มหาเศรษฐีจึงได้สั่งให้ให้เครื่องอุปกรณ์ทุกสิ่ง (แก่ธิดาของตน) มหาเศรษฐีได้ให้รถ ๕๐๐ คัน ตั้งนางสาวใช้รูปงามผู้ประดับด้วยเครื่องอลังการพร้อมสรรพ ไว้บนรถคันละ ๓ คน ๆ ได้ให้นางปริจาริกา ๑,๕๐๐ คน แล้วสั่งว่า "พวกเจ้าจงดูแลเรื่องน้ำอาบ การบริโภค การแต่งตัว"

ครั้งนั้น มหาเศรษฐีประสงค์จะให้โคแก่ธิดา ท่านจึงสั่งบุรุษว่า

"พนาย พวกท่านจงไป จงเปิดประตูคอกแล้วจงตีกลองต้อนแม่โคให้ออกจากคอก เมื่อฝูงแม่โคออกไปในระยะ ๓ คาวุต (๑๒ กิโลเมตร) กว้างประมาณ ๑ อุสภะ (๕๐ เมตร) ก็จงปิดคอก"

พวกเขาทั้งหลายก็ได้ไปกระทำตามนั้น ดังนั้นแม่โคทั้งหลายก็ได้ยืนเบียดกันและกัน ยาวประมาณ ๓ คาวุต กว้างประมาณ ๑ อุสภะ มหาเศรษฐีสั่งให้ปิดประตูคอกว่า

"โคเท่านั้น พอแล้วแก่ธิดาของข้าพเจ้า พวกเจ้าคงปิดประตูเถิด" เมื่อเขาปิดประตูคอกแล้ว แต่เพราะผลบุญของนางวิสาขาในอดีตมาส่งผล โคตัวมีกำลัง และแม่โคนมทั้งหลายก็กระโดดออกไปจากคอกที่ปิดแล้ว เข้าไปรวมอยู่กับฝูงโคที่จะมอบให้แก่นางวิสาขา แม้เมื่อพวกผู้ดูแลฝูงวัวกำลังห้ามอยู่นั่นแล โคผู้ที่แข็งแรง ๖ หมื่นตัว และแม่โคนม ๖ หมื่นตัวรวมทั้ง ลูกโคตัวที่มีกำลังแข็งแรง จำนวนเท่ากัน ก็ออกไปจากคอก ในเวลาที่เศรษฐีให้ทรัพย์เท่านี้แก่ธิดาแล้ว ภริยาของเศรษฐีได้พูดว่า

"ทุกสิ่งอันท่านจัดแจง แก่ธิดาของเรา แต่คนใช้ชายหญิง ผู้ทำการรับใช้ท่านมิได้จัดแจง ข้อนี้เพราะเหตุไร?"

เศรษฐีตอบว่า "ที่เราไม่จัดแจง เพื่อที่จะได้รู้ถึงคนผู้มีความรักและชังในธิดาของเรา เพราะจะให้เราบังคับพวกที่ไม่ประสงค์จะไปกับธิดานั้นแล้วส่งไปนั้น เราทำไม่ได้ แต่ในเวลาจะขึ้นยานไปนั่นแล เราจะพูดว่า

"ใครอยากไปกับนางวิสาขานั้นก็จงไป ผู้ไม่อยากไป ก็อย่าไป"

ลำดับนั้น เศรษฐีคิดว่า "ธิดาของเรา จักไปพรุ่งนี้แล้ว"

จึงนั่งรอในห้องแล้วเรียกให้ธิดามานั่งในที่ใกล้แล้วให้โอวาทว่า

"แม่ธรรมดาหญิงผู้อยู่ในสกุลผัว ควรรักษากิริยามารยาทอย่างไร? จึงจะเหมาะสมควรแก่ผู้หญิงที่จะมีครอบครัว

ขณะนั้น ท่านมิคารเศรษฐีแม้จะนั่งในห้องถัดไปก็ได้ยินโอวาทที่ธนัญชัยเศรษฐีสั่งสอนแก่ธิดาของตน

ธนัญชัยเศรษฐีให้โอวาท ๑๐ ข้อ แก่ลูกสาว

ก่อนที่นางวิสาขาจะไปสู่ตระกูลของสามี ธนัญชัยเศรษฐีได้อบรมมารยาทสมบัติของกุลสตรี ผู้จะไปสู่ตระกูลของสามี โดยให้โอวาท ๑๐ ประการเป็นแนวปฏิบัติ ตามหลักการครองเรือนว่า

"ลูกเอ๋ย ธรรมดาของผู้จะอยู่ในตระกูลของสามีควรมีหลักปฏิบัติของกุลสตรี ดังนี้"

โอวาทข้อที่ ๑ ไฟในอย่านำออก หมายความว่า อย่านำความไม่ดีของพ่อผัวแม่ผัวและสามีออกไปพูดให้คนภายนอกฟัง

โอวาทข้อที่ ๒ ไฟนอกอย่านำเข้า หมายความว่า เมื่อคนภายนอกตำหนิพ่อผัวแม่ผัว และสามีอย่างไร อย่านำมาพูดให้คนในบ้านฟัง

โอวาทข้อที่ ๓ พึงให้แก่คนที่ให้เท่านั้น หมายความว่า ควรให้แก่คนที่ยืมของไปแล้วแล้วนำมาส่งคืน

โอวาทข้อที่ ๔ ไม่พึงให้แก่ผู้ที่ไม่ควรให้ หมายความว่า ไม่ควรให้แก่คนที่ยืมของไปแล้ว แล้วไม่นำมาส่งคืน

โอวาทข้อที่ ๕ พึงให้ทั้งแก่คนที่ให้ และไม่ให้ หมายความว่า เมื่อมีญาติมิตรผู้ยากจนมาขอความช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย เมื่อให้ไปแล้วจะให้คืนหรือไม่ให้คืน ก็ควรให้

โอวาทข้อที่ ๖ พึงนั่งให้เป็นสุข หมายความว่า ไม่นั่งในที่กีดขวางพ่อผัว แม่ผัว และสามี

โอวาทข้อที่ ๗ พึงนอนให้เป็นสุข หมายความว่า ไม่ควรนอนก่อนพ่อผัวแม่ผัว และสามี

โอวาทข้อที่ ๘ พึงบริโภคให้เป็นสุข หมายความว่า ควรจัดให้พ่อผัวแม่ผัว และสามีบริโภคแล้ว ตนจึงบริโภคภายหลัง

โอวาทข้อที่ ๙ พึงดูแลมิให้เรือนขาดไฟ หมายความว่า ให้มีความสำนึกอยู่เสมอว่า พ่อผัว แม่ผัว และสามีเป็นเหมือนกองไฟ และพญานาคที่จะต้องบำรุงดูแล

โอวาทข้อที่ ๑๐ พึงนอบน้อมเทวดาภายในเรือน หมายความว่า ให้มีความสำนึกอยู่เสมอว่า พ่อผัว แม่ผัว และสามีเป็นเหมือนเทวดาที่จะต้องให้ความนอบน้อม

อานิสงส์ของการทำบุญแล้วแถม

ธนัญชัยเศรษฐี ใช้เวลาถึง ๔ เดือนในการเตรียมทรัพย์สมบัติเพื่อมอบให้แก่นางวิสาขา สำหรับใช้สอย เมื่อไปอยู่ในตระกูลของสามี เฉพาะเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์เพียงอย่างเดียวก็ใช้เวลาทำถึง ๔ เดือน เช่นกัน เมื่อถึงกำหนดนางวิสาขาได้ออกเดินทางไปยังตระกูลของสามี พร้อมด้วยข้าทาสบริวารทรัพย์สินเงินทองของใช้เนกอนันต์ และโคกระบือที่อยู่ในคอกยังทำลายคอกวิ่งออกตามขบวนของนางวิสาขาไปอีกจำนวนมาก ทั้งนี้ด้วยอานิสงส์แห่งการทำบุญถวายทานที่นางทำไว้ในอดีตชาติ คือในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **"กัสสปะ"** ครั้งที่นางวิสาขาเดิมเป็นธิดาน้องสุดท้องของธิดาทั้ง ๗ ของพระเจ้ากิกิ มีพระนามว่า **"สังฆทาสี"** เมื่อถวายเบญจโครสทานแก่ภิกษุ ๒ หมื่นรูป แม้เมื่อภิกษุหนุ่ม และสามเณรปิดบาตรห้ามอยู่ถามว่า

"ก็โคทั้งหลายออกจากคอกไปอย่างนั้น เพราะผลแห่งกรรมอะไร?"

"เพราะผลแห่งทานที่นางวิสาขาถวายแล้วแก่ภิกษุหนุ่ม และสามเณรผู้ห้ามแล้ว"

ในกาลแห่งพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้า นางเป็นน้องสุดท้องของธิดาทั้ง ๗ ของพระเจ้ากิกิ มีพระนามว่า **"สังฆทาสี"** เมื่อถวายเบญจโครสทานแก่ภิกษุ ๒ หมื่นรูป แม้เมื่อภิกษุหนุ่ม และสามเณรปิดบาตรห้ามอยู่ว่า "พอแล้วๆ" นางวิสาขาก็ยังกล่าวว่า "พระคุณเจ้าสิ่งนี้อร่อย สิ่งนี้น่าฉัน"

แล้วก็ถวายเพิ่มขึ้นอีก ด้วยอานิสงส์ผลแห่งกรรมการถวายเพิ่มนี้ โคเหล่านั้น แม้ผู้ดูแลจะห้ามอยู่ก็ออกไปรวมกับฝูงโคของนางแล้วอย่างนั้น บันดาลให้โคเหล่านั้น แม้จะมีคนห้ามมีคอกกั้นอยู่ ก็ยังกระโดดออกจากคอกวิ่งตามขบวนของนางวิสาขาไปอีกจำนวนมาก

ในวันรุ่งขึ้น ท่านธนัญชัยเศรษฐีจึงเรียกประชุมเสนาทั้งหมดแล้วแต่งตั้งให้กุฎภี ๘ คน เป็นผู้ดูแลนาง เป็นผู้ค้ำประกัน ผู้เป็นธิดาของตนในท่ามกลางราชเสนาแล้วกล่าวว่า

"ถ้าโทษเกิดขึ้นแก่ธิดาของเราแล้ว พวกท่านพึงเป็นผู้ชำระความ"

ดังนี้แล้ว ประดับเครื่องประดับชื่อ **"มหาลดาปาสธน์"** แก่ธิดาซึ่งมีค่าได้ ๙ โกฏิ ให้ทรัพย์ ๕๔ โกฏิเป็นค่าจุณสำหรับอาบ (เหมือนเป็นค่าตอบแทนแก่ตระกูลสามี) ให้คนเที่ยวตีกลองประกาศในบ้านส่วย ๑๔ ตำบล อันเป็นของตน เท่าอนุราธบุรี รอบเมืองสาเกตว่า

"ผู้ใดอยากไปกับธิดาของเรา ก็จงไป"

ชาวบ้าน ๑๔ ตำบลนั้นพอได้ยินเสียงประกาศ จึงออกไปจนหมดสิ้นไม่เหลือใครๆ เลยด้วยคิดว่า

"จักมีประโยชน์อะไรแก่พวกเราในที่จะอยู่ที่นี้ ในเวลาที่แม่เจ้าของเราก็ไปเสียแล้ว"

ฝ่ายธนัญชัยเศรษฐี ทำสักการะพระราชาปเสนทิโกศล และมิคารเศรษฐีแล้วตามไปส่งธิดาให้ขึ้นสู่ยานแล้ว มิคารเศรษฐี นั่งในยานน้อยไปข้างหลังยาน

ทั้งหมด เห็นหมู่พลที่ติดตามนางวิสาขาแล้ว จึงถามว่า "นั่นพวกไหนกัน?"

พวกคนใช้ตอบว่า : "พวกนั้นเป็นทาสหญิงทาสชาย ผู้รับใช้ขอหญิงสะใภ้ของท่าน"

มิคารเศรษฐี : "ใครจักเลี้ยงดูคนจำนวนมากเท่านั้นได้ พวกท่านจงโบยคนพวกนั้นแล้วไล่ให้หนีไป พวกที่ไม่หนีก็จงฉุดออกไปจากที่นี่"

แต่ทางวิสาขากล่าวว่า "โปรดหลีกไป อย่าห้ามคนเหล่านั้น จงให้เอาภัตแก่เขา" แม้เมื่อนางกล่าวอย่างนั้น

เศรษฐีก็กล่าวว่า "แม้เราไม่มีความต้องการด้วยชนเหล่านั้น ใครจะเลี้ยงคนเหล่านี้ได้" มีเหล่าชนติดตามนางไปมากมาย จนมิคารเศรษฐีกล่าวห้ามว่าพอแล้วสำหรับผู้ติดตามไป ดังนี้แล้ว จึงไล่คนเหล่านั้นให้หนีไปโดยขว้างปาด้วยก้อนดิน และท่อนไม้เป็นต้น เมื่อเหลือคนจำนวนเท่าที่ตนต้องการแล้วเศรษฐีจึงพาพวกที่เหลือไป ด้วยคิดว่า "เราพอแล้วละ ด้วยคนจำนวนเท่านี้"

นางวิสาขาเดินทางถึงกรุงสาวัตถี

ครั้งเวลาถึงประตูนครสาวัตถี นางวิสาขาคิดว่า

"เราจักนั่งในยานที่ปกปิดเข้าไป? หรือจะยืนบนรถเข้าไป"

ที่นั้นนางได้ตกลงในอย่างนี้ว่า

"เมื่อเราไปด้วยยานที่ปกปิด ความวิเศษแห่งเครื่องประดับชื่อมหาลดาปสาธน์จักไม่ปรากฏ"

นางยืนบนรถแสดงตนแก่ชาวนครทั้งสิ้น เข้าไปสู่นครแล้วชาวกรุงสาวัตถีเห็นสมบัติของนางวิสาขาแล้วจึงพูดกันว่า

"นัยว่า หญิงนั่นชื่อวิสาขา สมบัติเห็นปานนี้ นี้สมควรแก่นางแท้"

นางวิสาขานั้น เข้าไปสู่เรือนของเศรษฐี ด้วยสมบัติมาก ด้วยประการฉะนี้ ก็ในวันที่นางมาถึงชาวนครทั้งสิ้นได้ส่งบรรณาการไปให้นางวิสาขาตามกำลังของตน ด้วยคิดว่า

"มิคารเศรษฐี ได้ต้อนรับแก่พวกเราเมื่อพวกเราไปยังเมืองท่าน" นางวิสาขานั้นก็ได้ให้บรรณาการที่เขาส่งมานั้น ทำให้เป็นประโยชน์ทุกอย่างแก่ตระกูลอื่นๆ ในนครนั้น.

นางวิสาขาเจรจาไพเราะ

ในวันที่นางวิสาขามาถึงกรุงสาวัตถี ชาวนครได้ส่งบรรณาการมาต้อนรับ นางได้กล่าวถ้อยคำอันเป็นที่รักแก่ทุกคน เหมาะแก่วัยของคนเหล่านั้นๆว่า

"ท่านจงให้สิ่งนี้แก่คุณแม่ของฉัน จงให้สิ่งนี้แก่คุณพ่อของฉัน จงให้สิ่งนี้แก่พี่ชาย น้องชายของฉัน จงให้สิ่งนี้แก่พี่สาว น้องสาวของฉัน"

ดังนี้แล้ว ส่งบรรณาการไปให้แก่ชาวนครทั้งหมด ให้เป็นเสมือนญาติด้วยประการฉะนั้น. ต่อมาในระหว่างตอนกลางคืน นางลาตัวเป็นแม่ม้าอาชาไนยของนางได้ตกลูก นางให้พวกทาสีถือประทีปไปในที่นั้นแล้ว อาบน้ำให้นางลาด้วยน้ำอุ่น ให้ทาด้วยน้ำมัน แล้วได้ไปสู่ที่อยู่ของตนตามเดิม มิคารเศรษฐี เมื่อทำอาวาหมงคลของบุตรนั้นก็หาได้คำนึงถึงพระตถาคต ซึ่งขณะนั้นพระองค์ประทับอยู่ในวิหารพระเชตวันที่ใกล้ไม่ แต่เศรษฐีนั้นกลับมีความศรัทธาเลื่อมใสในอเจลกะ **(สมณะเปลือย)** ว่าเป็นอรหันต์ อยู่นานมาแล้วจึงคิดว่า "เราจักทำสักการะ แม้แก่พระผู้เป็นเจ้าของเรา"

วันหนึ่งจึงให้คนหุงข้าวปายาสข้นบรรจุในภาชนะใหม่ หลายร้อยสำรับ ให้นิมนต์พวกอเจลกะ ๕๐๐ คน เชิญเข้าไปในเรือนแล้ว เป็นผู้ประกอบพิธี และให้วิสาขาเข้าไปแสดงความเคารพ จึงส่งข่าวแก่นางวิสาขาว่า

"สะใภ้ของฉัน จงมาไหว้พระอรหันต์ทั้งหลาย"

นางวิสาขาตำหนิพ่อผัว

เมื่อนางวิสาขา เข้ามาสู่ตระกูลของสามีแล้ว เพราะความที่เป็นผู้ได้รับการอบรมสั่งสอนเป็นอย่างดีตั้งแต่วัยเด็ก และเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด มีน้ำใจเจรจาไพเราะ ให้ความเคารพผู้ที่มีวัยสูงกว่าตน จึงเป็นที่รักใคร่และชอบใจของคนทั่วไป ยกเว้นมิคารเศรษฐีของสามี ซึ่งมีจิตฝักใฝ่ในนักบวชอเจลกชีเปลือย โดยให้ความเคารพนับถือว่าเป็นพระอรหันต์ และนิมนต์ให้มาบริโภคโภชนาหารที่บ้านของตนแล้ว สั่งให้คนไปตามนางวิสาขา

มาไหว้พระอรหันต์ และให้มาช่วยจัดเลี้ยงอาหารแก่อเจลกชีเปลือยเหล่านั้น ด้วยนางวิสาขาผู้เป็นพระอริยสาวิกาชั้นโสดาบันพอได้ยินคำว่า **"อรหันต์"**ก็รู้สึกปีติยินดี รีบมายังเรือนของมิคารเศรษฐี แต่พอได้เห็นอเจลกชีเปลือย ก็ตกใจจึงกล่าวว่า

"ผู้ไม่มีความละอายเหล่านี้ จะเป็นพระอรหันต์ไม่ได้"

นางเป็นอริยสาวิกาผู้โสดาบัน พอได้ยินคำว่า **"อรหันต์"** ก็เป็นผู้ร่าเริงยินดีมาสู่ที่บริโภคแห่ง อเจลกะเหล่านั้น แลดูพวกอเจลกะเหล่านั้นแล้วคิดว่า

"ผู้เว้นจากหิริโอตตัปปะอย่างนี้ย่อมชื่อว่าพระอรหันต์ไม่ได้ เหตุไรพ่อผัวจึงให้เรียกเรามา?"

นางไม่ยอมทำความเคารพ จึงติเตียนเศรษฐีแล้ว ก็ไปที่อยู่ของตนตามเดิม**"พวกอเจลกะ"**[๔] (คนผู้ถือลัทธิเปลือยกาย) เห็นอาการของนางวิสาขานั้นแล้ว ก็โกรธจึงกล่าวติเตียนกับเศรษฐีเป็นเสียงเดียวกันว่า

"คฤหบดี ท่านไม่ได้หญิงอื่นแล้วหรือ จึงให้สาวิกาของสมณโคดมซึ่งเป็น นางกาลกิณีตัวสำคัญเข้ามาในที่นี้? มีเหล่าชนติดตามนางไปมากมาย หญิงนี้เป็นคนชั่วช้า จงขับไล่นางออกไปจากเรือนนี้โดยเร็ว ก่อนที่นางจะนำความเดือนร้อนมาสู่ตระกูล"

มิคารเศรษฐีมิได้กล่าวตอบคำนั้นแต่อย่างใดคิดว่า "เราไม่อาจให้ขับไล่นางออกไป ด้วยเหตุเพียงถ้อยคำของท่านเหล่านี้เท่านั้น นางเป็นธิดาของสกุลใหญ่" ดังนี้แล้ว

จึงกล่าวว่า "พระผู้เป็นเจ้าทั้งหลาย ธรรมดาเด็ก รู้บ้างไม่รู้บ้าง ท่านทั้งหลายนิ่งเสียเถิด"

ครั้นเมื่อส่งพวกอเจลกะเหล่านั้นไปแล้ว ก็นั่งบนอาสนะอันมีค่ามาก บริโภคข้าวมธุปายาสมีน้ำน้อยในถาดทองคำ

นางวิสาขาตำหนิพ่อผัวว่าบริโภคของเก่า

เช้าวันหนึ่ง พระเถระรูปหนึ่งออกเที่ยวบิณฑบาตอยู่ ก็ได้เข้าไปสู่เรือนหลังเศรษฐีนั้นแล้ว นางวิสาขายืนปรนนิบัติพัดวีพ่อผัวอยู่ เห็นพระเถระรูปนั้นว่า คิดว่า "การที่เราจะบอกพ่อผัว นั้นไม่ควร"

---

๔ อเจลกะ คือ คนที่ถือลัทธิเปลือยกาย.

นางจึงได้เลี่ยงออกไปยืนโดยลักษณะที่พ่อผัวนั้นจะเห็นพระเถระได้ แต่เศรษฐีนั้นเป็นพาล แม้เห็นพระเถระ ก็แกล้งทำเป็นเหมือนไม่เห็น ก้มหน้าบริโภคอยู่นั่นเอนางวิสาขารู้ว่าพ่อผัวของตนแม้เห็นพระเถระ ก็ไม่เอาใจใส่จึงกล่าวว่า

"นิมนต์ไปข้างหน้าเถิด เจ้าข้า พ่อผัวของดิฉันกำลังบริโภคของเก่า"

เศรษฐีได้ยินดังนั้นก็โกรธ แม้อดกลั้นได้ในเวลาที่พวกนิครนถ์บอกให้ไล่นางวิสาขาออกไปจากเรือน แต่ในครั้งนี้ก็ทนไม่ได้ จึงสั่งบริวารให้ขับนางออกไปจากเรือน กล่าวว่า

"ท่านทั้งหลายจงนำข้าวปายาสนี้ไปเสียจากที่นี่ จงขับไล่นางนั่นออกจากเรือนนี้ นางคนนี้ทำให้เราเป็นผู้ชื่อว่าเคี้ยวกินของไม่สะอาด ในกาลมงคลเช่นนี้"

แต่ทาสบริวารเหล่านั้น ล้วนเป็นคนของนางวิสาขา จึงไม่กล้าที่จะเข้าใกล้ ใครจักกล้าจับนางที่มือหรือที่เท้า แม้ผู้ที่กล้าจะกล่าวด้วยปากก็ไม่มี จึงไม่มีผู้ใดกระทำตาม นางวิสาขาฟังคำของพ่อผัวแล้ว กล่าวว่า

"คุณพ่อ ดิฉันจะขับไล่ออกไปด้วยเหตุเพียงเท่านี้ คุณพ่อมิได้นำดิฉันมาเหมือนนำนางกุฏมภีทาสีมาแต่ท่าน้ำ ธรรมดาธิดาของมารดาบิดาผู้ยังมีชีวิตอยู่ จะไม่ออกไปด้วยเหตุเพียงเท่านี้ เพราะเหตุนั้นแล ในเวลาจะมาที่คุณพ่อของฉันจึงได้ฝากฝังดิฉันไว้กับผู้อาวุโส ๘ ท่าน หากมีโทษเกิดขึ้นแก่ดิฉันก็ขอบริวารไปเชิญผู้อาวุโสเหล่านั้นมาพิจารณาความ"

เมื่อเรียกกุฏมพีทั้ง ๘ ท่าน มาแล้วนางกล่าวว่า

"ถ้าโทษเกิดขึ้นแก่ธิดาของเราแล้ว พวกท่านพึงเป็นผู้ชำระความ" ดังนี้

"คุณพ่อผัวให้เรียกท่านเหล่านั้นมาแล้วให้ชำระโทษของดิฉัน" เศรษฐีคิดว่า "นางวิสาขานี้ พูดดี"

จึงให้เรียกกุฎมพีทั้ง ๘ มาแล้วบอกว่า “นางทาริกานี้ ว่าฉันผู้นั่งรับประทานข้าวปายาสมีน้ำข้นในถาดทอง ในเวลามงคลว่าเป็นผู้กินของไม่สะอาด พวกท่านจงพิจารณาโทษนางวิสาขานี้ แล้วจงคร่านางออกไปจากเรือนนี้”

กุฎมพี : “จริงอย่างนั้นหรือ? แม่หญิง”

วิสาขา : “ฉันไม่ได้พูดอย่างนั้น เมื่อพระเถระผู้ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง ยืนอยู่ที่ประตูเรือนพ่อผัวของฉัน กำลังรับประทานข้าวมธุปายาสมีน้ำน้อย ไม่ใส่ใจถึงพระเถระนั้น ฉันคิดว่า พ่อผัวของเรา ไม่ทำบุญในอัตภาพนี้ บริโภคแต่บุญเก่าเท่านั้น”

จึงได้พูดว่า “นิมนต์ไปข้างหน้าเถิด เจ้าข้า พ่อผัวของดิฉันกำลังบริโภคของเก่า ดิฉันจะมีโทษอะไร เพราะเหตุนี้เล่า?”

กุฎมพี : “ท่านเศรษฐี โทษเพราะเหตุนี้ มิได้มี ธิดาของข้าพเจ้ากล่าวชอบเหตุไร ท่านจึงโกรธ?”

เศรษฐี : “ท่านทั้งหลาย โทษอันนี้ เป็นอันพ้นไปก่อน แต่คืนหนึ่งในมัชฌิมยาม นางวิสาขานี้มีคนใช้ชายหญิงแวดล้อมแล้ว ได้เข้าไปหลังเรือน”

กุฎมพี : “จริงอย่างนั้นหรือ? แม่หญิง”

วิสาขา : “ท่านทั้งหลาย ดิฉันไม่ได้ไปเพราะเหตุอื่น ก็เมื่อนางลาแม่ม้าอาชาไนยตกลูกแล้วใกล้เรือนนี้ดิฉันคิดว่า การที่นั่งเฉยไม่เอาเป็นธุระเสียเลย ไม่สมควร”

จึงให้คนถือประทีปไปกับพวกหญิงคนใช้ ให้ทำการดูแลแก่แม่ลาที่ตกลูกแล้ว ในเพราะเหตุนี้ ดิฉันจะมีโทษอะไร?

กุฎมพี : “ท่านเศรษฐี ธิดาของพวกข้าพเจ้าทำสิ่งที่แม้พวกหญิงคนใช้ไม่พึงทำในเรือนของท่าน ท่านยังเห็นโทษอะไร ในเพราะเหตุนี้?”

เศรษฐี : “ท่านทั้งหลาย แม้ในเรื่องนี้ จะไม่มีโทษ ก็ช่างเถอะ แต่ว่าบิดาของนางวิสาขานี้ เมื่อกล่าวสอน นางวิสาขา ในเวลาจะมาที่นี้ ได้ให้โอวาท ๑๐ ข้อ ซึ่งลี้ลับปิดบังเราไม่ทราบเนื้อความแห่งโอวาทนั้น นางจงบอกเนื้อความแห่งโอวาทนั้นแก่เรา ก็บิดาของนางนี้ได้บอกว่า

“ไฟในไม่พึงนำออกไปภายนอกอย่านำเข้า” เพื่อจะไม่ให้ไฟแก่เรือนคุ้นเคยทั้งสองฝ่ายแล้วอยู่ได้

นางวิสาขาชนะความพ่อผัว

กุฎมพี : “จริงอย่างนั้นหรือ? แม่หญิง”

วิสาขา : “ท่านทั้งหลาย คุณพ่อของดิฉันมิได้พูดหมายความดังนั้น แต่ได้พูดหมายความดังนี้ว่า แม่เมื่อเจ้าเห็นโทษของแม่ผัวพ่อผัว และสามีของเจ้าแล้วอย่านำไปกล่าว ณ ภายนอกเรือน เพราะขึ้นชื่อว่าไฟ เช่นกับไฟชนิดนี้ ย่อมไม่มี”

เศรษฐี : ท่านทั้งหลาย ข้อนั้นยกไว้ก่อน ก็บิดาของนางวิสาขานี้กล่าวว่า “ไฟแต่ภายนอก ไม่พึงให้เข้าไปภายใน พวกเราอาจเพื่อจะไม่ไปนำไฟมาจากภายนอกหรือ? ในเมื่อไฟใน (เรือน) ดับ”

กุฎมพี : “จริงอย่างนั้นหรือ? แม่หญิง”

วิสาขา : “ท่านทั้งหลาย คุณพ่อของดิฉันไม่ได้พูดหมายความดังนั้น แต่ได้พูดหมายความดังนี้ว่า ถ้าหญิงหรือชายทั้งหลาย ในบ้านใกล้เรือนเคียงของเจ้า พูดถึงโทษของแม่ผัวพ่อผัวและสามี เจ้าอย่านำเอาคำที่ชนพวกนั้นพูด

แล้วมาพูดอีกว่า คนชื่อโน้นพูดกล่าวโทษอย่างนี้ของท่านทั้งหลาย เพราะขึ้นชื่อว่าไฟ เช่นกับไฟนั่น ย่อมไม่มี”

นางวิสาขาได้พ้นโทษ เพราะเหตุนี้อย่างนี้ ก็นางพ้นโทษในเพราะเหตุนี้ฉันใด แม้ในโอวาทที่เหลือนางก็ได้พ้นโทษฉันนั้น เหมือนกัน.ดังนี้ อรรถาธิบายข้อโอวาทอื่น ก็ในโอวาทเหล่านั้น พึงทราบอธิบายดังนี้:-

ก็คำที่บิดาของนางสอนว่า :

“แม่ เจ้าควรให้แก่ชนทั้งหลายที่ให้ เท่านั้น”

ธนัญชัยเศรษฐีกล่าวหมายเอาเนื้อความนี้ ว่า :

“ควรให้ แก่คนที่ถือเครื่องอุปกรณ์ที่ยืมไปแล้ว ส่งคืนเท่านั้น”

แม้คำว่า **“ไม่ควรให้ แก่คนที่ไม่ให้”**

ธนัญชัยเศรษฐีกล่าวหมายความว่า :

“ไม่ควรให้แก่ผู้ที่ถือเอา เครื่องอุปกรณ์ที่ยืมไปแล้ว ไม่ส่งคืน”

ก็แลคำว่า**“ควรให้แก่คนทั้งที่ ให้ทั้งที่ไม่ให้”**

นี้ ธนัญชัยเศรษฐีกล่าวหมายความว่า

“เมื่อญาติและมิตรยากจน มาถึงแล้ว ชนเหล่านั้นอาจจะใช้คืน หรือไม่อาจก็ตาม ให้แก่ญาติ และมิตรเหล่านั้นนั่นแหละ ควร”

แม้คำว่า **“พึงนั่งเป็นสุข”** นี้ ธนัญชัยเศรษฐี กล่าวหมายความว่า “การนั่งในที่ ๆ เห็นแม่ผัวพ่อผัวและสามีแล้วต้องลุกขึ้น ไม่ควร” ส่วนคำว่า **“พึงบริโภคเป็นสุข”** นี้ ธนัญชัยเศรษฐีกล่าว หมายความว่า

“การไม่บริโภคก่อนแม่ผัวพ่อผัวและสามี เลี้ยงดูท่าน เหล่านั้นรู้สิ่งที่ท่านเหล่านั้น ทุก ๆ คนได้แล้วหรือยังไม่ได้ แล้วตนเองบริโภคทีหลังจึงควร”

แม้คำว่า **“พึงนอนเป็นสุข”** นี้ เศรษฐีกล่าว หมายความว่า

“ไม่พึงขึ้นที่นอนก่อนแม่ผัวพ่อผัว และสามี ควรทำวัตรปฏิบัติที่ตนควรทำแก่ท่านเหล่านั้นแล้ว ตนเองนอนทีหลังจึงควร.”

คำว่า **"พึงบำเรอไฟ"** นี้ ธนัญชัยเศรษฐีกล่าวหมายความว่า "พึงบำเรอทั้งแม่ผัวพ่อผัวทั้งสามี ให้เป็นเหมือนฤๅษีบำเรอไฟ จึงควร"

แม้คำว่า **"พึงนอบน้อมเทวดาภายใน"** นี้ธนัญชัยเศรษฐีกล่าวหมายความว่า"พึงนอบน้อมแม่ผัวพ่อผัวและสามี ให้เป็นเหมือนเทวดาจึงสมควร"

มิคารเศรษฐีได้ฟังเนื้อความแห่งโอวาท ๑๐ ข้อนี้ อย่างนั้นแล้ว ไม่มีคำโต้เถียงใด ๆ ได้แต่นั่งก้มหน้าแล้ว.ครั้งนั้น กุฎุมพีทั้งหลาย ถามเศรษฐีนั้นว่า "ท่านเศรษฐีโทษอย่างอื่นแห่งธิดาของพวกข้าพเจ้า ยังมีอยู่อีกหรือไม่?"

มิคารเศรษฐี : "ไม่มีดอก ท่าน"

กุฎุมพี : "เมื่อเป็นเช่นนั้น เหตุไร ท่านจึงให้ขับไล่ นางผู้ไม่มีความผิดออกจากเรือน โดยไม่มีเหตุเหล่า?"

มิคารเศรษฐีขอโทษนางวิสาขา

เมื่อกุฎุมพีทั้งหลาย พูดอย่างนั้นแล้ว นางวิสาขาได้พูดว่า

"พ่อทั้งหลาย การที่ดิฉันไปก่อนตามคำของพ่อผัว ไม่สมควรเลยก็จริง แต่ในเวลาจะมา คุณพ่อของดิฉัน ได้มอบดิฉันไว้ในมือของพวกท่านเพื่อต้องการชำระโทษของดิฉัน ก็ความที่ดิฉันไม่มีโทษ ท่านทั้งหลายทราบแล้ว บัดนี้ ดิฉันควรไปได้"

นางพูดดังนี้แล้ว จึงสั่งคนใช้หญิงชายทั้งหลายว่า

"พวกเจ้าจงให้ช่วยกันจัดแจงพาหนะให้กับเราด้วย"

ทีนั้นเศรษฐียึดกุฎุมพีเหล่านั้นไว้ แล้วกล่าวกะนางว่า

"แม่ ฉันไม่รู้ พูดไปแล้ว ยกโทษให้ฉันเถิด"

วิสาขา : คุณพ่อ ดิฉันยกโทษที่ควรยกให้แก่คุณพ่อได้โดยแท้ แต่ดิฉันเป็นธิดาของตระกูล ผู้มีความเลื่อมใสอันไม่ง่อนแง่นในพระพุทธศาสนา พวกดิฉันเว้นภิกษุสงฆ์แล้ว เป็นอยู่ไม่ได้ หากให้ดิฉันได้มีโอกาสเพื่อบำรุงภิกษุสงฆ์ตามความพอใจของดิฉัน ดิฉันจึงจักอยู่ได้

เศรษฐี: แม่เจ้าจงบำรุงพวกสมณะของเจ้า ตามความชอบใจเถิด

พระพุทธองค์แสดงธรรมโปรดมิคารเศรษฐี

เมื่อมิคารเศรษฐี ฟังคำชี้แจงของลูกสะใภ้แล้วก็หายโกรธขัดเคือง และกล่าวขอโทษนาง พร้อมทั้งอนุญาตให้นางนิมนต์พระบรมศาสดาพร้อมภิกษุสงฆ์มารับอาหารบิณฑบาตในเรือนของตน นางวิสาขาให้คนไปทูลนิมนต์พระทศพล แล้วเชิญเสด็จให้เข้าไปสู่นิเวศน์ในวันรุ่งขึ้น ฝ่ายพวกสมณเปลือยเมื่อรู้ว่าพระศาสดาเสด็จไปยังเรือนของมิคารเศรษฐี จึงไปนั่งล้อมเรือนไว้ ขณะที่นางวิสาขาจัดถวายภัตตาหารแด่พระบรมศาสดา และภิกษุสงฆ์อยู่นั้นก็ได้ให้คนไปเชิญมิคารเศรษฐีมาร่วมถวายภัตตาหารด้วย เมื่อจะถวายน้ำทักษิโณทกแล้วก็ส่งข่าวไปยังมิคารเศรษฐีอีกว่า

"ดิฉันตกแต่งเครื่องสักการะทั้งปวงไว้แล้ว เชิญพ่อผัวของดิฉันมาอังคาสพระทศพลเถิด"

ครั้งนั้น พวกอาชีวกห้ามมิคารเศรษฐีผู้อยากจะมาว่า

"คฤหบดี ท่านอย่าไปสู่สำนักของพระสมณโคดมเลย"

เศรษฐี ส่งข่าวไปว่า "สะใภ้ของฉัน จงอังคาสเองเถิด"

(**"อังคาส"** หมายถึง เลี้ยงดูปรนนิบัติเวลาฉันอาหาร)[๕]

---

๕ ทรงเกียรติ ลิ้มนันทรักษ์, คู่มือคฤหัสถ์, หน้า ๘๐.

นางวิสาขาจึงอังคาสภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข เมื่อเสร็จภัตกิจแล้ว ได้ส่งข่าวไปอีกว่า "เชิญพ่อผัวของดิฉัน มาฟังธรรมกถาเถิด"

เศรษฐีนั้นคิดว่า การไม่ไปคราวนี้ ไม่สมควรอย่างยิ่ง และเพราะความที่ตนอยากฟังธรรมด้วย จึงออกเดินทางไปยังเรือนของสะใภ้ ครานั้นพวกอาชีวกเห็นว่าห้ามมิคารเศรษฐีไว้ไม่ได้แล้ว จึงกล่าวกะเศรษฐีที่กำลังจะออกเดินทางว่า

"ถ้ากระนั้น เมื่อฟังธรรมของพระสมณโคดม ท่านจงนั่งฟังภายนอกม่าน" แล้วจึงรีบล่วงหน้าไปก่อนเศรษฐีนั้น แล้วก็ไปจัดแจงกั้นม่านไว้เพื่อให้เศรษฐีนั้นนั่งภายนอกม่านที่ตนกั้นไว้นั้น เศรษฐีเมื่อไปถึงก็นั่งอยู่ภายนอกม่าน

พระศาสดา ตรัสว่า "ท่านจะนั่งนอกม่านก็ตาม ที่ฝาเรือนคนอื่นก็ตาม ฟากภูเขาหินโน้นก็ตาม ฟากจักรวาลโน้นก็ตาม เราชื่อว่าเป็นพระพุทธเจ้าย่อมอาจจะให้ท่านได้ยินเสียงของเราได้"

ดังนี้แล้ว ทรงเริ่มอนุปุพพิกถาเพื่อแสดงธรรม ดุจจับต้นหว้าใหญ่สั่นและดุจยังฝนคือ อมฤตธรรมให้ตกอยู่ เมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงธรรมอยู่ชนผู้ยืนอยู่ข้างหน้าก็ตาม ข้างหลังก็ตาม อยู่เลยร้อยจักรวาล พันจักรวาลก็ตามอยู่ในภพอกนิษฐ์ก็ตาม ย่อมกล่าวกันว่า

"พระศาสดา ย่อมทอดพระเนตรดูเราคนเดียว ทรงแสดงธรรมโปรดเราคนเดียว"

แท้จริง พระศาสดาเป็นดุจทอดพระเนตรดูชนนั้นๆ และเป็นดุจตรัสกับคนนั้นๆ โดยเจาะจงนัยว่า พระพุทธเจ้าทั้งหลาย อุปมาดังพระจันทร์

ย่อมปรากฏ เหมือนประทับยืนอยู่ตรงหน้าแห่งสัตว์ทั้งหลาย ผู้ยืนอยู่ในที่ใดที่หนึ่งเหมือนพระจันทร์ลอยอยู่แล้วในกลางหาว ย่อมปรากฏแก่ปวงสัตว์ว่า

"พระจันทร์อยู่บนศีรษะของเรา พระจันทร์อยู่บนศีรษะของเรา"

ฉะนั้นได้ยินว่า นี้เป็นผลแห่งทานที่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงตัดพระเศียรที่ประดับแล้ว ทรงควักพระเนตรที่หยอดดีแล้ว ทรงชำแหละเนื้อหทัยแล้ว ทรงบริจาคโอรส เช่นกับพระชาลีธิดา เช่นกับนางกัณหาชินา ปชาบดี เช่นกับนางมัทรี ให้แล้ว เพื่อเป็นทาสของผู้อื่น

มิคารเศรษฐียกย่องนางวิสาขาในฐานะมารดา

ส่วนมิคารเศรษฐีแม้จะหลบอยู่หลังม่านก็มีโอกาสได้ฟังธรรมด้วยจนจบ อันประดับด้วยพันนัย ประกอบด้วยอจลศรัทธา เป็นผู้หมดสงสัยในรัตนะ ๓ เป็นสัมมาทิฏฐิบุคคล ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทันใดนั้นมิคารเศรษฐี ได้ยกชายม่านขึ้นแล้ว ออกมาจากหลังม่านแล้วตรงเข้าไปหานางวิสาขา ใช้ปากดูดถันของลูกสะใภ้ และประกาศให้ได้ยินทั่วกัน ณ ที่นั้นว่า

"ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไปขอเธอจงเป็นมารดาของข้าพเจ้า"

และตั้งแต่นั้นมานางวิสาขาก็ได้นามว่า **"มิคารมาตา"**

คนทั่วไปนิยมเรียกนางว่า **"วิสาขามิคารมาตา"** นับแต่นั้นมาจำเดิมแต่วันนั้น นางวิสาขาได้ชื่อว่ามิคารมารดาแล้ว ภายหลังได้บุตรชาย จึงได้ตั้งชื่อบุตรนั้นว่า **"มิคาระ"** มหาเศรษฐีหลังจากประกาศยกย่องหญิงสะใภ้แล้ว ก็ไปหมอบลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาคเจ้า นวดฟั้นพระบาทด้วยมือ และจุมพิตด้วยปากและประกาศชื่อ ๓ ครั้งว่า

"ข้าพระองค์ชื่อมิคาระ พระเจ้าข้า"

ดังนี้เป็นต้นแล้ว กราบทูลว่า "พระเจ้าข้า ข้าพระองค์ไม่ทราบตลอดกาลเพียงเท่านี้ ท่านที่บุคคลให้แล้วในศาสนานี้ มีผลมาก ข้าพระองค์ทราบผลแห่งทานในบัดนี้ ก็เพราะอาศัยหญิงสะใภ้ของข้าพระองค์ ข้าพระองค์เป็นผู้พ้นแล้วจากอบายทุกข์ทั้งปวง เมื่อหญิงสะใภ้ของข้าพระองค์มาสู่เรือนนี้ ก็มาแล้วเพื่อประโยชน์เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพระองค์"

ดังนี้แล้ว ได้กล่าวคาถานี้ว่า "ข้าพระองค์นั้น ย่อมรู้ทั่วถึงทานที่บุคคลให้แล้ว ในเขตที่บุคคลให้แล้วมีผลมากในวันนี้ หญิงสะใภ้คนดีของข้าพระองค์มาสู่เรือน เพื่อประโยชน์แก่ข้าพระองค์หนอ"

นางวิสาขา ทูลนิมนต์พระศาสดาเพื่อเสวยในวันรุ่งขึ้น. และในวันรุ่งขึ้นนั้นเอง แม่ผัวของนางก็ได้บรรลุโสดาปัตติผล จำเดิมแต่กาลนั้น เรือนหลังนั้นได้เปิดประตูแล้วเพื่อ พระศาสนา

มิคารเศรษฐีทำเครื่องประดับ ให้แก่นางวิสาขา

ลำดับนั้น เศรษฐีคิดว่า "สะใภ้ของเรามีอุปการะมาก เราจักทำบรรณาการให้แก่นาง เพราะเครื่องประดับของสะใภ้นั้นหนัก ไม่อาจเพื่อประดับตลอดกาลเป็นนิตย์ได้ เราจักให้ช่างทำเครื่องประดับอย่างเบา ๆ แก่นางควรแก่การประดับในทุกอิริยาบถ ทั้งในกลางวันและกลางคืน"

ดังนี้แล้ว จึงให้ช่างทำเครื่องประดับชื่อ **"ฆนมัฏฐกปสาธน์"** อันมีราคาแสนหนึ่ง เมื่อเครื่องประดับนั้นเสร็จแล้ว นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขให้ฉัน โดยความเคารพแล้ว ให้นางวิสาขาอาบน้ำด้วยหม้อน้ำหอม ๑๖ หม้อ ให้ยืนถวายบังคมพระศาสดา ในที่เฉพาะพระพักตร์ของพระศาสดาแล้ว พระศาสดาทรงทำอนุโมทนาแล้ว เสด็จไปสู่วิหารตามเดิม

คุณสมบัติพิเศษประจำตัวนางวิสาขา

นับแต่นั้น นางวิสาขาก็ได้ทำบุญมีทาน เป็นต้น อยู่ได้พร ๘ ประการ จากสำนักพระศาสดา ปรากฏประหนึ่งจันทเลขา (วงจันทร์) ในกลางหาว ถึงความเจริญด้วยบุตร และธิดา แล้วได้ทราบมาว่าในบรรดาอุบาสิกาทั้งหลาย นางวิสาขา นับว่าเป็นผู้มีบุญสั่งสมมาตั้งแต่อดีตชาติมากเป็นพิเศษกว่าอุบาสิกา คนอื่นๆ หลายประการ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. **ลักษณะของผู้มีวัยงาม** คือ แม้ว่านางจะมีอายุมาก มีลูกชาย–หญิง ถึง ๒๐ คน ลูกเหล่านั้นแต่งงานมีบุตร ๑๐ คน มีธิดา ๑๐ คน บรรดาบุตร (ชาย–หญิง) เหล่านั้น คนหนึ่งๆ ได้มีบุตรคนละ ๑๐ มีธิดาคนละ ๑๐ คน บรรดาหลาน เหล่านั้น คนหนึ่งๆ ได้มีบุตรคนละ ๑๐ คน มีธิดาคนละ ๑๐ คน จำนวนคน ได้มีตั้ง ๘,๔๒๐ คน มีต้นกำเนิดมาจากนางวิสาขา นางมีอายุยืนจนได้เห็น หลาน ได้เห็นเหลนทุกคน แม้นางวิสาขาจะมีอายุยืนถึง ๑๒๐ ปี แม้กระนั้น ชื่อว่าผมหงอกบนศีรษะแม้เส้นหนึ่งก็ไม่มี นางได้เป็นประหนึ่งเด็กหญิงรุ่นอายุ ราว ๑๖ ปี เป็นนิตย์ ชนทั้งหลายเห็นนางมีบุตรและหลานเป็นบริวาร เดินไป วิหาร ย่อมถามกันว่า

"ในหญิงเหล่านี้ คนไหน คือนางวิสาขา?"

ชนผู้เห็นนางเดินไปอยู่ย่อมคิดว่า

"บัดนี้ขอจงเดินไปหน่อยเถิด แม่เจ้าของเราเดินไปอยู่เทียว ย่อมงาม"

ชนที่เห็นนางยืน หรือนั่ง หรือนอน ก็ย่อมคิดว่า "บัดนี้ จงยืน หรือจงนั่ง หรือจงนอนหน่อยเถิด แม่เจ้าของเรายืนแล้ว นั่งแล้ว หรือนอนแล้วแล ย่อมงาม"

คนพวกอื่นจะไม่สามารถทราบได้ว่านางวิสาขาคือคนไหน แต่จะสังเกตได้เมื่อเวลาจะลุกขึ้นยืน ธรรมดาคนหนุ่มสาวจะลุกได้ทันที แต่สำหรับคนแก่จะต้องใช้มือยันพื้นช่วยพยุงกาย และจะยกก้นขึ้นก่อน นั่นแหละจึงจะทราบว่านางวิสาขาคนไหน

๒. **นางวิสาขานั้นย่อมทรงกำลังเท่าช้าง ๕ เชือกรวมกัน** ครั้งหนึ่งพระราชาเมื่อทรงสดับว่า นางวิสาขาทรงกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก จึงมีพระประสงค์จะทดลองกำลังของนาง ในเวลานางไปวิหารฟังธรรมแล้วกลับมา พระราชาจึงรับสั่งให้ปล่อยช้างพลายตัวที่มีกำลังมาก

ช้างนั้นชูงวง ได้วิ่งรี่เข้าไปชนนางวิสาขาแล้ว หญิงบริวารของนาง ๕๐๐ บางพวกวิ่งหนีไป เมื่อนางวิสาขาเห็นช้างวิ่งตรงเข้ามาจึงถามว่า

"เกิดอะไรกันนี่?"

พวกหญิงบริวารจึงบอกว่า "แม่เจ้า ทราบว่า พระราชาทรงประสงค์จะทดลองกำลังแม่เจ้า จึงรับสั่งให้ปล่อยช้าง."

นางวิสาขา คิดว่า "จะมีประโยชน์อะไร ที่เราเห็นช้างนี้แล้ววิ่งหนีไป เราจะจับช้างนั้นอย่างไรหนอแล?"

นางจึงคิดว่า "ถ้าเราจับช้างนี้ด้วยมือข้างเดียวแล้วผลักไป ช้างนั้นจะเป็นอันตรายถึงชีวิต เราก็จะเป็นบาป ควรจะรักษาชีวิตช้างไว้จะดีกว่า"

ดังนั้น นางวิสาขาจึงใช้นิ้วมือเพียง ๒ นิ้ว จับช้างที่งวงแล้วผลักไป ช้างไม่อาจทรงตัวอยู่ได้ ปรากฏว่าช้างถึงกับล้มกลิ้งแต่ไม่เป็นอันตรายที่พระลานหลวงแล้ว มหาชนได้สาธุการ นางพร้อมกับบริวารได้กลับเรือนโดยสวัสดี

ลักษณะของผู้มีวัยงาม

แม้ว่านางจะมีอายุมาก มีลูกชาย–หญิง ถึง ๒๐ คน ลูกเหล่านั้นแต่งงาน มีลูกอีกคนละ ๒๐ คน นางก็มีหลานนับได้ ๔๐๐ คน หลานเหล่านั้นแต่งงาน มีลูกอีกคนละ ๒๐ คน นางวิสาขามีเหลนนับได้ ๘,๐๐๐ คน

ดังนั้น คนจำนวน ๘,๔๒๐ คน มีต้นกำเนิดมาจากนางวิสาขา นางมีอายุยืนได้เห็นหลานได้เห็นเหลนทุกคน แม้นางมีอายุยืนถึง ๑๒๐ ปี แต่ขณะเมื่อนางนั่งอยู่ในกลุ่มของลูก หลาน เหลน นางจะมีลักษณะวัยใกล้เคียงกับคนเหล่านั้น

คนพวกอื่นจะไม่สามารถทราบได้ว่านางวิสาขาคือคนไหน แต่จะสังเกตได้เมื่อเวลาจะลุกขึ้นยืน ธรรมดาคนหนุ่มสาวจะลุกได้ทันที แต่สำหรับคนแก่จะต้องใช้มือยันพื้นช่วยพยุงกาย และจะยกก้นขึ้นก่อน นั่นแหละจึงจะทราบว่านางวิสาขาคือคนไหน

อานิสงส์ของผู้ถืออุโบสถศีล

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ วัดบุพพาราม ปราสาทของมิคารมาตา ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้งนั้นนางวิสาขาเข้าไปหาอุบาสิกาผู้รักษาอุโบสถในวิหาร ถามว่าแม่ทั้งหลาย ท่านรักษาอุโบสถเพื่ออะไร?

หญิงแก่ ตอบว่า ; พวกเรารักษาอุโบสถ เพราะปรารถนาทิพยสมบัติ

หญิงกลางคน ตอบว่า ; พวกเรารักษาอุโบสถ เพราะไม่ต้องการอยู่ร่วมกับสามี

หญิงรุ่นสาว ตอบว่า ; พวกเรารักษาอุโบสถ เพราะต้องการบุตรชายในครรภ์แรก

หญิงวัยรุ่น ตอบว่า ; พวกเรารักษาอุโบสถ เพราะต้องการไปสู่ตระกูลสามีในวัยสาว นางวิสาขามิคารมารดาพาพวกหญิงเหล่านั้น ไปสู่ที่ประทับของพระศาสดา กราบทูลความปรารถนาที่แตกต่างกัน ของหญิงเหล่านั้นให้ทรงทราบ เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

"วิสาขา ธรรมดาสภาวธรรมทั้งหลาย มีชาติคือการเกิดย่อมส่งสรรพสัตว์ไปสู่วัยชรา จากวัยชราส่งไปสู่พยาธิ จากพยาธิย่อมส่งไปสู่มรณะ มรณะย่อมตัดชีวิต เหมือนบุคคลตัดต้นไม้ สัตว์ทั้งหลายมุ่งปรารถนาแต่วัฏฏะ ไม่ปรารถนานิพพาน" แล้วตรัสพระคาถาว่า

"นายโคบาล ย่อมใช้ท่อนไม้ ต้อนโคไปสู่ที่หากิน ฉันใด ความแก่และความตาย ย่อมต้อนอายุของสัตว์ทั้งหลายไป ฉันนั้น"

"ดูกรวิสาขา อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก"

"ดูกรวิสาขา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยมรรค ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ถึงชั้นปรนิมมิตวสวัตดีนี้ เป็นฐานะที่จะมีได้ เพราะฉะนั้นแหละ หญิงหรือชาย ผู้มีศีล เข้าอยู่อุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว กระทำบุญมีสุขเป็นกำไร ไม่มีใครติเตียน ย่อมเข้าถึงสวรรค์ ฯ

"อุโบสถศีล" มีบทวิเคราะห์ศัพท์ว่า**"อุปะวะสิตัพโพ อุโปสะโถ"**แปลว่า สภาวธรรมอันบุคคลทั้งหลายผู้ต้องการด้วยบุญ พึงเข้าไปอาศัยอยู่ (รักษา) ชื่อว่า **"อุโบสถศีล อุปะกิเลเส อุเสติ ทะหะติ อุปะตาเปติ วาติ อุโปสะโถ"** ความว่า การกระทำที่กำจัดอุปกิเลส ๑๖ เผาอุปกิเลส ๑๖ ทำให้อุปกิเลส ๑๖ เดือดร้อน

หมายความว่า ทำอุปกิเลส ๑๖ ให้หมดสิ้นไป ชื่อว่า **"อุโบสถศีล"** แปลว่า ศีลที่รักษาเป็นอุโบสถ หรือศีลที่รักษาในวันอุโบสถ เป็นการเข้าอยู่จำโดยถือศีล ๘ ข้อ **"ศีล ๘"** สำหรับฝึกตนให้ยิ่งขึ้นไปโดยรักษาในบางโอกาส หรือมีศรัทธา สมาทานรักษาพิเศษในวันอุโบสถ เรียกว่า**"อุโบสถ"**จะรักษาประจำก็ได้ เช่น แม่ชีมักรักษาประจำ **"อุโบสถศีล"** ศีลที่รักษาเป็นอุโบสถ หรือศีลที่รักษาในวันอุโบสถ ได้แก่ **"ศีล ๘"** เรียกว่า **"อุโบสถศีล"** ผู้ครองเรือนทั่วไปไม่สะดวกถือศีล ๘ ได้ทุกวัน ก็จะหาโอกาสมาถือศีลกันเฉพาะวันพระเช่นนี้จึงเรียกว่ารักษาอุโบสถศีล คือ ขึ้นและแรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ (แรม ๑๔ ค่ำในเดือนขาด)[๖]

ดังพระพุทธพจน์ที่ตรัสไว้ในตอนท้ายแห่งอุโบสถสูตรว่า

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลายอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ที่อริยสาวกเข้าอาศัยอยู่แล้ว เป็นคุณมีผลใหญ่และอานิสงส์ใหญ่ มีความรุ่งเรืองแผ่ไพศาลมากดังนี้ จะยกคุณประโยชน์แห่งการรักษาอุโบสถมาชี้ให้เห็นพอเป็นเครื่องบำรุงศรัทธาปสาทะดังต่อไปนี้ **"อุโบสถศีล"** เป็นกุศลวิธีที่นำพามนุษย์ไปสู่สวรรค์มาตั้งแต่มนุษย์ยุคต้นกัป ถ้าเป็นอุโบสถตามหลักการในพระพุทธศาสนาเรียกว่า **"อุโบสถ"** ประกอบด้วยองค์ ๘ ซึ่งก็หมายถึงรักษาศีล ๘ ในวันพระนั่นเอง

ในยุคสมัยที่ยังไม่มีพระพุทธศาสนา ผู้ปรารถนาสวรรค์จะชักชวนกันรักษาอุโบสถศีล เพราะถือว่าเป็นอริยประเพณีที่มีมาช้านาน แม้กระทั่งพระเจ้าจักรพรรดิราช ก่อนจะทรงครองความเป็นใหญ่ในทวีปทั้ง ๔ ก็ต้องสมาทานอุโบสถศีลอย่างเคร่งครัดทุกๆ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ อานิสงส์ของอุโบสถศีลทำให้รัตนะทั้ง ๗ ประการ มีจักรแก้ว เป็นต้น บังเกิดขึ้น เป็นของคู่บุญ ทำให้พระองค์ทรงสามารถปกครองโลกให้เกิดสันติสุข ครั้นละโลกแล้วก็ได้ไปเสวยสุขในสุคติโลกสวรรค์

---

๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (พระธรรมปิฎก) ป.อ. ปยุตฺโต, พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๒๗.

ระยะเวลาของการรักษาอุโบสถศีล

การรักษาอุโบสถ มี ๓ อย่าง สามารถเลือกรักษาได้ตามความพร้อมของแต่ละบุคคล คือ

๑. ปกติอุโบสถ คือ อุโบสถที่รักษากันเฉพาะวันที่กำหนดไว้ ในปัจจุบันนี้กำหนดเอาวันพระ คือ วัน ๘ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ทั้งข้างขึ้นและข้างแรม

๒. ปฏิชาครอุโบสถ คือ อุโบสถที่รักษากันครั้งละ ๓ วัน โดยการถือเพิ่มการรักษาก่อนกำหนด ๑ วัน เรียกว่า **"วันรับ"** และหลังวันกำหนดอีก ๑ วัน เรียกว่า **"วันส่ง"** จึงรวมเป็นรักษาคราวละ ๓ วัน คือ รับ วันรักษา และวันส่ง รวม ๓ วัน ๓ คืน

๓. ปาฏิหาริยปักขอุโบสถ คือ อุโบสถที่รักษาครั้งละหลายๆ วัน เช่น ตลอดพรรษา ๓ เดือนบ้าง ตลอด ๑ เดือนบ้างหรือครึ่งเดือนจำนวน ๑๕ วันบ้าง ศีลอุโบสถนั้น มีองค์ประกอบทั้งหมด ๘ ข้อ ถ้าขาดไปข้อใดข้อหนึ่งก็ไม่เรียกว่าศีลอุโบสถตามพุทธบัญญัติ เพราะฉะนั้นการล่วงศีลอุโบสถเพียงข้อใดข้อเดียว ก็ถือว่าขาดศีลอุโบสถ พูดง่ายๆ ว่า ขาดศีลข้อเดียวก็ขาดหมดทั้ง ๘ ข้อ ผู้ที่รักษาอุโบสถศีลจึงต้องสำรวมระวัง กาย วาจา เป็นพิเศษ

อุโบสถศีลประกอบด้วยองค์ ๘ มีดังนี้ คือ

๑. **ปาณาติปาตา เวรมณี** งดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วงไป

๒. **อทินนาทานา เวรมณี** งดเว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้

๓. **อพรหมจริยา เวรมณี** งดเว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกต่อการประพฤติผิดพรหมจรรย์

๔. **มุสาวาทา เวรมณี** งดเว้นจากการกล่าวเท็จ รวมถึงวจีกรรมในรูปแบบต่างๆ

๕. **สุราเมรยมัชชปมาทัฏฐานา เวรมณี** งดเว้น จากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

๖. **วิกาลโภชนา เวรมณี** งดเว้นจากการบริโภค อาหารในเวลาวิกาล

๗. **นัจจคี ตวาทิ ตวิสูกทัสสน มาลาคันธวิเลปน ธารณมัณฑน วิภูสนัฏฐานา เวรมณี** งดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล ลูบทาทัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ของหอม เครื่องย้อม เครื่องทาอันจัดว่าเป็นการแต่งตัว

๘. **อุจจาสยนมหาสยนา เวรมณี** งดเว้นจากการนั่ง และการนอนบนที่นอนสูงใหญ่เป้าหมายหลักในการรักษาอุโบสถศีลนั้น ก็ เพื่อทำให้จิตใจสงบ ไม่กวัดแกว่งฟุ้งซ่านไปในเรื่องกามารมณ์ แต่ยึดเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ ถือเป็นการประพฤติพรหมจรรย์ของคฤหัสถ์ ผู้ที่ยังไม่ปรารถนาออกบวช โดยปกติวันพระrพุทธศาสนิกชน ที่สะดวกก็จะพากันแต่งชุดขาวไปสมาทานอุโบสถศีล และฟังธรรมที่วัดแล้วพักอาศัยอยู่ที่วัดจนกว่าจะครบกำหนด ถ้าไม่ได้ไปวัด ก็จะตั้งใจสมาทานศีล ด้วยตนเอง จะเปล่งวาจาสมาทานหรือเพียงแต่ตั้งเจตนาไว้ก็ได้ทั้งนั้นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัส อุปมาถึงอานิสงส์ของการรักษาอุโบสถศีลไว้ว่า ถ้าจะนำมาเปรียบกับสมบัติของพระราชา ที่แม้จะครองความเป็นใหญ่ถึง ๑๖ แคว้น ก็ยังไม่ถึงเสี้ยวของผลบุญอันเกิดจากการรักษาอุโบสถเลย เพราะสมบัติมนุษย์เป็นสมบัติหยาบเหมือนสมบัติของคนกำพร้า มีความสุขได้ไม่กี่ร้อยปีก็ต้องพลัดพราก ซึ่งเทียบไม่ได้กับการได้เสวยทิพยสมบัติอันยาวนานในสวรรค์ที่เกิดจากอานิสงส์ของการรักษาอุโบสถ การรักษาอุโบสถศีลนี้แม้ว่าจะมีโอกาสรักษาได้ไม่นาน แต่กลับสามารถส่งผลให้มีอานิสงส์มากมายเกินควรเกินคาดได้ ดังเรื่องที่เกิดขึ้นมาแล้วในสมัยพุทธกาล

เรื่องมีอยู่ว่า ชายหาฟืนรักษาศีลครึ่งวัน ในสมัยพุทธกาลคนงานในบ้านของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ทำหน้าที่เป็นคนหาฟืน ต่อมาเมื่อถึงวันอุโบสถ เขาลุกขึ้นไปทำงานหาฟืนแต่เช้าตรู่

เมื่อกลับมาจากป่าในยามบ่ายเห็นคนในบ้านรักษาอุโบสถศีลกันทุกคน โดยการงดอาหารหลังเที่ยงเป็นต้นไป เนื่องจากตัวเองเพิ่งสมัครเข้ามาทำงาน จึงไม่รู้ธรรมเนียมของบ้านหลังนี้ ได้ถามบริวารของท่านเศรษฐีว่า

"ทำไมในวันนี้ ทุกคนในบ้านเงียบผิดปกติ และก็ดูเหมือนว่าจะเตรียมอาหาร ไว้ให้กระผมคนเดียว"

บริวารตอบว่า "วันนี้เป็นวันพระ ทุกคนในเรือนนี้หยุดงานเพื่อรักษาอุโบสถศีลกัน แม้เด็กที่ยังดื่มนมอยู่ท่านเศรษฐีก็ให้ดื่มปานะ เพื่อฝึกให้เด็กรักษาอุโบสถศีลตั้งแต่เล็ก ๆท่านเศรษฐีจึงสั่ง ให้ฉันจัดอาหารมาเพื่อนายคนเดียวเท่านั้นหนุ่มหาฟืนคิดว่า "ถ้าเราได้รักษาอุโบสถบ้าง ก็น่าจะดีไม่น้อย"

จึงถามท่านเศรษฐี "ท่านเศรษฐีถ้ากระผมเองจะรักษาอุโบสถศีลเพียงครึ่งวัน จะได้บุญบ้างไหม ท่านเศรษฐีก็บอกว่า

"ได้สิ แต่มันก็ได้ไม่เท่าคนที่เขารักษาทั้งวันหรอกนะ"

เมื่อรู้ว่า นี่คือบุญพิเศษ ที่เราไม่ควรพลาด จึงได้สมาทานอุโบสถศีลด้วยความเต็มใจ แต่เนื่องจากไม่ได้เตรียมตัวมาก่อน จึงหิวข้าวมากเพราะกรำงานตลอดทั้งวัน พอตกกลางคืน เกิดลมตีท้องไส้ปั่นป่วนไปหมด รู้สึกทรมานมาก จึงเอาเชือกรัดท้องให้แน่นๆ เพื่อระงับอาการปวดท้อง แต่ก็ไม่หายปวด เมื่อเศรษฐีทราบเรื่องเข้า จึงเอาน้ำอ้อยมาให้กินเพื่อระงับอาการปวดท้อง แต่หนุ่มหาฟืนก็ปฏิเสธ เพราะไม่อยากให้ศีลด่างพร้อย แม้ท่านเศรษฐีจะคอยบอกเตือนว่า

"อย่าทรมานตัวเองเลย วันพระไม่ได้มีหนเดียว เอาไว้รักษาวันพระหน้าก็ได้" แต่เขาก็ไม่ยอมทำตาม ไม่ยอมตกบุญ ได้นอนนึกถึงอุโบสถศีลที่ตัวเองได้เต็มใจรักษาอย่างเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ความปลื้มปีติได้ช่วยข่มความเจ็บปวดเอาไว้ แต่สังขารไม่อาจทนทานเอาไว้ได้ พอรุ่งเช้าปรากฏว่า ได้ละจากโลกนี้ด้วยจิตที่ผ่องใส แล้วได้มาเกิดเป็นรุกขเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่ที่ต้นไทรแห่งหนึ่งจะเห็นได้ว่า เพียงการรักษาอุโบสถครึ่งวันและทำด้วยความเต็มใจยังได้อานิสงส์ขนาดนี้ แล้วถ้าหากใครได้รักษาอยู่เนืองนิตย์อานิสงส์นั้นพรรณนาอย่างไรก็ไม่หมด เป็นบุญใหญ่ที่จะนำพาให้ได้สวรรค์สมบัติ เวียนวนอยู่แต่ในสุคติภูมิเท่านั้น เมื่อมาเกิดเป็นมนุษย์ จะถึงพร้อมด้วยรูปสมบัติทรัพย์สมบัติ คุณสมบัติ ในที่สุดจะได้นิพพานสมบัติ เข้าถึงความสุขอันเป็นอมตะผู้ที่รักษาอุโบสถศีลจะได้รับอานิสงส์มากมายเกินควรเกินคาด อย่างน้อยๆ ก็สามารถแบ่งออกเป็น ๕ ข้อ คือ

๑. ย่อมได้รับโภคทรัพย์ใหญ่ เพราะความไม่ประมาทเป็นเหตุ

๒. เกียรติศัพท์อันงามของผู้มีศีล ย่อมฟุ้งขจรไปไกล

๓. ผู้มีศีลเข้าไปสู่สมาคมใดๆ ย่อมเข้าไปอย่างองอาจไม่เก้อเขิน

๔. ผู้มีศีลย่อมไม่หลงทำกาละ คือ ไม่หลงเผลอสติในเวลาตาย

๕. ผู้มีศีล ตายแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทพ

นอกจากนี้ ศีลยังเป็นบาทเบื้องต้นแห่งสมาธิ ทำให้ใกล้ต่อมรรคผลนิพพาน ดังนั้นคนที่ตั้งใจรักษาศีลได้บริสุทธิ์ก็จะมีผลต่อการนั่งสมาธิไปด้วย ดังนั้น พุทธศาสนิกชนที่ดีก็ควรที่จะตั้งใจรักษาศีลให้บริสุทธิ์ ทั้งยังต้องเป็นกัลยาณมิตรชักชวนคนรอบข้างมาสั่งสมบุญใหญ่ที่เกิดจากการรักษาอุโบสถศีล

เพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมชาวพุทธให้แข็งแรงยิ่งขึ้นไป บุคคลแม้จะงดงามด้วยเครื่องประดับอันมีค่า ก็ยังไม่งามเท่าผู้มีศีลเป็นอาภรณ์ ผู้มีศีลย่อมติเตียนตนเองไม่ได้ เมื่อพิจารณาถึงศีลที่บริสุทธิ์ ย่อมเกิดปีติทุกเมื่อ ศีลจึงเป็นรากฐานแห่งความดีทุกอย่างและกำจัดความชั่วทั้งปวง ดังพระคาถาพุทธภาษิตว่า

"โยธมฺมจารี กาเยน วาจาย อุทเจตสา อิเทวนํ ปสํสนฺติ เปจฺจ สคฺเค ปโมทติ"

ผู้ใดประพฤติเป็นธรรมด้วยกาย วาจา และใจ ในชาตินี้ เขาย่อมได้รับการสรรเสริญ ครั้นละโลกนี้ไปเขาย่อมบันเทิงเบิกบานในโลกสวรรค์ดังนี้

พระเปลือยกายอาบน้ำ นางวิสาขาจึงขอถวายผ้าอาบน้ำฝน

โดยปกตินางวิสาขา จะกราบทูลอาราธนาพระพุทธองค์พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์มาเสวยและฉันภัตตาหารที่บ้านของนางเป็นประจำ เมื่อการจัดเตรียมภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยพร้อมแล้ว ก็จะให้สาวใช้ไปกราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาค และภิกษุสงฆ์ให้เสด็จไปยังบ้านของนาง วันหนึ่งสาวใช้ได้มาตามปกติเหมือนทุกวัน แต่วันนั้นมีฝนตกลงมาพระสงฆ์ทั้งหลาย จึงพากันเปลือยกายอาบน้ำฝน เมื่อสาวใช้มาเห็นเข้าก็ตกใจ

เพราะความที่ตนมีปัญญาน้อยคิดว่าเป็นนักบวชชีเปลือย จึงรีบกลับไปแจ้งแก่นางวิสาขาว่า

"ข้าแต่แม่เจ้า วันนี้ที่วัดไม่มีพระอยู่เลย เห็นมีแต่ชีเปลือยแก้ผ้าอาบน้ำกันอยู่"

นางวิสาขาได้ฟังคำบอกเล่าของสาวใช้แล้ว ด้วยความที่นางเป็นพระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน เป็นมหาอุบาสิกาเป็นผู้มีปัญญาศรัทธาเลื่อมใส มีความใกล้ชิดกับพระภิกษุสงฆ์ จึงทราบเหตุการณ์โดยตลอดว่า

พระบรมศาสดาทรงอนุญาตให้พระภิกษุ มีผ้าสำหรับใช้สอยเพียง ๓ ผืน คือ ผ้าจีวรสำหรับห่ม ผ้าสังฆาฏิสำหรับห่มซ้อน และผ้าสบงสำหรับนุ่ง ดังนั้น เมื่อเวลาพระภิกษุจะอาบน้ำจึงไม่มีผ้าสำหรับผลัดอาบน้ำ ก็จำเป็นต้องเปลือยกายอาบน้ำอาศัยเหตุนี้ เมื่อพระบรมศาสดาเสด็จมาประทับที่บ้าน และเสร็จภัตกิจแล้ว นางวิสาขาจึงได้เข้าไปกราบทูลขอพร เพื่อถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ประทานอนุญาตตามที่ขอนั้น และนางวิสาขาก็เป็นบุคคลแรกที่ได้ถวายผ้าอาบน้ำฝนแก่พระภิกษุสงฆ์

นางวิสาขาขอพร ๘ ประการ[๗]

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในพระนครพาราณสี ตามพระพุทธาภิรมย์ แล้วเสด็จพระพุทธดำเนินไปทางพระนครสาวัตถี เสด็จพระพุทธดำเนินผ่านระยะทางโดยลำดับ ถึงพระนครสาวัตถี ประทับอยู่ในพระเชตวันอาราม ของอนาถบิณฑิกคหบดี เขตพระนครสาวัตถีนั้น

ครั้งนั้น นางวิสาขามิคารมาตาเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้นางเห็นแจ้ง สมาทาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมีกถาแล้ว นางวิสาขาได้กราบทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ขอพระผู้มีพระภาค พร้อมด้วยพระสงฆ์ จงทรงพระกรุณาโปรดรับ

---

๗ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๕. วินยปิฏเก มหาวคฺคสฺส ทุติโย ภาโค.

ภัตตาหารของหม่อมฉัน เพื่อเจริญบุญกุศล และปีติ ปราโมทย์ในวันพรุ่งนี้ด้วยเถิด พระพุทธเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคทรงรับอาราธนาด้วยดุษณีภาพ ครั้นนางทราบการรับอาราธนาของพระผู้มีพระภาคแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคทำประทักษิณกลับไป ครั้นผ่านราตรีนั้นไป ฝนตั้งเค้าขึ้นในทวีปทั้ง ๔ ตกลงมาห่าใหญ่

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งแด่พระภิกษุทั้งหลายว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฝนตกในพระนครเชตวัน ฉันใด ตกในทวีปทั้ง ๔ ก็ฉันนั้น พวกเธอจงสรงสนานกายกันเถิด เพราะเป็นครั้งสุดท้ายที่ฝนห่าใหญ่ตั้งเค้าขึ้นในทวีปทั้ง ๔" ภิกษุเหล่านั้นรับสนองพระพุทธบัญชาว่า

"เป็นดังพระพุทธดำรัสพระพุทธเจ้า แล้วพากันเปลื้องผ้าสรงสนานกายอยู่"

ครั้งนั้น นางวิสาขามิคารมาตา สั่งให้ตกแต่งของเคี้ยวของบริโภคอันประณีต แล้วสั่งทาสีว่า

"ไปเถิดแม่ เจ้าจงไปอารามแล้วแจ้งภัตกาลว่า ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้า"

ทาสีนั้นรับคำ แล้วไปวัด ได้เห็นภิกษุเปลื้องผ้าสรงสนานกาย ครั้นแล้วเข้าใจผิดคิดว่า ในอารามไม่มีภิกษุมีแต่พวกอาชีวกสรงสนานอยู่ จึงกลับไปบ้านได้ แจ้งความแก่นางวิสาขามิคารมาตาว่า

"คุณนาย ภิกษุไม่มีในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรงสนานอยู่เจ้าค่ะ" นางวิสาขามิคารมาตา เป็นสตรีฉลาด เฉียบแหลม มีปัญญารู้ได้ทันทีว่า พระคุณเจ้า ทั้งหลายคงเปลื้องผ้าพากันสรงสนานกายเป็นแน่ นางคนนี้เขลาจึงสำคัญว่า ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรงสนานกายอยู่ จึงสั่งสาวใช้ว่า

"ไปเถิดแม่ทาสี เจ้าจงไปอารามแล้วแจ้งภัตกาลว่า ถึงเวลาแล้ว ภัตตาหารเสร็จแล้วเจ้าข้า"

ครั้นเวลาต่อมา ภิกษุเหล่านั้น ทำตัวให้เย็น มีกายงาม ต่างถือจีวร เข้าไปสู่ที่อยู่ตามเดิม ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเตรียมบาตรจีวร ถึงเวลาภัตตาหารแล้ว"

ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนอง พระพุทธบัญชาว่า "เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า"

ครั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ถือบาตรจีวร เสด็จหายไปในพระเชตวัน มาปรากฏที่ซุ้มประตูบ้านนางวิสาขามิคารมาตา ดุจบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียดฉะนั้น พระองค์ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เขาปูลาดถวาย พร้อมด้วยพระสงฆ์.

ขณะนั้น นางวิสาขามิคารมาตากล่าวว่า ชาวเราผู้เจริญ น่าอัศจรรย์จริงหนอ ชาวเราผู้เจริญประหลาดจริงหนอ พระตถาคตชื่อว่า มีฤทธิ์มาก มีอานุภาพมาก เพราะเมื่อห้วงน้ำไหลนองไปเพียงเข่าบ้าง เพียงสะเอวบ้าง เท้าหรือจีวรของภิกษุ แม้รูปหนึ่ง ก็ไม่ได้เปียกน้ำ ดังนี้แล้ว ร่าเริง เบิกบานใจ อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยขาท นียโภชนียาหารอันประณีตด้วยมือของตน จนพระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จแล้ว ทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรห้ามภัตรแล้วนั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

"หม่อมฉันทูลขอประทานพร ๘ ประการ ต่อพระผู้มีพระภาคเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาค : "ตถาคตเลิกให้พรเสียแล้ว วิสาขา"

วิสาขา : "หม่อมฉันทูลขอประทานพรที่สมควรและไม่มีโทษ พระพุทธเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาค : "จงบอกมาเถิด วิสาขา"

วิสาขา : "พระพุทธเจ้าข้า สำหรับพระสงฆ์ หม่อมฉันปรารถนา

๑. ขอถวายผ้าวัสสิกสาฎก (ผ้าอาบน้ำฝน) แก่บรรดาภิกษุทั้งหลาย จนตลอดชีพ

๒. ขอถวายภัตตาหาร แก่พระภิกษุอาคันตุกะ (อาหารเพื่อพระภิกษุผู้จรมาใหม่) จนตลอดชีพ

๓. ขอถวายภัตตาหาร แก่พระภิกษุที่เตรียมจะไป (เดินทางไกล) จนตลอดชีพ

๔. ขอถวายภัตตาหารแก่พระอาพาธ (ป่วย) จนตลอดชีพ

๕. ขอถวายภัตตาหารแก่พระภิกษุที่พยาบาลพระภิกษุอาพาธ จนตลอดชีพ

๖. ขอถวายเภสัชแก่พระภิกษุอาพาธ จนตลอดชีพ

๗. ขอถวายข้าวยาคูประจำ (ข้าวต้มประจำวัน) จนตลอดชีพ

๘. ขอถวายผ้าวัสสิกสาฎิกา (ผ้าคลุมอาบน้ำ) แก่ภิกษุณีสงฆ์ จนตลอดชีพ"

พระผู้มีพระภาค : "วิสาขา ก็เธอเห็นอำนาจประโยชน์อะไร จึงขอพร ๘ ประการ ต่อตถาคต"

วิสาขา : "พระพุทธเจ้าข้า วันนี้หม่อมฉันสั่งทาสีว่า ไปเถิด แม่ทาสีเจ้าจงไปอาราม แล้วบอกภัตรกาลว่า ภัตตาหารเสร็จแล้ว เจ้าข้าและนางก็ไปวัด ได้เห็นภิกษุทั้งหลายเปลื้องผ้าสรงสนานกายอยู่ เข้าใจผิดคิดว่าไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรงสนานกายอยู่ จึงกลับมาบ้าน แล้วรายงานแก่หม่อมฉันว่า คุณนาย ไม่มีภิกษุในอาราม มีแต่พวกอาชีวกสรงสนานกายอยู่"

๑. ความเปลือยกายไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายผ้าวัสสิกสาฎกแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ

๒. อนึ่ง ข้ออื่นยังมีอีก พระพุทธเจ้าข้า พระอาคันตุกะไม่ชำนาญหนทาง ไม่รู้จักที่โคจร ย่อมเที่ยวบิณฑบาตลำบาก ท่านฉันอาคันตุกภัตรของหม่อมฉัน พอชำนาญหนทาง รู้จักที่โคจร จักเที่ยวบิณฑบาตได้ไม่ลำบาก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวาย อาคันตุกภัตรแก่พระสงฆ์จนตลอดชีพ

๓. พระผู้เตรียมตัวจะไปมัวแสวงหาภัตตาหาร เพื่อตนอยู่ จักพลาดจากหมู่เกวียน หรือจักถึงสถานที่ที่ตนต้องการจะไปอยู่เมื่อพลบค่ำ จักเดินทางลำบาก ท่านฉันคมิกภัตรของหม่อมฉันแล้ว จักไม่พลาดจากหมู่เกวียน หรือจักถึงสถานที่ ที่ตนต้องการจะไปอยู่ไม่พลบค่ำ จักเดินทางไม่ลำบาก หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคมิกภัตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ

๔. เมื่อพระอาพาธไม่ได้โภชนาหารที่เป็นสัปปายะอาพาธกำเริบ หรือท่านจักถึงมรณภาพ เมื่อท่านฉันคิลานภัตรของหม่อมฉันแล้ว อาพาธจักทุเลา ท่านจักไม่ถึงมรณภาพ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานภัตรแก่สงฆ์ จนตลอดชีพ

๕. พระพุทธเจ้าข้า พระผู้พยาบาลพระอาพาธ มัวแสวงหาภัตตาหารเพื่อตน จักนำภัตตาหารไปถวายพระอาพาธจนสาย ตนเองจักอดอาหาร ท่านได้ฉันคิลานุปัฏฐากภัตรของหม่อมฉันแล้ว จักนำภัตตาหารไปถวายพระอาพาธตามเวลา ตนเองก็จักไม่อดอาหาร หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานุปัฏฐากภัตรแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ

๖. เมื่อพระอาพาธไม่ได้เภสัชที่เป็นสัปปายะอาพาธจักกำเริบ หรือจักถึงมรณภาพ เมื่อท่านฉันคิลานเภสัชของหม่อมฉันแล้ว อาพาธจักทุเลา ท่านจักไม่ถึงมรณภาพ หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายคิลานเภสัชแก่พระสงฆ์ จนตลอดชีพ

๗. พระองค์ทรงเห็นอานิสงส์ ๑๐ ประการได้ทรงอนุญาตยาคูไว้แล้วที่เมืองอันธกวินทะ หม่อมฉันเห็นอานิสงส์ตามที่พระองค์ตรัสนั้น จึงปรารถนาจะถวายยาคูประจำแก่สงฆ์ จนตลอดชีพ

๘. ภิกษุณีทั้งหลายเปลือยกายอาบน้ำร่วมท่า กับหญิงแพศยา ณ แม่น้ำอจิรวดี หญิงแพศยาเหล่านั้นพากันเย้ยหยันภิกษุณีว่า แม่เจ้าเอ๋ย พวกท่านกำลังสาวประพฤติพรหมจรรย์จะได้ประโยชน์อะไร

ควรบริโภคกามมิใช่หรือ ประพฤติพรหมจรรย์ต่อเมื่อแก่เฒ่าอย่างนี้จักเป็นอันพวกท่านยึดส่วนทั้งสองไว้ได้ ภิกษุณีเหล่านั้น ถูกพวกหญิงแพศยาเย้ยหยันอยู่ ได้เป็นผู้เก้อ ความเปลือยกายของมาตุคามไม่งาม น่าเกลียด น่าชัง หม่อมฉันเห็นอำนาจประโยชน์นี้ จึงปรารถนาจะถวายผ้าอุทกสาฎก แก่ภิกษุณีสงฆ์จนตลอดชีพ

พระผู้มีพระภาค : "วิสาขา ก็เธอเห็นอานิสงส์อะไร จึงขอพร ๘ ประการต่อตถาคต"

วิสาขา : "พระพุทธเจ้าข้า ภิกษุทั้งหลายในพระธรรมวินัยนี้ จำพรรษาในทิศทั้งหลายแล้ว จักมาพระนครสาวัตถี เพื่อเฝ้าพระองค์ แล้วจักทูลถามว่า ภิกษุมีชื่อนี้ถึงมรณภาพแล้ว ท่านมีคติอย่างไร มีภพหน้าอย่างไร พระพุทธเจ้าข้า พระองค์จักทรงพยากรณ์ภิกษุนั้น ในโสดาปัตติผล สกทาคามิผล อานาคามิผล หรืออรหัตผล หม่อมฉันจักเข้าไปหาภิกษุพวกนั้น แล้วเรียนถามว่า พระคุณเจ้ารูปนั้นเคยมาพระนครสาวัตถีไหมเจ้าข้า

ถ้าท่านเหล่านั้นจักตอบแก่หม่อมฉันว่า ภิกษุนั้นเคยมาพระนครสาวัตถี หม่อมฉันจักถึงความตกลงใจในการมาของพระคุณเจ้ารูปนั้นว่า"

"พระคุณเจ้ารูปนั้นคงใช้สอยผ้าวัสสิกสาฎิกา อาคันตุกภัตร คมิกภัตร คิลานภัตร คิลานุปัฏฐากภัตร คิลานเภสัชหรือยาคูประจำเป็นแน่ เมื่อหม่อม

ฉันระลึกถึงกุศลนั้นอยู่ ความปลื้มใจจักบังเกิด เมื่อหม่อมฉันปลื้มใจแล้วความอิ่มใจจักบังเกิด เมื่อมีใจอิ่มเอิบแล้ว กายจักสงบ เมื่อมีกายสงบแล้ว จักเสวยสุข เมื่อมีความสุข จิตจักตั้งมั่น จักเป็นอันหม่อมฉันได้อบรมอินทรีย์ อบรมพละ อบรมโพชฌงค์นั้น หม่อมฉันเห็นอานิสงส์นี้ จึงขอประทานพร ๘ ประการ ต่อพระองค์ พระพุทธเจ้าข้า”

พระผู้มีพระภาค : “ดีละ ดีละ วิสาขา ดีแท้ วิสาขา เธอเห็นอานิสงส์นี้ จึงขอพร ๘ ประการ ต่อตถาคต เราอนุญาตพร ๘ ประการแก่เธอ”

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนานางวิสาขามิคารมาตา ด้วยพระคาถาเหล่านี้ ว่าดังนี้

คาถาอนุโมทนา

สตรีใด ให้ข้าวและน้ำ มีใจเบิกบานแล้ว สมบูรณ์ด้วยศีลเป็นสาวิกาของพระสุคต ครอบงำความตระหนี่แล้ว บริจาคทานอันเป็นเหตุแห่งสวรรค์ เป็นเครื่องบรรเทาความโศกนำมาซึ่งความสุข สตรีนั้นอาศัยมรรคปฏิบัติ ปราศจากธุลีไม่มีกิเลสเครื่องยั่วใจ ย่อมได้กำลังและอายุเป็นทิพย์ สตรีผู้ประสงค์บุญนั้น เป็นคนมีสุข สมบูรณ์ด้วยอนามัย ย่อมปลื้มใจในสวรรค์สิ้นกาลนาน

พระพุทธองค์ทรงอนุญาต ตามคำกราบทูลของนางวิสาขา แล้วทรงอนุโมทนาพร ๘ ประการนั้น นับเป็นต้นบัญญัติแห่งการถวายผ้าอาบน้ำฝน และปัจจัยต่าง ๆ อันยังความสะอาดวกแก่ภิกษุ และภิกษุณีสืบมา

นอกจากนั้น ยังอนุญาตเภสัช เพื่อบำบัดอาการอาพาธภิกษุ ๕ ประเภท คือ **เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย** อนุญาตให้บริโภคได้ทั้งในภัตกาล และหลังภัตกาล

ทรงมีพระพุทธานุญาต ให้ใช้ผ้าวัสสิกสาฎิกา (ผ้าอาบน้ำฝน)

ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา นางวิสาขามิคารมาตา ด้วยพระคาถาเหล่านี้ แล้ว เสด็จลุกจากที่ประทับกลับไป ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถาในเพราะเหตุเป็นเค้ามูลนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วรับสั่งแด่พระภิกษุทั้งหลายว่า

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตผ้าวัสสิกสาฎก อาคันตุกภัตรคมิกภัตร คิลานภัตร คิลานุปัฏฐากภัตร คิลานเภสัช ยาคูประจำ อนุญาตผ้าอุทกสาฎกสำหรับภิกษุณีสงฆ์"

เดิมแต่กาลนั้น นางท่องเที่ยวอยู่ในเทวโลกและมนุษยโลก ในอัตภาพนี้ได้เกิดเป็นธิดาของธนญชัยเศรษฐีผู้เป็นบุตรแห่งมณฑกเศรษฐี ได้ทำบุญเป็นอันมากในศาสนาของเรา

นางวิสาขาลืมเครื่องประดับ "มหาลดาปสาธน์" ไว้ที่วิหาร

สมัยนั้น นางวิสาขามิคารมารดา มีบุตรมาก มีหลานมาก มีบุตรหาโรคมิได้ มีหลานหาโรคมิได้ ถือกันว่าเป็นมงคลอย่างยิ่งในกรุงสาวัตถี บรรดาบุตรหลานตั้งพันนั้น จะมีแม้สักคนหนึ่ง ที่ชื่อว่าถึงความตายในระหว่างวัยอันไม่สมควร มิได้มีแล้วในงานมหรสพที่เป็นมงคล ชาวกรุงสาวัตถี จึงมักอัญเชิญนางวิสาขาให้บริโภคก่อน

ต่อมาในวันมหรสพวันหนึ่งเมื่อมหาชนแต่งตัวไปวิหารเพื่อฟังธรรม แม้นางวิสาขา บริโภคในที่เขาเชิญแล้ว ก็แต่งเครื่องมหาลดาปสาธน์ ไปวิหารกับด้วยมหาชนวันหนึ่งเมื่อนางวิสาขากำลังเดินทางใกล้ถึงวิหาร พึงคิดว่า

"การที่เราสวมเครื่องประดับมีค่ามากปานนั้นไว้บนศีรษะ แล้วประดับเครื่องอลังการจนถึงหลังเท้า เข้าไปสู่วิหารพระศาสดานั้น เป็นการไม่ควร"

นางได้ถอดเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์ออก ผูกให้เป็นห่อไว้ด้วยผ้า แล้วได้ส่งให้ในมือหญิงคนใช้ผู้ติดตามถือไว้ ซึ่งเป็นผู้ทรงกำลังเท่าช้าง ๕ เชือก ผู้เกิดด้วยบุญของตนเหมือนกัน หญิงคนใช้นั้นคนเดียวจึงสามารถรับเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์นั้นได้ เพราะเหตุนั้น นางวิสาขา จึงกล่าวกะหญิงคนใช้นั้นว่า

"แม่ จงรับเครื่องประดับนี้ไว้ ฉันจักสวมมันในเวลากลับจากสำนักของพระศาสดา"

ก็นางวิสาขา ครั้นให้เครื่องประดับ **"มหาลดาปสาธน์"** นั้นแล้ว จึงสวมเครื่องประดับชื่อ **"ฆนมัฏฐกปสาธน์"** ได้เข้าไปเฝ้าพระศาสดา สดับพระธรรมเทศนา หลังจากสดับพระธรรมเทศนา นางถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า ลุกจากอาสนะหลีกไปแล้ว ฝ่ายหญิงคนใช้นั้นของนางก็ลืมเครื่องประดับนั้นแล้ว เมื่อบริษัทฟังธรรมหลีกไปแล้ว ถ้าใครลืมของอะไรไว้ พระอานนทเถระย่อมเก็บรักษาของนั้น เพราะเหตุดังนี้ในวันนั้นท่านเห็นเครื่องมหาลดาปสาธน์แล้ว จึงทูลแด่พระศาสดาว่า

"นางวิสาขา ลืมเครื่องประดับไว้ แล้วกลับไปแล้ว พระเจ้าข้า"

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสว่า "จงเก็บไว้ในที่สุดข้างหนึ่งเถิด อานนท์" พระเถระจึงยกเครื่องประดับนั้น เก็บคล้องไว้ข้างบันได

นางวิสาขาเดินตรวจบริเวณวัด

ฝ่ายนางวิสาขา เที่ยวเดินไปภายในวิหารกับนางสุปปิยา ด้วยตั้งใจว่า

"จักดูสิ่งที่ควรทำแก่ภิกษุอาคันตุกะ ภิกษุผู้เตรียมตัวจะไป และภิกษุไข้เป็นต้น"

โดยปกตินางวิสาขาจะไปวัดวันละ ๒ ครั้ง คือ เช้า–เย็น และเมื่อไปก็จะไม่ไปมือเปล่า ถ้าไปเวลาเช้าก็จะมีของเคี้ยวของฉันเป็นอาหารไปถวายพระ ถ้าไปเวลาเย็นก็จะถือน้ำปานะไปถวาย เพราะนางมีปกติทำอย่างนี้เป็นประจำจนเป็นที่ทราบกันดีทั้งพระภิกษุสามเณร และอุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย แม้นางเองก็ไม่กล้าที่จะไปวัดด้วยมือเปล่าๆ เพราะละอายที่พระภิกษุหนุ่มสามเณรีน้อยต่างก็จะมองดูที่มือว่านางถืออะไรมา และก่อนที่นางจะออกจากวัดกลับบ้านนางจะเดินเยี่ยมเยือนถามไถ่ความสุข ความทุกข์ และความประสงค์ของพระภิกษุสามเณร และเยี่ยมภิกษุไข้จนทั่วถึงทุกๆ องค์ก่อนแล้วจึงกลับบ้าน

โดยปกติภิกษุหนุ่ม และสามเณรผู้ต้องการด้วยเนยใสน้ำผึ้ง และน้ำมันเป็นต้น เห็นอุบาสิกาเหล่านั้นในภายในวิหารแล้ว ย่อมถือภาชนะมีถาดเป็นต้นเดินเข้าไปหาอุบาสิกาเหล่านั้น ถึงในวันนั้น ภิกษุหนุ่มและสามเณรก็ทำแล้วอย่างนั้นเหมือนกัน ครั้งนั้น นางสุปิยาเห็นภิกษุไข้ จึงถามว่า

"พระผู้เป็นเจ้าต้องการสิ่งใดขอให้บอกได้"

ภิกษุท่านนั้นตอบว่า "ต้องการรสแห่งเนื้อ (น้ำเนื้อต้ม)"

เธอจึงตอบว่า "ได้พระผู้เจ้า ดิฉันจักส่งไป"

ในวันที่ ๒ นางไม่ได้เนื้อที่เป็นกัปปิยะมา นางจึงได้ตัดเนื้อที่เป็นขาอ่อน

ของตนถวายพระ ด้วยความเลื่อมใสในพระศาสดา เธอกลับเป็นผู้มีสรีระปกติดังเดิม เมื่อเสร็จกิจการฟังธรรม และเยี่ยมเยือนพระภิกษุ และสามเณรผู้เป็นไข้แล้วก็ออกโดยประตูอื่น ยืนอยู่ที่อุปจารวิหารแล้ว พูดว่า

"แม่ จงเอาเครื่องประดับมา ฉันจักแต่ง"

ในขณะนั้นหญิงคนใช้นั้นก็รู้ว่าตนลืม หญิงรับใช้ลืมไว้ที่ศาลาฟังธรรม จึงตอบว่า "ดิฉันลืมเสียแล้ว แม่เจ้า"

นางวิสาขา กล่าวว่านางจงกลับไปนำมา แต่สั่งว่า

"ถ้ากระนั้น จงไปเอามา แต่ถ้าพระผู้เป็นเจ้าอานนท์เถระของเรา ถ้าพระอานนท์เก็บรักษาไว้ หรือยกเก็บเอาไว้ในที่อื่น เจ้าอย่าเอาคืนมา ฉันบริจาคเครื่องประดับนั้น ให้มอบถวายพระผู้เป็นเจ้าไปเลยนัยว่า นางวิสาขานั้นย่อมรู้ว่าพระเถระย่อมเก็บสิ่งของที่พวกพุทธบริษัทลืมไว้ เพราะฉะนั้นจึงพูดอย่างนั้นฝ่ายพระเถระ พอเห็นนางคนใช้นั้นก็ถามว่า "เจ้ามาเพื่อประสงค์อะไร?"

เมื่อหญิงคนใช้นั้นตอบว่า "ดิฉันลืมเครื่องประดับของแม่เจ้าของดิฉันจึงได้มา"

พระอานนทเถระจึงกล่าวว่า "ฉันเก็บมันไว้ที่ข้างบันไดนั้น เจ้าจงเอาไป"

หญิงคนใช้นั้นตอบว่า "พระผู้เป็นเจ้า ห่อภัณฑนะที่ท่านเอามือถูกแล้ว แม่เจ้าของดิฉัน สั่งมิให้นำเอาไป"

เมื่อกล่าวดังนี้แล้ว กลับไปมือเปล่าแล้วแจ้งเนื้อความนั้นแก่นางวิสาขา นางวิสาขา กล่าวว่า

"แม่ ฉันจักไม่ประดับเครื่องที่พระผู้เป็นเจ้าของฉันถูกต้องแล้ว

ฉันบริจาคแล้ว แต่พระผู้เป็นเจ้ารักษาไว้ เป็นการลำบาก ฉันจำหน่ายเครื่องประดับนั้นแล้วจักน้อมนำสิ่งที่เป็นกัปปิยะไป เจ้าจงไปเอาเครื่องประดับนั้นมา”

นางวิสาขานั้นย่อมรู้ว่าพระเถระย่อมเก็บสิ่งของที่พวกพุทธบริษัทลืมไว้ นางจึงให้กลับไปนำมา แต่สั่งว่าถ้าพระอานนท์เก็บรักษาไว้ก็ไม่ต้องเอาคืนมา ให้มอบถวายท่านไปเลย เพราะนางคิดว่าจะไม่ประดับเครื่องประดับที่พระคุณเจ้าถูกต้องสัมผัสแล้วซึ่งพระอานนท์ท่านก็มักจะเก็บรักษาของที่อุบาสกอุบาสิกาลืมไว้เสมอ และก็เป็นไปตามที่นางคิดไว้จริงๆ แต่นางก็กลับคิดได้อีกว่า “เครื่องประดับนี้ไม่มีประโยชน์แก่พระเถระ”

นางวิสาขาซื้อที่ดินสร้างวิหารถวายสงฆ์

หญิงคนใช้นั้นไปนำเอาเครื่องประดับมหาลดาปสาธน์มาแล้ว นางวิสาขาไม่แต่งเครื่องประดับนั้น เรียกให้พวกช่างทองมาแล้วให้ตีราคา เมื่อพวกช่างทองเหล่านั้นตอบว่า “มีราคาถึง ๖ โกฏิ แต่สำหรับค่าบำเหน็จต้องถึงแสน”

นางจึงวางเครื่องประดับไว้บนยานแล้วกล่าวว่า

“ถ้ากระนั้น พวกท่านจงขายเครื่องประดับนั้น”

แต่เมื่อนำเครื่องประดับนั้นออกขาย ก็ไม่มีใครสามารถให้ทรัพย์จำนวนเท่านั้นได้ เพราะหญิงผู้สมควรประดับเครื่องประดับนั้น หาได้ยาก แท้จริงหญิง ๓ คนเท่านั้น ในปฐพีมณฑล ได้เครื่องประดับมหาลดาปสาธน์ คือ นางวิสาขามหาอุบาสิกา ๑ นางมัลลิกาภรรยาของพันธุลมัลเสนาบดี ๑ ลูกสาวของเศรษฐีกรุงพาราณสี ๑ เพราะฉะนั้น นางวิสาขา จึงซื้อเครื่องประดับนั้นเสียเองที

เดียว แล้วให้ขนทรัพย์ ๙ โกฏิ ๑ แสน ขึ้นใส่เกวียน นำไปสู่วิหาร ถวายบังคมพระศาสดาแล้ว กราบทูลว่า

"พระเจ้าข้า พระอานนท์เถระผู้เป็นเจ้าของหม่อมฉัน เอามือถูกต้องเครื่องประดับของหม่อมฉันแล้ว นับแต่กาลที่ท่านถูกต้องแล้ว หม่อมฉันไม่อาจประดับได้ แต่หม่อมฉันให้ขายเครื่องประดับนั้นด้วยคิดว่า จักจำหน่าย น้อมนำเอาสิ่งอันเป็นกัปปิยะมา แต่ก็ไม่มีผู้อื่นจะสามารถรับไว้ได้ หม่อมฉันจึงให้รับค่าเครื่องประดับนั้นเสียเองมาแล้ว หม่อมฉันจะน้อมเข้าในปัจจัยไหน ในปัจจัย ๔

พระเจ้าข้า?" พระศาสดา ตรัสว่า

"เธอควรจะทำที่อยู่เพื่อสงฆ์ ใกล้ประตูด้านปราจีนทิศเถิดวิสาขา"

นางวิสาขา ทูลรับว่า "สมควรพระเจ้าข้า"

มีใจเบิกบาน จึงเอาทรัพย์ ๙ โกฏิที่เป็นค่าเครื่องประดับนั้นซื้อเฉพาะที่ดิน นางเริ่มสร้างวิหารด้วยทรัพย์ ๙ โกฏิด้วยทรัพย์ของตนอีกต่างหาก ดังนั้น นางจึงขอรับคืนมาแล้วนำออกขายในราคา ๙ โกฏิ กับ ๑ แสนกหาปณะ ตามราคาทุนที่ทำไว้ แต่ก็ไม่มีผู้ใดมีทรัพย์พอที่จะซื้อไว้ได้ นางจึงซื้อเอาไว้เอง ด้วยการนำทรัพย์เท่าจำนวนนั้นมาซื้อที่ดิน และวัสดุก่อสร้างดำเนินการสร้างวัดถวายเป็นพระอารามประทับของพระบรมศาสดา และเป็นที่อยู่อาศัยจำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์สามเณร พระบรมศาสดารับสั่งให้พระมหาโมคคัลลานะ เป็นผู้อำนวยการดูแลการก่อสร้าง ซึ่งมีลักษณะเป็นปราสาท ๒ ชั้น มีห้องสำหรับพระภิกษุพักอาศัย ชั้นละ ๕๐๐ ห้อง โดยใช้เวลาในการก่อสร้างถึง ๙ เดือน และเมื่อสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ได้นามว่า

"พระวิหารบุพพาราม"

การสร้างวิหาร
ของนางวิสาขา ๙ เดือนจึงแล้วเสร็จ

ต่อมาวันหนึ่ง พระศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลกในเวลาใกล้รุ่ง ได้ทอดพระเนตรเห็นอุปนิสัยสมบัติของเศรษฐีบุตรนามว่า **"ภัททิยะ"** ผู้จุติจากเทวโลกแล้วเกิดในตระกูลเศรษฐีในภัททิยนคร ทรงทำภัตกิจในเรือนของอนาถบิณฑิตเศรษฐีแล้ว ก็เสด็จบ่ายพระพักตร์ไปยังประตูด้านทิศอุดร ตามปกติพระศาสดาทรงรับภิกษุในเรือนของนางวิสาขาแล้ว ก็เสด็จออกจากประตูทักษิณ

ประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงรับภิกษาในเรือนของอนาถบิณฑิกเศรษฐีแล้ว ก็เสด็จออกทางประตูด้านปราจีนประทับอยู่ในวัดบุพพาราม ชนทั้งหลายเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้า เสด็จดำเนินมุ่งตรงประตูด้านทิศอุดรแล้ว ย่อมรู้ได้ว่า "จักเสด็จหลีกไปสู่ที่จาริก"ในวันนั้น พอนางวิสาขาทราบว่าพระศาสดาเสด็จดำเนินบ่ายพระพักตร์ไปทางประตูด้านทิศอุดรจึงรีบไป ถวายบังคมแล้วทราบทูลว่า "ทรงประสงค์จะเสด็จดำเนินไปสู่ที่จาริกหรือ พระเจ้าข้า?"

พระศาสดา : "อย่างนั้น วิสาขา"

วิสาขา : "พระเจ้าข้า หม่อมฉันบริจาคทรัพย์จำนวนเท่านี้ ให้สร้างวิหารถวายแด่พระองค์ โปรดเสด็จกลับเถิด พระเจ้าข้า"

พระศาสดา : "นี้ เป็นการไป ยังไม่กลับ วิสาขา"

นางวิสาขานั้นคิดว่า "พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงเห็นใครๆ ผู้สมบูรณ์ด้วยเหตุเป็นแน่"

จึงกราบทูลว่า "ถ้ากระนั้น ขอพระองค์โปรดรับสั่งให้ภิกษุรูปหนึ่ง ผู้เข้าใจการงานของหม่อมฉัน กลับแล้วจึงเสด็จจาริกเถิด พระเจ้าข้า พระศาสดา: "เธอพอใจภิกษุรูปใด จงรับบาตรของภิกษุรูปนั้นเถิด วิสาขา" แม้นางจะพึงใจพระอานนทเถระก็จริง แต่คิดว่า "พระมหาโมคคัลลานเถระเป็นผู้มีฤทธิ์ การงานของเราจักพลันสำเร็จ ก็เพราะอาศัยพระเถระนั้น"

ดังนี้แล้ว จึงรับบาตรของพระเถระไว้ พระเถระแลดูพระศาสดา พระศาสดาตรัสว่า

"โมคคัลลานะ เธอจงพาภิกษุบริวารของเธอ ๕๐๐ รูป กลับเถิด"

ท่านได้ทำตามพระดำรัสนั้นแล้ว ด้วยอานุภาพของท่าน พวกมนุษย์ผู้ไปเพื่อต้องการไม้และเพื่อต้องการหินระยะทางแม้ตั้ง ๕๐–๖๐ โยชน์ก็ขนเอาไม้และหินมากมายมาทันในวันนั้นนั่นเอง แม้ยกไม้และหินใส่เกวียนก็ไม่ลำบากเลยเพลาเกวียนก็ไม่หัก ต่อกาลไม่นานนัก พวกเขาก็สร้างปราสาท ๒ ชั้นเสร็จ ปราสาทนั้นได้เป็นปราสาทประดับด้วยห้องพันห้อง คือชั้นล่าง ๕๐๐ ห้อง ชั้นบน ๕๐๐ ห้อง

พระศาสดาเสด็จดำเนินจาริกไปโดย ๙ เดือนแล้วจึงเสด็จกลับกรุงสาวัตถี แม้การงานในปราสาทของนางวิสาขา ก็สำเร็จโดย ๙ เดือนเหมือนกัน นางวิสาขาให้สร้างยอดปราสาทอันจุน้ำได้ ๖๐ หม้อ ด้วยทองคำสีสุกที่บุเป็นแท่งนั่นแล นางได้ยินว่า พระศาสดาเสด็จไปยังเชตวันมหาวิหาร จึงทำการต้อนรับนำพระศาสดาไปวิหารของตนแล้วรับปฏิญญาว่า

"พระเจ้าข้า ขอพระองค์โปรดพาภิกษุสงฆ์ประทับอยู่ในวิหารนี้แหละตลอด ๔ เดือนนี้ หม่อมฉันจัดทำการฉลองปราสาท" พระศาสดาทรงรับ

นางวิสาขาทำบุญฉลองวิหาร

นับแต่กาลนั้น นางวิสาขานั้น ย่อมถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานในวิหารนั่นแล ครั้งนั้นหญิงสหายคนหนึ่งของนาง ถือผ้าผืนหนึ่งราคา ๑,๐๐๐ มาแล้ว กล่าวว่า

"สหาย ฉันอยากจะลาดผ้าผืนนี้ โดยให้เป็นเครื่องลาดพื้นในปราสาทของท่าน ขอท่านช่วยบอกที่ลาดแก่ฉัน"

นางวิสาขากล่าวว่า "สหาย ถ้าฉันจะบออกแก่ท่านว่า โอกาสไม่มี"

ท่านก็จักสำคัญว่า "ไม่ปรารถนาจะให้โอกาสแก่เรา ท่านจงตรวจดูพื้นแห่งปราสาท ๒ ชั้น และห้องพันห้องแล้วหาที่ลาดที่เหมาะสมเอาเองเถิด"

หญิงสหายนั้น ถือผ้าราคา ๑,๐๐๐ เที่ยวเดินตรวจในที่นั้นๆ ไม่เห็นผ้าที่มีราคาน้อยกว่าผ้าของตนนั้นแล้ว ก็ถึงความเสียใจว่า

"เราไม่ได้ส่วนบุญในปราสาทนี้"

ได้ยินร้องไห้อยู่แล้วในที่แห่งหนึ่ง ครั้งนั้นพระอานนทเถระเห็นหญิงนั้น จึงถามว่า "ร้องให้เพราะเหตุไร?"

นางจึงบอกเนื้อความนั้น พระเถระกล่าวว่า

"อย่าคิดมากไปเลย เราจักบอกที่ลาดให้แก่ท่าน"

แล้วกล่าวว่า "ท่านจงลาดไว้ที่บันได ทำเป็นผ้าเช็ดเท้า ภิกษุทั้งหลาย ล้างเท้าแล้วเช็ดเท้าที่ผ้านั้นก่อน จึงจักเข้าไปภายใน เมื่อเป็นเช่นนั้น ผลเป็นอันมากก็จักมีแก่ท่าน"

ได้ยินว่าที่นั่นเป็นสถานอันนางวิสาขามิได้กำหนดไว้ นางวิสาขาได้ถวายทานแก่ภิกษุสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประธาน ในภายในวิหาร ตลอด ๔ เดือน

ในวันสุดท้าย ได้ถวายผ้าสาฎกเพื่อทำจีวรแก่ภิกษุสงฆ์ ผ้าสาฎกเพื่อทำจีวรที่ภิกษุใหม่ในสงฆ์ได้แล้ว ได้มีราคาพันหนึ่ง นางได้ถวายเภสัชเต็มบาตรแก่ภิกษุทุกรูป เพราะการบริจาคทาน ทรัพย์ได้หมดไปอีกถึง ๙ โกฏิ นางวิสาขาบริจาคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ทั้งหมด ๒๗ โกฏิ คือ ในการซื้อพื้นที่แห่งวิหาร ๙ โกฏิ ในการสร้างวิหาร ๙ โกฏิ ในการฉลองวิหาร ๙ โกฏิ ด้วยประการฉะนี้ ชื่อว่าการบริจาคเห็นปานนี้ ย่อมไม่มีแก่หญิงอื่น ผู้ดำรงอยู่ในภาวะแห่งสตรีอยู่ในเรือนของคนผู้มิจฉาทิฏฐิ

นางวิสาขาร้องให้อาลัยหลาน

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับ ณ พระวิหารบุพพาราม ซึ่งนางวิสาขาเป็นผู้สร้างถวายใกล้กรุงสาวัตถี เนื่องจากทั้ง ๒ ตระกูลในกรุงสาวัตถี คือ เป็นผู้มีคุณธรรม เพราะฉะนั้น เมื่อทุกคนที่ประสงค์จะถวายทั้งสองท่านจึงถูกรับเชิญให้ไปเป็นประธานอยู่เสมอ จนไม่มีเวลาที่จะได้อังคาสภิกษุทั้งหลายในเรือนตน อนาถบิณฑิกเศรษฐีได้ตั้งธิดาทั้ง ๓ ของท่านให้เป็นผู้คอยดูแลสงฆ์ ส่วนนางวิสาขาก็อบรมบุตรหลานให้รับหน้าที่ของตนในเรือน และได้มอบหมายหน้าที่ให้หลานชื่อ **“สุทัตตี”** อันเป็นที่รักที่พอใจอย่างยิ่งของนาง เป็นผู้ดูแลภิกษุสงฆ์ที่มายังเรือน ต่อมาหลานสาวสิ้นชีวิตลง ทำให้นางเศร้าโศกเสียใจ ร้องให้รำพันถึงหลานรัก หลังจากเผาสรีระหลานแล้ว ไม่อาจกลั้นความโศกเสร้าไว้ได้ เข้าไปเฝ้าพระศาสดาทั้งๆ ที่ กำลังร้องให้น้ำตานองหน้า ร้องให้พรรณนาถึงความรักที่มีต่อหลาน พระพุทธองค์ตรัสถามเหตุแห่งความเศร้า ทรงทราบโดยตลอดแล้ว จึงตรัสถามว่า

"ดูก่อนวิสาขา ในพระนครสาวัตถีนี้ เธอต้องต้องการบุตรหลานสักกี่คน?"

นางวิสาขาว่า "ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ต้องการบุตรหลานในพระนครนี้ทั้งหมด พระเจ้าข้า"

"ดูก่อนวิสาขา ก็ในนครสาวัตถีนี้มีคนตายวันละเท่าไหร่?"

วิสาขาว่า "ก็ในพระนครสาวัตถีนี้ มีคนตายวันละ ๑ คนบ้าง ๒ คนบ้าง ถึงวันละ ๑๐ คนบ้าง พระเจ้าข้า"

"ดูก่อนวิสาขา ถ้าคนเหล่านั้นเป็นบุตรหลานของเธอจริง เธอก็คงมีหน้าเปียกชุ่มด้วยน้ำตา โดยไม่มีวันแห้งเหือด วิสาขาคนในโลกนี้ ผู้ใดมีสิ่งเป็นที่รัก ๑๐๐ ผู้นั้นก็จะมีทุกข์ถึง ๑๐๐ ผู้ใดมีสิ่งเป็นที่รัก ๕๐ ผู้นั้นก็จะมีทุกข์ถึง ๕๐ เช่นกัน"

พระพุทธองค์ตรัสว่า "หากชนในกรุงสาวัตถีทำกาละทุก ๆ วัน เธอจะพึงร้องให้เศร้าโศกอยู่ทั้งกลางวัน และทั้งกลางคืนเช่นนี้หรือ วิสาขา เธออย่าเศร้าโศกนักเลย"

แล้วตรัสพระคาถาว่า "ความทุกข์ ความเศร้าโศก ความพิไรรำพันที่คนทั้งหลายประสบกันอยู่ในโลกนี้ ก็เพราะอาศัยสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รัก ถ้าไม่มีสัตว์หรือสังขารอันเป็นที่รักแล้ว ความทุกข์ ความเศร้าโศก ความพิไรรำพัน เหล่านั้นก็ไม่มี ผู้นั้นก็จะมีแต่ความสุข ดังนั้น ผู้ปรารถนาความสุขให้กับตนเอง ก็ไม่ควรทำสัตว์หรือสังขารให้เป็นที่รัก"

นางวิสาขา เมื่อได้ฟังพระพุทธดำรัสตรัสสอนจบลงแล้ว ก็คลายจากความเศร้าโศก แต่เพราะความที่นางมีลูกหลานหลายคน ซึ่งต่อมาจากนั้นอีกไม่นานนักหลายสาวอีกคนหนึ่ง ที่นางได้มอบหมายหน้าที่ในการปฏิบัติดูแลพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งนิมนต์มาฉันที่บ้านเป็นประจำก็ได้ถึงแก่ความตายลงอีก นางวิสาขาก็ต้องเสียน้ำตาร่ำให้ด้วยความรักอาลัยต่อหลานสาวเป็นครั้งที่สอง

และพระพุทธองค์ก็ทรงแสดงพระเทศนาโปรดนางให้คลายเศร้าโศกลงเช่นเดียวกับครั้งก่อน เมื่อพระศาสดาเทศนาจบ นางวิสาขากราบทูลว่า

"หม่อมฉันทราบแล้ว พระเจ้าข้า"

ชนเป็นอันมากในที่นั้นได้บรรลุโสดาปัตติผล

นางวิสาขาเปล่งอุทานในวันฉลองวิหารเสร็จ

ในวันแห่งการฉลองวิหารเสร็จ เวลาบ่าย นางวิสาขานั้นอันบุตรหลานแวดล้อมด้วย คิดว่านางวิสาขาได้ชื่อว่าเป็นมหาอุบาสิกาผู้ยิ่งใหญ่ เป็นยอดแห่งอุปัฏฐายิกาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยวัตถุจตุปัจจัยไทยทานต่างๆ ทั้งที่ถวายเป็นของสงฆ์ส่วนรวม และถวายเป็นของส่วนบุคคลคือ แก่พระภิกษุแต่ละองค์การทำบุญของนางนับว่าครบถ้วนทุกประการตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ดังคำที่นางเปล่งอุทานในวันฉลองวิหาร คือ **"วัดบุพพาราม"** ที่นางสร้างถวายนั้นด้วยคำว่า

"ความปรารภนาใดๆ ที่เราตั้งไว้ในกาลก่อน ความปรารถนานั้นๆ ทั้งหมดของเราได้สำเร็จเสร็จสิ้นสมบูรณ์ทุกประการ"

นางได้เดินเวียนรอบปราสาท เปล่งอุทานนี้ด้วยเสียงอันไพเราะด้วย ๕ คาถา ความดำริว่า

"เราจักถวาย ปราสาทใหม่ ฉาบด้วยปูนขาว และดิน เป็นวิหารทาน"

"เราจักถวายเตียง ตั่ง ฟูก และหมอนเป็นเสนาสนภัณฑ์"

"เราจักถวายสลากภัต ผสมด้วยเนื้ออันสะอาด เป็น โภชนทาน"

"เราจักถวายผ้ากาสิกพัสตร์ ผ้าเปลือก ไม้ และผ้าฝ้าย เป็นจีวรทาน"

"เราจักถวายเนยใส เนยข้น น้ำผึ้ง น้ำมัน และน้ำอ้อย เป็นเภสัชทาน"

พระภิกษุคิดว่านางวิสาขาเป็นบ้า

ความปรารถนาเหล่านั้นของนางวิสาขาสำเร็จครบถ้วนทุกประการ สร้างความเอิบอิ่มใจแก่นางยิ่งนัก นางจึงเดินเวียนรอบปราสาทอันเป็นวิหารทาน พร้อมทั้งเปล่งอุทานดังกล่าว พระภิกษุทั้งหลายได้เห็นกิริยาอาการของนางวิสาขาแล้ว ต่างก็รู้สึกประหลาดใจ ไม่ทราบว่าเกิดอะไรขึ้นกับนาง จึงพร้อมใจกันเข้าไปกราบทูลถามพระบรมศาสดาว่า

"ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญตั้งแต่ได้พบเห็น และรู้จักนางวิสาขาก็เป็นเวลานานพวกข้าพระองค์ทั้งหลาย ไม่เคยเห็นนางขับร้องเพลง และแสดงอาการอย่างนี้มาก่อนเลย แต่วันนี้นางอยู่ในท่ามกลางการแวดล้อมของบรรดาบุตรธิดาและหลานๆ ได้เดินเวียนรอบปราสาทและบ่นพึมพำคล้ายกับร้องเพลง เข้าใจว่าดีของนางคงจะกำเริบ หรือไม่นางก็คงจะเสียจริตไปแล้วหรืออย่างไร พระเจ้าข้า?"

ด้วยเหตุที่นางวิสาขาได้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ และได้ถวายวัตถุจตุปัจจัยในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ดังกล่าวมา พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงประกาศยกย่องนางในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่ายผู้เป็นทายิกา พระพุทธองค์ตรัสแก่ภิกษุเหล่านั้นว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ธิดาของเรามิได้ขับร้องเพลงหรือเสียจริตอย่างที่พวกเธอเข้าใจหรอก ธิดาของเราหาขับเพลงไม่แต่อัชฌาสัยส่วนตัวของเธอเต็มเปี่ยมแล้วเธอดีใจว่าความปรารถนาที่เราตั้งไว้ ถึงที่สุดแล้ว จึงเดินเปล่งอุทานออกมาด้วยความอิ่มเอมใจ"

เมื่อภิกษุทั้งหลาย กราบทูลว่า "ก็นางตั้งความปรารถนาไว้เมื่อไร พระเจ้าข้า"

จึงตรัสว่า "จักฟังหรือภิกษุทั้งหลาย."

เมื่อภิกษุเหล่านั้น กราบทูลว่า "จักฟัง พระเจ้าข้า."

จึงทรงนำอดีตนิทานมา ตรัสต่อไป

บุพกรรมของมหาอุบาสิกาวิสาขา

ภิกษุทั้งหลาย ในที่สุดแสนกัปแต่นี้ไป พระพุทธเจ้าพระนามว่า **"ปทุมุตตระ"** ทรงอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระองค์ได้มีพระชนมายุแสนปี มีภิกษุขีณาสพแสนหนึ่งเป็นบริวาร มีพระนครชื่อ **"หังสวดี"** พระชนกเป็นพระราชานามว่า **"สุนันทะ"** พระชนนีเป็นพระเทวี นามว่า **"สุชาดา"** อุบาสิกาผู้เป็นยอดอุปัฏฐยิกาของพระศาสดาองค์นั้นทูลขอพระ ๘ ประการแล้ว ตั้งอยู่ในฐานะดังมารดาบำรุงพระศาสดาด้วยปัจจัย ๔ ย่อมไปสู่ที่บำรุงทั้งเย็นและเช้า หญิงสหายคนหนึ่งของอุบาสิกานั้น ย่อมไปวิหารกับอุบาสิกานั้นเป็นนิตย์ หญิงนั้นเห็นอุบาสิกาพูดกับพระศาสดาด้วยความคุ้ยเคย และเห็นความเป็นผู้สนิทสนมกับพระศาสดา เห็นพระศาสดาทรงสถาปนาอุบาสิกาผู้หนึ่งไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสิกาผู้ยินดีในการถวายทาน จึงทำกุศลให้ยิ่งยวดขึ้นไป ปรารถนาตำแหน่งนั้นคิดว่า

"เธอทำกรรมอะไรหนอแล จึงเป็นผู้สนิทสนมกับพระพุทธเจ้าทั้งหลายอย่างนี้?"

ดังนี้แล้ว จึงทูลถามพระศาสดาว่า

"พระเจ้าข้า หญิงนี้ เป็นอะไรแก่พระองค์?"

พระศาสดาตรัสว่า : "เป็นเลิศแห่งหญิงผู้อุปัฏฐายิกา"

หญิง : พระเจ้าข้านางกระทำกรรมอะไรจึงเป็นเลิศแห่งหญิงผู้อุปัฏฐายิกา?"

พระศาสดาตรัสว่า : "เธอตั้งความปรารถนาไว้ตลอดแสนกัป"

หญิง : "บัดนี้ หม่อมฉันปรารถนาแล้วอาจจะได้ไหม พระเจ้าข้า?"

พระศาสดาตรัสว่า : "จ๊ะ อาจ"

หญิงนั้นกราบทูลว่า : "พระเจ้าข้า ขอพระองค์กับภิกษุแสนรูปโปรดภิกษาหารของหม่อมฉันตลอด ๗ วันเกิด พระศาสดาทรงรับแล้ว หญิงนั้นถวายทานครบ ๗ วัน ในวันที่สุดได้ถวายผ้าสาฏกเพื่อทำจีวรแล้ว ถวายบังคมพระศาสดา หมอบลงแทบบาทมูล ตั้งความปรารถนาว่า

"พระเจ้าข้า ด้วยผลแห่งทานนี้ หม่อมฉันมิได้ปรารถนาความเป็นใหญ่ในเทวโลก ขอเพียงตั้งอยู่ในฐานะดังมารดา และเป็นยอดของอุบาสิกาผู้สามารถเพื่อบำรุงสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔"

พระศาสดา ทรงดำริว่า "ความปรารถนาของหญิงนี้ จักสำเร็จหรือหนอ?"

นางเวียนว่ายอยู่ในเทวดาและมนุษย์ถึงแสนกัป ทรงคำนึงถึงอนาคตกาล ตรวจดูตลอดแสนกัปแล้วจึงตรัสว่า

"นางทำบุญจนตลอดอายุแล้ว จุติจากอัตภาพนั้น เกิดในเทวโลกท่องเที่ยวอยู่ในเทวโลก และมนุษยโลก ในกาลแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า **"กัสสปะ"**

นางก็ถือปฏิสนธิในพระราชมณเฑียรของพระเจ้ากาสี พระนามว่า **"กิงกิ"** ในกรุงพาราณสี เป็นพระราชธิดาองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า **"สังฆทาสี"** รวมพระกนิษฐาของบรรดาพระธิดา ๗ องค์ ระหว่างพระพี่น้องนาง ๗ พระองค์ คือ นางสมณีนางสมณคุตตา นางภิกขุนี (ภิกขุณี) นางภิกขุทาสิกา นางธัมมา (ธรรมา) นางสุธัมมา (สุธรรมา) และนางสังฆทาสี

พระราชธิดาเหล่านั้นยังมิได้ไปสู่ตระกูลอื่น ทรงทำบุญมีทานเป็นต้นกับด้วยเจ้าพี่หญิงเหล่านั้นตลอดกาลนาน ได้ทำความปรารถนาไว้ แม้แทบบาทมูลแห่งพระสัมมาสัมมาพุทธเจ้าพระนามว่า **"กัสสปะ"** ว่า

"ในอนาคตกาล หม่อมฉัน พึงได้พร ๘ ประการ ในสำนักแห่งพระพุทธเจ้าผู้เช่นพระองค์แล้ว ตั้งอยู่ในฐานะดังมารดาเป็นยอดแห่งอุบาสิกาผู้ถวายปัจจัย ๔"

พระนางสังฆทาสีเวียนว่ายอยู่ใน เทวดา และมนุษย์ถึงพุทธันดรหนึ่ง

"ในที่สุดแห่งแสนกัป พระพุทธเจ้าพระนามว่า **"โคดม"** จักทรงอุบัติขึ้นในครั้งพุทธกาลชาติปัจจุบัน คือพระเขมาเถรี พระอุบลวรรณาเถรี พระปฏาจาราเถรี พระนางกุณฑลเกสีเถรี (พระภัททากุณฑลเกสาเถรี) พระกีสาโคตมีเถรี พระธรรมทินนาเถรี และนางวิสาขา ทั้ง ๗ บรรดาพระราชธิดาเหล่านั้นในกาลนั้นเธอจักเป็นอุบาสิกาชื่อว่า **"วิสาขา"** ได้พร ๘ ประการ ในสำนักของพระองค์แล้ว ตั้งอยู่ในฐานะดังมารดา จักเป็นเลิศแห่งหญิงผู้เป็นอุปัฏฐายิกาผู้บำรุงด้วยปัจจัย ๔"

ด้วยเหตุนี้นางวิสาขาจึงได้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์และได้ถวายวัตถุจตุปัจจัยในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ดังกล่าวมา พระผู้มีพระภาคจึงได้ทรงประกาศยกย่องนางในตำแหน่งเอตทัคคะเป็นผู้เลิศกว่าอุบาสิกาทั้งหลายในฝ่ายผู้เป็นทายิกา พระศาสดาครั้นทรงแสดงอดีตนิทานจบแล้ว ตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย ธิดาของเราย่อมไม่ขับเพลง ด้วยประการฉะนี้แลแต่เธอเห็นความสำเร็จ แห่งความปรารถนาที่ตั้งไว้ จึงเปล่งอุทาน"

เมื่อจะทรงแสดงธรรม ตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย นายมาลาการผู้ฉลาดนำกองดอกไม้ต่าง ๆ ให้เป็นกองโตแล้ว ย่อมทำพวงดอกไม้มีประการต่าง ๆ

ได้ฉันใด จิตของนางวิสาขา ย่อมน้อมไปเพื่อทำกุศล มีประการต่างๆ ฉันนั้นเหมือนกัน”

พระศาสดาทรงสรรเสริญนางวิสาขาว่าเป็นเลิศกว่าพวกอุบาสิกาผู้ถวายทานภายหลังต่อมา สถาปนาเหล่าอุบาสิกาไว้ในตำแหน่งต่างๆ จึงทรงสถาปนานางวิสาขา มิคารมารดาไว้ในตำแหน่งเอตทัคคะ

สมัยหนึ่งในพรรษาที่ ๒๑-๔๔ พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ ณ วัดบุพพารามมิคารมาตุปราสาท ใกล้พระนครสาวัตถี ที่นางวิสาขามหาอุบาสิกาสร้างในบุพพารามเป็นปราสาท ๒ ชั้น มี ๑,๐๐๐ ห้อง สำหรับเป็นที่ประทับของพระศาสดา และเป็นที่พักของพระเถระ พระพุทธองค์จะประทับอยู่ ณ เชตวันวิหาร และมิคารมาตุปราสาทในวัดบุพพารามสลับกัน คือ หากเวลากลางคืนประทับที่พระเชตวันวิหาร รุ่งเช้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถีแล้วทรงพักกลางวันที่บุพพาราม หากเวลากลางคืน ประทับที่บุพพาราม รุ่งเช้าเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี ก็จะทรงพักกลางวัน ที่พระเชตะวันวิหาร

เหตุที่พระพุทธองค์ทรงประทับที่กรุวสาวัตถี แคว้นโกศลนานที่สุดในการบำเพ็ญพระพุทธกิจ เพราะเมืองสาวัตถีเป็นเมืองสงบสุข เจริญมั่งคั่ง ภิกษาหารอุดมสมบูรณ์ มีไพรสนฑ์ที่เหมาะแก่การบำเพ็ญสมณธรรม ทั้งยังมีพระราชา คือ พระเจ้าปเสนทิโกศล ซึ่งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มีความเคารพนอบน้อมในพระพุทธองค์อย่างเทิดทูน มีตระกูลอุบาสกอุบาสิกาผู้มีศรัทธาในพระรัตนตรัย เช่น ตระกูลของอนาถบิณฑิกเศรษฐี และตระกูลของวิสาขามหาอุบาสิกาที่คอยใส่ใจดูแลอุปัฏฐากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระภิกษุอย่างยอดเยี่ยม[๘]

---

๘ สุรีย์ – วิเชียร มีผลกิจ, พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา, หน้า๑๖๗ – ๑๘๘.

นางวิสาขามหาอุบาสิกา สิ้นชีวิตอุบัติในสวรรค์นิมมานรดี

ด้วยอานิสงส์ที่นางวิสาขามหาอุบาสิกา และเพื่อนบริวาร ๕๐๐ คน ได้ร่วมกัน โดยนางวิสาขาสละเครื่องประดับนั้น ซึ่งมีราคาถึงเก้าโกฏิเจ็ดพันกหาปนะ สร้างปราสาทหลังใหญ่สมควรเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้าและเป็นที่อยู่ของภิกษุสงฆ์ ประดับด้วยห้องหนึ่งพันห้อง คือชั้นล่างห้าร้อยห้อง ชั้นบน ๕๐๐ ห้อง

โดยที่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างจัดไว้อย่างดี น่าจับใจ งานไม้ที่น่ารื่นรมย์ก็ตกแต่งสำเร็จเป็นอย่างดีงานปูนก็พิถีพิถันทำอย่างดีน่าปลื้มใจ วิจิตรไปด้วยจิตรกรรม มีมาลากรรมลายดอกไม้ และลดากรรมลายเถาไม้ เป็นต้น ที่ประดับตกแต่งไว้อย่างงดงาม และสร้างปราสาทห้องรโหฐานหนึ่งพันปราสาทเป็นบริวารของปราสาทใหญ่นั้น และสร้างกุฏิมณฑปและที่จงกรมเป็นต้นเป็นบริวารของปราสาทเหล่านั้น ใช้เวลา ๙ เดือนจึงสร้างวิหารเสร็จ เมื่อวิหารสำเร็จเรียบร้อยแล้ว นางวิสาขาใช้เงินฉลองวิหารถึง ๙ โกฏิกหาปนะ นางพร้อมด้วยหญิงสหายประมาณ ๕๐๐ คน ขึ้นปราสาทได้เห็นสมบัติของปราสาทนั้น กล่าวว่าดีใจกล่าวกะพวกเพื่อนหญิงว่า

"เมื่อฉันสร้างปราสาทหลังนี้งามถึงเพียงนี้ ขอเธอทั้งหลายจงอนุโมทนาบุญที่ฉันขวนขวายนั้น ฉันขอให้ส่วนบุญแก่พวกเธอ"

เพื่อนหญิงทั้งหมดมีใจเลื่อมใสต่างอนุโมทนาว่า

"อโห สาธุ อโห สาธุ ดีจริงๆ ดีจริงๆ"

บรรดาเพื่อนหญิงเหล่านั้น เพื่อนอุบาสิกาคนหนึ่งได้ใส่ใจถึงการแผ่ส่วนบุญให้นั้นเป็นพิเศษ ต่อมาไม่นาน นางได้ตายไปบังเกิดในภพดาวดึงส์ ด้วยบุญญานุภาพของนางได้ปรากฏวิมานหลังใหญ่ ยาวกว้าง และสูงสิบหกโยชน์ ประดับประดาด้วยห้องรโหฐาน กำแพงอุทยาน และสระโบกขรณี เป็นต้น มิใช่น้อย ล่องลอยอยู่ในอากาศ แผ่รัศมีของตนไปได้ร้อยโยชน์ อัปสรนั้น เมื่อจะเดินก็เดินไปพร้อมกับวิมาน สำหรับมหาอุบาสิกาวิสาขา เพราะมีจาคะไพบูลย์และมีศรัทธาสมบูรณ์จึงบังเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ได้ดำรงตำแหน่งอัครมเหสีของท้าวสุนิมมิตเทวราช

ครั้งนั้นท่านพระอนุรุทธะเที่ยวจาริกไปเทวโลก เห็นเพื่อนหญิงของนางวิสาขานั้นเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และทราบว่านางวิสาขาบังเกิดในสวรรค์ชั้นนิมมานรดี ได้ดำรงตำแหน่งอัครมเหสีของท้าวสุนิมมิตเทวราช.

ส่วนในที่นี้ท่านพระอนุรุทธะกลับมนุษยโลกแล้ว ได้กราบทูลเนื้อความที่ตนและเทพธิดาพูดกันถวายพระผู้มีพระภาคเจ้า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงทำเนื้อความนั้นให้เป็นอัตถุปปัตติเหตุเกิดเรื่อง ทรงแสดงธรรมแก่บริษัทที่ประชุมกัน พระธรรมเทศนานั้นได้เป็นประโยชน์แก่มหาชน

ทำไมนางวิสาขาจึงสวย

ตามพระบาลีท่านกล่าวว่า ถอยหลังไปจากชาตินี้ในสมัยพระพุทธกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอุบัติขึ้นในโลก เวลานั้นนางวิสาขาเป็นสาวชาวบ้านธรรมดา สาวหรือไม่สาวก็ไม่ทราบ คงจะสาวก่อน และต่อมาก็คงจะเป็นแม่บ้าน ไปใช้ศัพท์ว่า **"สาว"** มันอาจจะผิดบาลี แต่ความจริงจะผิดเลยทีเดียวก็ไม่ได้

เพราะว่าคนเกิดมาเป็นเด็กแล้วก็เป็นสาว แล้วต่อไปจึงแก่เฒ่าทีหลังเป็นอันว่า ในสมัยนั้นนางวิสาขาก็มีความเลื่อมใสในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงพระนามว่าพระพุทธกัสสปะ เคารพในพระพุทธเจ้าจริงๆ เวลาที่เขาจะมีเทศน์ เขาจะทำบุญกันที่ไหน นางวิสาขาไปด้วยความเต็มใจไปฟังด้วยความเคารพ แล้วบำเพ็ญกุศลด้วยความเคารพ แม้ว่านางวิสาขา เวลาที่บำเพ็ญกุศลในจรรยาสัมมาปฏิบัติแล้ว ไม่เคยอธิษฐานหลังจากทำบุญในศาสนาขององค์สมเด็จพระประทีปแก้วว่า ขอให้ได้ **"เบญกัลยาณี"**[๙] คือ มีความงาม ๕ ประการคือ

๑. **ผมงาม** คือ หญิงที่มีผมยาวเรียบอยู่ตลอดเวลา ถ้าเราต้องการให้เป็นคลื่นก็จะเป็น แล้วก็เรียบสนิท ไม่ต้องหวี ไม่ต้องแต่ง แล้วยาวถึงสะเอว แล้วปลายผมช้อนงอนขึ้นไม่ลากดิน แล้วผมก็ไม่เหม็นสาบเหม็นสางไม่ต้องสระ ไม่ต้องล้างไม่ต้องฟอก

๒. **เนื้องาม** คือ หญิงที่มีริมฝีปากแดงระเรื่อดุจผลตำลึงสุก ไม่แดงมากนัก แล้วเรียบไม่มีริ้ว ไม่มีรอย ปากสวยเรียบชิดสนิทกันดี

๓. **กระดูกงาม** คือ หญิงที่มีฟันสีขาวประดุจสังข์ขัด ไม่ต้องใช้แปรงสีฟัน ไม่ต้องตัดไม่ต้องแต่ง และเรียบเสมอกัน แลดูเป็นเงาเหมือนมุกน่าชม

๔. **ผิวงาม** คือ หญิงที่มีผิวงามละเอียด ถ้าดำก็ดำดังดอกบัวเขียว ถ้าขาว ก็ขาวดังดอกกรรณิการ์

๕. **วัยงาม** คือ หญิงที่แม้จะคลอดบุตรถึง ๑๐ ครั้ง ก็ยังคงสภาพร่างกายสาวสวยดุจคลอดครั้งเดียว

นางวิสาขาจะสวยต่อไปจนกระทั่งวันตายไม่มีการแก่ นางวิสาขาคลอดบุตรคนแรกอายุ ๑๖ ปี แล้วนางก็เป็นคนสาวเหมือนอายุ ๑๖ แบบนั้นตลอดกาล ร่างกายไม่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไปจนกระทั่งอายุ ๑๒๐ ปี

---

๙ พระมหาวีระ ถาวโร (หลวงพ่อฤๅษีลิงดำ),ไตรภูมิ, หน้า ๑๒๖-๑๒๗.

นางวิสาขามีบุตร ๒๐ คน บุตรหญิงของนางวิสาขาคลอดบุตรมาอีกคนละ ๒๐ คน ระหว่างที่หลาน ๆ เป็นสาวราว ๑๕-๑๖ ปี นางวิสาขานั่งอยู่ในท่านกลางลูกหลาน ท่านชีวกโกมารภัจนำพระเจ้าปเสนทิโกศลไปดูอยากจะรู้ว่านางวิสาขาคนไหน ดูไม่ออก เพราะมีความสาวเท่ากับบรรดาลูกหลานเรียกว่า เป็นสาวเท่าอายุ ๑๖ ตลอดกาล ความจริงนางวิสาขาไม่ได้อธิษฐานอย่างนี้มีความต้องการอย่างเดียว คือ การบำเพ็ญกุศลในศาสนาขององค์สมเด็จพระชินสีห์นางมีความต้องการเฉพาะพระนิพพาน หรือความสุขในปัจจุบันการทำบุญนี่บรรดาท่านพุทธบริษัท เราได้รับผลกันในปัจจุบันนี้ก่อนแล้วต่อไปบุญจึงสะท้อนให้เราเข้าถึงพระนิพพาน

ในกาลครั้งหนึ่ง ตามพระบาลีท่านว่าอย่างนั้น เมื่อนางวิสาขาไปฟังเทศน์ เขาบอกกล่าวกันบอกว่า มีพระเทศน์ที่วัดโน้นวัดนี้ นางวิสาขาได้ฟังกล่าวว่า มีพระท่านเทศน์จึงตั้งใจจะไปฟังเทศน์ แต่ในระหว่างทางปรากฏว่า นางวิสาขาไปพบพระพุทธรูปองค์หนึ่งเขาสร้างไว้ในสถานที่โล่งแจ้ง คือตากแดด และก็พระพุทธรูปนั้นมีรอยร้าวเปลือกกะเทาะทองก็ร่อนไปหมดปูนก็กะเทาะจนแหว่งแลดูไม่สวยสดงดงามไม่เจริญตา นางวิสาขาจึงเข้าไปกราบนมัสการพระพุทธรูป ตั้งใจเจริญใจเป็นพุทธบูชา กล่าวปฏิญาณว่า

"เมื่อข้าพเจ้ากลับมาจากฟังพระธรรมเทศนาแล้ว จะให้ช่างมาทำนุบำรุงพระปฏิมากร รูปแทนพระองค์สมเด็จพระประทีปแก้วให้มีความสวยสดงดงาม"

เมื่อนางไหว้พระพุทธรูป นึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าแล้วนางก็ไปฟังเทศน์ เมื่อเทศน์จบคนเขากลับนางวิสาขาก็กลับเมื่อกลับมาถึงผ่านพระพุทธรูปนั้นก็เข้าไปกราบอีก กล่าวคำปฏิญาณตามนั้น หลังจากนั้นแล้วนางวิสาขาเมื่อถึงบ้านจึงได้สั่งให้นายช่างไปจัดการทำนุบำรุงพระพุทธปฏิมากรคือ "พระพุทรูป"

ซ่อมแซมให้เรียบร้อยให้ดีคงเดิม พอเสร็จแล้วก็ทาสีหรือว่าปิดทองเสร็จตามความนิยมในสมัยนั้น

ตามพระบาลีไม่ได้บอกว่า เขาทาสีหรือปิดทอง ทำตามความนิยมที่เห็นว่าสวยสดงดงามเป็นที่เจริญตาเจริญใจ หลังจากนั้นนางวิสาขาจึงได้ให้นายช่างปลูกโรงทำหลังคาคลุมพระพุทธรูป ไม่ยอมให้ตากแดดตามฝนตามเดิมนี่แหละบรรดาท่านพุทธบริษัทเป็นปัจจัยให้นางวิสาขาได้เบญจกัลยาณี คือมีความงาม ๕ ประการ ทั้งนี้ก็เพราะว่า องค์สมเด็จพระพิชิตมารบรมศาสดาทรงรับรองเรื่องนี้ว่าการที่นางวิสาขาได้เบญจกัลยาณี คือ มีความดีถึง ๕ ประการของรูปโฉม ก็เพราะว่า นางวิสาขาได้ทำนุบำรุงซ่อมแซมพระพุทธรูปที่เก่าคร่ำคร่าอันมีสภาพไม่ดีให้กลับมีความสวยสดงดงาม เพราะอานิสงส์ทำความงามให้แก่พระพุทธรูป

“อานิสงส์อันนี้จึงสร้างสรรค์ให้นางวิสาขาได้เบญจกัลยาณี”

นี่แหละท่านพุทธบริษัทที่กล่าวว่า พุทธบูชา มหาเตชวัณโต การบูชาพระพุทธเจ้าย่อมมีเดชมีอำนาจ ในที่นี้ก็หมายความว่าเราได้รับความดีซึ่งเป็นเครื่องตอบสนอง เอาละท่านพุทธบริษัท ถ้าบรรดาท่านพุทธบริษัททั้งหลายมีความปรารถนาในความสวย ซึ่งเป็นเหตุแห่งความสุขใจให้เกิดขึ้นแก่ท่าน ก็ขอบรรดาท่านพุทธบริษัททุกท่าน ปฏิบัติตนเยี่ยงนางวิสาขาจะได้เบญจกัลยาณี มีความงาม ๕ ประการ ตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ว่าก่อนที่ท่านทั้งหลายจะได้เบญจกัลยาณี ความดีย่อมจะปรากฏแก่บรรดาท่านพุทธบริษัทในชาติปัจจุบัน....ท่านได้แต่งเป็นกลอนไว้ว่า “งามสมพักตร์ลักขณางามโอษฐ์จิ้มลิ้มดูพริ้มเพรา งามทนต์ยลปลั่งดังสังข์ขัด ผิวทัดกรรณิการ์งามราศีคลอดบุตรสักเท่าไหร่วัยยังดี หญิงเช่นนี้ใครได้มางามหน้าเอย”

อนาคตกาลนางวิสาขามหาอุบาสิกา จะนิพพานในเทวโลก

ตามตำราบอกไว้ว่า ยังมีพระโสดาบันบางองค์ ที่มีอัชฌาสัยในวัฏฏะ เป็นผู้ยินดีในวัฏฏะ ย่อมท่องเที่ยวไปในวัฏฏะสงสารอยู่ ที่สุดจักบรรลุพระนิพพานในเทวโลก แห่งอนาคตกาลข้างหน้า คือ

๑. สมเด็จพระอมรินทรเทวาธิราช (ท้าวสักกะเทวราช)

๒. อนาถบิณฑิกเทวาโสดาบัน (อนาถบิณฑิกเศรษฐี)

๓. วิสาขาเทพนารีโสดาบัน (วิสาขามหาอุบาสิกา)

๔. จูฬรถเทวาโสดาบัน (จูฬรถเทวบุตร)

๕. มหารถเทวาโสดาบัน (มหารถเทวบุตร)

๖. อเนกวรรณเทวาโสดาบัน (อเนกวรรณเทวบุตร)

๗. นาคทัตตเทวาโสดาบัน (นาคทัตตเทวบุตร)

ทั้งหมดนี้ มีอัธยาศัยในวัฏฏะ เกิดในเทวโลก ๖ ชั้น ตั้งแต่ต้นชำระจิตให้สะอาดในเทวโลกนั่นแหละ แล้วจึงตั้งอยู่ในพรหมสุทธาวาสในชั้นอกนิฏฐภพ (เป็นพรหมชั้นสูงสุดในรูปพรหม) จึงจักปรินิพพาน ชนเหล่านี้ไม่ต้องลงมาเกิดเป็นมนุษย์อีกแล้ว

ในที่นี้ ถือเอาพระโสดาบันที่ชื่อว่า **“สัตตักขัตตุปรมะ โกลังโกละ”** ด้วยความสามารถแห่งภพอันถือกัน และพระโสดาบันผู้ข้อเกิดในภพมนุษย์เท่านั้นที่ชื่อว่า **“เอกพีชี”**

คุณสมบัติของพระโสดาบันบุคคล

พระราชนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์เถระ[๑๐] (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี) วัดหินหมากเป้ง อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของนางวิสาขาว่า "นางวิสาขาเทศน์ให้สามีฟัง เมื่อพ่อสามีได้เป็นเศรษฐีแล้วไม่ทำบุญสุนทานนางวิสาขาบอกว่า **"กินของเก่า"** พ่อสามีโกรธ หาว่านางวิสาขาเหยียดหยามดูถูกตน ธรรมดาของเก่าความหมายของคนโดยส่วนมากหมายถึงอุจจาระปัสสาวะว่าเป็นของเก่า พ่อสามีจะเอาโทษนางวิสาขาจึงเรียกกรรมการขึ้นมาปรึกษาหารือ สอบถามความจริงกัน นางวิสาขาว่าไม่ได้หมายความว่าอย่างนั้น หมายถึง พ่อสามีทำบุญสุนทานไว้แต่ชาติก่อนแล้วค่อยมา

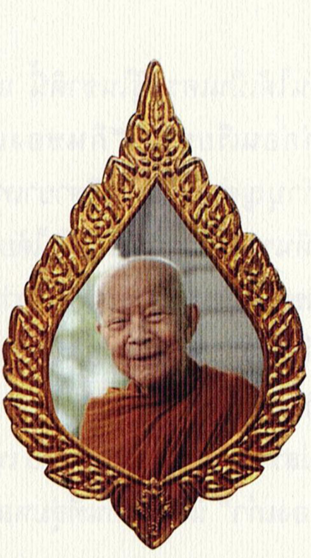
๑๐ พระราชนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์ (หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี), เทสกานุสรณ์ , หน้า ๖๘ - ๖๙.

มีสมบัติมากมายร่ำรวยจนได้เป็นเศรษฐีในชาตินี้ แล้วก็เลยมัวเมากับสมบัติของตนที่ตนได้ทำไว้แต่ก่อนเรียกว่า **"กินของเก่า"** หมายเอาตรงนั้นต่างหากกินของเก่าไม่ทำบุญต่อ พอนางวิสาขาเทศน์ให้ฟังเท่านั้น พ่อสามีเลยสะดุ้งตื่นตกใจเห็นดีเห็นชอบกับลูกสะใภ้ จึงได้ยกนางวิสาขาให้เป็นมารดา นางวิสาขาจึงมีฉายาว่า **"วิสาขามิคารมาตา"** พ่อสามีชื่อว่า **"มิคารเศรษฐี"** ลูกสะใภ้ชื่อว่า **"วิสาขา"** เหตุนั้นจึงได้ฉายาว่า "วิสาขามิคารมาตา" คือเป็นมารดาของมิคารเศรษฐี นั่นเองนี้เป็นตัวอย่าง

"คนเราถ้าหากไม่สร้างคุณงามความดีเสีย เพลิดเพลินมัวเมาแต่ความสุขของตนเรียกว่า **"กินของเก่า"** นี่แหละคนที่ลุ่มหลงมัวเมา ลืมตนลืมตัวเป็นอย่างนี้

"...ในการทำบุญให้ผู้ตายนี้ ท่านแสดงไว้ว่ายากนักผู้ที่ตายจะได้รับ เหมือนกับงมเข็มในบ่อ แต่ผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ชอบทำ นับว่าเป็นความดีของผู้นั้นอย่างยิ่ง ท่านเปรียบไว้ สมมติว่าบุญที่ทำลงไปนั้นแบ่งเป็น ๑๖ ส่วน แล้วเอาส่วนที่ ๑๖ นั้นมาแบ่งอีก ๑๖ ส่วน ผู้ตายไปจะได้รับเพียง ๑ ส่วนเท่านั้น ฟังดูน่าใจหาย..."

พระราชนิโรธรังสีคัมภีรปัญญาจารย์
(หลวงปู่เทสก์ เทสรังสี)

พระธรรมวิสุทธิมงคลเถระ[๑๑] (ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน) วัดป่าบ้านตาด อ.เมือง จ.อุดรธานี จากพระธรรมเทศนา ไว้เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๗ ดังนี้ พระพุทธเจ้าก็ดี พระสาวกอรหันต์ผู้ปฏิบัติและรู้เห็นตามพระพุทธเจ้าก็ดี ท่านเป็นคนมีกิเลสประเภทเดียวกันกับพวกเรา แต่อาศัยความพากเพียรพยายามไม่ลดละเพื่อซักฟอกสิ่งมืดมนของใจ โดยสม่ำเสมอไม่หยุดยั้งชะงัก หรือทอดทิ้งความพยายามจากด้วยการบำรุงปุ๋ยที่ดี คือ **"กุศลกรรม"** ก็ค่อยเจริญๆ ขึ้นโดยลำดับ จนสามารถบรรลุธรรมชั้นอริยภูมิอันสูงสุด คือ พระอรหันตผล คำว่าพระอริยเจ้านั้น แปลว่า ผู้ประเสริฐ เพราะธรรมที่ท่านได้บรรลุเป็นธรรมอันประเสริฐมีอยู่ ๔ ชั้น มีดังนี้

คือ **ชั้นพระโสดาบัน ชั้นพระสกิทาคามี ชั้นพระอนาคามี ชั้นพระอรหันต์** ผู้สำเร็จชั้นพระโสดาบัน ท่านกล่าวไว้ว่า ละสังโยชน์ได้สาม คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส

---

๑๑ พระธรรมวิสุทธิมงคล (ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสัมปันโน), เรียงลำดับอริยภูมิ, หน้า ๑๖-๒๗.

๑. **สักกายทิฏฐิ** ที่แยกออกตามอาการของขันธ์มียี่สิบ โดยตั้งขันธ์ห้าแต่ละขันธ์ ๆ เป็นหลักของอาการนั้น ดังนี้

ความเห็นกายเป็นเรา เห็นเราเป็นกาย คือเห็นรูปกายของเรานี้เป็นเรา เห็นเราเป็นรูปกายอันนี้ เห็นรูปกายในอันนี้มีในเรา เห็นเรามีในรูปกายอันนี้ รวมเป็น ๔ เห็นเวทนาเป็นเรา เห็นเราเป็นเวทนา เห็นเวทนามีในเรา เห็นเรามีในเวทนา นี่รวมเป็น ๔ เหมือนกันกับกองรูป แม้สัญญา สังขาร วิญญาณก็มีนัยสี่ อย่างเดียวกัน โปรดเทียบกันตามวิธีที่กล่าวมา คือ ขันธ์ห้าแต่ละขันธ์มีนัย ๔ สี่ห้าครั้งเป็น ๒๐ เป็นสักกายทิฏฐิ ๒๐ มีตามท่านกล่าวไว้ว่า พระโสดาบันบุคคลละได้โดยเด็ดขาด แต่ทางด้านปฏิบัติของธรรมป่า รู้สึกจะคลาดเคลื่อนไปบ้าง เฉพาะสักกายทิฏฐิยี่สิบ นอกนั้นไม่มีข้อข้องใจในด้านปฏิบัติ จึงเรียนตามความเห็นของของธรรมะป่าแทรกไว้บ้าง ผู้ละสักกายทิฏฐิ ๒๐ได้เด็ดขาดนั้นเมื่อสรุปแล้วก็พอได้ความว่า ผู้มิใช่ผู้เห็นขันธ์ห้าเป็นเรา เห็นเราเป็นขันธ์ห้าเห็นขันธ์ห้ามีในเรา เห็นเรามีในขันธ์ห้า คิดว่าคงเป็นบุคคลประเภทไม่ควรแสวงหาครอบครัวผัว-เมีย เพราะครอบครัว (ผัว-เมีย) เป็นเรื่องของขันธ์ห้าซึ่งเป็นรวงรังของสักกายทิฏฐิที่ยังไม่ขาดอยู่โดยดี

ส่วนผู้ละสักกายทิฏฐิได้โดยเด็ดขาดแล้ว รูปกายก็หมดความหมายในทางกามารมณ์ เวทนาไม่เสวยกามารมณ์ สัญญาไม่จำหมายเพื่อกามารมณ์ สังขารไม่คิดปรุงแต่งเพื่อกามารมณ์ วิญญาณไม่ทราบเพื่อกามารมณ์ ขันธ์ทั้งห้าของผู้นั้นไม่เป็นไปเพื่อกามารมณ์ คือ ประเพณีของโลกโดยประการทั้งปวง ขันธ์ห้าจำต้องเปลี่ยนหน้าที่ไปงานแผนกอื่น ที่ตนเห็นว่ายังไม่สำเร็จโดยเลื่อนไปแผนก **รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา**

ผู้ละสักกายทิฏฐิยี่สิบได้โดยเด็ดขาดคิดว่าเป็นเรื่องของพระอนาคามีบุคคล เพราะเป็นผู้หมดความเยื่อใยในทางกามารมณ์ดังกล่าวแล้ว

ส่วนพระโสดาบันบุคคล คิดว่าท่านรู้และละได้ โดยข้ออุปมาว่ามีบุรุษผู้หนึ่งเดินทางเข้าไปในป่าลึก ไปพบบึงแห่งหนึ่งมีน้ำใสสะอาด และมีรสจืดสนิทดี แต่น้ำนั้นถูกจอกแหนปกคลุมไว้ ไม่สามารถจะมองเห็นน้ำโดยชัดเจน เขาคนนั้นจึงแหวกจอกแหนที่ปกคลุมน้ำนั้นออก แล้วมองเห็นน้ำภายในบึงนั้นใสสะอาด และเป็นที่น่าดื่ม จึงตักขึ้นมาดื่มทดลองดู ก็รู้ว่าน้ำในบึงนั้นมีรสจืดสนิทดี เขาตั้งหน้าดื่มจนเพียงพอกับความต้องการ แล้วจากไป

ส่วนจอกแหนที่ถูกเขาแหวกออกจากน้ำก็ไหลเข้าปกคลุมน้ำตามเดิม เขาคนนั้นแม้จากไปแล้ว ก็ยังมีความติดใจ และคิดถึงน้ำในบึงนั้นอยู่เสมอ และทุกครั้งที่เขาเข้าไปในป่านั้น ต้องตรงไปที่บึงและแหวกจอกแหนออกแล้ว ตักน้ำมาอาบดื่ม และชำระล้างตามสบายทุกๆ ครั้งที่เขาต้องการ เวลาเขาจากไปแล้ว แม้น้ำในบึงนั้น จะถูกจอกแหนปกคลุมไว้อย่างมิดชิดก็ตาม แต่ความเชื่อที่เคยฝังอยู่ในใจเขาว่า น้ำในบึงนั้นมีอยู่อย่างสมบูรณ์หนึ่ง น้ำในบึงนั้นใสสะอาดหนึ่ง น้ำในบึงนั้นมีรสจืดสนิทหนึ่ง ความเชื่อเหล่านี้ของเขาจะไม่มีวันถอนตลอดกาล

ข้อนี้ เทียบกันได้กับโยคาวจร (ผู้มีความเพียรพยายาม) ภาวนาพิจารณาส่วนต่างๆ ของร่างกายชัดเจนด้วยปัญญาในขณะนั้นแล้ว จิตปล่อยวางจากรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หยั่งเข้าสู่ความสงบหมดจดโดยเฉพาะ ไม่มีความสัมพันธ์กับขันธ์ทั้งหลายเลย และขณะนั้นขันธ์ทั้งห้าไม่ทำงานประสานกับจิต คือ ต่างอันต่างอยู่ เพราะถูกความเพียรแยกจากกันโดยเด็ดขาดแล้ว ขณะนั้นแลเป็นขณะที่เกิดความแปลกประหลาด และอัศจรรย์ขึ้นมาอย่างไม่มีสมัยใดๆ เสมอเหมือนได้ นับแต่วันเกิดและวันปฏิบัติมา แต่ก็ได้เห็น

สิ่งอัศจรรย์ปรากฏขึ้นในเวลานั้น จิตก็ได้ทรงตัวอยู่ในความสงบอย่างเต็มที่หนึ่ง ขันธ์ทั้งห้า คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ได้แยกออกจากจิตโดยเด็ดขาดในเวลานั้นหนึ่ง ขณะจิตที่ทรงตัวอยู่ในความสงบ เป็นจิตที่อัศจรรย์ยิ่งหนึ่งความเชื่อทั้งนี้ไม่มีวันถอนตลอดกาล เพราะความเชื่อประเภทอจลศรัทธา

ความเชื่อมั่นไม่หวั่นไหวโยกคลอนไปตามคำเล่าคือ โดยหาหลักฐานและเหตุผลมิได้ และเป็นความเชื่อมั่นประจำนิสัยของโยคาวจรผู้นั้นจากประสบการณ์แล้ว ก็ตั้งหน้าบำเพ็ญต่อไปเช่นที่เคยทำมาด้วยความดูดดื่มและเข้มแข็ง เพราะมีธรรมประเภทแม่เหล็ก ซึ่งเป็นพลังศรัทธาประจำภายในใจ จิตหยั่งลงสู่ความสงบและพักอยู่ตามกาลอันควรทำนองที่เคยเป็นมา แต่ยังไม่สามารถทำใจให้ขาดจากความเพียรซึมซาบของขันธ์โดยสิ้นเชิงเท่านั้น แม้เช่นนั้นก็ไม่มีความท้อถอยในทางความเพียรเพื่อธรรมขั้นสูงขึ้นไป เป็นลำดับ

ส่วนคุณสมบัติประจำใจของพระโสดาบันบุคคลนั้น คือ หลักความเชื่อมั่นประเภท **“อจลศรัทธา”** เป็นผู้เชื่อมั่นต่อผลที่รู้เห็นประจักษ์ใจแล้ว และเชื่อมั่นต่อคุณธรรมเบื้องสูงที่ตนยังไม่รู้ไม่เห็น **“สมานตฺตตา”** ความเป็นผู้วางตนเสมอไม่ถือตัวด้วยมานะชนิดใดชนิดหนึ่งกับคลทุกชั้น เป็นผู้มีธรรมครองใจไม่ถืออะไรให้ยิ่งกว่าเหตุการณ์ที่เห็นว่าถูกต้องด้วยเหตุผล พระโสดาบันบุคคลยอมรับและปฏิบัติตามทันที ไม่ยอมฝ่าฝืนหลักความจริงไม่ว่าพระโสดาบันบุคคลจะเป็นคน ชาติ ชั้น วรรณะใด ย่อมให้ความสนิทสนมและความสม่ำเสมอกับคนทั่วไปไม่ลำเอียง แม้คนชั่วที่เคยประพฤติตัวไม่ดี

มาแล้วตลอดสัตว์ดิรัจฉาน พระโสดาบันบุคคลก็ไม่รังเกียจ โดยเห็นว่าเขากับเราตกอยู่ในวงแห่งกรรมดี-ชั่วเหมือนกัน ใครมีกรรมประเภทใดจำต้อง

ยอมรับตามหลักกรรมที่ตนทำมาและยอมรับตามหลักความจริงที่เขาทำ หรือเขายกเหตุผลขึ้นมาอ้างโดยถูกต้องในขณะนั้น โดยไม่ต้องรื้อฟื้นอดีต คือความเป็นมาของเขาตลอดชาติ ชั้น วรรณะ มาเป็นอุปสรรคต่อความจริงที่ตนเห็นว่าถูกต้อง รีบยึดมาเป็นคนคดีทันที นี้เป็นหลักธรรมประจำใจอัธยาศัยของพระโสดาบันบุคคล

ถ้าคำที่กล่าวมาด้วยความจนใจทั้งนี้เป็นการถูกต้องพระโสดาบันบุคคลแสวงหาครอบครัว ผัว–เมีย ก็ไม่ขัดข้องต่อประเพณีของผู้ละสักกายทิฏฐิ ๒๐ อันเป็นรวงรังของกามารมณ์ยังไม่ได้เด็ดขาด สักกายทิฏฐิ ๒๐ ก็ไม่เป็นอุปสรรคแก่พระโสดาบันในทางครอบครัว เพราะเป็นคนละหน้าที่กัน

๒. วิจิกิจฉา คือ ความสงสัย โดยสงสัยว่า ตายแล้วเกิด หรือตายแล้วสูญ ถ้าตายแล้วเกิด แต่จะเกิดในภพชาติที่เคยเกิดหรือไม่ หรือจะเกิดเป็นอะไรในภพต่อไป คนตายแล้วเปลี่ยนภพชาติเกิดเป็นสัตว์ หรือสัตว์ตายแล้วเปลี่ยนภพชาติเกิดเป็นคนได้หรือไม่ คนตายและสัตว์ตายแล้วไปอยู่ที่ไหนกัน กรรมดีกรรมชั่วมีจริงไหม? และกรรมที่ทำลงไปแล้วให้ผลหรือไม่? มรรคผลนิพพานมีจริงหรือไม? ทั้งที่อยู่ในข่ายแห่งความสงสัยทั้งนั้น

พระโสดาบันบุคคล คิดว่าท่านละได้ เพราะท่านรู้เห็นหลักความจริงประจำใจ ซึ่งเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งมวลที่กล่าวมา และยังเชื่อกรรมและผลของกรรมอย่างฝังใจแบบถอนไม่ขึ้น ทั้งเชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าและพระธรรมว่าเป็นสวากขาตธรรม และเป็นนิยยานิกธรรม[๑๒] (หมายถึงธรรมที่เป็นเครื่องนำสัตว์โลกออกไปจากภพ หรือสังสารวัฏ จากการเวียนว่ายตายเกิด) สามารถนำผู้ปฏิบัติตามให้ถึงความพ้นทุกข์ได้โดยลำดับ อย่างฝังใจอีกเช่นกัน ตามหลักความจริงของกฎธรรมชาติแล้ว ไม่มีอะไรสูญในโลก มีแต่ความเปลี่ยนแปลง ของสังขารทุกประเภทซึ่งไม่ใช่ธรรมชาติเท่านั้น

---

๑๒ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ปธ.๙,ราชบัณฑิต), คำวัด, หน้า ๔๒๑.

เปลี่ยนแปลงตัวเองลงสู่ธรรมชาติ คือ ธาตุเดิมของเขา และเปลี่ยนแปลงตัวเองจากธรรมชาติเดิมขึ้นมาสู่ธาตุแฝงเช่น เป็นสัตว์ บุคคล เป็นต้น กรรมดี กรรมชั่ว ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประจำตัวสัตว์ผู้มีกิเลสเครื่องผลักดัน และมีความรู้สึกในแง่ดี-ชั่วต่างกัน จำต้องมีเป็นคู่กัน โดยจะเสื่อมสูญไปไม่ได้เหมือนกัน

นอกจากผู้ทำใจให้หมดเชื้อจากภพชาติแล้วเท่านั้น จะเป็นผู้หมดปัญหาในเรื่องเกิด-ตาย เพราะการทำดี-ทำชั่วและได้รับผลดี-ชั่วทั้งนี้เป็นสาเหตุมาจากเชื้อแห่งภพชาติที่ฝังอยู่ภายในในเป็นมูลฐาน นอกจากนี้แล้ว จะไม่อยู่ในอำนาจคำปฏิเสธและคำรับรองของผู้ใด เช่นเดียวกับความมืด ความสว่างตั้งอยู่เหนือโลกธรรมของโลก ฉะนั้น

๓. **สีลัพพตปรามาส** ท่านแปลว่า การลูบคลำศีลพรต เป็นสังโยชน์เครื่องข้องอันดับสาม เป็นศีลประเภทล้มลุก คนผู้รักษาศีลเป็นบุคคลล้มลุก เดี๋ยวก็ทำศีลให้ขาด เดี๋ยวก็ไปรับศีลใหม่ รับแล้วรับเล่า ขาดแล้วขาดเล่าจนตัวเองก็ไม่แน่ใจว่าตนมีศีลหรือเปล่าทั้งๆ ที่รับศีลแล้วรับศีลเล่าอยู่นั่นเอง ทั้งนี้หมายถึงศีลของสามัญชนทั่วๆ ไป เพราะรับแล้ววันนี้คราวนี้ แต่วันหน้าคราวหน้าต้องมารับอีก เหล่านี้เรียกว่า **"สีลัพพตปรามาส"** เพราะลูบคลำศีลเหมือนลูกคลำบาดแผล

พระอริยบุคคลชั้นโสดาบัน แม้จะเป็นฆราวาส ก็เป็นผู้แน่วแน่ในศีลที่ตนรักษาอยู่ ไม่รับศีลแล้วรับศีลเล่าเหมือนสามัญชน เพราะท่านเชื่อเจตนาของตน และรักษาศีลด้วยความระมัดระวัง ไม่ยอมให้ศีลขาดหรือด่างพร้อยด้วยเจตนาล่วงเกิน แม้จะเป็นผู้นำหน้าของหมู่ชน ก็เพียงรับเป็นจารีตของผู้เป็นหัวหน้าเท่านั้น แต่เจตนาจะรับเพราะเข้าใจว่าตนเป็นผู้มีศีลขาด หรือด่างพร้อยนั้นไม่มี ในพระโสดาบันบุคคลเลย

พระราชธรรมเจติยาจารย์ (ปัจจุบันที่พระธรรมมงคลญาณ), (หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร)[๑๓] วัดธรรมมงคลเถาบุญนนท์วิหาร สุขุมวิท ๑๐๑ พระโขนง จ.กรุงเทพมหานคร อาตมาขอยกตัวอย่างของท่านผู้ซึ่งได้แก้ไขความขัดแย้งในครอบครัวด้วยพลังจิตที่พอเพียงสักเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้ได้แก่เรื่องของนางวิสาขามหาอุบาสิกาผู้อุปัฏฐากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

นางวิสาขาเป็นลูกสาวของธนัญชัยมหาเศรษฐี ซึ่งมีเงินมากจนนับไม่ถ้วน นางวิสาขาเป็นผู้มีความงามพร้อมด้วยลักษณะเบญจกัลยาณี รวมความว่าเป็นผู้ที่มีรูปสวยรวยทรัพย์ และเป็นผู้ที่มีพลังจิตพอเพียงคือสัมมาสมาธิ ได้สำเร็จพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ปี นางวิสาขาได้แต่งงานกับคนนอกศาสนาชื่อ **"ปุณณวัฒนกุมาร"**

เมื่อแต่งงานแล้วธนัญชัยเศรษฐีผู้เป็นพ่อได้ทำเครื่องประดับแต่งตัวให้ชื่อว่า **"มหาลดาปสาธน์"** ราคา ๙๐ ล้านรูปี และให้นางวิสาขานำเงิน

---

๑๓ พระราชธรรมเจติยาจารย์ (ปัจจุบันที่ พระธรรมมงคลญาณ, วิธีปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์, หน้า ๓๘–๔๓.

และทรัพย์สินไปตามอัธยาศัยโดยไม่ต้องอาศัยทรัพย์สินสามี พร้อมทั้งสาวใช้สมบูรณ์บริบูรณ์ แม้สามีก็เป็นเศรษฐีแต่มีเงินน้อยกว่า บิดามารดาของปุณณวัฒนกุมารดีใจมากที่ได้สะใภ้สวยรวยทรัพย์จึงทำการฉลองเขาได้เชิญพระชีเปลือยมาสวดมนต์เลี้ยงอาหาร เขาได้เชิญสะใภ้ไปไหว้พระ นางวิสาขาเข้าไปเห็นแต่ชีเปลือยจึงอุทานว่า **"ชีเปลือยไม่ใช่พระ"** และเดินออกไป ชีเปลือยจึงบอกเศรษฐีว่า **"สะใภ้"** ไม่ดีแน่แต่เศรษฐีตอบเอาใจพระ เขาว่านี่เป็นเด็กอย่าถือสาเลย ตอนนี้ก็ผ่านไป แสดงว่านางวิสาขามีพลังจิตพอเพียงไม่ยอมเชื่อชีเปลือย

วันหนึ่งมีพระภิกษุรูปหนึ่งมาบิณฑบาตยืนรออยู่หน้าบ้านพ่อผัว ซึ่งกำลังรับประทานอาหาร นางวิสาขากำลังพัด และปฏิบัติพ่อผัวอยู่เห็นพระภิกษุยืนอยู่นานแล้ว นางจึงกล่าวนิมนต์พระให้ไปว่า

"นิมนต์ไปรดสัตว์ข้างหน้าเถิดเพราะพ่อผัวของดิฉันรับประทานของเก่าอยู่"

เท่านั้นเองเศรษฐีทนไม่ไหวอีกต่อไปแล้ว โดยกล่าวว่าครั้งก่อนเมื่อเชิญไปพบพระชีเปลือยเราก็ใช้ความอดทนอย่างยิ่งแล้ว ครั้งนี้ร้ายจริงๆ หาว่าเรากินขี้ ฉันทนไม่ไหวสะใภ้อะไรปากร้ายเช่นนี้เศรษฐีได้มีคำสั่งให้ขับไล่นางวิสาขาให้กลับบ้านไปโดยทันที นี้คือวิกฤตกาลที่เกิดขึ้นกับผู้ที่มีพลังจิตพอเพียงคือนางวิสาขานาทีวิกฤติเกิดขึ้น พลังจิตจากสัมมาสมาธิของนางวิสาขาก็เริ่มทำงาน โดยที่เธอจะไม่วู่วามเอาแต่ใจเป็นอัตโนมัติ พลางกล่าวด้วยอารมณ์เย็นว่า "ท่านพ่อคะขอท่านจงแสดงเหตุผลในการขับไล่ดิฉันเพราะเหตุใด" เศรษฐีกล่าวว่า "เพราะมึงกล่าวว่ากูกินขี้ หยาบคายที่สุด กูทนไม่ไหวสะใภ้ปากร้าย"

นางวิสาขาผู้ที่มีพลังจิตพอเพียงจึงกล่าวด้วยวาจาอันอ่อนน้อมว่า

"ท่านพ่อคะฟังดิฉันก่อนที่ฉันพูดว่า

"กินของเก่านั้นไม่ได้แปลว่ากินขี้ แปลว่าท่านพ่อกินบุญเก่าต่างหาก"

เศรษฐีพอได้ฟังคำหวาน อ่อนน้อมถ่อมตนด้วยพลังจิตจากสัมมาสมาธิของนางวิสาขา ใจของเศรษฐีอ่อนยวบลงทันที กล่าวกับสะใภ้ว่า

"จริงๆ อย่างนั้นเรอะ" "จริงๆ เจ้าค่ะ"

เศรษฐีจึงอ้อนวอนให้นางวิสาขาอยู่ต่อ นางวิสาขายอมรับพลางกล่าวว่า

"ดิฉันเป็นพุทธศาสนิกชน ขออนุญาตทำบุญตามศรัทธาด้วย"

เศรษฐีได้อนุญาตตามความประสงค์ในลักษณะเช่นนี้นางวิสาขาผู้มีพลังจิตพอเพียงด้วยสัมมาสมาธิไม่ทำอะไรวู่วามเอาแต่ใจ ทำอะไรก็ขออนุญาตผู้ใหญ่เสียก่อน ทำให้เศรษฐีเกิดความรักและนับถือน้ำใจมากขึ้น ได้โอกาสเช่นนี้นางจึงได้อาราธนาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาวก ๕๐๐ องค์เสด็จมาเสวยภัตตาหารโดยเชิญพ่อผัวมาร่วมด้วย แต่พวกชีเปลือยมาทำการขัดขวาง ส่วนนางวิสาขาเขาได้ถวายภัตตาหารแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระสงฆ์ ๕๐๐ องค์อย่างปลื้มใจเต็มศรัทธา หลังจากนั้นพระพุทธองค์จะเริ่มตรัสแสดงธรรมอนุโมทนา นางวิสาขาจึงไปเชิญพ่อผัวด้วยตนเองให้มาฟังธรรม พวกชีเปลือยก็มาขัดขวางอีก แต่ครั้งนี้สะใภ้แสนดีมาเองจึงเกรงใจมาก จึงต้องไปฟังธรรมพระพุทะองค์พร้อมกันทั้งพ่อผัวแม่ผัว

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงโปรยปรายพระธรรมเข้าสู่ใจของทั้ง ๒ เศรษฐีพระธรรมได้เข้าแทรกซึมสู่ใจของ ๒ สามีภรรยาอย่างเปี่ยมล้นสุดจะพรรณนาหลังจากจบพระธรรมเทศนา ๒ สามีภรรยาได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาบันคุณความดีที่เราทั้ง ๒ ได้รับนี้เกิดจากสะใภ้แสนดีนี่เอง (ทั้ง ๒ สามีภรรยารำพึง) ทั้ง ๒ จึงหมอบเข้าไปกราบนางวิสาขาต่อหน้าพระพักตร์พระพุทธเจ้าและกล่าวว่า

"นับแต่วันนี้เป็นต้นไป เราทั้ง ๒ ขอตั้งให้นางวิสาขาเป็นแม่ เพราะเราทั้ง ๒ ได้ดวงตาเห็นธรรมเพราะสะใภ้แท้ๆ"

นางวิสาขาจึงได้นามว่า **"มิคารมาตา"** อีกชื่อหนึ่ง เพราะเศรษฐีชื่อมิคาร ที่อาตมาได้ยกเรื่องนางวิสาขามาประกอบธรรมเทศนานี้ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนั้น ต้องใช้สัมมาสมาธิมีพลังจิตพอเพียงที่สามารถควบคุมจิตใจได้

นางวิสาขานั้นเธอบรรลุสัมมาสมาธิมีพลังจิตพอเพียงจึงแก้ปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ใหญ่หลวงมากสำหรับในครอบครัวของเธอ ถ้าแก้ปัญหาด้วยมิจฉาสมาธิครอบครัวของเธอจะต้องแตกสลายเสียประโยชน์ทั้ง ๒ ฝ่าย แม้จะร่ำรวยแค่ไหนก็ย่อยยับ

นางวิสาขาประวัติในบาลีกล่าวว่า มีบุตรธิดาถึง ๒๐ คน รวมทั้งหลาน ๆ ทั้งหมด ๘,๐๐๐ คน มีสุขภาพดีทุกๆ คน เพราะมีอายุ ๑๒๐ ปี การปกครองคนจำนวนมากทำได้อย่างไร พลังจิตที่พอเพียงคือสัมมาสมาธิ

ในมรรค ๘ ข้อที่ ๘ ของเธอได้ถูกนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างมหาศาล เธอได้สร้างวัดถวายในพระพุทธศาสนา เธอได้ทำบุญถวายอาหารแก่พระสงฆ์เป็นจำนวนพันๆ ฟังธรรมเทศนาตลอดเวลา ดูแลพระพุทธศาสนาอย่างไม่มีการบกพร่อง ทั้งๆ ที่เธอต้องแต่งงานกับคนละศาสนา แต่เพราะเหตุใดเธอจึงแก้ปัญหาให้แก่ครอบครัว และสังคมได้สำเร็จ อย่างสมบูรณ์แบบนี้คือข้อวิเคราะห์ และตัวอย่างในการดำเนินมรรค ๘ ในฐานะผู้ดูแลพระพุทธศาสนาหนึ่งในจำนวนหลายล้านคนที่แก้ไขปัญหาที่ยิ่งใหญ่ขั้นสำคัญใกล้ต่ออันตรายที่มีต่อครอบครัว - ที่มีต่อสังคม - ที่มีต่อศาสนา - ที่มีต่อประเทศชาติได้อย่างสำเร็จสมบูรณ์แบบ โดยสัมมาสมาธิในมรรค ๘ ข้อที่ ๘ แบบบัวไม่ช้ำน้ำไม่ขุ่นได้ประโยชน์ด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย เพราะได้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

บางคนเข้าใจว่า ถ้าพูดถึงมรรค ๘ แล้วสูงเกินกว่าคนธรรมดาจะทำได้ เป็นความเข้าใจผิด เพราะพระพุทธองค์ทรงตรัสว่ามรรค ๘ เป็นการตัดสิน ความถูก ความผิด จึงสมควรเป็นแนวทางอันเหมาะสมแก่คนทุก ๆ ชั้น ความมีสมาธิคือมีสติ เมื่อสมาธิมากพลังจิตก็เพิ่มมากสติก็เพิ่มขึ้น เป็น**สัมมาสติ** ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๗**

เพราะพลังจิตจากสัมมาสมาธิ ความเพียรก็เกิดขึ้นเป็นอัตโนมัติ เป็น**สัมมาวายาโม** ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๖**

เพราะพลังจิตพอเพียงก็เกิดมีความละอายแก่ความชั่ว โดยเฉพาะ การเลี้ยงชีพ หมายถึง ไม่ค้ายาบ้า ค้าสิ่งเสพติด ค้ามนุษย์ เป็นต้น เป็น **สัมมาอาชีโว** ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๕**

เมื่อพลังจิตพอเพียงการทำงานก็มีความรับผิดชอบสูง จะทำการงานใด ๆ ก็ไม่เบียดเบียนใครให้เดือดร้อน เป็น**สัมมากัมมันโต** ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๔** ถ้าพลังจิตมีพอเพียงควบคุมจิตได้ การกล่าววาจาต่าง ๆ ก็อยู่ในการรับผิดชอบ สูง ไม่หลอกลวงใคร ไม่กล่าวให้ร้ายใคร กล่าวแต่สิ่งที่มีประโยชน์แก่ตน และ บุคคลอื่น เป็น**สัมมาวาจา** ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๓**

อย่างไรก็ตาม เมื่อพลังจิตจะอยู่ในระดับใด จิตก็พิจารณาไปตาระดับ นั้น เช่นนางวิสาขาเธอมีพลังจิตอยู่ในระดับหนึ่ง เธอมีสามีและลูกหลาน มรรค ข้อที่ ๒ เธอก็ทำได้ เพราะมิเป็นการมักมากในกามมีเพียงสามีเดียว หรือทั่วๆ ไป หมายถึง สามีเดียวภรรยาเดียวเป็น**สัมมาสังกัปโป** ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๒**

เพราะมีพลังจิตพอเพียงไม่ให้กิเลสตัวนี้ก้าวไกลไปในทางที่ผิด และก่อ ความเดือดร้อนแก่ตนเองและครอบครัว เป็นต้น สำหรับพลังจิตของผู้ทำ

สัมมาสมาธินั้น จะไม่เพียงคงที่อยู่เท่านั้น ยังจะก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้เขาเป็นผู้ไม่ประมาท ไม่งมงายในมงคลตื่นข่าว ไม่หลงใหลในความผิดเพี้ยน นานาประการของคนที่โฆษณาหาปัจจัยด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา แม้สิ่งนั้นจะเป็นบุญบ้าง แต่พาให้งมงายเหมือนควายตาบอด สัมมาสมาธิทำให้เขาเข้าใจต่อสิ่งที่จะจรรโลงความถูกต้องในพระพุทธศาสนา เพราะผู้ที่มีพลังจิตจากสัมมาสมาธินั้น ตาสว่างผ่องใสไม่บอดมองเห็นไกลและลึกซึ้ง เพราะพระพุทธศาสนาสืบสานมานานเป็นหลายพันปี ก็เพราะผู้มีพลังจิตพอเพียงจากสัมมาสมาธิมีตามองกาลไกลเข้าใจเหตุผล ไม่งมงายเหมือนควายตาบอดนอนกอดพระพุทธศาสนาหาผลประโยชน์มิชอบธรรมหลอกลวงประชาชน เข้าข่ายมิจฉาสมาธิพลังจิตไม่พอเพียง แม้มิบังควร สัมมาสมาธิทำให้มีพลังจิตพอเพียงสนับสนุนให้เกิดสัมมาทิฏฐิ หมายถึง ปัญญา

สัมมาทิฏฐิ ชื่อว่า **มรรคข้อที่ ๑** จะแก้ไขไม่ให้ความเป็นเช่นที่แสดงมานี้ได้แน่นอน ที่แสดงมานี้เป็นระดับขั้นต้นของมรรค ๘ ถ้าปฏิบัติระดับขั้นต้นนี้ยังไม่ได้ก็อย่าหวังที่จะก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งต่อไปถึงระดับสูงซึ่งสัมมาสมาธินำไปสู่พลังจิตสู่จุดพลังอำนาจคำว่า **"จุดพลังอำนาจ"** หมายถึงอินทรีย์ ๕ ประการ คือ

๑. **สทฺธินฺทริยํ** ความเป็นใหญ่ คือ ศรัทธา

๒. **วิริยินฺทริยํ** ความเป็นใหญ่ คือ ความเพียร

๓. **สตินฺทริยํ** ความเป็นใหญ่ คือ สติ

๔. **สมาธินฺทริยํ** ความเป็นใหญ่ คือ สัมมาสมาธิ

๕. **ปญฺญินฺทริยํ** ความเป็นใหญ่ คือ ปัญญา

ความเป็นใหญ่ หมายถึง ผู้ใหญ่ไม่ใช่เด็ก เขาจึงมีกำลังทำได้ทุกๆ อย่าง หรือเปรียบอีกอย่างหนึ่งเหมือนกับพลังทางการเงิน ถ้ามีเงินน้อยไม่มีอำนาจการซื้อ ถ้ามีเงินมากเขาจะมีอำนาจการซื้อ เช่น มีเงินเป็นพันล้านหมื่นล้านแสนล้าน เขาต้องการอะไร ที่ดิน - บ้านหลังใหญ่โต - สรรพวัตถุอำนาจการซื้อเกิดขึ้นได้ดังใจ **"จุดพลังอำนาจของจิต"** ก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นเมื่อสัมมาสมาธิเป็นที่พอเพียงแล้ว การดำเนินการพิจารณาอริยสัจจ์ ๔ ประการ คือ

๑. **ทุกขสัจจ์**

๒. **สมุทัยสัจจ์**

๓. **นิโรธสัจจ์**

๔. **มรรคสัจจ์**

จากจุดพลังอำนาจของจิตย่อมเป็นไปได้ไม่ยาก ดุจดังท่านชฎิลทั้ง ๑,๐๐๓ องค์ พอฟังอาทิตฺตปริยายสูตรจบแล้ว ท่านได้สำเร็จมรรค ๘ ระดับขั้นสูงสุด ดังนั้น การพัฒนามรรค ๘ ประการ ตั้งแต่ระดับต้นจนถึงระดับสูงสุดนั้น ชื่อว่า **"หนทางอันประเสริฐ"**

เมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงมรรค๘ จากปฐมเทศนาแก่ท่านปัญจวัคคีย์ถือว่าเป็นครั้งแรกของพระธรรมเทศนา เมื่อพระพุทธองค์ใกล้ปรินิพพานใต้ควงไม้สาลวันนางรังทั้งคู่ พระองค์ได้ทรงตรัสแก่ท่านสุภัททะปริพาชกที่ยังสงสัยในมรรคผลนิพพานว่ามรรค ๘ มีอยู่ตราบใดพระอรหันต์จะไม่ว่างจากโลก

แสดงว่ามรรค ๘ ประการ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การพิจารณานำเอามรรค ๘ ประการ มาปฏิบัติเพื่อความเหมาะสมแก่อัตภาพ และเหมาะสมต่อสังคมปัจจุบัน จึงมีความสำคัญมาก เพราะว่าคำสอนขององค์สมเด็พระสัมมาสัม

พุทธเจ้านั้น เป็นของดีวิเศษ นับว่าเป็นรัตนมงคลของโลก คือสามารถชี้ช่องทางให้มหาชนเดินทางไปในทางที่ถูกที่ควร รวมความว่า **"พลังจิตจากสัมมาสมาธิ"** เป็นตัวปัจจัยที่เป็นพื้นฐานอย่างแน่นอนที่สุด ควบคุมจิตใจไม่ได้นั้นคือความผิด

ดังนั้น การจะดำเนินการใด ๆ จึงอยู่ที่การมีพลังจิตพอเพียงก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ เป็นอันว่าสัมมาสมาธิเป็นบทบาทที่มีความสำคัญที่พุทธบริษัทอย่าพึงมองข้าม ดังที่อาตมาได้ยกคาถาเป็นนิเขปะบทในเบื้องต้นว่า **"เอโก อยํ ภิกฺขเว มคฺโค"** แปลว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย มรรค ๘ นี้เป็นหนทางเดียว หมายความว่า มรรค ๘ ประการนี้เป็นหนทางเดียวที่จะนำไปสู่ความประเสริฐ

(๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๒ เวลา ๑๘.๓๐ น. ณ วัดราชธรรมวิริยาราม ๓ เมืองเอ็ดแมนตัน ประเทศแคนาดา)

"ด้วยใจ เชื่อมั่นและศรัทธา
ด้วยวาจา ถามหาใครคือผู้รู้
ด้วยกายา ยังคงปฏิบัติ สมาธิอยู่
ด้วยพลังจิต มีมากพอจึงพบผู้รู้
ด้วยผู้รู้ จึงพบจุดพลังอำนาจ"

พระธรรมมงคลญาณ
(หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร)

พระราชพรหมยาน[๑๔] (หลวงพ่อฤาษีลิงดำ) วัดท่าซุง อ.เมือง จ.อุทัยธานี ได้แสดงธรรมไว้ในหนังสือ ธัมมวิโมกข์ดังนี้ ความเข้าใจในเรื่องพระโสดาบัน ซึ่งเป็นพระอริยบุคคลที่ทุกคนสามารถเป็นได้ ต่อเมื่อมีอินทรีย์แก่กล้าคือ มีความพร้อมแล้ว คำว่า **"พระโสดาบัน"** แปลว่า ผู้เข้าถึงกระแสธรรม, ผู้เข้าถึงกระแสพระนิพพาน เป็นชื่อเรียกพระอริยบุคคลประเภทแรกใน ๔ ประเภท คือ **โสดาบัน สกทาคามี อนาคามี** อรหันต์ ฉะนั้น พระโสดาบัน ก็ยังตัดอะไรไม่ได้หมด เป็นแต่เพียงว่ามีอารมณ์ชนะสังโยชน์ ๓ ประการเบื้องต้น แต่เพียงอย่างหยาบเท่านั้น อารมณ์ชนะสังโยชน์ ๓ ประการ คือ

๑. สักกายทิฏฐิ ที่มีความรู้สึกว่าสภาพร่างกายหรือว่าขันธ์ ๕ เป็นเรา เป็นของเรา เรามีในขันธ์ ๕ ขันธ์ ๕ มีในเรา เฉพาะอย่างยิ่งในด้านสักกายทิฏฐิ พระโสดาบันลดลงมาได้เพียงเล็กน้อย ยังมีความรู้สึกว่าร่างกายเราเป็นเรา เป็นของเราอยู่ แต่ทว่ามีอารมณ์ไม่ประมาท มีความรู้สึกอยู่เสมอว่าเราจะต้องตายที่ท่านกล่าวว่า

---

๑๔ พระราชพรหมยานเถระ (หลวงพ่อฤาษีลิงดำ),นิตยสารธัมมวิโมกข์.

"บรรดาพระโสดาบันกับพระสกิทาคามี เป็นผู้ทรงศีลบริสุทธิ์ มีสมาธิเล็กน้อย และก็ปัญญาเล็กน้อย" คำว่ามีสมาธิเล็กน้อยคืออารมณ์สมาธิของท่านผู้เจริญฌานสมาบัติ มีอารมณ์ตั้งแต่ปฐมฌานขึ้นไป ยังไม่ถึงฌาน ๔ ก็สามารถจะเป็นพระโสดาบันได้

สำหรับที่ว่ามีปัญญาเล็กน้อย ก็เพราะว่ายังไม่สามารถจะตัดขันธ์ ๕ ได้เด็ดขาดด้วยกำลังของจิต ยังมีความรู้สึกว่าร่างกายเป็นเราเป็นของเรา แต่ทว่าความรู้สึกของท่านมีความดีอยู่หน่อยหนึ่งว่าเราจะต้องตาย ยังไง ๆ ก็ต้องตายแน่ เหมือนกับที่เปสการีมีอารมณ์คิดถึงคำสั่งสอนของสมเด็จพระธรรมสามิสรที่ทรงตรัสว่า

"ชีวิตเป็นของไม่เที่ยง แต่ความตายเป็นของเที่ยง ท่านทั้งหลายจงอย่ามีความประมาทในการสร้างความดี"

นี่ความรู้สึกของพระโสดาบันในด้านสักกายทิฏฐิ มีอยู่จุดนี้เข้าใจไว้ด้วย มีคนพูดกันว่าถ้าเจริญสมถกรรมฐาน วิปัสสนากรรมฐาน จะต้องสามารถระงับทุกขเวทนาได้หมด ไม่เจ็บ ไม่ป่วย ไม่ร้อน ไม่หนาว นี่ไม่ใช่ความจริง ร่างกายยังมีวิญญาณรู้การสัมผัสถึงแม้ว่าพระอรหันต์ก็ดี พระพุทธเจ้าก็ดี ก็ยังรู้สึกรู้สึกเจ็บ รู้สึกปวดเหมือนกัน

อารมณ์ของพระโสดาบัน เมื่อจิตเข้าถึงพระโสดาบันแล้ว มีความไม่ประมาทในชีวิต มีความรู้สึกเสมอว่าเราจะต้องแก่ เราต้องตาย แล้วก็ขึ้นชื่อว่าความตายนี้ไม่มีนิมิตเครื่องหมาย ไม่ใช่ว่าจะไปกำหนดอายุการตายว่าต้องตายเท่านั้นเท่านี้ จะต้องตายตั้งแต่ความเป็นเด็ก หรือความเป็นหนุ่มเป็นสาว ความเป็นคนแก่ อาการที่จะตาย อาจจะด้วยโรคภัยไข้เจ็บ อาจจะตายด้วยอุบัติเหตุ หรือตายเช้า ตายสาย ตายบ่าย ตายเที่ยง ตายกลางคืน ตายดึก ตายหัวค่ำ ก็เอาแน่นอนไม่ได้ ฉะนั้น พระโสดาบันจึงไม่ประมาทในชีวิต คิดว่าถ้าเราจะ

ตายก็เชิญ แต่ว่าเราจะตายอยู่กับความดี อารมณ์ของพระโสดาบันที่จะคัดค้านคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระชินศรีนั้นไม่มี คือว่าเป็นคนไม่สงสัยในคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. **วิจิกิจฉา** พระโสดาบันตัดสังโยชน์ตัวที่ ๒ ได้ คือความสงสัยที่เรียกว่า **"วิจิกิจฉา"** ขึ้นชื่อ ว่าความสงสัยในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไม่มีในพระโสดาบัน เกิดขึ้นด้วยกำลังของปัญญา ที่พิจารณาหาความจริงว่าพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นปัจจัยให้เกิดความสุข

๓. **สีลัพพตปรามาส** พระโสดาบันย่อมทรงศีลบริสุทธิ์ตามฐานะของตัว คำว่าฐานะของตัวก็หมายความว่า ถ้าเป็นฆราวาสก็มีศีล ๕ เป็นปกติ มีศีล ๕ บริสุทธิ์อยู่ตลอดเวลา ไม่มีเจตนาในการทำลายศีล รักษาศีลบริสุทธิ์ ไม่ทำลายศีลด้วยตนเอง ไม่ยุให้บุคคลอื่นทำลายศีล แล้วก็ไม่ยินดีเมื่อบุคคลอื่นทำลายศีล พระโสดาบันเป็นผู้มีความทรงอารมณ์อยู่ในศีลเป็นสำคัญ หนักหน่วงในเรื่องของศีล ยอมตัวตายดีกว่าศีลตาย

ที่กล่าวมานี้หมายความว่า สังโยชน์ ๓ ประการนี้ พระโสดาบันปฏิบัติมีจิตเข้าถึงตามนี้ นี่ก็ขอพูดกันไปว่าก่อนที่จะเข้าถึงความเป็นพระโสดาบัน จากโลกียะเป็นโลกุตตระ ตอนนี้สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเรียกว่า **"โคตรภูญาณ"** ขณะเมื่ออารมณ์จิตของท่านผู้ปฏิบัติเข้าถึงโคตรภูญาณ คำว่า **"โคตรภูญาณ"** นี่ก็หมายความว่าจิตของท่านผู้นั้นยังอยู่ในช่วงระหว่างโลกียะกับโลกุตตระ แต่ทว่าอารมณ์ตอนนี้จะไม่ขังอยู่นาน บางท่านจิตจะทรงอยู่เพียงแค่ชั่วโมงหนึ่งหรือไม่ถึงชั่วโมง และบางท่านก็อยู่ถึงอาทิตย์สองอาทิตย์ถึงเป็นเดือนก็มีสุดแล้วแต่ความเข้มแข็งของจิต ในช่วงที่จิตเข้าถึงโคตรภูญาณ

ท่านกล่าวว่า ในขณะนั้นอารมณ์จิตของนักปฏิบัติ จะมีความรักพระนิพพานอย่างยิ่ง คือมีความรู้สึกอยู่เสมอว่ามนุษยโลกก็ดี เทวดาก็ดี พรหมโลกก็ดี ไม่เป็นแดนแห่งความสุข ถ้าเราเกิดเป็นมนุษย์ มันก็ทุกข์ตลอดเวลา ถ้าเกิดเป็นเทวดาก็พักทุกข์ชั่วคราว หรือพรหมก็เช่นเดียวกัน ถ้าหมดบุญวาสนาบารมีแล้วก็จะต้องจากเทวดา จากพรหมมาเกิดเป็นคนบ้างบางรายก็เกิดเป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์เดรัจฉาน เป็นอันว่าเขตทั้ง ๓ จุดไม่มีความหมายสำหรับใจ จิตใจของท่านที่มีอารมณ์เข้าถึงโคตรภูญาณใจมีความต้องการอย่างเดียวคือ พระนิพพานเป็นปกติแต่ทว่าพอจิตพ้นจากโคตรภูญาณไปแล้ว ก้าวเข้าสู่ความเป็นพระโสดาบันเต็มที่ ที่เรียกว่า **“โสดาปัตติผล”**

ตอนนี้อารมณ์จิตของท่านละเอียดขึ้นมานิดหนึ่ง นอกจากจะรักพระนิพพานเป็นอารมณ์ แล้วก็มีความรู้สึกว่าทุกสิ่งทุอย่างในโลก มันเป็นของธรรมดา การนินทาว่าร้ายที่จะปรากฏขึ้นกับบุคคลผู้ใดกล่าวถึงเรา จิตดวงนี้จะมีความรู้สึกว่า ธรรมดาของคนที่เกิดมาในโลกมันเป็นอย่างนี้ ความป่วยไข้ไม่สบายเกิดขึ้น การพลัดพรากจากของรักของชอบใจเกิดขึ้นมีความรู้สึกหนักไปในด้านของธรรมถ้าว่าธรรมดาของโสดาบัน ยังอ่อนกว่าของธรรมดาของพระอรหันต์มาก ฉะนั้น ท่านที่เข้าถึงความเป็นโสดาบัน จึงยังมีความรักในระหว่างเพศ ยังมีการแต่งงาน ยังมีความอยากรวย ยังมีความโกรธ ยังมีความหลง ทั้งนี้เพราะอะไร เพราะว่าท่านกล่าวไว้แล้วว่า

“พระโสดาบันมีสมาธิเล็กน้อย และก็มีปัญญาเล็กน้อย” หากว่าท่านทั้งหลายจะถามว่า ถ้าคนยังมีความรักในเพศ ยังมีการแต่งงาน ยังมีการอยากรวย ยังมีความโกรธ ยังมีความหลงก็ดูเหมือนว่าพระโสดาบันก็คือชาวบ้านธรรมดา แต่ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น ความรักในระหว่างเพศก็ดี ความอยากรวยก็ดี ความ

โกรธก็ดี ความหลงก็ดีของพระโสดาบันอยู่ในขอบเขตของศีล เรารักในรูปโฉมโนมพรรณมีการแต่งงานกันได้ระหว่างสามีภรรยา ในตอนนั้นพระโสดาบันจะมีความซื่อสัตย์สุจริตกับสามีและภรรยาของตนเอง ยอมเคารพในสิทธิซึ่งกันและกันจะไม่นอกใจสามีและภรรยา ขึ้นชื่อว่า **"กาเมสุมิจฉาจาร"** จะไม่มีสำหรับพระโสดาบัน จะทำให้ครอบครัวนั้นมีอารมณ์เป็นสุข

พระโสดาบันยังมีความโกรธ ท่านโกรธจริง พูดเป็นที่ไม่ถูกใจท่านก็โกรธ ทำให้ไม่เป็นที่ถูกใจ ท่านก็โกรธ แต่ทว่าพระโสดาบันมีแต่อารมณ์โกรธ ไม่ประทุษร้ายให้เขามีการบาดเจ็บ และไม่ฆ่าคน หรือสัตว์ที่ทำให้ตนโกรธให้ถึงแก่ความตาย เป็นอันว่าความโกรธ หรือความพยาบาทของท่านอยู่ในขอบเขตของศีล จิตโกรธแต่ว่าไม่ทำร้าย คือ แตกต่างจากคนธรรมดาตรงนี้ สำหรับด้านความหลงของพระโสดาบัน ที่ขึ้นชื่อว่าหลง เพราะว่ายังมีความรักในเพศ ยังมีความอยากรวย

เมื่อสักครู่นี้ข้ามคำว่าอยากรวยไป การอยากรวยของพระโสดาบัน คือต้องการความรวยในด้านสุจริตธรรมเท่านั้นเรียกว่า การทุจริตคิดร้ายคดโกงบุคคลอื่นใด ไม่มีในอารมณ์จิตของพระโสดาบันประกอบอาชีพด้วยความสุจริตเพราะอาศัยยังรักในความสวยสดงดงาม คือรูปสวย เสียงเพราะ กลิ่นหอมรสอร่อย ความสัมผัสระหว่างเพศยังมีอยู่ ยังมีความอยากรวย ยังมีความโกรธยังมีความหลง เพราะว่ายังคิดว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลก ยังมีของสวยของงามการถือตัวถือตนแบบนี้ จึงเชื่อว่ายังมีความหลง แต่ความหลงของพระโสดาบันนั้น ไม่สามารถจะนำบุคคลผู้นั้น ในเวลาตายแล้วไปสู่อบายได้

ขอบรรดาท่านทั้งหลายผู้รับฟังจงจำไว้ว่า ความจริงอารมณ์ของพระโสดาบันนั้นไม่แตกต่างกับชาวบ้านธรรมดาเท่าไรนัก ชาวบ้านธรรมดายังมีความรักในเพศ ยังมีสามีภรรยา แต่ทว่ายังมีการนอกใจสามี นอกใจภรรยา

สำหรับพระโสดาบันไม่มี ชาวบ้านอยากรวยก็ยังมีการคบคิดกันคดโกง การโกงมีการยื้อแย่ง ฉกชิงวิ่งราวรูดทรัพย์ สำหรับพระโสดาบันนี่ ถ้าต้องการรวยก็รวยด้วยการสุจริต หากินด้วยความชอบธรรม ต่างกันตรงนี้

พระโสดาบันยังมีความหลง ตามที่กล่าวมาด้วยอาการที่ผ่านมาแล้วแต่ทว่าพระโสดาบันก็ไม่ลืมคิดว่า เราจะต้องตาย เมื่อเราตายแล้วเราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจ ตอนนี้พระโสดาบันไม่เสียใจไม่เสียดาย ถือว่าถ้าตายเราจะมีความสุข นี่ขอท่านทั้งหลายจำอาการอารมณ์จิตที่เข้าถึงพระโสดาบันไว้ด้วย ตอนนี้จะขอพูดอีกนิดหนึ่งถึงอารมณ์ความจริงของพระโสดาบันที่เรียกกันว่า **"องค์ของพระโสดาบัน"** คำว่า **"องค์"** ก็ได้แก่ อารมณ์จิตที่ทรงไว้อย่างนั้นอย่างแนบแน่นสนิท นั่นก็คือ

๑. พระโสดาบันมีความเคารพในพระพุทธเจ้าอย่างจริงใจ เคารพในพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะมีเหตุใดๆ เกิดขึ้น ใครจะมาจ้างให้รางวัลมากๆ ให้กล่าวว่าพระพุทธเจ้าไม่ใช่พระพุทธเจ้า พระธรรมไม่ใช่พระธรรม พระสงฆ์ไม่ใช่พระสงฆ์ แม้แต่พูดเล่นพระโสดาบันก็ไม่พูด ทั้งนี้เพราะว่าอะไรเพราะว่าท่านมีความเคารพในพระอริยสงฆ์อย่างจริงใจ แต่ทว่าระวังให้ดี ถ้าพระสงฆ์เลว พระโสดาบันไม่ใส่ข้าวให้กิน

ตัวอย่าง**ภิกษุโกสัมพี** มีความประพฤติชั่ว ตอนนั้นฆราวาสที่เป็นพระอริยเจ้านับหมื่น ไม่ยอมใส่ข้าวให้กิน เพราะถือว่าเป็นโจรปล้นพระพุทธศาสนา เป็นผู้ทำลายความดี ไม่ใช่ว่าเป็นพระอริยเจ้าแล้วละก็ จะเมตตาไปเสียทุกอย่าง ท่านเมตตาแต่คนดี หรือว่าบุคคลผู้ใดมีความประพฤติชั่ว แนะนำแล้วสามารถจะกลับตัวได้ พระโสดาบันก็เมตตา ถ้าเขาชั่วแนะนำแล้วไม่สามารถจะกลับตัวได้ พระโสดาบันก็ทรงอุเบกขา คือเฉยไม่สงเคราะห์ โปรดจำอารมณ์ตอนนี้ไว้ให้ดี

๒. พระโสดาบันมีศีลบริสุทธิ์ ขอพูดย่อให้สั้น เพราะองค์ของพระโสดาบันก็คือ

๑. มีความเคารพในพระพุทธเจ้า

๒. มีความเคารพในพระธรรม

๓. มีความเคารพในพระอริยสงฆ์

นี่จัดเป็นองค์ที่มี ๓ ประการ และสิ่งที่จะแถมขึ้นมาก็คือ รักพระนิพพานเป็นอารมณ์ทำทุกสิ่งทุกอย่างไม่หวังผลตอบแทน ไม่หวังความดีมีชื่อเสียงในชาติปัจจุบัน มีความรู้สึกต้องการอยู่อย่างเดียวว่าเราทำความดีทุกอย่างเพื่อพระนิพพานเท่านั้น อารมณ์จิตตอนนี้ของบรรดาท่านพุทธบริษัทภิกษุสามเณรทุกท่านต้องจำไว้จงอย่าไปคิดว่าพระโสดาบันเลอเลิศไปถึงอารมณ์อรหันต์ โดยมากมักจะคิดว่าอารมณ์ของพระอรหันต์เป็นอารมณ์ของพระโสดาบัน ก็เลยทำกันไม่ถึง นี่เป็นการคิดผิด ความจริงการเป็นพระโสดาบันเป็นง่าย มีอารมณ์ไม่หนักที่หนักจริงๆ ก็คือศีลอย่างเดียว

สรุปความหมายและคุณสมบัติของพระโสดาบัน

"พระโสดาบัน" แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

๑. เอกพิชี มีอารมณ์เคร่งเครียด เป็นพระโสดาบันละเอียด

๒. โกลังโกละ เป็นพระโสดาบันอย่างกลาง

๓. สัตตักขัตตุง เป็นพระโสดาบนอย่างหยาบ

สำหรับพระโสดาบันที่มีอารมณ์เข้มแข็งเรียกว่า **"เอกพิชี"** นั่นก็จะเกิดเป็นเทวดาอีกครั้งเดียว มาเกิดเป็นมนุษย์แล้วก็เป็นพระอรหันต์

ถ้ามีอารมณ์เข้มแข็งปานกลางที่เรียกกันว่า **"โกลังโกละ"** อย่างนี้จะทรงเป็นเทวดา หรือมนุษย์อีกอย่างละ ๓ ชาติครบเป็นมนุษย์ชาติที่ ๓ เป็นพระอรหันต์

สำหรับที่ท่านเป็นพระโสดาบันมีอารมณ์ยังอ่อนเรียกว่า **"สัตตักขัตตุง"** จะต้องเกิดและตายในระหว่างเทวดาหรือพรหมกับมนุษย์อีกอย่างละ ๗ ชาติ เป็นมนุษย์ชาติที่ ๗ และเข้าถึงความเป็นอรหัตผล หมายความว่า ท่านผู้นั้นเมื่อเป็นพระโสดาบันแล้วเกิดใหม่ไม่ได้พบพระพุทธศาสนา จะต้องฝึกฝนตนเองอยู่เสมอทุกชาติ แต่ว่าความเป็นมิจฉาทิฏฐิในชาติต่อๆ ไป จะไม่มีแก่พระโสดาบัน เพราะว่าพระโสดาบันไม่มีสิทธิที่จะไปเกิดเป็นสัตว์นรก เป็นเปรต เป็นอสุรกาย เป็นสัตว์เดรัจฉานจะเกิดได้แค่ช่วงแห่งความเป็นมนุษย์กับเทวดา หรือพรหม สลับกันเท่านั้นเป็นอันว่าพระโสดาบันนี่ถ้าท่านทั้งหลายพิจารณาให้ดีแล้ว ก็จะมีความรู้สึกว่าเป็นของไม่ยาก

อาปันนะ ต่อกัน โสตะ แปลว่า กระแส อาปันนะ แปลว่า แรกถึง เพราะฉะนั้นคำว่า **"พระโสดาบัน"** จึงแปลว่า ผู้แรกถึงกระแสนิพพาน (เป็นความสงบอันปราณีต) หรือความว่าง พระอริยบุคคลที่พระพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงจัดไว้เอง โดยถือเอาเรื่อง สังโยชน์ ๑๐ เป็นหลัก **"สังโยชน์"** แปลว่า กิเลสเป็นเครื่องผูกมัด ตราบใดที่ยังตัดกิเลสสังโยชน์นี้ไม่ได้ขาด ก็ต้องอยู่กับความทุกข์ตลอดไป สังโยชน์ ๑๐ อย่าง คือ **สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส กามราคะ ปฏิฆะ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา** ส่วนพระโสดาบันละสังโยชน์ได้ขาดจากสันดาน ๓ อย่าง คือ

๑. เป็นผู้ที่ละสักกายทิฏฐิได้
๒. เป็นผู้ที่ละวิจิกิจฉาได้
๓. เป็นผู้ที่ละสีลัพพตปรามาสได้

ถ้าหากบุคคลใดสามารถตัดสังโยชน์ ๓ อย่างนี้ได้ขาด คนนั้นที่เป็นพระโสดาบัน และทันทีที่จิตได้สัมผัสกับกระแสนิพพาน ใจของผู้ที่เข้าถึงก็จะรู้สึกสงบ แจ่มใสเบิกบานมาก และความสงบ ความแจ่มใสนี้ไม่มีวันเสื่อมด้วย เพราะเหตุนี้พื้นจิตใจข้างในของพระโสดาบันจึงสงบและละเอียดเยือกเย็นอยู่เสมอ แจ่มใสอยู่เสมอ เมื่อจิตเข้าถึงภาวะอันนี้แล้ว ก็จะเกิดความรู้จากภายในซึ่งเป็นความรู้ที่อยู่นอกเหนือประสาทสัมผัส จะสามารถเข้าใจถึงเรื่องชีวิต ต่างๆ ได้โดยไม่ยากใน**คัมภีร์สังยุตตนิกาย มหาวรรค** พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๙ หน้า ๔๔๘ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า**"พระโสดาบัน"**ย่อมมีคุณสมบัติ ๕ อย่าง กล่าวคือ

๑. **เป็นผู้มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธเจ้า**

๒. **เป็นผู้มีศรัทธามั่นคงในพระธรรม**

๓. **เป็นผู้มีศรัทธามั่นคงในพระสงฆ์ พระสงฆ์** หมายถึงพระอริยสงฆ์ ไม่ได้หมายถึงสงฆ์ที่เป็นปุถุชน และสงฆ์ในที่นี้ไม่ได้หมายเฉพาะพระเท่านั้น แต่หมายถึงฆราวาสด้วย คือใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ถ้าหากเป็นพระอริยบุคคลแล้ว

๔. **เป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์**

๕. **เป็นผู้แจ้งในปฏิจจสมุปบาท**

บทสรุปบทบาทนางวิสาขาในฐานะอุบาสิกา

นางวิสาขาเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษ นางมีบทบาทในการช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคม ตลอดจนการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา ซึ่งสรุปออกได้เป็น ๒ ด้าน คือ

๑. ด้านทางสังคม นางวิสาขามีความผูกพันและเกี่ยวข้องกับบุคคลระดับต่างๆ มากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่ง เป็น ๒ ฐานะ คือ

ก. ฐานะทางครอบครัว นางวิสาขาเกิดในตระกูลเศรษฐี เป็นคนที่เพียบพร้อมทุกอย่างทั้งในด้านโภคทรัพย์และสติปัญญาเฉลียวฉลาดตั้งแต่เยาว์วัย และยังเป็นที่รักใคร่ของปู่ย่าพ่อแม่ตลอดจนเข้าทาสบริวาร เพราะชีวิตของนางแวดล้อมไปด้วยบุคคลผู้เป็นบัณฑิตจึงเป็นเหตุให้นางได้เรียนรู้คุณธรรมของความเป็นบัณฑิต นอกจากนั้นยังได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าจนสำเร็จเป็นพระโสดาบันตั้งแต่เยาว์วัย

ข. ฐานะทางสังคม นางวิสาขาไม่ว่าจะไปในสถานที่แห่งใดประชาชนก็ให้การต้อนรับเสมอเพราะนางเป็นคนดี มีความประพฤติชอบทั้งกายวาจาและใจ รู้จักการวางตนให้เหมาะสมในการเข้าสมาคมนั้น ๆ อีกประการหนึ่งนางได้ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้นว่า ก่อนที่จะแนะนำให้ผู้อื่นบริจาคทาน ตนเองก็บริจาคทานเป็นตัวอย่าง หรือใครต้องการให้นางช่วยเหลืออะไรก็ช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถ

๒. ด้านเป็นพุทธศาสนิกชน นางวิสาขาเป็นอุบาสิกาคนหนึ่งที่ใส่ใจในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาตั้งแต่เยาว์วัย และยังเป็นผู้ริเริ่มถวายสิ่งอุปโภคบริโภคที่ควรแก่สมณะ เช่น ถวายข้าวยาคู ถวายวัดบุพพารามยารักษาโรค ผ้าอาบน้ำฝน เป็นต้น จึงเป็นบ่อเกิดประเพณีการทำบุญที่ชาวพุทธทุกท่านได้ถือปฏิบัติสืบ ๆ ต่อกันมา แม้นางจะได้ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา แล้วยังไม่เพิกเฉยต่อความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของภิกษุบางรูปเช่นกรณีพระอุทายี นางก็จะเข้าไปบอกกล่าวด้วยความเมตตาจิต เพื่อให้ท่านเหล่านั้นประพฤติกลับให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของท่านเอง และความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ในฐานะที่นางเป็น

พุทธศาสนิกชนคนหนึ่งที่อาศัยอยู่ในท่ามกลางบุคคล ผู้นับถือลัทธิอื่น นอกจากจะมีศรัทธามั่นคงต่อพระรัตนตรัยแล้วยังได้ชักชวนให้บุคคลเหล่านั้นให้หันมานับถือพระพุทธศาสนาเช่น มิคารเศรษฐี ทั้งนี้เพราะความดีที่นางได้ประพฤติปฏิบัติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย จึงทำให้เป็นที่ศรัทธาและยอมรับของบุคคลเหล่านั้น

ดังนั้น หญิงทั้งหลายไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ควรจะได้นำเอาคุณธรรมบางประการของนางมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น หลักของการอยู่ครองเรือนที่นางวิสาขาเคยปฏิบัติต่อครอบครัวและสังคม ตลอดจนการเป็นอุบาสิกาที่ยึดมั่นในพระรัตนตรัย ซึ่งจะเห็นได้จากการปฏิบัติตน ต่อพระพุทธศาสนา ดังคำที่นางพูดว่า ตลอดชีวิตของข้าพเจ้าจะว่างเว้นจากการอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ไม่ได้

การทำบุญ กับการทำทาน

ความหมายของ**"ทาน"**ที่เราทราบโดยทั่วไปนั้น **"ทาน"** แปลว่า การให้, การเผื่อแผ่, การแบ่งปัน, การบริจาค, ความเอื้อเฟื้อ, ความสะอาด หรือความบริสุทธิ์ ฯ

โดยทั่วไปนั้น **"ทาน"** จะหมายถึง **"การให้"** ซึ่งได้แก่ การเสียสละสิ่งของต่าง ๆ ของตน หรือการให้ ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ซึ่งการให้นั้นจะให้ผลดีเต็มที่ เมื่อผู้ให้สามารถ เอาชนะใจตนเองด้วยการขจัดความตระหนี่หวงแหนออกไปจากใจได้ คือให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทนจากผู้รับ ขอเพียงให้ได้บุญกุศล และความสบายใจเท่านั้น

ดังนั้น การให้บางอย่างที่หวังผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตน เช่น ให้ข้าวแก่สุนัข ด้วยหวังว่ามันจะเฝ้าบ้านให้เรา ให้อาหารเลี้ยงวัวด้วยหวังจะได้น้ำนม

จากมัน หรือทำผิดกฎหมาย แล้วให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้ตนพ้นผิด ฯลฯ จึงไม่จัดว่าเป็นการทำทานในทางพระพุทธศาสนา

นอกจากความหมายข้างต้นแล้ว ยังมีความหมายของทานในลักษณะอื่นๆ อีกเช่น วิรัติทาน หมายถึงการให้ โดยงดเว้นจากการเบียดเบียนรังแกกัน หรือหมายถึงการให้ความปลอดภัย ให้อภัย **(อภัยทาน)** ซึ่งก็คือการให้ที่เป็นผลมาจากการรักษาศีลนั่นเอง เช่น เมื่อเรารักษาศีลข้อที่ ๑ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ย่อมได้ชื่อว่า เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายเป็นต้น......การให้นั้นจะให้ผลดีเต็มที่ เมื่อผู้ให้สามารถเอาชนะใจตนเองขจัดความตระหนี่ ออกไปจากใจได้ คือให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่หวังผลตอบแทนจากผู้รับ ขอเพียงให้ได้บุญกุศล และความสบายใจเท่านั้น........นอกจากนี้ยังมีส่วนจาคะ หรือการบริจาค หมายถึง การสละ คือสละกิเลส สละความเห็นแก่ตัว สละความตระหนี่ถี่เหนียวของตน สละความสุขส่วนตัวเพื่อส่วนรวม

ประเภทของทาน

๑. **"อามิสทาน"** คือการให้วัตถุสิ่งของ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ข้าว (อาหาร) น้ำเป็นทรัพย์โดยปรมัตถ์ สิ่งอื่นเป็นทรัพย์โดยบัญญัติเพราะเกิดจากการสมมุติของตนที่ทำให้เกิดความจำเป็น เช่น เสื้อผ้าใส่กันอาย เงินทองเพชรที่กินไม่ได้และไม่มีประโยชน์ **(อามิส** แปลว่า **วัตถุสิ่งของ)**

๒. **"ธรรมทาน"** คือการให้ที่ไม่เป็นวัตถุสิ่งของ ได้แก่ ให้สติ ให้ธรรมะสอนคุณธรรม ให้กำลังใจ ให้อภัย(อภัยทาน) ให้วิทยาทานความรู้

๓. **"อภัยทาน"** คือการยกโทษด้วยการไม่พยาบาทจองเวร บัณฑิตกล่าวไว้ว่าเป็นทานที่ให้ได้ยากที่สุด โดยเฉพาะการให้อภัยศรัตรูหรือผู้ที่ทำร้ายตนเอง

การถวายทาน

"การถวายทาน" คือการถวายวัตถุที่ควรให้เป็นทานในพระพุทธศาสนาเรียกวัตถุที่ควรให้เป็นทานนี้ว่า **"วัตถุทาน"** หมายถึงวัตถุสิ่งของที่ให้เป็นทาน ท่านจำแนกไว้ ๑๐ ประการ คือ

๑. ภัตตาหาร

๒. น้ำ รวมทั้งเครื่องดื่มอันควรแก่สมณบริโภค

๓. ผ้าเครื่องนุ่งห่ม

๔. ยานพาหนะ สงเคราะห์ปัจจัยค่าโดยสารเข้าด้วย

๕. มาลัย และดอกไม้

๖. ของหอม หมายถึง ธูปเทียนบูชาพระ

๗. เครื่องลูบไล้ หมายถึง เครื่องสุขภัณฑ์สำหรับชำระร่างกายให้สะอาด

๘. เครื่องที่นอนอันควรแก่สมณะ

๙. ที่อยู่อาศัย มีกุฏิเสนาสนะ เช่น เตียง ตู้ โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

๑๐. เครื่องตามประทีป มีเทียนจุดใช้แสง ตะเกียง น้ำมันตะเกียง และไฟฟ้า เป็นต้น

ทั้ง ๑๐ ประการนี้ ควรแก่การถวายเป็นทานแก่ภิกษุสามเณรเพื่อใช้สอยหรือบูชาพระตามสมควร แต่การถวายทานนี้มีนิยม ๒ อย่าง คือ ถวายเจาะจงเฉพาะพระ–เณรรูปนั้นรูปนี้อย่างหนึ่งเรียกว่า **"ปาฏิบุคลิกทาน"** ถวายไม่เจาะจงพระ–เณรรูปใดโดยมอบเป็นของกลางให้สงฆ์จัดเฉลี่ยกันใช้สอยเองอีกอย่างหนึ่งเรียกว่า **"สังฆทาน"**

สำหรับปาฏิบุคลิกทานไม่จำต้องมีพิธีกรรมอะไรในการถวาย เพราะผู้ถวายเกิดศรัทธาจะถวายสิ่งไรแก่ภิกษุ หรือสามเณรรูปใดก็จัดสิ่งนั้น

มอบถวายเฉพาะรูปนั้นเป็นรายบุคคล ก็สำเร็จเป็นทานแล้ว และผู้รับปาฏิบุคลิกทานจะอนุโมทนาอย่างไรนั้นก็เป็นเรื่องส่วนบุคคลเช่นกัน

"เจตนาทาน" หมายถึง ความคิดความตั้งใจที่เป็นเหตุให้บริจาคทาน ทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังจากให้แล้ว

"การวิรัติทาน" หมายถึง การให้โดยงดเว้นจากการเบียดเบียนรังแกกัน หรือหมายถึงการให้ความปลอดภัยให้อภัย **(อภัยทาน)** ซึ่งก็คือการให้ที่เป็นผลจากการรักษาศีลนั่นเอง เช่น เมื่อเรารักษาศีลข้อที่ ๑ งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ย่อมได้ชื่อว่า เป็นการให้ความปลอดภัยแก่ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย มีการให้บางอย่างที่เราพบเห็นโดยทั่วไป คือ การให้ที่หวังผลประโยชน์ตอบแทนแก่ตน เช่น ให้ข้าวแก่สุนัข หวังว่ามันจะเฝ้าบ้านให้เรา ให้อาหารเลี้ยงวัว หวังจะได้น้ำนมจากมัน หรือทำผิดกฎหมาย แล้วให้สินบนแก่เจ้าหน้าที่ เพื่อให้ตนพ้นผิด ฯลฯ การให้ในลักษณะเช่นนี้ ในทางพระพุทธศาสนา ไม่จัดว่าเป็นทานผู้คนมักจะใช้สำนวน **"ทำบุญ ทำทาน"** คู่กัน แต่น้อยคนนักที่จะเข้าใจความหมายที่แท้จริง เพราะทานนั้นก็เป็นการทำทำบุญประเภทหนึ่ง

บุญ คือสิ่งที่ทำให้คุณภาพจิตดีขึ้น มีความสบาย สงบ สะอาด สว่าง ตรงกันข้ามกับบาป เมื่อทำแล้วย่อมทำให้จิตใจของเราผ่องใส เป็นสุข

บาป คือสิ่งที่ทำให้คุณภาพจิตเสียไป มีความไม่สบาย เดือดร้อน เศร้าหมอง เป็นทุกข์ ดังนั้น การทำบุญ จึงหมายถึงการทำคุณภาพของจิตใจให้ดีขึ้น คือการทำความดี มีการให้ เป็นต้น

วิธีการทำบุญนั้นมีถึง ๑๐ วิธี (บุญกิริยาวัตถุ ๑๐) คือ

๑. **ทานมัย** บุญที่สำเร็จด้วยการให้

๒. **สีลมัย** บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล

๓. **ภาวนามัย** บุญที่สำเร็จด้วยการเจริญสมาธิภาวนา

๔. **อปจายนมัย** บุญที่สำเร็จด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อนตน

๕. **เวยยาวัจจมัย** บุญที่สำเร็จด้วยการให้ความช่วยเหลือขวนขวายในกิจการงานที่ถูกที่ควร

๖. **ปัตติทานมัย** บุญที่สำเร็จด้วยการอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ผู้อื่น

๗. **ปัตตานุโมทนามัย** บุญที่สำเร็จด้วยการอนุโทนา (แสดงความยินดี) ในการทำบุญกุศล หรือการทำความดีของผู้อื่น

๘. **ธัมมัสสวนมัย** บุญที่สำเร็จด้วยการฟังธรรม

๙. **ธัมมเทสนามัย** บุญที่สำเร็จด้วยการแสดงธรรม

๑๐. **ทิฏฐุชุกัมม์** บุญที่สำเร็จด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้องดีงามตรงตามความเป็นจริง หรือสามารถย่อให้ง่ายขึ้นเป็น **"บุญกิริยาวัตถุ ๓"** คือ **ทาน ศีล ภาวนา** ก็ได้ โดยจัดเป็นทาน ประกอบด้วย **ทานมัย ปัตติทานมัย และปัตตานุโมทนามัย**

ศีล ประกอบด้วย สีลมัย อปจายมัย เวยยาวัจจมัย

ภาวนา ประกอบด้วย ภาวนามัย ธัมมัสสวนมัย และธัมมเทสนามัย ทิฏฐุชุกัมม์ จัดลงได้ทั้ง ทาน ศีล และภาวนา

ทาน หรือ การให้ เป็นหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ จึงนับว่าเป็นการทำบุญ เพราะ **"บุญ"** คือการทำความดี การให้จึงเป็นหนึ่งในการทำความดี แต่ส่วนมากเราใช้แทนกันจน คุ้นชิน โดยเวลาถวายของแด่พระภิกษุสงฆ์ เรามักจะเรียกกันติดปากว่า **"ทำบุญ"** เพราะจิตใจของผู้ให้ มีความศรัทธา ต้องการบุญกุศล จึงให้เพื่อชำระใจให้สะอาดบริสุทธิ์ แต่เมื่อให้ของแก่คนยากจน หรือคนที่มีฐานะต่ำกว่า ด้อยกว่าตน มักจะเรียกว่า **"ทำทาน"** เพราะจิตใจของผู้ให้มุ่งสงเคราะห์ อนุเคราะห์แก่คนยากจน

วัตถุประสงค์ของทาน

วัตถุประสงค์ของทานแบ่งตามลักษณะของการให้ ที่ประพฤติปฏิบัติกัน มี ๔ อย่าง คือ

๑. ให้เพื่อชำระกิเลส คือ ความตระหนี่ในใจของผู้ให้เรียกว่า **"บริจาคทาน"** หมายถึง การให้ด้วยการเสียสละเพื่อกำจัดความขุ่นมัวแห่งจิต โดยไม่คำนึงถึงว่าผู้รับจะเป็นใครก็ตาม การให้แบบนี้ได้บุญมากที่สุด ยิ่งเรามีใจที่บริสุทธิ์ และให้แก่ผู้ที่บริสุทธิ์มาก ยิ่งได้บุญมาก

๒. ให้เพื่อตอบแทนคุณความดี เรียกว่า **"ปฏิการทาน"** หมายถึงการให้เพื่อตอบแทนหรือบูชาคุณความดี แก่ผู้ที่มีคุณธรรมสูงกว่า หรือผู้ที่มีอุปการะแก่ตน การให้แบบนี้ผู้ให้อาจจะไม่นึกถึงบุญ แต่นึกถึงเฉพาะคุณความดีของท่าน เช่น การให้สิ่งของแด่พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และบุคคลต่างๆ เป็นต้น แต่ถ้าเราให้เพื่อการบูชาคุณความดี และนึกถึงบุญด้วย ย่อมมีผลานิสงส์มาก

๓. ให้เพื่อสงเคราะห์ เรียกว่า **"สังคหทาน"** หมายถึงการให้เพื่อผูกมิตร ยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ในกลุ่มคนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตน ไม่ว่าจะเป็นโดยส่วนตัว หรือโดยหน้าที่การงานก็ตาม โดยมุ่งที่จะให้เกิดคุณประโยชน์แก่ผู้รับเป็นสำคัญ

๔. ให้เพื่ออนุเคราะห์ เรียกว่า **"อนุคหทาน"** หมายถึงการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่คนยากจน ด้วยจิตเมตตาสงสารเมื่อเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก ไม่ว่าคนนั้นจะเป็นใครจะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับตนหรือไม่ก็ตาม

ก็อนุเคราะห์ช่วยเหลือตามกำลังองค์ของการให้ หรือเรียกว่า **"ทานสมบัติ"** ในทางพุทธศาสนามุ่งสอนในเรื่องของการให้ เพื่อทำให้ใจของเราบริสุทธิ์สะอาด ยิ่งมีความบริสุทธิ์สะอาดมาก ก็จะได้ผลคือบุญมาก ผู้ให้จะต้อง ทำให้ครบด้วยองค์ทั้ง ๓ ที่เรียกว่า **"ทานสมบัติ ๓"** ข้อ คือ

๑. **วัตถุบริสุทธิ์**

๒. **เจตนาบริสุทธิ์**

๓. **บุคคลบริสุทธิ์** ก่อนจะให้ ก็มีใจดี กำลังให้ พึ่งทำจิตให้เลื่อมใส ครั้นให้แล้วก็เป็นผู้มีจิตใจชื่นบานการให้ทาน มีองค์ประกอบ ๕ ประการ คือ

๑. **ให้ทานด้วยศรัทธา**

๒. **ให้ทานโดยเคารพ**

๓. **ให้ทานในกาลอันสมควร**

๔. **มีจิตอนุเคราะห์ให้ทาน**

๕. **ให้ทานที่ไม่กระทบตนและผู้อื่น**

องค์ประกอบในการทำทาน

เจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวรฯ ทรงตรัสไว้ในหนังสือ **"วิธีการสร้างบุญบารมี"**[๑๕] ว่าการทำงาน ได้แก่ การสละทรัพย์สิ่งของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์ และความสุขด้วยความเมตตาจิตของตน ทานที่ได้ทำไปนั้น จะทำให้ผู้ทำทานได้บุญมากหรือน้อยเพียงใด ย่อมสุดแล้วแต่องค์ประกอบ ๓ ประการ ถ้าประกอบถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ ต่อไปนี้แล้ว ทานนั้นย่อมมีผลมาก ได้บุญบารมีมาก กล่าวคือ

๑. องค์ประกอบข้อที่ "วัตถุทานที่ให้ต้องบริสุทธิ์"

วัตถุทานที่ให้ ได้แก่สิ่งของทรัพย์สมบัติที่ตนได้สละให้เป็นทานนั้นเอง

---

๑๕ เจ้าประคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, วิธีสร้างบุญบารมี, หน้า ๒- ๑๘.

จะต้องเป็นของที่บริสุทธิ์ ที่จะเป็นของบริสุทธิ์ได้จะต้องเป็นสิ่งของที่ตนเองได้แสวงหาได้มาด้วยความบริสุทธิ์ในการประกอบอาชีพ ไม่ใช่ของที่ได้มาเพราะการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ได้มาโดยยักยอก ทุจริต ลักทรัพย์ ฉ้อโกง ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฯลฯ

ตัวอย่าง ๑ ได้มาโดยการเบียดเบียนชีวิตและเลือดเนื้อสัตว์ เช่น ฆ่าสัตว์ต่างๆ เป็นต้นว่า ปลา โค กระบือ สุกร โดยประสงค์จะเอาเลือดเนื้อของเขามาทำอาหารถวายพระเพื่อเอาบุญ ย่อมเป็นการสร้างบาปเอามาทำบุญ

วัตถุทานคือเนื้อสัตว์นั้นเป็นของที่ไม่บริสุทธิ์ แม้ทำบุญให้ทานไปก็ย่อมได้บุญน้อย จนเกือบไม่ได้อะไรเลย ทั้งอาจจะได้บาปเสียอีก หากว่าทำทานด้วยจิตที่เศร้าหมอง แต่การที่จะได้เนื้อสัตว์มาโดยการซื้อหามาจากผู้อื่นที่ฆ่าสัตว์นั้น โดยที่ตนมิได้มีส่วนร่วมรู้เห็นเป็นใจในการฆ่าสัตว์นั้นก็ดี เนื้อสัตว์นั้นตายเองก็ดี เนื้อสัตว์นั้นย่อมเป็นวัตถุทานที่บริสุทธิ์ เมื่อนำมาทำทานย่อมได้บุญมากหากถึงพร้อมด้วยองค์ประกอบข้ออื่นๆ ด้วย

ตัวอย่าง ๒ ลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อโกง ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ รวมตลอดถึงการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง อันเป็นการได้ทรัพย์มาในลักษณะที่ไม่ชอบธรรม หรือโดยเจ้าของเดิมไม่เต็มใจให้ทรัพย์นั้น ย่อมเป็นของที่ไม่บริสุทธิ์ เป็นของร้อน แม้จะผลิดอกออกผลมาเพิ่มเติม ดอกผลนั้นก็ย่อมเป็นของไม่บริสุทธิ์ ด้วยนำเอาไปกินไปใช้ย่อมเกิดโทษ เรียกว่า **"บริโภคโดยความเป็นหนี้"** แม้จะนำเอาไปทำบุญให้ทาน สร้างโบสถ์วิหารก็ตาม ก็ไม่ทำให้ได้บุญแต่อย่างไร สมัยหนึ่งในรัชการที่ ๕ มีหัวหน้าสำนักนางโลมชื่อ **"ยายแฟง"** ได้เรียกเก็บเงินจากหญิงโสเภณีในสำนักของตนจากอัตราที่ได้มา ครั้งหนึ่ง ๒๕ สตางค์ แกจะชักเอาไว้ ๕ สตางค์ สะสมเอาไว้เช่นนี้จนได้ประมาณ ๒,๐๐๐ บาท แล้วจึงจัดสร้างวัดขึ้นวัดหนึ่งด้วยเงินนั้นทั้งหมด เมื่อสร้างเสร็จแล้วแกก็

ปลื้มปีติ นำไปนมัสการถามหลวงพ่อโตวัดระฆังว่าการที่แกสร้างวัดทั้งวัดด้วยเงินของแกทั้งหมดจะได้บุญบารมีอย่างไร หลวงพ่อโตตอบว่า ได้แค่ ๑ สลึง แกก็เสียใจ เหตุที่ได้บุญน้อยก็เพราะทรัพย์อันเป็นวัตถุทานที่ตนนำมาสร้างวัดอันเป็นวิหารทานนั้น เป็นของที่แสวงหาได้มาโดยไม่บริสุทธิ์ เพราะว่าเบียดเบียนมาจากเจ้าของที่ไม่เต็มใจจะให้ ฉะนั้น บรรดาพ่อค้าแม่ขายทั้งหลายที่ซื้อของถูกๆ แต่มาขายแพงจนเกินส่วนนั้น ย่อมเป็นสิ่งของที่ไม่บริสุทธิ์โดยนัยเดียวกัน

วัตถุทานที่บริสุทธิ์เพราะการแสวงหาได้มาโดยชอบธรรมดังกล่าว ไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นของดีหรือเลว ไม่จำกัดว่าเป็นของมากหรือน้อย น้อยค่าหรือมีค่ามาก จะเป็นของดี เลว ประณีต มากหรือน้อยไม่สำคัญ ความสำคัญขึ้นอยู่กับเจตนาในการให้ทานนั้น ตามกำลังทรัพย์และกำลังศรัทธาที่ตนมีอยู่

๒. องค์ประกอบข้อที่ "เจตนาในการสร้างทานต้องบริสุทธิ์"

การให้ทานนั้น โดยจุดมุ่งหมายที่แท้จริงก็เพื่อเป็นการขจัดความโลภ ความตระหนี่เหนียวแน่น ความหวงแหนหลงใหลในทรัพย์สมบัติของตน อันเป็นกิเลสหยาบ คือ

"โลภกิเลส" และเพื่อเป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขด้วยเมตตาธรรมของตน อันเป็นบันไดก้าวแรกในการเจริญเมตตาพรหมวิหารธรรม ในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้น ถ้าได้ให้ทานด้วยเจตนาดังกล่าวแล้ว เรียกว่าเจตนาในการทำทานบริสุทธิ์ แต่เจตนาที่ว่าบริสุทธิ์นั้น ถ้าจะบริสุทธิ์จริงจะต้องสมบูรณ์พร้อมกัน ๓ ระยะ คือ

(๑) ระยะก่อนที่จะให้ทาน ก่อนที่จะทานก็จะมีจิตที่โสมนัสร่าเริงเบิกบานยินดีที่จะให้ทาน เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นให้ได้รับความสุขเพราะทรัพย์สิ่งของของตน

(๒) ระยะที่กำลังลงมือให้ทาน ระยะที่กำลังมือให้ทานอยู่นั้นเอง ก็ทำด้วยจิตใจโสมนัสร่าเริงยินดีและเบิกบานในทานที่ตนกำลังให้ผู้อื่น

(๓) ระยะหลังจากที่ได้ให้ทานไปแล้ว ครั้นเมื่อได้ให้ทานไปแล้วเสร็จ หลังจากนั้น ก็ดี นานมาก็ดี เมื่อหวนคิดถึงทานที่ตนได้กระทำไปแล้วครั้งใด ก็มีจิตใจโสมนัสร่าเริง เบิกบาน ยินดีในทานนั้นๆ เจตนาบริสุทธิ์ในการทำทานนั้น อยู่ที่จิตใจโสมนัสร่าเริงเบิกบานยินดีในทานที่ทำนั้นเป็นสำคัญ และเนื่องจากเมตตาจิต ที่มุ่งสงเคราะห์ผู้อื่นให้พ้นความทุกข์ และให้ได้รับความสุขเพราะทานของตน นับว่าเป็นเจตนาบริสุทธิ์ในเบื้องต้น แต่เจตนาที่บริสุทธิ์เพราะเหตุดังกล่าวมาแล้วนี้ จะทำให้ยิ่งๆ บริสุทธิ์มากขึ้นไปอีก หากผู้ใดให้ทานนั้นได้ทำทานด้วยการวิปัสสนาปัญญา กล่าวคือ ไม่ใช่ทำทานอย่างเดียว

แต่ทำทานพร้อมกับมีวิปัสสนาปัญญา โดยใคร่ครวญถึงวัตถุทานที่ให้ทานนั้นว่า อันบรรดาทรัพย์สิ่งของทั้งที่ชาวโลกนิยมยกย่องหวงแหนเป็นสมบัติกันด้วยความโลภนั้น แท้ที่จริงแล้วก็เป็นเพียงวัตถุธาตุประจำโลกเป็นสมบัติกลาง ไม่ใช่ของผู้ใดโดยเฉพาะ เป็นของที่มีมาตั้งแต่ก่อนเราเกิดขึ้นมาและไม่ว่าเราจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตาม วัตถุธาตุดังกล่าวก็มีอยู่เช่นนั้น และได้ผ่านการเป็นเจ้าของมาแล้วหลายชั่วคน ซึ่งท่านตั้งแต่ก่อนนั้น ได้ล้มหายตายจากไปแล้วทั้งสิ้น ไม่สามารถนำวัตถุธาตุดังกล่าวนี้ ติดตัวไปได้เลย จนในที่สุดก็ได้ตกทอดมาถึงเรา ให้เราได้กินได้ใช้ไดยึดถือเพียงชั่วคราว แล้วก็ตกทอดสืบเนื่องไปเป็นของคนอื่นๆ ต่อๆ ไปเช่นนี้

แม้เราเองก็ไม่สามารถจะนำวัตถุธาตุดังกล่าวนี้ติดตัวไปได้เลย จึงนับว่าเป็นสมบัติผลัดกันชมเท่านั้น ไม่จากไปในวันนี้ก็ต้องจากไปในวันหน้าอย่างน้อยเราก็ต้องจากต้องทิ้งเมื่อเราได้ตายลงนับว่าเป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงแท้แน่นอน จึงไม่อาจจะยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นของเราได้ถาวรได้ตลอดไป แม้ตัววัตถุธาตุดังกล่าวนี้เอง เมื่อมีเกิดขึ้นเป็นตัวตนแล้ว ก็ต้องอยู่ในสภาพนั้นให้ตลอดไปไม่ได้จะต้องเก่าแก่ ผุพัง บุบสลายไป ไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตนแต่อย่างไร

แม้แต่เนื้อตัวร่างกายของเราเองก็มีสภาพเช่นเดียวกับวัตถุธาตุเหล่านั้น ซึ่งไม่อาจจะตั้งมั่นให้ยั่งยืนอยู่ได้ เมื่อมีเกิดขึ้นแล้วก็จะต้องเจริญวัยเป็นหนุ่มสาวแล้วก็แก่เฒ่า และตายไปในที่สุด เราจะต้องพลัดพรากจากของอันเป็นที่รักที่หวงแหน คือทรัพย์สมบัติทั้งปวง เมื่อเจตนาในการให้ทานบริสุทธิ์ผุดผ่องดีพร้อมทั้งสามระยะดังกล่าวมาแล้ว ทั้งยังประกอบไปด้วยวิปัสสนาปัญญาดังกล่าวมาแล้วด้วย เจตนานั้นย่อมบริสุทธิ์อย่างยิ่ง ทานที่ได้ทำไปนั้นย่อมมีผลมากได้บุญมาก หากวัตถุทานที่ได้ทำเป็นของบริสุทธิ์ ตามองค์ประกอบข้อ ๑ ด้วยก็ย่อมทำให้ได้บุญมากยิ่งๆ ขึ้นไปอีก วัตถุทานจะมากหรือน้อย เป็นของเลวหรือประณีตไม่สำคัญ เมื่อเราได้ให้ทานไปตามกำลังทรัพย์ที่เรามีอยู่ย่อมใช้ได้ แต่ก็ยังมีข้ออันควรระวังอยู่ก็คือ **"การทำทานนั้นอย่าได้เบียดเบียนตนเอง"** เช่นมีน้อย แต่ฝืนทำให้มากๆ จนเกินกำลังของตนที่จะให้ได้ เมื่อได้ทำไปแล้วตนเองและสามี ภริยา รวมทั้งบุตรต้องลำบาก ขาดแคลน เพราะว่าไม่มีจะกินจะใช้ เช่นนี้ย่อมทำให้จิตเศร้าหมอง เจตนานั้นย่อมไม่บริสุทธิ์ ทานที่ได้ทำไปแล้วนั้น แม้วัตถุทานจะมากหรือทำมาก ก็ย่อมได้บุญน้อย ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างที่ทำทานด้วยเจตนาอันไม่บริสุทธิ์ คือ

ตัวอย่าง ๑ ทำทานเพราะอยากได้ ทำเอาหน้า ทำอวดผู้อื่น เช่นสร้างโรงเรียน โรงพยาบาลใส่ชื่อของตน ไปยืนถ่ายภาพลงโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อให้ได้รับความนิยมยกย่องนับถือ โดยที่แท้จริงแล้วตนมิได้มีเจตนาที่จะมุ่งสงเคราะห์ผู้ใดเรียกว่า **"ทำทานด้วยความโลภ"** ไม่ทำเพื่อขจัดความโลภ ทำทานด้วยความอยากได้ คืออยากได้หน้าๆ ได้เกียรติ ได้สรรเสริญได้ความนิยมนับถือ

ตัวอย่าง ๒ ทำทานด้วยความฝืนใจ ทำเพราะเสียไม่ได้ ทำด้วยความเสียหาย เช่นที่เขาทำการเรี่ยไร ตนเองไม่มีศรัทธาที่จะทำ หรือมีศรัทธา

อยู่บ้างแต่มีทรัพย์น้อย เมื่อมีพวกมาเรี่ยไรบอกบุญ ต้องจำใจทำทานไปเพราะความเกรงใจพวกพ้องหรือเกรงว่าจะเสียหน้า ตนจึงได้สละทรัพย์ทำทานไปด้วยความจำใจ ย่อมเป็นการทำทานด้วยความตระหนี่หวงแหน ทำทานด้วยความเสียดาย ไม่ใช่ทำทานด้วยจิตเมตตาที่มุ่งจะสงเคราะห์ผู้อื่น ซึ่งยิ่งคิดก็ยิ่งเสียดาย ให้ไปแล้วก็เป็นทุกข์ใจ บางครั้งก็นึกโกรธผู้ที่มาบอกบุญ เช่นนี้จิตย่อมเศร้าหมอง ได้บุญน้อย หากเสียดายมาก ๆ จนเกิดโทสจริตกล้าแล้ว นอกจากจะไม่ได้บุญแล้ว ที่จะได้ก็คือ **"บาป"**

ตัวอย่าง ๓ ทำทานด้วยความโลภ คือทำทานเพราะว่าอยากได้นั่น อยากได้นี่ อยากเป็นนั่น อยากเป็นนี่ อันเป็นการทำทานเพราะว่าหวังสิ่งตอบแทน ไม่ใช่ทำทานเพราะมุ่งหมายที่จะขจัดความโลภ ความตระหนี่ความหวงแหนในทรัพย์ของตน เช่น ทำทานแล้วตั้งจิตอธิษฐานขอพรให้ชาติหน้าได้เป็นเทวดา นางฟ้า ขอให้รูปสวย ขอให้ทำมาค้าขึ้น ขอให้ร่ำรวยเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี ทำทาน ๑๐๐ บาท แต่ขอให้ร่ำรวยนับล้าน ขอให้ถูกสลากกินแบ่งกินรวบ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสมบัติสวรรค์ หากชาติก่อนไม่เคยได้ทำบุญใส่บาตรฝากสวรรค์เอาไว้ อยู่ๆก็มาขอเบิกในชาตินี้ จะมีที่ไหนให้เบิก การทำทานด้วยความโลภเช่นนี้ย่อมไม่ได้บุญอะไรเลย สิ่งที่จะได้พอกพูนเพิ่มให้มากและหนาขึ้นก็คือ **"ความโลภ"**

ผลหรืออานิสงส์ของการทำทานที่ครบองค์ประกอบ ๓ ประการนั้นย่อมมีผลให้ได้ซึ่งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติเอง แม้ว่าจะไม่ได้ตั้งเจตนาเอาไว้ล่วงหน้าก็ตาม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากเหตุ เมื่อทำเหตุครบถ้วนย่อมมีผลเกิดขึ้นตามมาเอง เช่นเดียวกับปลูกต้นมะม่วง เมื่อรดน้ำพรวนดินและใส่ปุ๋ยไปตามธรรมดาเรื่อยไป แม้จะไม่อยากให้เจริญเติบโตและออกดอกออกผล ในที่สุดต้นไม้ก็จะต้องเจริญเติบโตและผลิตดอกออกผลตามมา

สำหรับผลของทานนั้น หากน้อยหรือมีกำลังไม่มากนัก ย่อมน้อมนำให้เกิดในมนุษย์ชาติ หากมีกำลังแรงมากก็อาจจะน้อมนำให้ได้บังเกิดในเทวโลก ๖ ชั้น เมื่อได้เสวยสมบัติในเทวโลกจนสิ้นบุญแล้ว

ด้วยเศษของบุญที่ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง ประกอบกับไม่มีอกุศลกรรมอื่นแทรกให้ผลก็อาจจะน้อมนำให้มาบังเกิดในมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง และเมื่อได้มา

บังเกิดเป็นมนุษย์แล้ว ก็ย่อมทำให้ได้เกิดในตระกูลที่ร่ำรวยมั่งคั่งสมบูรณ์ไปด้วยทรัพย์ หรือไม่ก็เป็นผู้ที่มีลาภผลมาก ทำมาหากินขึ้น และร่ำรวยในภายหลัง ทรัพย์สมบัติไม่วิบัติหายนะไปเพราะวินาศภัย โจรภัย อัคคีภัย วาตภัย ฯลฯ แต่จะมั่งคั่งร่ำรวยในวัยใดก็ย่อมแล้วแต่ผลทานแต่ชาติก่อน ๆ จะส่งผล คือ

๑. ร่ำรวยตั้งแต่วัยต้น เพราะผลของทานที่ได้ตั้งเจตนาไว้บริสุทธิ์ดีตั้งแต่ก่อนจะทำทาน คือก่อนที่จะลงมือทำทานก็มีจิตเมตตาโสมนัสร่าเริง เบิกบานยินดีในทานที่ตนจะได้ทำเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น แล้วก็ได้ลงมือทำทานไปตามเจตนานั้น เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ย่อมโชคดี โดยเกิดในตระกูลที่ร่ำรวย ชีวิตในวัยต้นอุดมสมบูรณ์พูนสุขไปด้วยทรัพย์ ไม่ยากจนแร้นแค้น ไม่ต้องขวนขวายหาเลี้ยงตนเองมาก แต่ถ้าเจตนานั้นไม่งามบริสุทธิ์พร้อมกันทั้ง ๓ ระยะแล้ว ผลทานนั้นก็ย่อมส่งผลให้ไม่สม่ำเสมอกัน คือ

แม้ว่าจะร่ำรวยตั้งแต่วัยต้นโดยเกิดมาบนกองเงินกองทองก็ตาม หากในขณะที่กำลังลงมือทำทานเกิดจิตเศร้าหมองเพราะหวนคิดเสียดายหรือหวงแหนทรัพย์ที่จะให้ทานขึ้นมา หรือเกิดหมดศรัทธาขึ้นมาเฉย ๆแต่ก็ยังฝืนใจทำทานไปเพราะเสียไม่ได้หรือเพราะตามพวกพ้องไปอย่างเสียไม่ได้ เช่นนี้ผลทานย่อมหมดกำลังให้ผล

ระยะที่ ๒ ซึ่งตรงกับวัยกลางคน ซึ่งจะมีผลทำให้ทรัพย์สมบัติหายนะไปด้วยประการต่าง ๆแม้จะได้รับมรดกมากก็ไม่อาจจะรักษาไว้ได้ หากเจตนาในการทำทาน นั้นเศร้าหมอง

ในระยะที่ ๓ คือทำทานไปแล้วหวนคิดขึ้นมาทำให้เสียดายทรัพย์ความหายนะก็มีผลต่อเนื่องมาจนบั้นปลายชีวิตด้วย คือทรัพย์สินคงวิบัติเสียหายต่อเนื่องจากวัยกลางคนตลอดไปจนถึงตลอดอายุขัยชีวิตจริงของผู้ที่เกิดบนกองเงินกองทองก็มีให้เห็น เป็นตัวอย่างที่เมื่อได้รับทรัพย์มรดกแล้วก็วิบัติเสียหายไป หรือนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จในวัยต้นแต่ก็ต้องล้มละลายในวัยกลางคน และบั้นปลายชีวิต แต่ถ้าได้ตั้งเจตนาในการทำทานไว้บริสุทธิ์ครบถ้วนพร้อม ๓ ระยะแล้ว ผลทานนั้นย่อมส่งผลสม่ำเสมอ คือ ร่ำรวยตั้งแต่เกิดวัยกลางคนและจนปัจฉิมวัย

๒. ร่ำรวยในวัยกลางคนการที่ร่ำรวยในวัยกลางคนนั้น สืบเนื่องมาจากผลของทาน ที่ได้ทำเพราะเจตนางามบริสุทธิ์ในระยะที่ ๒ กล่าวคือไม่งามบริสุทธิ์ในระยะแรก เพราะก่อนที่จะลงมือทำทานก็มิได้มีจิตศรัทธามาก่อน ไม่คิดจะทำทานมาก่อนแต่ก็ได้ตัดสินใจทำทานไปเพราะเหตุบางอย่างเช่นทำตามพวกพ้องอย่างเสียไม่ได้ แต่เมื่อได้ลงมือทำทานอยู่ ก็เกิดโสมนัสรื่นเริงยินดีในทานที่กำลังกระทำอยู่นั้น ด้วยผลทานชนิดนี้ย่อมทำให้มาบังเกิดในตระกูลที่ยากจนคับแค้น ต้องต่อสู้สร้างตนเองมาในวัยต้น ครั้นเมื่อถึงวัยกลางคน กิจการหรือธุรกิจที่ทำก็ประสบความสำเร็จรุ่งเรือง และหากเจตนาในการทำทานได้งามบริสุทธิ์ในระยะที่ ๓ ด้วย กิจการหรือธุรกิจนั้นย่อมส่งผลรุ่งเรืองตลอดไปจนถึงบั้นปลายชีวิต หากเจตนาในการทำทานไม่บริสุทธิ์ในระยะที่ ๓ แม้ธุรกิจหรือกิจการงานจะประสบความสำเร็จรุ่งเรืองในวัยกลางคน แต่ก็ล้มเหลวหายนะในบั้นปลาย ทั้งนี้เพราะผลทานหมดกำลังส่งผลไม่ตลอดจนถึงบั้นปลายของชีวิต

๓. ร่ำรวยปัจฉิมวัย คือร่ำรวยในบั้นปลายชีวิตนั้น สืบเนื่องมาจากผลทานที่ผู้กระทำมีเจตนางามไม่บริสุทธิ์ในระยะแรกและระยะที่ ๒ แต่งามบริสุทธิ์

เฉพาะในระยะที่ ๓ กล่าวคือ ก่อนและในขณะลงมือทำทานอยู่นั้น ก็มิได้มีจิตโสมนัสยินดีในการทำทานนั้นแต่อย่างใด แต่ได้ทำลงไปโดยบังเอิญ เช่น ทำตาม ๆพวกพ้องไปอย่างเสียมิได้ แต่เมื่อได้ทำไปแล้วต่อมาหวนคิดถึงผลทานนั้น ก็เกิดจิตโสมนัสร่าเริง ยินดีเบิกบาน หากผลทานชนิดนี้จะน้อมนำให้มาบังเกิดเป็นมนุษย์ ก็จะเกิดในตระกูลที่ยากจนขันแค้น ต้องต่อสู้ดิ้นรนศึกษาเล่าเรียน และขวนขวายสร้างตนเองมากตั้งแต่วัยต้น จนล่วงวัยกลางคนไปแล้ว กิจการงาน หรือธุรกิจนั้นก็ยังไม่ประสบกับความสำเร็จ เช่น ต้องล้มลุกคลุกคลานตลอดมา แต่ครั้นถึงบั้นปลายชีวิต ก็ประสบช่องทางเหมาะ ทำให้กิจการนั้นเจริญรุ่งเรืองทำมาค้าขึ้นและร่ำรวยอย่างไม่คาดหมาย ซึ่งชีวิตจริง ๆ ของคนประเภทนี้ก็มีให้เห็นเป็นตัวอย่างอยู่มาก

๓. องค์ประกอบข้อที่ “เนื้อนาบุญต้องบริสุทธิ์”

คำว่า **“เนื้อนาบุญ”** ในที่นี้ได้แก่บุคคลผู้รับการทำทานของผู้ทำทานนั้นเอง นับว่าเป็นองค์ประกอบข้อที่สำคัญที่สุด แม้ว่าองค์ประกอบในการทำทานข้อที่ ๑ และข้อที่ ๒ จะงามบริสุทธิ์ครบถ้วนดีแล้ว กล่าวคือวัตถุที่ทำทานนั้นเป็นของที่แสวงหาได้มาด้วยความบริสุทธิ์ เจตนาในการทำทานก็งามบริสุทธิ์พร้อมทั้งสามระยะ แต่ตัวผู้ที่ได้รับการทำทานเป็นคนที่ไม่ดี ไม่ใช่ผู้ที่เป็นเนื้อนาบุญที่บริสุทธิ์ เป็นเนื้อนาบุญที่เลว ทานที่ทำไปนั้นก็ไม่ผลิดอกออกผล เปรียบเหมือนกับการหว่านเมล็ดข้าวเปลือกลงในพื้นนา ๑ กำมือ แม้เมล็ดข้าวนั้นจะเป็นพันธุ์ดี ที่พร้อมจะงอกงาม(วัตถุทานบริสุทธิ์)และผู้หว่านคือกสิกรก็มีเจตนาจะหว่านเพื่อทำนาให้เกิดผลิตผลเป็นอาชีพ (เจตนาบริสุทธิ์) แต่หากที่นานั้นเป็นที่ที่ไม่สม่ำเสมอกัน เมล็ดข้าวที่หว่านลงไปก็งอกเงยไม่เสมอกัน โดยเมล็ดที่ไปตกในที่เป็นดินดี ปุ๋ยดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์ดี ก็จะงอกเงยมีผลิตผล

ที่สมบูรณ์ ส่วนเมล็ดที่ไปตกบนพื้นนาที่แห้งแล้ง มีแต่กรวดกับทรายและขาดน้ำ ก็จะแห้งเหี่ยวหรือเฉาตายไป หรือไม่งอกเงยเสียเลย การทำทานนั้น ผลิตผลที่ผู้ทำทานจะได้รับก็คือ **"บุญ"** หากผู้ที่รับการให้ทานไม่เป็นเนื้อนาที่ดี

สำหรับการทำบุญแล้ว ผลของทานคือบุญก็จะได้เกิดขึ้น แม้จะเกิดก็ไม่สมบูรณ์ เพราะแกร็นหรือแห้งเหี่ยวเฉาไปด้วยประการต่างๆ ฉะนั้นในการทำทานตัวบุคคลผู้รับของที่เราให้ทาน จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุด เราผู้ทำทานจะได้บุญมาก หรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับคนพวกนี้ คนที่รับการให้ทานนั้น หากเป็นผู้ที่มีศีลธรรมสูง ก็ย่อมเป็นเนื้อนาบุญที่ดี ทานที่เราได้ทำไปแล้วก็เกิดผลบุญมาก หากผู้รับการให้ทานเป็นผู้ที่ไม่มีศีลไม่มีธรรม ผลของทานก็ไม่เกิดขึ้น คือได้บุญน้อย ฉะนั้นคติโบราณที่กล่าวว่า **"ทำบุญอย่าถามพระ หรือตักบาตรอย่าเลือกพระ"** เห็นจะใช้ไม่ได้ในสมัยนี้ เพราะว่าในสมัยนี้ไม่เหมือนกับท่านในสมัยก่อนๆ ที่บวชเพราะมุ่งจะหนีสงสาร โดยมุ่งจะทำมรรคผลและนิพพานให้แจ้ง ท่านจึงเป็นเนื้อนาบุญที่ประเสริฐ แต่ในสมัยนี้มีอยู่บางคนที่บวชด้วยคติ ๔ ประการ คือ **"บวชเป็นประเพณี บวชหนีทหาร บวชผลาญข้าวสุก บวชสนุกตามเพื่อน"** ธรรมวินัยใดๆท่านไม่สนใจ เพียงแต่มีผ้าเหลืองห่มกาย ท่านก็นึกว่าตนเป็นพระและเป็นเนื้อนาบุญเสียแล้ว ซึ่งป่วยการจะกล่าวไปถึงศีลปาฏิโมกข์ ๒๒๗ ข้อ

แม้แต่เพียงศีล ๕ ก็ยังเอาแน่ไม่ได้ว่าท่านจะมีหรือไม่ การบวชที่แท้จริงแล้วก็เพื่อจะละความโลภ ความโกรธ ความหลง ปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะได้พบกับท่านที่เป็นเนื้อนาบุญที่ประเสริฐ ข้อนี้ก็ย่อมขึ้นอยู่กับวาสนาของเราผู้ทำทานเป็นสำคัญ หากเราได้เคยสร้างสมอบรมสร้างบารมีมาด้วยดีในอดีตชาติเป็นอันมากแล้ว บารมีนั้นก็จะเป็นพลังวาสนาน้อมนำให้ได้พบ

กับท่านที่เป็นเนื้อนาบุญที่ประเสริฐ ทำทานครั้งใดก็มักโชคดี ได้พบกับท่านที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไปเสียทุกครั้ง หากบุญวาสนาของเราน้อยและไม่มั่นคง ก็จะได้พบกับท่านที่เป็นเนื้อนาบุญบ้าง ได้พบกับอลัชชีบ้าง คือดีและชั่วคละกันไป เช่นเดียวกับการซื้อสลากกินแบ่งสลากกินรวบ หากมีวาสนาบารมีเพราะได้เคยทำบุญให้ทานฝากกับสวรรค์ไว้ในชาติก่อนๆ ก็ย่อมมีวาสนาให้ถูกรางวัลได้ หากไม่มีวาสนาเพราะไม่เคยทำบุญทำทานฝากสวรรค์เอาไว้เลย ก็ไม่มีสมบัติสวรรค์อะไรที่จะให้เบิกได้อยู่ๆ ก็จะมาขอเบิก เช่นนี้ก็ยากที่จะถูกรางวัลได้

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ว่า แม้วัตถุทานจะบริสุทธิ์ดี เจตนาในการทำทานจะบริสุทธิ์ดี จะทำให้ทานนั้นมีผลมากหรือน้อย ย่อมขึ้นอยู่กับเนื้อนาบุญเป็นลำดับต่อไปนี้ คือ

๑. ทำทานแก่สัตว์เดรัจฉาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ได้บุญน้อยกว่าให้ทานดังกล่าวแก่มนุษย์ แม้จะเป็นมนุษย์ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรมเลยก็ตาม ทั้งนี้เพราะสัตว์ย่อมมีวาสนาบารมีน้อยกว่ามนุษย์และสัตว์ไม่ใช่เนื้อนาบุญที่ดี

๒. ให้ทานแก่มนุษย์ที่ไม่มีศีล ไม่มีธรรมวินัย แม้จะให้มากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าให้ทานดังกล่าวแก่ผู้ที่มีศีล ๕ แม้จะให้เพียงครั้งเดียวก็ตาม

๓. ให้ทานแก่ผู้ที่มีศีล ๕ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าให้ทานดังกล่าวแก่ผู้มีศีล ๘ แม้จะให้เพียงครั้งเดียวก็ตาม

๔. ให้ทานแก่ผู้ที่มีศีล ๘ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าถวายทานแก่ผู้มีศีล ๑๐ คือสามเณรในพุทธศาสนา แม้จะได้ถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๕. ถวายทานแก่สามเณร ซึ่งมีศีล ๑๐ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าถวายทานดังกล่าวแก่พระสมมุติสงฆ์ ซึ่งมีศีลปาฏิโมกข์สังวร ๒๒๗ ข้อ

พระด้วยกันก็มีคุณธรรมแตกต่างกัน จึงเป็นเนื้อนาบุญที่ต่างกัน บุคคลที่บวชเข้ามาในพระพุทธศาสนามีศีลปาฏิโมกข์สังวร ๒๒๗ ข้อนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ตรัสเรียกว่าเป็น **"พระ"** แต่เป็นเพียงพระสมมุติเท่านั้น เรียกกันว่า **"สมมุติสงฆ์"**

พระที่แท้จริงนั้น หมายถึงบุคคลที่บรรลุคุณธรรมตั้งแต่พระโสดาปัตติผลเป็นพระโสดาบันเป็นต้นไป ไม่ว่าท่านผู้นั้นจะได้บวชหรือเป็นฆราวาสก็ตาม นับว่าเป็น **"พระ"** ทั้งสิ้น และพระด้วยกันก็มีคุณธรรมต่างกันหลายระดับชั้น จากน้อยไปหามากดังนี้คือ **"พรโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ พระปัจเจกพุทธเจ้า สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า"** และย่อมเป็นเนื้อนาบุญที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

๖. ถวายทานแก่พระสมมุติสงฆ์ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานแก่ – พระโสดาบัน แม้จะได้ถวายทานดังกล่าวแต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม (ความจริงยังมีการแยกเป็นพระโสดาปัตติมรรคและพระโสดาปัตติผล ฯลฯ เป็นลำดับไปจนถึง พระอรหัตผล แต่ในที่นี้จะกล่าวแต่เพียงย่นย่อพอให้ได้ความเท่านั้น)

๗. ถวายทานแก่พระโสดาบัน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระสกิทาคามี แม้จะถวายทาน ดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๘. ถวายทานแก่พระสกิทาคามี แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระอนาคามี แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๙. ถวายทานแก่พระอนาคามี แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระอรหันต์ แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๐. ถวายทานแก่พระอรหันต์ แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๑. ถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้า แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายทานดังกล่าวแด่พระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะถวายทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๒. ถวายทานแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการถวายสังฆทานที่มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน แม้จะถวายสังฆทานดังกล่าวเพียงครั้งเดียวก็ตาม

๑๓. การถวายสังฆทานที่มีองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประธาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่า **"การถวายวิหารทาน"** แม้จะได้กระทำแต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม "วิหารทาน ได้แก่การสร้างหรือร่วมสร้างโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ ศาลาโรงธรรม ศาลาท่าน้ำ ศาลาที่พักอาศัยคนเดินทางอันเป็นสาธารณะประโยชน์ที่ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน"

อนึ่ง การสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์หรือสิ่งที่ประชาชนประโยชน์ร่วมกันแม้จะไม่เกี่ยวเนื่องกับกิจในพระพุทธศาสนา เช่น "โรงพยาบาล โรงเรียน บ่อน้ำ แท็งก์น้ำ ศาลาป้ายรถยนต์โดยสารประจำทาง สุสาน เมรุเผาศพ" ก็ได้บุญมากในทำนองเดียวกัน

๑๔. การถวายวิหารทาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง (๑๐๐ หลัง) ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการให้ **"ธรรมทาน"** แม้จะให้แต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม

"การให้ธรรมทานก็คือการเทศน์ การสอนธรรมะแก่ผู้อื่นที่ยังไม่รู้ให้รู้ได้ ที่รู้อยู่แล้วให้รู้ยิ่งๆ ขึ้น ให้ได้เข้าใจมรรค ผล นิพพาน ให้ผู้ที่เป็นมิจฉาทิฐิได้กลับใจเป็นสัมมาทิฐิ ชักจูงผู้คนให้เข้าปฏิบัติธรรม รวมตลอดถึงการพิมพ์การแจกหนังสือธรรมะ"

๑๕. การให้ธรรมทาน แม้จะมากถึง ๑๐๐ ครั้ง ก็ยังได้บุญน้อยกว่าการให้ **"อภัยทาน"** แม้จะให้แต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม การให้อภัยทานก็คือ **"การไม่ผูกโกรธไม่อาฆาตจองเวร ไม่พยาบาทคิดร้ายผู้อื่นแม้แต่ศัตรู"** ซึ่งได้บุญกุศลแรงและสูงมากในฝ่ายทาน เพราะเป็นการบำเพ็ญเพียรเพื่อ **"ละโทสะกิเลส"** และเป็นการเจริญ **"เมตตาพรหมวิหารธรรม"** อันเป็นพรหมวิหารข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ ให้เกิดขึ้น อันพรหมวิหาร ๔ นั้น เป็นคุณธรรมที่เป็นองค์ธรรมของโยคีบุคคลที่บำเพ็ญฌานและวิปัสสนา ผู้ที่ทรงพรหมวิหาร ๔ ได้ย่อมเป็นผู้ทรงฌาน ซึ่งเมื่อเมตตาพรหมวิหารธรรมได้เกิดขึ้นแล้วเมื่อใดก็ย่อมละเสียได้ซึ่ง **"พยาบาท"** ผู้นั้นจึงจะสามารถให้อภัยทานได้ การให้อภัยทานจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและยากเย็น จึงจัดเป็นทานที่สูงกว่าการให้ทานทั้งปวง

อย่างไรก็ดี การให้อภัยทานแม้จะมากเพียงใด แม้จะชนะการให้ทานอื่นๆ ทั้งมวล ผลบุญนั้นก็ยังอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า **"ฝ่ายศีล"** เพราะเป็นการบำเพ็ญบารมีคนละขั้นต่างกัน

อาการของการให้

นอกจากองค์แห่งการให้ทานทั้ง ๓ ประการดังกล่าวแล้ว ความคิดที่เป็นจิตเจตนาของผู้ให้ ซึ่งส่งผลไปสู่การกระทำทางกาย ที่เห็นได้จากกิริยาอาการที่แสดงออกมาในเวลา ให้ทาน ก็มีความสำคัญมาก เช่นกัน เพราะนอกจากจะบ่งบอกถึงคุณภาพใจของผู้ให้แล้ว ยังมีผลกระทบต่ออานิสงส์ที่จะได้รับอีกด้วย

๑. อสัปปุริสทาน

"อสัปปุริสทาน" คือทานของอสัตบุรุษ (อสัตบุรุษ คือคนไม่ดี ไม่ฉลาดในการดำเนินชีวิต) อสัตบุรุษ เมื่อให้ทานก็ให้ด้วยวิธีการที่ไม่ดี ไม่ฉลาด การให้แบบนี้จึงเป็นการให้ที่ไม่สมบูรณ์ ตามธรรมดาคนที่ให้ทาน จะได้ผลบุญ ได้อานิสงส์ที่ดีงามตอบสนองทั้งในปัจจุบันนี้และอนาคตกาลข้างหน้า แต่ถ้าเป็นอสัปปุริสทานแล้ว การให้นั้นแทนที่จะได้บุญกุศลมาก ก็กลับได้น้อย (เหมือนคนค้าขายลงทุนลงแรงมาก แต่ทำไม่ดีไม่ฉลาด ผลกำไรจึงได้น้อย) หรือแทนที่บุญจะส่งผลที่ดีล้วนๆ ก็กลับได้ดีปนเสียมาด้วยข้อนี้ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน **"อสัปปุริสทาน"** สูตร ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อสัปปุริสทาน ๕ ประการเป็นไฉน คือ
อสัตบุรุษย่อมให้โดยไม่เคารพ ๑ ให้โดยไม่อ่อนน้อม ๑
ไม่ให้ด้วยมือตนเอง ๑ ให้ของที่เป็นเดน ๑
ไม่เห็นผลที่จะพึงมาถึงให้ ๑

๑. ให้โดยไม่เคารพ บางคนเวลาจะให้ ขาดความเคารพในทาน คือ ไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการให้ สิ่งของที่ให้ ตลอดถึงผู้ที่เราจะให้ หรืออาจจะเกิดจากการขาดความรู้ในเรื่องของบุญบาปเท่าที่ควร เมื่อใจขาดความเคารพแล้ว ก็เท่ากับว่าจำใจให้ ให้แบบไม่เต็มใจ กิริยาอาการที่ให้ก็หยาบคาย แข็งกระด้าง เช่น ให้ของแก่ผู้หลักผู้ใหญ่ ก็แสดงกิริยาอาการเหมือนให้แก่ขอทาน เป็นต้น สภาพใจของผู้ให้เป็นอย่างไร ผลทานก็จะได้อย่างนั้น จะไปเกิดในภพชาติใด ก็จะเป็นคนต่ำศักดิ์ ถูกคนดูหมิ่น ขาดความเคารพนับถือ

๒. ให้โดยไม่ยำเกรง บางคนจะให้ก็ขาดความยำเกรง คือใจไม่เป็นกลางไม่ตั้งใจที่จะเอาบุญอย่างเต็มที่ เช่น เวลาจะถวายสังฆทานเห็นพระ

ที่รู้จักก็ชอบใจ พอเจอพระที่ทุศีลก็เสียใจ ที่ถูกต้องคือควรทำใจเป็นกลางมีใจมุ่งต่อสงฆ์ มุ่งต่อพระศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้โดยตั้งใจ มีความยำเกรงในสงฆ์ จะได้ผลานิสงส์มาก

๓. ไม่ให้ด้วยมือของตน บางคนอาจจะมีศรัทธา แต่เมื่อเวลาให้กลับใช้ให้คนอื่นไปทำแทน เช่น ให้คนรับใช้ทำแทนบ้าง ให้คนรับใช้ตักบาตรให้บ้าง ความจริงเราเกิดมาโชคดีแล้วที่มีมือ มีอวัยวะครบถ้วนสมบูรณ์ เมื่อมีโอกาสจึงควรให้ด้วยมือตน จะเกิดความศรัทธาขึ้นในใจเราอย่างเต็มที่ ภาพของการทำบุญจะติดตาติดใจของเรา ทำให้เกิดความปีติ ใจตลอดเวลา บุญที่ได้ก็มีพลัง ส่งผลได้ดี ส่วนการให้ผู้อื่นทำทานแทนนั้น ทำให้กาย วาจา ใจของเรามีโอกาสได้สัมผัสบุญน้อย ความบริสุทธิ์ที่จะติดกาย วาจา ใจ ก็น้อยตามไปด้วย เวลาจะนึกถึงบุญก็นึกไม่ออก บุญที่ได้ก็ไม่มีพลัง ส่งผลได้น้อย

๔. ให้โดยทิ้งขว้าง เหมือนโยนของเสียทิ้งไป ทั้งที่บางทีของที่ให้เป็นของดีแท้ๆ พอเราให้ไปแบบทิ้งขว้าง สภาพใจก็เสียไป คุณภาพใจก็เสีย ผลบุญที่ได้ก็พลอยเสียคุณภาพไปด้วย เวลาบุญส่งผลก็ทำให้ได้ รับแต่ของที่มีตำหนิบ้าง แตกร้าวบ้าง หรือได้มาไม่นาน ก็มีอันจะต้องตกแตกไปบ้าง เหมือนของที่ถูกทิ้ง ฉะนั้น อีกความหมายหนึ่งก็คือ ให้แล้วละทิ้งไปกลางคันบ้าง ไม่ต่อเนื่องบ้าง เวลาส่งผลก็ขาดๆ หายๆ เช่น เกิดเป็นคนรวย ไม่นานก็ตกยาก รวยไม่ตลอด เป็นต้น

๕. ให้โดยไม่เชื่อผลที่จะมีในอนาคต บางคนให้โดยไม่แน่ใจว่าจะมีผลในอนาคตหรือผลในชาติหน้า ให้แบบนี้ใจจะไม่ทุ่มเทในบุญ ความดีก็เกิดกับใจได้ไม่เต็มที่ เหมือนเวลาที่เราทำงานอย่างมีความเชื่อมั่นในผลสำเร็จ เราจะทุ่มเทความพอใจ และความเพียรไปอย่างเต็มที่ ผลงานที่ออกมาก็จะดีงาม ตรงกันข้าม ถ้าทำอย่างไม่เชื่อมั่น ไม่แน่ใจ ความทุ่มเทในงานนั้นก็จะลดลง

ผลสำเร็จของงานก็ลดคุณภาพลงตามส่วน การให้แบบนี้จึงได้บุญน้อย ได้บุญไม่เต็มที่ ได้บุญแบบที่ไม่มีความมั่นใจในผลของบุญ อสัปปุริสทานนี้ เป็นการให้ที่มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตน้อย คือทำแล้วใจไม่ใสสว่างมากนัก บางครั้งกลับมีความขุ่นมัวปนมาก็มี เวลาบุญให้ผลก็ให้ไม่เต็มที่ ให้ผลไม่ดีเท่าที่ควรจะเป็น

๒. สัปปุริสทาน

ส่วนทานของสัตบุรุษเป็นไปในทางตรงกันข้าม คือเป็นการให้ของคนดี คนมีปัญญา ผู้ฉลาดในการดำเนินชีวิตนั้นจะให้ด้วยวิธีการที่ดี ซึ่งเมื่อให้แล้วจะไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ให้ให้ดีขึ้น ประณีต ขึ้น การให้แบบนี้จึงเป็นการให้ที่สมบูรณ์ทั้งผล และอานิสงส์ ดังที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน **"อสัปปุริสทานสูตร"** ว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัปปุริสทาน ๕ ประการเป็นไฉน คือ
สัตบุรุษย่อมให้โดยเคารพ ๑ ให้โดยอ่อนน้อม ๑
ให้ด้วยมือตนเอง ๑ ให้ของไม่เป็นเดน ๑
เห็นผลที่จะมาถึงให้ ๑

ดังนั้น คนดีมีปัญญา เมื่อให้ก็ควรให้แต่สัปปุริสทาน ซึ่งจะนำความสุขความดีงามที่สมบูรณ์มาสู่ชีวิตยังมีการให้ของคนดีอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน สัปปุริสทานสูตร มี ๕ ประการดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัปปุริสทาน ๕ ประการเป็นไฉน คือ
สัตบุรุษย่อมให้ทานด้วยศรัทธา ๑ ย่อมให้ทานโดยเคารพ ๑
ย่อมให้ทานโดยกาลอันควร ๑ เป็นผู้มีจิตอนุเคราะห์ให้ทาน ๑
ย่อมให้ทานไม่กระทบตนและผู้อื่น ๑

๑. สัตบุรุษย่อมให้ทานด้วยศรัทธา คือให้ด้วยความเลื่อมใสในกรรมและผลของกรรมว่า ทำดีย่อม ได้ผลที่ดี ทำชั่วก็ได้ผลเป็นทุกข์ให้เดือดเนื้อร้อนใจเชื่อว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนคือ เป็นไปตามกรรมที่ตนกระทำ และเชื่อในปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า คนเราจะบริสุทธิ์ได้ ด้วยการประกอบความดีด้วยกาย วาจา ใจที่บริสุทธิ์มาก และจะสามารถเข้าถึงธรรมะภายในตน ซึ่งมีอยู่แล้วในสรรพสัตว์ทั้งหลายได้ การน้อมนำธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปฏิบัติ จะทำให้ตนมีความบริสุทธิ์ขึ้น จนถึงขั้นตรัสรู้ธรรมได้ ผู้ที่ให้ทานด้วยความศรัทธา พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่าย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีรูปสวยงาม น่าดูน่าเลื่อมใสประกอบด้วยผิวพรรณงามยิ่งนัก ในที่ที่ทานนั้นส่งผล

๒. สัตบุรุษย่อมให้ทานด้วยความเคารพ คือเคารพในตัวบุคคลมีความอ่อนน้อม เช่น การยกประเคนด้วยมือทั้งสอง รวมทั้งให้ด้วยกิริยาอาการที่เคารพในทาน เช่น ยกขึ้นจบเหนือหัวแล้วจึงให้ เป็นต้น ผู้ที่ให้ทานด้วยความเคารพ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ย่อมเป็น ผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และจะเป็นผู้ที่มีบุตร ภรรยา ทาส คนใช้หรือคนงาน อยู่ในโอวาท คอยฟังคำสั่งตั้งใจใคร่รู้ ในที่ที่ทานนั้น ส่งผล

๓. สัตบุรุษย่อมให้ทานตามกาล คือ ให้ในเวลาที่สมควร ซึ่งเป็นเวลาจำเพาะที่จะต้องให้ในช่วงนี้ เท่านั้น เลยเวลานี้ไปก็ไม่สำเร็จประโยชน์แล้ว เช่น การถวายผ้ากฐินแด่สงฆ์ เป็นต้น สำหรับกาลทานอื่นทั่วไป พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ใน **"กาลทานสูตร"** มี ๕ อย่าง คือ

๓.๑ **อาคันตุกะทาน** ให้แก่ผู้มาสู่ถิ่นของตน

๓.๒ **คมิกะทาน** ให้แก่ผู้ที่เตรียมตัวจะเดินทางไปยังที่ต่างๆ

๓.๓ **ทุพภิกขะทาน** ให้ในสมัยที่ข้าวยากหมากแพงหรือเศรษฐกิจตกต่ำ

๓.๔ **นวสัสสะทาน** ให้เมื่อมีข้าวใหม่ๆ ก็นำมาทำทานก่อน

๓.๕ **นวผละทาน** ให้เมื่อมีผลไม้ออกใหม่ ก็นำมาทำทานก่อน ผู้ที่ให้ทานตามกาลอันควรแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และย่อมเป็นผู้มีความต้องการที่เกิดขึ้นตามกาลบริบูรณ์ ในที่ที่ทานนั้นส่งผล

๔. สัตบุรุษย่อมให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์ เมื่อเห็นคนตกทุกข์ได้ยาก ขาดแคลนปัจจัย ๔ ก็มี จิตอนุเคราะห์ช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่ให้ทานด้วยจิตอนุเคราะห์แล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และเป็นผู้มีจิตน้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ สูงยิ่งขึ้น ในที่ที่ทานนั้นส่งผล

๕. สัตบุรุษย่อมให้ทานโดยไม่กระทบตนเอง และผู้อื่น คือ การให้โดยไม่ทำลายคุณความดีของ ตนเอง และผู้อื่น สัตบุรุษไม่ผิดศีล ไม่ทำให้ตัวเองเดือดร้อนเพื่อถวายทาน เช่น ฆ่าสัตว์ทำอาหารเพื่อถวายพระ เพราะการให้ทานอย่างนี้ เป็นการทำลายคุณงามความดีของตนเอง อีกนัยหนึ่ง สัตบุรุษไม่ทำทานด้วยการทำให้คนอื่นเดือดร้อน หมดกำลังใจ เกิดการกระทบกระเทือนใจ เช่นทำบุญข่มคนอื่น ดูถูกดูแคลนคนที่ทำน้อยกว่า เหล่านี้เป็นต้น

ผู้ที่ให้ทานโดยไม่กระทบตนเองและผู้อื่น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ย่อมเป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก และย่อมเป็นผู้มีโภคทรัพย์ไม่มีภยันตรายมาแต่ที่ไหนๆ คือ จากไฟ จากน้ำ จากพระราชา จากโจร จากคนไม่เป็นที่รัก หรือจากทายาท ในที่ที่ทานนั้นส่งผล ยังมีการให้ของคนดีอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน ปฐมสัปปุริสสูตร ๑ มี ๘ ประการ ดังนี้

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัปปุริสทาน ๘ ประการเป็นไฉน คือ

ให้ของสะอาด ๑ ให้ของประณีต ๑

ให้ตามกาล ๑ ให้ของสมควร ๑
เลือกให้ ๑ ให้เนืองนิตย์ ๑
เมื่อให้จิตผ่องใส ๑ ให้แล้วดีใจ ๑

ดังนั้น เมื่อเราทำทาน นอกจากจะต้องทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง ๓ ประการ คือวัตถุบริสุทธิ์ เจตนาบริสุทธิ์ (ทั้งก่อนให้ กำลังให้ และหลังให้) และบุคคลบริสุทธิ์ (ทั้งผู้รับและผู้ให้) แล้วยังต้องทำด้วยความ ชาญฉลาด คือ ให้ตามแบบอย่างของสัตบุรุษด้วย ทานที่ให้จึงจะชื่อว่าได้บุญมาก

การทำทานที่สมบูรณ์แบบ

การทำทานเป็นเส้นทางแห่งความสุขเราทราบกันดีแล้วว่า **"ทาน"** เป็นทางมาของบุญที่จะเกิดขึ้นในใจของผู้ให้ และเมื่อเกิดขึ้นแล้ว นอกจากจะช่วยพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้สูงขึ้น ยังจะนำสิ่งที่ดีงาม คือ ความสุขและความสำเร็จในทุกๆ ด้านมาสู่ชีวิตด้วยบุญนี้เองที่คอยสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

"บุญนิธิ" (ขุมทรัพย์คือบุญ)นั้น อำนวยผลที่น่าปรารถนาทุกอย่าง แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เทวดาและมนุษย์ปรารถนานักซึ่งอิฐผล (ผลที่น่าพอใจ)ใดๆ อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ ความมีวรรณะงาม ความมีเสียงเพราะ ความมีทรวดทรงดี ความมี รูปสวย ความเป็นใหญ่ยิ่ง ความมีบริวาร อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วย บุญนิธินี้ ความเป็นพระราชาเฉพาะประเทศ ความเป็นใหญ่ (คือจักรพรรดิราช) สุขของพระเจ้าจักรพรรดิที่น่ารัก ความเป็นพระราชาแห่งเทวดาในทิพยกายทั้งหลาย อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วย

บุญนิธินี้ สมบัติของมนุษย์ ความยินดีในเทวโลก และสมบัติ คือ พระนิพพานอันใด อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ความที่บุคคลอาศัยสัมปทาคุณ เครื่องถึงพร้อม คือ มิตรแล้ว ถ้าประกอบโดยอุบายที่ชอบ เป็นผู้ชำนาญในวิชชาและวิมุตติ อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญนิธินี้ ปฏิสัมภิทา วิโมกข์ สาวกบารมี ปัจเจกโพธิ และพุทธภูมิอันใด อิฐผลทั้งหมดนั้น อันบุคคลย่อมได้ด้วยบุญสัมปทา คุณเครื่องถึงพร้อมคือบุญนั้น เป็นไปเพื่อประโยชน์ใหญ่อย่างนี้ เพราะฉะนั้น บัณฑิตผู้มีปัญญาจึงสรรเสริญความเป็นผู้ทำบุญไว้แล"

บุญจึงเป็นเหมือนขุมทรัพย์ใหญ่ ที่คอยติดตามและบันดาลให้เกิดสิ่งที่ดีงามกับผู้เป็นเจ้าของ ประดุจเงาตามตัว ผู้มีบุญมาก ชีวิตย่อมมีอุปสรรคน้อย ตรงข้ามกับผู้ที่มีบุญน้อย ชีวิตย่อมมีอุปสรรคมาก และยิ่งเรามีบุญมากเท่าไร หนทางที่จะบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือพระนิพพาน ก็จะยิ่งสะดวกสบาย ง่ายดายยิ่งขึ้นไปเท่านั้น การสั่งสมบุญให้ได้มากๆ จึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานของทุกๆ ชีวิต แต่น่าเสียดาย ที่คนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องโลก และชีวิตที่ถูกต้อง คนเหล่านั้น จึงประมาทมัวเมา หวงแหนทรัพย์ไว้ไม่ขวนขวายในการทำทานกุศล ไม่เห็นผลดีที่เกิดจากการให้ ดังที่ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน **"ทานสูตร"** ว่า

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าสัตว์ทั้งหลายพึงรู้ผลแห่งการจำแนกทาน เหมือนอย่างเรารู้ไซร้ สัตว์ทั้งหลายยังไม่ให้แล้วก็จะไม่พึงบริโภคอนึ่ง ความตระหนี่อันเป็นมลทินจะไม่พึงครอบงำจิตของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่านั้นไม่พึง แบ่งคำข้าวคำหลังจากคำข้าวนั้นแล้วก็จะไม่พึงบริโภค ถ้าปฏิคาหก (ผู้รับทาน) ของสัตว์เหล่านั้นพึงมี ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย แต่เพราะสัตว์ทั้งหลายไม่รู้ผลแห่งการจำแนกทานเหมือนอย่างเรารู้ ฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายไม่ให้แล้วจึงบริโภคอนึ่ง ความตระหนี่อันเป็นมลทินจึงยังครอบงำจิตของสัตว์เหล่านั้น"

สำหรับผู้มีปัญญาที่แม้จะเข้าใจถึงคุณค่าของการทำทาน ไม่ประมาท ไม่หวงแหนทรัพย์ไว้ คือ มีปกติเป็นผู้ให้อยู่แล้ว ก็ยังควรศึกษาถึงวิธีทำทานที่ถูกต้องตรงตามพุทธวิธีให้ยิ่งๆ ขึ้นไป เพราะยิ่งเราทำได้ถูกต้องมากเท่าไร บุญที่เกิดขึ้นก็จะมากขึ้นไปด้วย

การทำทานในชีวิตประจำวัน

การทำทานเป็นสิ่งที่ไม่ควรขาด และจำเป็นต้องทำอยู่เป็นประจำทุกวัน ทั้งนี้เพื่อตอกย้ำความ เห็นถูกหรือสัมมาทิฏฐิของเราให้มั่นคง จนเกิดเป็นนิสัยรักในการให้ทาน ซึ่งสามารถทำได้ง่ายๆ หลายประการด้วยกัน เช่น

๑. การทำบุญตักบาตร ซึ่งสามารถทำเป็นประจำได้ทุกวัน โดยอาจคอยใส่กับพระภิกษุหรือสามเณร ที่เดินบิณฑบาตอยู่ในละแวกบ้านของเรา หรือจะนำเอาข้าวปลาอาหารไปถวายท่านถึงที่วัดก็ได้

๒. การถวายสังฆทาน คือการถวายแก่สงฆ์โดยไม่เจาะจงภิกษุรูปหนึ่งรูปใด ซึ่งอาจทำได้หลายวิธี ด้วยกัน เช่น การนำสิ่งของไปถวายที่วัด หรือนิมนต์คณะสงฆ์มารับที่บ้าน แต่ที่นิยมทำกันมาก คือการ ทำบุญเลี้ยงพระเนื่องในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น ทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ทำบุญวันคล้ายวันเกิด เป็นต้น

๓. การให้ชีวิตสัตว์เป็นทาน เช่น การปล่อยสัตว์ปล่อยปลา เป็นการทำทานที่นิยมทำกันมาก เพราะผู้ที่ทำทานประเภทนี้ย่อมมีอานิสงส์ให้เป็นผู้ที่มีอายุขัยยืนยาว มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง เพราะการให้ชีวิต ก็คือการต่ออายุของสัตว์นั้นให้ยืนยาวต่อไป เมื่อเราได้ให้อายุ ก็ย่อมได้อายุเป็นเครื่องตอบแทน ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ใน **“โภชนทานสูตร”** ว่า

"ปราชญ์ผู้มีปัญญา ให้อายุย่อมได้อายุ ให้กำลังย่อมได้กำลัง ให้วรรณะย่อมได้วรรณะ ให้ปฏิภาณย่อมได้ปฏิภาณ ให้สุขย่อมได้สุข ครั้นให้อายุ กำลัง วรรณะ สุขะ และปฏิภาณแล้วจะเกิดในที่ใดๆ ย่อมเป็นผู้มีอายุยืน มียศ"

การบริจาคทาน[๑๖]

พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสเรื่องการบริจาคทานเอาไว้ว่ามี ๖ อย่างนั้น เรียกว่า **"ปรมัตถทาน"** ได้แก่

๑. ตา คือเมื่อตาเราได้เห็นรูป เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่พระภิกษุควรได้ใช้ หรือบริโภคได้ จึงคิดว่าน่าจะนำเอาไปทำบุญทำกุศลก็เป็นบุญเป็นกุศล

๒. หู คือเมื่อเราได้ยินคนอื่นชักชวนไปทำบุญทำกุศลทำประโยชน์ เราก็อยากไปทำกับเขา อันนี้เมื่อได้ยินเสียงคนอื่นพูดก็อยากไปทำบุญทำคุณงามความดี

๓. จมูก คือเมื่อจมูกได้กลิ่น เช่น กลิ่นดอกไม้ ของหอม ธูปหอม กลิ่นอาหาร การกิน กลิ่นอะไรต่าง ๆอย่างนี้ ก็อยากจะนำไปบูชาน่าจะนำไปทำบุญทำกุศล

๔. ลิ้น คือเมื่อเราได้ลิ้มรสสิ่งของที่เป็นอาหารการกินทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็น ยาวะกาลิก ยามะกาลิก สัตตาหะกาลิก หรือยาวะชีวิกก็ตาม เช่น เราดื่มน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล ฯลฯ ที่เราเห็นว่ารสชาติดี น่าจะนำไปถวายพระภิกษุบ้าง แค่นึกอยู่ในใจเท่านั้น ยังไม่ได้นำมาทำบุญก็ได้บุญแล้ว

---

๑๖ ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป, การถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ หน้า ๒๗-๒๙.

๕. กาย คือเมื่อกายเราไปสัมผัสถูกต้องเครื่องนุ่งห่มชนิดต่างๆ เช่น ผ้าชนิดนี้เราจะนำไปตัดสบงจีวรถวายพระภิกษุน่าจะดี หรืออาสนะ อย่างนี้เรานำไปปูให้พระภิกษุนั่งน่าจะได้บุญได้กุศล แค่นึกอยู่ในใจเท่านั้น แต่ยังไม่ได้นำมาถวายพระภิกษุ แค่นึกในใจเฉยๆ ก็ได้บุญแล้ว

๖. ใจ คือทานทั้ง ๕ อย่างที่กล่าวมาแล้วนั้น สรุปแล้วเป็น **"ธรรมารมณ์"** ที่อยู่ในใจของเรา เมื่อจิตใจมีเจตนาว่าจะนำสิ่งใดไปทำบุญก่อน แล้วเราก็ไปแสวงหาสิ่งของเหล่านั้นเพื่อนำไปทำบุญ แม้ว่ายังไม่ได้นำมาทำบุญ ก็เรียกว่าได้บุญแล้ว แค่ตัวจิตคิดอยู่ ๕ อย่างแต่ที่เป็น ๖ อย่างนั้น เพราะรวมทั้งจิตใจที่คิดด้วย เมื่อใจเจตนาที่จะนำอะไรไปทำบุญก่อน ทำความดีก่อน จึงเรียกว่า **"ตัวเจตนา"** เป็นปรมัตถทาน ๖ อย่าง

ประวัติ การถวายสังฆทาน

"สังฆทาน" (บาลี: สงฺฆทาน) เป็นศัพท์ในพระสูตร เป็นชื่อเรียกการถวายทานแก่พระสงฆ์อย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่ามีอานิสงส์มาก ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน **"ทักขิณาวิภังคสูตร"** ว่าการถวายสังฆทานแก่คณะพระสงฆ์ มีอานิสงส์มากกว่าการถวายทานเฉพาะเจาะจงแก่พระพุทธเจ้าแม้ยังทรงพระชนม์อยู่ การถวายสังฆทานนั้นเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า คือ การนำถังใส่จตุปัจจัยสีเหลืองไปถวายแก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง หรือหลายรูปเท่านั้น แต่ความจริงแล้วสังฆทาน หมายถึง การถวายปัจจัยวัตถุใดๆ ก็ได้ที่เป็นประโยชน์แก่คณะสงฆ์โดยส่วนรวม เช่น การถวายกุฏิวิหาร หนังสือ ปากกา จาน หรือ แม้กระทั่งไม้กวาด แม้จะกล่าวคำถวายหรือไม่กล่าว หรือกล่าว

คำถวายเป็นอย่างอื่น แต่อาการแห่งการถวายเป็นการอุทิศให้แก่สงฆ์ เพื่อประโยชน์แก่สงฆ์ ก็จัดเป็นสังฆทานได้ ทานพิธีที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น ที่เข้าลักษณะของสังฆทาน ก็จัดว่าเป็นสังฆทานได้ เช่น การตักบาตร การถวายผ้ากฐิน การถวายผ้าป่า เป็นต้น

ความหมายของการถวายสังฆทาน

"การถวายสังฆทาน" หมายถึงการ ถวายสิ่งของจตุปัจจัยวัตถุ แก่หมู่พระสงฆ์ โดยไม่เลือกระบุถวายเฉพาะเจาะจงแก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง กล่าวคือ ถวายเข้าเป็นสิทธิกองกลางแก่คณะสงฆ์ภายในวัด เพื่อคณะสงฆ์ จะจัดแบ่งปันแก่พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ต้องการ หรือเพียงแค่ถวายแก่ พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง (โดยไม่เลือกว่าจำเพาะถวายรูปนั้นรูปนี้ เช่น เป็นพระ ผู้ทรงพรรษา พระรูปที่เรารู้จัก หรือพระรูปที่ตนศรัทธา) ที่เป็นตัวแทนแห่ง สงฆ์ หรือได้รับเผดียงสงฆ์ (**"เผดียง"** หมายถึง **บอกให้รู้ นิมนต์ อาราธนา** เป็นคำที่ใช้แก่พระสงฆ์โดยเฉพาะ เช่น...เผดียงให้อยู่ก่อน หมายถึง นิมนต์ให้ พระสงฆ์อยู่ก่อน) หรือถวายโดยมีเจตนาเพื่อบำรุงพระสงฆ์สามเณรโดยไม่ เลือกผู้รับ ก็นับเป็นสังฆทานเช่นกัน (ตัวอย่าง: เช่นการใส่บาตรโดยไม่เลือก พระผู้รับ ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์หรือสามเณรก็ตาม)

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลพบว่าการที่จะเป็นสังฆทานหรือไม่นั้น มีหลักสำคัญอยู่ที่การถวายสิ่งของเพื่อบำรุงสังฆบริษัท หรือตัวแทนแห่ง สังฆบริษัท เพื่อประโยชน์ในด้านการไม่เลือกปฏิบัติและความเท่าเทียมด้าน ปัจจัยสี่ของพระสงฆ์นั่นเอง

มีข้อควรพิจารณาประการหนึ่งว่า ในพระวินัยถือว่า ภิกษุสงฆ์ ๔ รูปขึ้นไปนับเป็นองค์สงฆ์ แต่เมื่อพิจารณาจากเจตนาของพระพุทธเจ้าในทักขิณาวิภังคสูตรแล้วหากแม้จะเป็นพระภิกษุ ถึง ๔ รูป แต่เป็นพระที่ผู้ถวายเจาะจงระบุตัวมา ก็หานับว่าเป็นสังฆทานไม่ (คงนับเป็น ปาฏิปุคคลิกทาน คือ ทานที่ระบุตัวพระภิกษุผู้รับถวายทาน

มูลเหตุแห่งสังฆทาน

มูลเหตุที่ทำให้พุทธศาสนิกชนนิยมทำบุญด้วยการถวายสังฆทานมาจาก **"ทักขิณาวิภังคสูตร"** ในพระไตรปิฎก ซึ่งมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสังฆทานว่า (โดยย่อ)

ในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชมน์อยู่ ครั้งนั้นทรงประทับอยู่ ณ วัดนิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ พระนางมหาปชาบดีโคตมีพระมาตุจฉาของพระพุทธเจ้า ได้เกิดศรัทธาแรงกล้า ทรงทอจีวรด้วยพระองค์เอง เพื่อนำมาถวายแก่พระพุทธเจ้า แต่พระพุทธองค์ทรงได้ปฏิเสธที่จะรับถวายผ้าจีวรดังกล่าว โดยได้ตรัสให้พระนางมหาปชาบดีโคตมีนำผ้าดังกล่าวไปถวายแก่กองกลางคณะสงฆ์ เพราะทรงเห็นว่าการถวายผ้าเป็นสังฆทานจักได้อานิสงส์มากกว่าแม้จะถวายแก่พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาก็ตาม (การถวายหรือให้ทานแก่พระพุทธเจ้า พระภิกษุหรือบุคคลทั่วไป ทรงจัดเป็นปาฏิปุคลิกทาน) อีกทั้งการถวายเป็นสังฆทานนั้นย่อมถือว่าเป็นการบูชาพระพุทธองค์ผู้ทรงเป็นประมุขแห่งพระสงฆ์ทั้งปวงด้วย

จากนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงตรัสถึงปาฏิปุคลิกทาน ๑๔ ประเภท (มีการถวายทักษิณาแก่พระพุทธเจ้าเป็นอาทิ) และตรัสถึงทักษิณาทานที่ถวาย

แก่สงฆ์ (สังฆทาน) มี ๗ ประการ คือ ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย (ทั้งฝ่ายภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์) มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

ให้ทานในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ในเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว

ให้ทานในภิกษุสงฆ์ ในเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว

ให้ทานในภิกษุณีสงฆ์ ในเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว

เผดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุและภิกษุณีจำนวนเท่านี้ ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้าแล้วให้ทาน (ให้ทานโดยให้คณะสงฆ์เป็นผู้เลือกพระภิกษุ และพระภิกษุณีที่จะรับถวายทานเอง)

เผดียงสงฆ์ว่า ขอได้โปรดจัดภิกษุณีจำนวนเท่านี้ขึ้นเป็นสงฆ์แก่ข้าพเจ้าแล้วให้ทาน โดย ได้ตรัสว่า แม้ในอนาคตกาล การถวายสังฆทานแม้แก่พระสงฆ์ผู้ทุศีล ก็ยังนับว่ามีผลนับประมาณมิได้ และปาฏิปุคลิกทานทั้งปวงในบุคคลใด ๆ มีพระพุทธเจ้าเป็นอาทิ ก็ไม่สามารถมีผลสู้สังฆทาน ๑ ในประการดังกล่าวได้เลยจากพระพุทธดำรัสดังกล่าว ทำให้พุทธศาสนิกชนผู้ศรัทธานิยมทำบุญด้วยการถวายสังฆทาน เพราะมีอานิสงส์มาก อีกประการหนึ่ง การที่สังฆทานมีอานิสงส์มากกว่าปาฏิปุคลิกทานธรรมดาเพราะการ ที่จัดถวายทานแก่ส่วนรวม (คณะสงฆ์) ย่อมมีประโยชน์แก่พระศาสนามากกว่า เพราะการถวายสังฆทานเป็นการกระจายปัจจัยวัตถุ อันจะพึงได้แก่คณะสงฆ์ทั้งปวงโดยไม่จำกัดหรือเลือกปฏิบัติแก่รูปใดรูปหนึ่ง

ดังนั้น การที่พระพุทธองค์ทรงตรัสยกย่องสังฆทาน จึงนับได้ว่าเป็นการแสดงออกถึงการไม่เลือกปฏิบัติทางด้านบุคคล ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้เพื่อเป็นประโยชน์ผาสุกโดยเท่าเทียมกันทางด้านปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ทั้งปวงผู้เป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนามาจนถึงปัจจุบัน

การถวาย"สังฆทาน"ที่ถูกวิธีมีอานิสงส์มาก

คำว่า **"สังฆทาน"** หมายถึง ทานที่ถวายโดยเจาะจงเฉพาะสงฆ์ คือ ถวายแก่สงฆ์ที่เป็นหมู่คณะ มิใช่เจาะจงถวายแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง และสิ่งของที่ใช้ถวายสังฆทานก็มิใช่จะต้องเป็น **"ภาชนะหรือถังสีเหลือง"** ดังที่คนส่วนใหญ่ซื้อไปถวายเป็นสังฆทานเท่านั้น สังฆทานนี้พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่าเป็นทานที่มีอานิสงส์มากลักษณะของทานที่ชื่อว่าเป็นสังฆทาน ทานที่ได้ชื่อว่าเป็นสังฆทานนั้น จะต้องมีองค์ประกอบ ๒ ประการ คือ...

๑. จะต้องไม่เจาะจงตัวภิกษุผู้มารับทาน เช่นไม่ต้องระบุชื่อหรือตำแหน่งหน้าที่ของภิกษุที่จะให้มารับทาน เพียงแต่ไปติดต่อกับภิกษุหรือผู้ที่มีหน้าที่จัดกิจนิมนต์ แล้วแสดงความประสงค์ว่า ขอให้จัดภิกษุ ๑ รูป ๒ รูป หรือตามจำนวนที่ต้องการ เพื่อให้มารับสังฆทาน

๒. ต้องทำความเคารพยำเกรงในสงฆ์ และไม่ทำความดีใจหรือเสียใจให้เกิดขึ้น การทำความยำเกรงในสงฆ์คือ จัดแจงต้อนรับทำการถวายทานด้วยความเคารพ ถือว่าภิกษุนี้เป็นตัวแทนที่สงฆ์แต่งตั้งมา เมื่อได้ภิกษุที่เป็นพระเถระมารับทาน ก็ไม่ทำความดีใจให้เกิดขึ้นว่า เราได้ภิกษุผู้เป็นพระเถระมารับทาน หรือเมื่อได้ภิกษุหนุ่มเพิ่งบวชใหม่ หรือสามเณรเป็นผู้มารับทาน ก็ไม่ทำความเสียใจให้เกิดขึ้น

ถ้าทำความดีใจหรือเสียใจให้เกิดขึ้น ทานนั้นไม่ชื่อว่า **"สังฆทาน"** ส่วนบุคคลใด ได้ภิกษุหนุ่มหรือเถระผู้เป็นพาลหรือบัณฑิต รูปใดรูปหนึ่งจากสงฆ์แล้ว ไม่สงสัยติดใจภิกษุรูปนี้เป็นผู้ทรงศีลหรือทุศีล (ถึงแม้ตนจะรู้ว่าภิกษุรูปนี้เป็นผู้ทุศีล)ย่อมอาจเพื่อทำความยำเกรงในสงฆ์ว่า เราจะถวายทานแก่สงฆ์โดยผ่านทางตัวแทน (คือภิกษุรูปนี้) ที่สงฆ์จัดมาให้เช่นนี้ชื่อว่า **"สังฆทาน"**

ฉะนั้น การถวายสังฆทานแก่ภิกษุทุศีล แต่ภิกษุนั้นมาในฐานะตัวแทนสงฆ์ที่ผู้ถวายนิมนต์ ถ้าผู้ถวายทานถวายด้วยความศรัทธา ทำความเคารพยำเกรงให้เกิดขึ้นในตัวภิกษุนั้น เสมือนหนึ่งว่าตนเองมีความเคารพยำเกรงในสงฆ์ ไม่ทำความดีใจหรือเสียใจให้เกิดขึ้น ทานนั้นก็นับว่าเป็น **"สังฆทาน"** ซึ่งเป็นทานที่มีผลไพบูลย์มาก มีอานิสงส์มาก

"สังฆทาน" คือทานที่อุทิศให้แก่สงฆ์ มิได้เจาะจงแก่บุคคล โดยนิยมที่เข้าใจกันทั่วไปก็คือ การจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์ไม่เกี่ยวกับการถวายทานวัตถุอย่างอื่น การจัดภัตตาหารถวายพระสงฆ์อย่างนี้เรียกว่า **"สังฆทาน"** มีแบบแผนมาแต่ครั้งพุทธกาล แต่ในครั้งนั้นท่านแบ่งสังฆทานไว้ถึง ๗ ประการด้วยกันคือ

๑) ถวายแก่หมู่ภิกษุ และภิกษุณี มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

๒) ถวายแก่หมู่ภิกษุ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

๓) ถวายแก่หมู่ภิกษุณี มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

๔) ถวายแก่หมู่ภิกษุ และภิกษุณี

๕) ถวายแก่หมู่ภิกษุ

๖) ถวายแก่หมู่ภิกษุณี

๗) ข้อร้องต่อสงฆ์ให้ส่งใคร ๆ ไปรับแล้วถวายต่อผู้นั้น

ในการถวายสงฆ์ดังกล่าว นิยมตั้งพระพุทธรูปเป็นประธาน ซึ่งอนุโลมเข้าในประเภทถวายแก่พระสงฆ์ มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข และทานวัตถุที่ถวายเป็นสังฆทานมีภัตตาหารเป็นที่ตั้ง นอกนั้นจะเป็นของบริวารอื่นๆ ตามสมควรก็ได้ ข้อสำคัญของการถวายสังฆทานมีอยู่ว่า ต้องตั้งใจถวายเป็นสงฆ์ผู้รับจะเป็นบุคคลชนิดใดก็ตาม ผู้ถวายต้องตั้งใจต่อพระอริยสงฆ์ มีระเบียบพิธีนิยมดังนี้

๑) พึงเตรียมภัตตาหารใส่ภาชนะให้เรียบร้อย จะถวายกี่รูปก็ได้และแต่ศรัทธา การเผดียงสงฆ์นิยมทำกันสองวิธีคือ เผดียงจากรูปที่ออกบิณฑบาตในตอนเช้า ผู้มาถึงเฉพาะหน้าในขณะนั้นให้ครบตามจำนวนที่ต้องการวิธีหนึ่ง อีกวิธีหนึ่งเผดียงต่อภัตตุเทศน์ในวัด หรือเจ้าอาวาส ให้จัดพระสงฆ์ตามจำนวนที่ต้องการไปรับ

๒) สถานที่ถวายถ้าเป็นในบ้าน ควรจัดสถานที่ให้เรียบร้อย ถ้ามีพระพุทธรูปควรตั้งที่บูชาด้วยพอสมควร เมื่อพระสงฆ์มาพร้อมกันแล้ว ให้นำภัตตาหารที่จัดเตรียมไว้มาตั้งตรงหน้าพระสงฆ์ พร้อมแล้วอาราธนาศีลแล้วรับสมาทาน จบแล้วกล่าวคำถวาย ควรว่าทั้งคำบาลี และคำแปลด้วย สังฆทานที่ถูกต้องจะให้ผลเกินความคาดหมายดังเช่น สุภัททาเทพนารี ในสมัยพุทธกาล มีคหบดีผู้หนึ่งเป็นผู้ที่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มีธิดาสองคนธิดาคนพี่มีนามว่า **"ภัททา"** ส่วนธิดาคนน้องมีนามว่า **"สุภัททา"**

นางภัททาผู้พี่นั้นมีปัญญาดี ทั้งจิตใจก็เลื่อมใสในพระพุทธศาสานา เพราะบิดาเป็นผู้อบรมสั่งสอน ต่อมาไม่ช้านางก็ไปสู่ตระกูลสามี แต่ไม่มีบุตรด้วยกัน ภัททาผู้พี่จึงบอกแก่สามีให้ไปรับสุภัททาน้องสาวมาอยู่ด้วยกันจักได้มีบุตรสืบสกุลต่อไป

ครั้นสามีไปรับน้องสาวมาอยู่ด้วยกันแล้ว นางก็ให้โอวาทน้องสาวเสมอว่า "สุภัททาน้องรัก เจ้าจงหมั่นทำทาน จงประพฤติธรรมอย่าได้ประมาท ชีวิตของเราใช่ว่าจะยั่งยืน แม้เจ้าปราถนาจักได้ทิพยสมบัติในภายภาคหน้า จงเชื่อพี่เถิด สมบัตินั้นจักอยู่ในมือของเจ้าเป็นแน่แท้"

พี่สาวเฝ้าตักเตือนสุภัททาน้องรักอยู่เนืองนิตย์ ภัททาสาวคนน้องนั้นเธอเป็นคนเชื่อถือโอวาทแห่งพี่สาว ทั้งที่ตนเป็นคนรู้น้อย ไม่ค่อยพูดจาแต่มากด้วยศรัทธาเลื่อมใส มีจิตใจบริสุทธิ์ก็ประพฤติตามดุจคำพี่สอน

วันหนึ่งจึงให้คนไปนิมนต์ **“พระเรวตะเถระ”** องค์อรหันต์ให้เข้ามาฉันภายในเคหสถานแห่งตน ฝ่ายพระคุณเจ้าเรวตะเถระผู้มีจิตกรุณาปรารถนาจะยังกุศลให้เกิดแก่สุภัททาน้องสาวโดยยิ่ง จึงพาพระภิกษุ ๗ องค์ล้วนแต่ทรงคุณเป็นพระอรหันต์ขีณาสพไป เพื่อจะให้นางถวายอุทิศแต่สงฆ์ชื่อว่าเป็นสังฆทาน สุภัททาเธอดีใจนักหนา อาราธนาให้นั่งบนอาสนะ แล้วทำการถวายภัตตาหารอันประณีตบรรจงด้วยน้ำมือตน ถวายพระเถระองค์อรหันต์ทั้งหลายด้วยดวงใจที่เลื่อมใสศรัทธา และต่อมาก็มีโอกาสได้บำเพ็ญมหากุศลขั้นอรหันตทานอีกมากหลาย

ฝ่ายนางภัททาพี่สาวก็ประกอบกองการกุศลตามศรัทธา พอถึงอายุขัยทั้งสองนางก็ทำกาลกิริยาตายไปตามธรรมชาติของสังสาร ภัททาอุบาสิกาซึ่งเป็นพี่สาวไปอุบัติเกิดเป็นบาทบริจาริกาแห่งท้าวโกสีย์อมรินทราธิราชในไตรตรึงษ์สวรรค์ ฝ่ายสุภัททาอุบาสิกซึ่งเป็นน้องสาวนั้นมาบังเกิดในปราสาททองอันเป็นวิมาน ณ สรวงสวรรค์ชั้น นิมมานรดี นี่เป็นเทพนารีทรงรัศมีรุ่งเรืองงดงามนักหนา จึงมาพิจารณาดูสมบัติแห่งตนว่าได้มาด้วยบุญกุศลอันใด

ครั้นดูไปก็รู้แจ้งว่าเพราะได้ถวายทักขิณาแด่อริยสงฆ์องค์อรหันต์ เป็นสังฆทานซึ่งมีพระเรวะเถระเจ้าเป็นประธานตามโอวาทของภัททาพี่สาว จึงได้เสวยสมบัติเห็นปานนี้ ครั้นพิจารณาต่อไปก็ทราบว่าบัดนี้ภัททาพี่สาวไปบังเกิดในไพชยนต์ปราสาท เป็นบาทบริจาริกาแห้งท้าวสักกะจึงลงมาจากสวรรค์ชั้นนิมมานรดีแล้วเข้าไปหา **“พี่ภัททาเทพธิดา”**

นางภัททาเทพธิดาประหลาดใจนัก จึงถามว่า “ท่านรุ่งเรืองด้วยรัศมีทั้งเป็นผู้เรืองยศ ย่อมรุ่งเรืองโรจน์ล่วงเทพเจ้าชาวดาวดึงส์ทั้งหมด ด้วยรัศมีดิฉันไม่เคยเห็นท่าน เพิ่งมาเห็นในวันนี้เป็นครั้งแรก ท่านมาจากเทวโลกชั้นไหนจึงมาเรียกดิฉันโดยชื่อเดิมว่าภัททาดังนี้เล่า”

นางสุภัททาเทพธิดาผู้น้องสาวตอบว่า "ข้าแต่พี่ภัททา ฉันชื่อว่าสุภัททา ในภพก่อนครั้งเป็นมนุษย์อยู่ ฉันได้เป็นน้องสาวของพี่ ทั้งได้เคยเป็นภริยาร่วมสามีเดียวกับพี่มาด้วย ฉันตายจากมนุษย์โลกนั้นมาแล้ว ได้มาเกิดเป็นเทพธิดาประจำสวรรค์ชั้นนิมมานรดี"

นางภัททาเทพธิดาจึงถามต่อไปว่า "ดูกร แม่สุภัททา ขอเธอได้บอกการอุบัติของเธอในหมู่เทพเจ้า เหล่านิมมานรดี ซึ่งเป็นที่ที่สัตว์ได้สั่งสมบุญกุศลไว้มาก แล้วจึงได้มาบังเกิด เธอได้มาในที่นี้ เพราะทำบุญกุศลสิ่งใดไว้ และใครเป็นครูผู้แนะนำสั่งสอนเธอ เธอเป็นผู้เรืองยศ และถึงความสุขพิเศษไพบูลย์ถึงเช่นนี้ เพราะได้ให้ทานและรักษาศีลเช่นไรไว้ ดูกรแม่เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร โปรดตอบฉันด้วยเถิด"

นางสุภัททาเทพธิดาตอบว่า "เมื่อชาติก่อนดิฉันมีใจเลื่อมใส ได้ถวายบิณฑบาต ๘ ที่แก่สงฆ์ผู้เป็นทักขิไณยบุคคล ๘ รูป ด้วยมือของตน เพราะบุญกรรมนั้น ดิฉันจึงมีวรรณะงามเช่นนี้ ฯลฯ และมีรัศมีสว่างไสวไปทั่วทุกทิศเพราะบุญกรรมนั้น"

นางภัททาเทพธิดาได้ถามต่อไปอีกว่า "พี่ได้เลี้ยงดูพระภิกษุทั้งหลายผู้สำรวมดี ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ให้อิ่มหนำสำราญด้วยข้าวและน้ำ ด้วยมือของตนเองมากกว่าเธอ ครั้นให้ทานมากกว่าเธอแล้ว ก็ยังได้บังเกิดในเหล่าเทพเจ้าต่ำกว่าเธอ ส่วนเธอได้ถวายทานเพียงเล็กน้อย อย่างไรจึงมาได้ผลอย่างพิเศษไพบูลย์ถึงเช่นนี้เล่าแม่เทพธิดา ฉันถามเธอแล้ว นี่เป็นผลแห่งกรรมอะไร โปรดตอบฉันด้วยเถิด"

นางสุภัททาเทพธิดาตอบว่า "เมื่อชาติก่อน ดิฉันได้เห็นพระภิกษุผู้อบรมทางจิตใจเพื่อคุณอันยิ่งใหญ่จึงได้นิมนต์ท่านรวม ๘ รูปด้วยกัน

มีพระเรวตะเถระเป็นประธานด้วย ภัตาหาร ท่านพระเรวตะนั้นมุ่งจะให้เกิดประโยชน์ อนุเคราะห์แก่ดิฉัน จึงบอกดิฉันว่า จงถวายทานแด่สงฆ์เถิด ดิฉันได้ทำตามคำของท่าน ทักขิณาของดิฉันนั้นจึงเป็นสังฆทาน ดิฉันเข้าตั้งไว้ในสงฆ์เป็นทานที่ไม่อาจปริมาณผลได้ว่ามีอยู่เท่าไร ส่วนทานที่คุณพี่ได้ถวายแด่ภิกษุด้วยความเลื่อมใสเป็นรายบุคคล จึงมีผลไม่มาก"

นางภัททาเทพธิดาเมื่อจะรับรองความข้อนั้นจึงกล่าวว่า

"พี่เพิ่งรู้เดี๋ยวนี้เองว่าการถวายสังฆทานนี้มีผลมาก ถ้าว่าพี่ได้ไปบังเกิดเป็นมนุษย์อีก จักเป็นผู้รู้ความประสงค์ของผู้ขอ ปราศจากความตระหนี่ถวายสังฆทาน และจะไม่ประมาทเป็นนิตย์"

เมื่อสนทนากันแล้ว นางสุภัททาเทพธิดาก็กลับไปสู่ทิพยวิมานของตนบนสวรรค์ชั้นนิมมานรดี เสวยสุขทิพยสมบัติอยู่ ณ ปราสาททองอันเป็นวิมานของตน มีอายุยืนนานนับได้ ๘,๐๐๐ ปีทิพย์ นับได้สองร้อยสามสิบโกฏิสี่ล้านปี (๒,๓๐๔ ล้านปี) ด้วยการคำนวณปีแห่งมนุษย์โลกเรานี้ท้าวสักกะเทวราชได้ทรงสดับการสนทนานั้น เมื่อนางสุภัททาเทพธิดากลับไปแล้ว จึงตรัสถามนางภัททาเทพธิดาว่า "ดูกรนางภัททาเทพธิดา ผู้นั้นเป็นใคร มาสนทนาอยู่กับเธอย่อมรุ่งเรืองกว่าเทพเจ้าเหล่าดาวดึงส์ทั้งหมดด้วยรัศมี"

นางภัททาเทพธิดาเมื่อจะบรรยายข้อที่สังฆทานของเทพธิดาผู้น้องสาวว่ามีผลมากจึงว่า

"ขอเดชะ ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นจอมเทพ เทพธิดาผู้นั้นเมื่อชาติก่อนยังเป็นมนุษย์อยู่ในโลกเป็นน้องสาวของหม่อมฉันและได้ร่วมสามีเดียวกันกับหม่อมฉันด้วย เธอสั่งสมบุญกุศลคือถวายสังฆทาน จึงได้ไพโรจน์อย่างนี้เพคะ"

สมเด็จอมรินทราธิราชเมื่อจะทรงสรรเสริญสังฆทานจึงตรัสว่า

"ดูกรนางภัททา น้องสาวของเธอไพโรจน์กว่าเธอ ก็เพราะเหตุในปางก่อน คือ การถวายสังฆทานที่ไม่อาจจะปริมาณผลได้ อันที่จริงแล้วฉันได้ทูลถามพระพุทธเจ้าครั้งประทับอยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ ถึงผลแห่งไทยธรรมที่ได้จัดแจงถวายในเขตที่มีผลมากของมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญให้ทานอยู่ หรือทำบุญปรารภเหตุแห่งการเวียนเกิดเวียนตาย จะถวายในบุคคลประเภทใดจึงจะมีผลมาก"

พระพุทธเจ้าตรัสตอบข้อความนั้นแก่ฉันอย่างแจ่มแจ้งว่า

"ท่านผู้ปฏิบัติเพื่ออริยมรรค ๔ จำพวก และท่านผู้ตั้งอยู่ในอริยมรรค ๔ จำพวก พระอริยะบุคคล ๘ จำพวกนี้ชื่อว่าสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติตรงดำรงมั่นในปัญญาและศีล เมื่อมนุษย์ทั้งหลายผู้มุ่งบุญถวายทานในท่านเหล่านี้ หรือทำบุญปรารภการเวียนเกิดเวียนตาย ทานที่ถวายในสงฆ์ย่อมมีผลมาก

พระสงฆ์นี้เป็นผู้มีคุณความดีอันยิ่งใหญ่ยังผลให้เกิดแก่ผู้ถวายทานในท่านอย่างไพบูลย์ ยากที่ใครจะปริมาณว่าเท่านี้ๆ ได้เหมือนทะเลยากที่จะคาดคะเนได้ว่ามีน้ำเท่านี้ๆ ได้

ฉะนั้นพระสงฆ์เหล่านี้แลเป็นผู้ประเสริฐสุด เป็นแหล่งสร้างแสงสว่าง คือ ญาณของชาวโลก ได้แก่นำเอาแสงสว่าง คือ สัทธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศไว้แล้วมาชี้แจง ปวงชนที่ใคร่ต่อบุญเหล่าใด ถวายทานมุ่งตรงต่อสงฆ์ ทักขิณาของเขาเหล่านั้นชื่อว่าเป็นทักขิณาที่ถวายดีแล้ว เป็นยัญวิธีที่เซ่นสรวงถูกต้อง จัดเป็นบูชากรรมที่บูชาแล้วชอบเพราะทักขิณานั้นจัดเป็นสังฆทานมีผลมาก อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายผู้รู้แจ้งโลกทรงสรรเสริญ ชนเหล่าใดยังท่องเที่ยวอยู่ในโลก มาหวนระลึกถึงบุญเช่นนี้ เกิดปีติโสมนัส

ก็จะกำจัดมลทิน คือ ความตระหนี่พร้อมทั้งความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความลังเลในใจ และการตีตนเสมอท่าน อันเป็นมูลฐานเสียได้ทั้งจะไม่เป็นผู้ถูกผู้ถูกผู้รู้ติเตียน แต่นั้นก็จะเข้าถึงที่ที่เป็นแดนสวรรค์”

สรุปว่าดังเรื่องเล่าที่อยู่ในพระไตรปิฎกนี้ จะเห็นว่าภัททาพี่สาวที่มีศรัทธาและความขยันในการตักบาตร ต้องตื่นนอนแต่เช้าเพื่อมาทำอาหารถวายพระแต่น่าเสียดายที่ภัททาพี่สาวไม่รู้ธรรมะลึกซึ้ง จึงได้แต่ทำทานขั้นต่ำ ซึ่งผิดกับสุภัททาน้องสาวที่มีโอกาสได้ทำทานขั้นสูง เป็นสังฆทานที่ถูกต้อง คือบุญสูงสุดด้านอาหาร ทำให้ผลที่ได้นั้นแตกต่างกันมากมายเหลือเกิน

การใส่บาตรจัดเป็นสังฆทานหรือไม่?

การใส่บาตรแก่ภิกษุผู้ออกบิณฑบาตในเวลาเช้า ที่เรานิยมกระทำกันนั้น ถ้าผู้ถวายมีความตั้งใจที่จะถวายแก่สงฆ์ โดยมิได้เจาะจงเลือกใส่แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง และในขณะใส่บาตรก็ไม่ทำความดีใจ หรือเสียใจที่ได้ถวายแก่พระเถระหรือสามเณร ทำความเคารพยำเกรงให้เกิดขึ้นแก่ภิกษุที่เราถวายบิณฑบาตนั้น การใส่บาตรนั้นก็จัดว่าเป็น **“สังฆทาน”** ได้แม้เราตักข้าวใส่บาตรเพียงทับพีเดียวก็ตาม แต่การใส่บาตรของคนไทยจะเห็นว่าพระบางวัดไปยืนรับบาตรที่ตลาดจนล้นบาตร ต้องให้ลูกศิษย์ขนกลับกันไม่หวาดไม่ไหว ทางที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยแล้วพระต้องเดินบิณฑบาตตามลำดับบ้านนะ และบางวัดที่พระเณรเป็นแถวเป็นระเบียบเรียบร้อยดี เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่เลือกบุคคล เป็นการโปรดสัตว์อย่างเสมอภาคกัน ควรรับอาหารบิณฑบาตพอเต็มบาตร หรือแค่บาตรเดียวแค่ พอฉัน เพื่อประทังชีวิตผ่านไปวันหนึ่งคืนเท่านั้น

ในช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนาพุทธ หรือในโอกาสสำคัญๆ เช่น วันเกิด วันครบรอบเหตุการณ์สำคัญในชีวิต พุทธศาสนิกชนมักนิยมทำบุญทำทานกัน เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตัว มีการทำทานแบบหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนหลายท่าน อาจยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเราหลายคน อาจเคยชินกับการหาของมาถวายสังฆทาน โดยเลือกซื้อแบบจัดเป็นชุด ตามร้านขายเครื่องสังฆภัณฑ์หรือเลือกซื้อในซุปเปอร์มาร์เก็ต

ถวายสังฆทานอย่างไรให้ได้บุญ

สังฆทานที่ดีไม่จำเป็นต้องมีของถวายมากมาย ขอเพียงเป็นของจำเป็นและมีคุณภาพ ในการจัดสังฆทานให้ได้ประโยชน์ ควรจัดข้าวของเครื่องใช้ดังต่อไปนี้

- สบู่
- ยาสีฟัน
- แปรงสีฟัน ควรเลือกชนิดขนแปรงอ่อนๆ
- ยาสระผม ใช้เวลาโกนศีรษะจะได้โกนได้ง่ายขึ้น
- ใบมีดโกน เป็นของจำเป็นมาก เพื่อใช้โกนศีรษะ
- เครื่องดื่มสมุนไพร พร้อมชง ขิงผง ชารางจืด มะตูม ควรดูวันหมดอายุก่อนซื้อ
- ห้ามถวายสังฆทานที่มีอาหารปนอยู่ด้วยหลังเพลไปแล้ว ถึงพระจะเก็บไว้ก็เป็นอาบัติ คนถวายก็บาปด้วย
- ผ้าอาบน้ำฝนเนื้อหนาๆ หรือเลือกซื้อเป็นสบง(ผ้านุ่ง)อังสะ ซึ่งมักจะขาดแคลน ถ้าถวายให้สามเณรก็จัดเหมือนพระเช่นกัน

การถวายสังฆทานแม่ชี ก็เปลี่ยนจากผ้าเหลืองเป็นชุดแม่ชี ซึ่งหาซื้อได้จากวัดบวรนิเวศ หรือที่สถาบันแม่ชีไทย หากหาซื้อไม่ได้ก็เปลี่ยนเป็นผ้าขาวเนื้อดีตามร้านขนาด ๒-๔ เมตรแทน จากนั้นแม่ชีท่านจะนำไปตัดเย็บเป็นเสื้อ ผ้าถุง ผ้าครอง ตามสมควร

- หนังสือธรรมะ หนังสือเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หนังสือเกี่ยวกับสุขภาพ หรือหนังสือความรู้ต่างๆ ที่คิดว่าพระสงฆ์ควรรับรู้เพื่อนำไปบอกกล่าวแก่ญาติโยมได้
- ยาสมุนไพรต่างๆ รวมทั้งยาแผนปัจจุบัน
- เครื่องเขียน สมุด ปากกา ดินสอ รวมทั้งซองจดหมาย แสตมป์
- ไฟฉาย ถ่านไฟฉาย ตามวัดชนบทและวัดป่าเป็นสิ่งจำเป็นมาก
- จาน ชาม ช้อน ส้อม อาจสอบถามจากวัดดูก่อนว่าวัดนั้นๆ ต้องการจำนวนมากหรือไม่ จะได้จัดเป็นชุดใหญ่ถวายเป็นของสงฆ์ เพื่อให้ชาวบ้านหยิบยืมได้ด้วยในงานบุญประเพณีต่างๆ รวมทั้งเครื่องมืองานช่างต่างๆ เช่น ค้อน ตะปู ไขควง หรืองานเกษตร เช่น จอบ เสียม พลั่ว และงานทำความสะอาด เช่น ไม้กวาดอ่อน ไม้กวาดแข็ง ถังขยะ ที่ตักผง ฯลฯ ของอื่นๆ ที่มักนิยมใส่ก็มีข้าวสาร หัวหอม กระเทียม น้ำมันพืช ที่จัดว่าเป็นของแห้งเก็บไว้ได้นานของเหล่านี้ ถ้าพระท่านใช้ไม่ทันท่านก็มักจะเก็บรวบรวมนำไปบริจาคต่างจังหวัดอีกที นับเป็นวงจรบุญไม่มีที่สิ้นสุด จัดเรียงข้าวของที่ซื้อมาลงในภาชนะซักผ้าที่ซื้อมาต่างหาก อาจจะเป็นถังหรือกะละมังก็ได้ แล้วนำไปถวายได้ทันที

นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังตรัสอุปมาไว้ใน **ขุททกนิกายเปตวัตถุ** อีกว่า

ภิกษุสงฆ์ **(ปฏิคาหก)** เปรียบเหมือน **นา**

ผู้ถวาย **(ทายก)** เปรียบเหมือน **ชาวนา**

สิ่งของที่ถวาย เปรียบเหมือน **พืช**

เมื่อชาวนาหว่านพืชลงในนาที่ดี ผลย่อมไพบูลย์ คือมีผลมาก ด้วยเหตุนี้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงสอนให้พิจารณาถึงนาบุญหรือบุญเขต ถ้าจะนิมนต์พระเจาะจง คือเป็นปาฏิปุคคลิกทาน ก็ให้พิจารณา นิมนต์พระที่เคร่งครัดสิกขาวินัย น่าเลื่อมใส ถ้าจะไม่นิมนต์พระเจาะจง ถือเป็นสังฆทาน ก็ให้พิจารณานิมนต์จากหมู่ที่ประพฤติสิกขาวินัยเคร่งครัดก่อน แล้วจึงให้ ดังพระบาลีว่า **"วิเจยฺย ทานํ สุคตปฺปสตฺถํ"** การให้ด้วยพิจารณา พระตถาคตเจ้าทรงสรรเสริญ เป็นต้น ในข้อนี้ พึงเห็นตัวอย่างจากเรื่องดังต่อไปนี้

อังกุรเทพบุตร ในสมัยหนึ่ง พระศาสดาเสด็จไปโปรดพระพุทธมารดาขณะประทับ ณ บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ บนภพดาวดึงส์นั้น ทรงมีรัศมีแผ่กว้างครอบคลุมหมู่เทวดา เทพบุตรพุทธมารดาก็เสด็จมาจากภพดุสิต ประทับในที่ข้างขวา อินทกเทพบุตรก็มานั่งในที่ข้างขวาเหมือนกัน ส่วนอังกุรเทพบุตรมานั่งในที่ข้างซ้าย แต่เมื่อเทวดาผู้มีศักดิ์ใหญ่กว่าทยอยกันมาเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า อังกุรเทพบุตรก็ต้องถอยห่างไปเรื่อยๆ จนถอยไปถึงที่สุดของบริษัทไกลถึง ๑๒ โยชน์ ขณะที่อินทกเทพบุตรก็ยังนั่งอยู่ที่เดิม ไม่ต้องย้ายไปไหน พระผู้มี พระภาคเจ้าทรงมองดูเทพบุตรทั้งสองแล้ว มีพระประสงค์จะประกาศความแตกต่างระหว่างทานที่บุคคลถวาย แด่ทักขิไณยบุคคลในศาสนาของพระองค์กับทานที่บุคคลให้แล้วแก่ โลกียมหาชน จึงตรัสถาม อังกุรเทพบุตรว่า

"ดูก่อนอังกุระ ท่านให้ทานมาเป็นเวลานานถึง ๑๐,๐๐๐ ปี ก่อเตาหุงข้าวยาวเป็นแถวถึง ๑๒ โยชน์ ทุกวัน แต่เมื่อมาสู่สมาคมของเรา ท่านกลับต้องนั่งห่างออกไปถึง ๑๒ โยชน์ ไกลกว่าเทพบุตรทั้งปวงนั่น เป็นเพราะเหตุใด"

อังกุรเทพบุตรกราบทูลว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ข้าพเจ้าได้บริจาคทานมากก็จริงในสมัยที่เป็นมนุษย์ แต่ก็ได้ให้ทานแก่ โลกียมหาชน

คือให้ทานในเวลาที่ปราศจากทักขิไณยบุคคล ส่วนอินทกเทพบุตรนี้ แม้ถวายทานเพียงน้อยนิด แต่เพราะได้ทำในทักขิไณยบุคคล จึงรุ่งเรืองกว่าข้าพเจ้าเหมือนดวงจันทร์รุ่งเรืองกว่าหมู่ดาว ฉะนั้น”

พระศาสดาจึงตรัสถามอินทกเทพบุตร ผู้นั่งอยู่กับที่มิได้เคลื่อนย้ายไปไหนเลย อินทกเทพบุตรจึงกราบทูลว่า “ข้าพระองค์ได้ถวายทานแด่ทักขิไณยบุคคล ดุจหว่านพืชแม้น้อยนิดในเนื้อนาดี ผลย่อมงอกงามไพบูลย์” และเพื่อจะประกาศความสำคัญของทักขิไณยบุคคลจึงกราบทูลต่อไปว่า

“พืชแม้มากที่บุคคลหว่านลงในนาดอน ผลย่อมไม่ไพบูลย์ ชาวนาเองก็ไม่ปลื้มใจฉันใด ทานแม้มีมากที่บุคคลให้แล้วในผู้ทุศีล ผลย่อมไม่ไพบูลย์ ทายกไม่ปลื้มใจฉันนั้น ส่วนพืชแม้น้อยที่หว่านแล้วในนาดี ย่อมมีผลไพบูลย์ ชาวนาก็ปลาบปลื้มฉันใด ทานเล็กน้อยที่บุคคลทำในเขตบุญในท่านผู้มีศีลมีคุณธรรมที่มั่นคง ย่อมอำนวยผลไพบูลย์ยังผู้ให้ให้ชื่นชมยินดีฉันนั้น”

อินทกเทพบุตรนั้น เมื่อครั้งที่เป็นมนุษย์ ได้ถวายข้าวเพียงทัพพีเดียวแด่พระอนุรุทธเถระ ผู้เป็นพระอรหันตสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุญนี้ย่อมมีผลมากกว่าทานที่อังกุรเทพบุตรทำแล้ว คือ ได้ก่อเตาไฟหุงข้าวเป็นแถวยาว ๑๒ โยชน์ ทุกวัน แก่โลกียมหาชนถึง ๑๐,๐๐๐ ปี ซึ่งเมื่ออินทกเทพบุตรกราบทูลแล้ว พระศาสดาจึงตรัสกับอังกุรเทพบุตรว่า

“ธรรมดาการให้ทาน ควรพิจารณาแล้วจึงให้ ทานนั้นย่อมมีผลมากเหมือนการหว่านพืชในนาดี แต่เธอหาได้ทำเช่นนั้นไม่ เหตุนั้นทานของเธอจึงมีผลไม่มากทานที่บุคคลให้แล้วในเขตใดมีผลมาก ควรพิจารณาให้ในเขตนั้น การให้ด้วยพิจารณา พระตถาคตสรรเสริญ ทานที่ให้แล้วในทักขิไณยบุคคลย่อมมีผลมาก เหมือนพืชที่บุคคลหว่านลงในนาดี ฉะนั้น”

จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ทานจะให้ผลไพบูลย์เมื่อได้ถวายแด่ผู้รับที่บริสุทธิ์ เป็นทักขิไณยบุคคล ผู้รับจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้ทานนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

ระเบียบพิธี[๑๗]

๑. หลักสำคัญของการถวายทานเป็นการสงฆ์ มีอยู่ว่า ต้องตั้งใจถวายเป็นสงฆ์ จริง ๆ อย่าเห็นแก่หน้าบุคคลผู้รับว่า เป็นภิกษุหรือสามเณร เป็นพระสังฆเถระหรือพระอันดับ ถ้ามิฉะนั้นแล้วจะเป็นเหตุให้จิตใจไขว้เขว เกิดความยินดียินร้ายไปตามบุคคลผู้รับ ซึ่งจะเสียพิธีสังฆทานไป ควรทำใจว่า ผู้รับจะเป็นบุคคลชนิดใด ๆ ก็ตาม เมื่อเป็นผู้รับในนามของสงฆ์ซึ่งสงฆ์จัดมา หรือเป็นผู้มาถึงเฉพาะหน้าในขณะตั้งใจถวายสงฆ์แล้ว ก็ถวายทานนั้น ๆ อุทิศให้เป็นสงฆ์จริง ๆ

๒. ตระเตรียมทานวัตถุที่ต้องการถวายให้เสร็จเรียบร้อย ตามศรัทธาและทันเวลาถวาย ถ้าเป็นภัตตาหาร จีวร และคลานเภสัช ซึ่งเป็นวัตถุยกประเคนได้จะเป็นของถวายเนื่องด้วยกาลหรือไม่ก็ตาม ต้องจัดให้ถูกต้องตามนิยมของทานชนิดนั้น ๆ แต่ถ้าเป็นเสนาสนะหรือเครื่องเสนาสนะซึ่งต้องก่อสร้างกับที่และเป็นของใหญ่ใช้ติดที่ก็ต้องเตรียมการตามสมควร

๓. เผดียงสงฆ์ คือ แจ้งความประสงฆ์ที่จะถวายทานนั้นๆ ให้สงฆ์ทราบ ถ้าเป็นภัตตาหาร หรือจีวร คิลานเภสัช ซึ่งมีจำนวนจำกัดไม่ทั่วไปแก่สงฆ์ทุกรูปในวัดก็จะให้เจ้าอธิการสงฆ์โดยเฉพาะเจ้าอาวาสจัดพระสงฆ์ผู้รับให้ตามจำนวนต้องการและนัดแนะสถานที่กับกำหนดเวลาให้เรียบร้อยด้วย ถ้าเป็นเสนาสนะหรือเครื่องเสนาสนะ ซึ่งปรกติจะต้องก่อสร้างภายในวัดอยู่แล้ว

---

๑๗ องค์การศึกษา กรมศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ศาสนาพิธี, หน้า ๔๔-๕๔.

ก็ขอผู้แทนสงฆ์ตามจำนวนต้องการ และนัดกำหนดวันเวลารับ ส่วนสถานที่รับก็ควรเป็นบริเวณที่ตั้งเสนาสนะหรือเครื่องเสนาสนะนั้นๆ

๔. ในการถวายทานนั้น ถ้ามีพิธีอื่นประกอบด้วย ก็เป็นเรื่องของพิธีแต่ละอย่าง ๆ ไป เฉพาะพิธีถวายทานเมื่อถึงกำหนด ฝ่ายทายกพึงดำเนินพิธีดังนี้

๑. จุดเทียนธูปหน้าที่บูชาพระ ถ้ามีตั้งอยู่ด้วย
๒. ไหว้บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีล และรับศีล
๓. ประนมมือกล่าวคำถวายทานนั้น ๆ ตามแบบ ในการกล่าวคำถวายนี้ทุกครั้งต้องตั้ง

"นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมา สัมพุทธัสสะ" ก่อน ๓ จบ ถ้าถวายรวมกันมากคน ควรว่า นะโมฯ พร้อมกันก่อน แล้วหัวหน้ากล่าวนำคำถวายให้ผู้อื่นว่าตามเป็นคำ ๆ ทั้งคำบาลี และคำแปลจนจบ แต่คำแปลในบางกรณีที่มีคำถวายบาลียืดยาวจะเว้นไม่กล่าวก็ได้ ต่อจากนั้นถ้าเป็นของควรประเคนก็ประเคน จะประเคนสิ่งของประเภทอาหารแต่เที่ยงแล้วไปหาได้ไม่ อนึ่ง เสนาสนะหรือวัตถุใหญ่โต ไม่สามารถจะยกประเคนได้ ถ้าประสงค์จะประเคนใช้น้ำหลั่งลงบนหัตถ์ของสงฆ์ผู้เป็นประธานในพิธี ก็ถือว่า ได้ประเคนแล้ว หรือกล่าวด้วยว่าจาให้ท่านทราบว่าสิ่งของใดที่ต้องการจะถวายเป็นของสงฆ์

๕. พระสงฆ์ที่ได้รับอาราธนา เพื่อรับสังฆทานตามธรรมเนียมของทานนั้น ๆ แล้ว บางพวก ในขณะที่ทายกกล่าวคำถวายทานให้ประนมมือเป็นการแสดงถึงการรับทานโดยเคารพ เมื่อทายกกล่าวคำถวายจบแล้วผู้รับต้องเปล่งวาจาว่า **"สาธุ"** พร้อมกัน บางพวก เมื่อทายกกล่าวคำถวายจบแล้วจึงประนมมือ พร้อมเปล่งวาจาว่า **"สาธุ"**

ทั้งนี้ สุดแต่จะควรสถานใดกล่าวไว้ตามที่เคยเห็นเท่านั้น เมื่อเสร็จการประเคนแล้ว พึงกล่าวคำอนุโทนาด้วยบท

๑. ยถา..

๒. สพฺพีติโย..

๓. ภวตุ สพฺพมงฺคลํ.................................

๖. ขณะพระสงฆ์อนุโทนา ทายกพึงกรวดน้ำ เมื่อพระเริ่มบท ยถา......... พอถึงบท สพฺพีติโย.....เป็นต้นไป พึงเทน้ำให้หมด แล้วประนมมือรับพรไปจนจบ หลังจากนั้นก็ให้ทุกท่านกราบลา พระรัตนตรัย เป็นอันเสร็จพิธี

อปโลกน์

"อปโลกน์" แปลว่า บอกเล่า, การบอกเล่า การบอกกล่าวแก่ที่ประชุมเพื่อให้รับทราบพร้อมกัน หรือขอความเห็นชอบร่วมกัน ในกิจบางอย่างของส่วนรวมใช้ในอปโลกน์กรรม

ในการถวายสังฆทานแก่สงฆ์นั้น เมื่อฆราวาสถวายเสร็จในท่ามกลางสงฆ์จะต้องทำการอปโลกน์สังฆทานนั้นด้วย จะเห็นได้โดยเฉพาะวัดป่า หรือที่เรามักเรียกว่าพระกรรมฐานนั่นเอง หรือวัดที่มีพระเป็นจำนวนมาก ส่วนเวลาเราไปถวายทานตามวัดบางแห่งทางวัดก็จะจัดพระเจ้าหน้าที่เป็นตัวแทนสงฆ์มารับสังฆทานเรียกว่า **"พระภัตตุทเทศน์"** มีหน้าที่ในการแบ่งสิ่งที่ญาติโยมนำมาถวาย ซึ่งคำอปโลกน์สังฆทานมีดังนี้

คำอปโลกน์สังฆทาน[๑๘]

(ว่า นะโม ๓ จบ)

ยคฺเฆ ภนฺเต สงฺโฆ ชานาตุ, อยงฺ ปฐมภาโค เถรสฺส (มหาเถรสฺส) ปาปุณาติ, อวเสสา ภาคา อมฺหากงฺ ปาปุณาตุ, ภิกฺขู จ สามเณรา จ คหฏฺฐา จะ, ยถาสุขงฺ ปริภุญฺชนฺตุ.

คำแปล

ขอพระสงฆ์ทั้งปวงจงฟังคำข้าพเจ้า.........บัดนี้ ทายก ทายิกา ผู้มีจิตศรัทธา ได้น้อมนำมาซึ่งภัตตาหารมาถวายเป็นสังฆทานแก่พระภิกษุสงฆ์ อันว่า สังฆทานนี้ ย่อมมีอานิสงส์อันยิ่งใหญ่ สมเด็จพระพุทธองค์จะได้จำเพาะเจาะจงว่าเป็นของภิกษุรูปหนึ่งรูปใดก็หามิได้ เพราะเป็นของได้แก่สงฆ์ทั่วทั้งสังฆมณฑล พระพุทธองค์ตรัสว่าให้แจกกันตามบรรดาที่มาถึง.....

ฉะนั้น บัดนี้ข้าพเจ้า จะสมมติตนเป็นผู้แจกของสงฆ์ พระสงฆ์ทั้งปวงจะเห็นสมควรหรือไม่เห็นสมควร ถ้าเห็นว่าไม่เป็นการสมควรแล้วไซร้ขอจงได้ทักท้วงขึ้นในท่ามกลางสงฆ์อย่าได้เกรงใจ ถ้าเห็นว่าเป็นการสมควรแล้วก็จงเป็นผู้นิ่งอยู่ (หยุดนิดหนึ่ง) บัดนี้ พระสงฆ์ทั้งปวงนิ่งอยู่ ข้าพเจ้าจักรู้ได้ว่าเป็นการสมควรแล้ว จะได้ทำการแจกของสงฆ์ต่อไป ณ กาลบัดนี้

ส่วนที่ ๑ ย่อมถึงแก่เถระผู้ใหญ่ผู้อยู่เหนือข้าเจ้า ส่วนที่เหลือจากพระเถระผู้ใหญ่แล้วย่อมถึงแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตามบรรดาที่มาถึงพร้อมกันทุกๆ รูป (ตลอดถึงสามเณรด้วย) เทอญ. สาธุ

---

๑๘ หลวงปู่จันทา ถาวโร, สวดมนต์ และปกิณกธรรมวินัย, วัดป่าเขาน้อย , หน้า ๓๓๐.

หมายเหตุ ; มะหาเถรัสสะ นั้น เปลี่ยนเป็น เถรัสสะบ้าง มัชฌิมะบ้าง ตามฐานะของหัวหน้าในที่นั้น ถ้าไม่มีสามเณรอยู่ด้วย ก็ไม่ต้องว่าตลอดถึงสามเณรด้วย คำอปโลกน์นี้เป็นหน้าที่ของรูปที่ ๒ หรือที่ ๓ ก็ได้

อปโลกนกรรม

"กรรม" คือ การบอกเล่า, กรรมอันทำด้วยการบอกกันในที่ประชุมสงฆ์ไม่ต้องตั้งญัตติ คือ คำเผดียงไม่ต้องสวด **"อนุสาวนา"** คือ ประกาศความปรึกษาและตกลงของสงฆ์ เช่น ประกาศลงพรหมทัณฑ์ นาสนะสามเณรผู้กล่าวตู่พระพุทธเจ้า อปโลกน์แจกอาหารในโรงฉัน เป็นต้น ซึ่งบางแห่งไม่มีภัตตุเทศน์จะแจกให้ อย่างสมมติว่า พระไปรับสังฆทาน สังฆทานบางที่เขาถวายของหรือปัจจัยไม่เท่ากัน ของไม่ค่อยเหมือนกัน เช่น บางองค์มีร่ม บางองค์ไม่มีตามปกติ ถ้าสงฆ์แจกให้เท่ากัน ถ้าไม่เท่ากัน เกิดการลักลั่นในกรรีอย่างนี้ เขาจะทำ **"อปโลกนกรรม"** คือ มีพระรูปหนึ่งทำหน้าที่อปโลกน์ โดยกล่าวว่า

"ท่านทั้งหลาย บัดนี้ ทานกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ เกิดขึ้นแล้วท่ามกลางสงฆ์ ของเหล่านี้มีบางอย่างเสมอกัน บางส่วนไม่เสมอกัน ข้าพเจ้าขอสมมติต่อสงฆ์แจกของเหล่านี้ ถ้าหากว่าของเหล่านี้ถึงเฉพาะพระคุณเจ้ารูปใด ขอให้พระคุณเจ้ารูปนั้นถือเอาเป็นของตน ถ้าเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ให้คัดค้านขึ้น จะได้แจกของเหล่านี้เสียใหม่ ถ้าเห็นว่าเหมาะสมแล้วให้นิ่งอยู่ ข้าพเจ้าจะถือการนิ่งอยู่นั้นว่าเป็นการถูกต้องตามวินัยนิยม"

อย่างนี้ก็ถือว่าแจก เช่นกัน เพราะแม้ว่าไม่ได้เป็นภัตตุเทศน์เอง แต่สมมติต่อสงฆ์ตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไปแล้วจึงแจกได้ ไม่ใช่ตนเองรับมือซ้ายแล้วเอามือขวาแจกด้วยตนเอง บางวัดเวียนไปเวียนมาเฉพาะพระรูปเดียว

หรือเฉพาะ กลุ่มเดียว โดยไม่ให้สงฆ์แจกให้ อย่างนี้มองดูแล้วไม่ถูกต้อง แม้ถวายเป็นสังฆทานก็เหมือนไม่ใช่สังฆทาน เพราะว่าเขาให้สงฆ์ แต่ว่าไม่ได้ถึงสงฆ์ ถ้าจะถามว่า "ผู้ถวายได้บุญไหม" ตอบว่ "ได้"เพราะเรามุ่งให้เป็นสังฆทาน แต่ว่ามองดูแล้วบุญคงไม่มาก เพราะมันเวียนอยู่ตรงนั้นเอง เหมือนกับเป็นปาฏิบุคลิกทานไปเสีย แล้วพระรูปนั้นจะเป็นบาปเป็นกรรมเอาเสียด้วย เพราะไปรับเอามาเป็นของส่วนตัวโดยไม่เข้าใจหลักพระวินัย เอาสังฆทานมาเป็นของตน[๑๙]

คำถวายสังฆทาน

คำถวายสังฆทาน

(ประเภทสามัญ)

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ, สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺ เต, ภิกฺขุ สงฺโฆ, อิมานิ, ภตตานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

---

๑๙ พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ ปธ.๙ ศน.บ., MA.} ศน.ด.), อนุปุพพิกถาทีปนี ภาคหนึ่ง การสั่งสมบุญด้วยการให้ทาน, หน้า ๗๖.

คำถวายสังฆทาน

(ประเภทมตกภัตอุทิศผู้ตาย)

อิมานิ มยํ ภนฺเต มตกภตฺตานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, มตกภตฺตานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากญฺเจว, มาตาปิตุอาทีนญฺจ ญาตกานํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย มตกภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ มตกภัตตาหาร กับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย แก่ญาติของข้าพเจ้าทั้งหลายมีมารดาบิดา เป็นต้น ผู้ทำกาละล่วงลับไปแล้วด้วย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายพระพุทธรูป

อิมงฺ ภนฺเต, พุทธรูปงฺ, สงฺฆสฺส, โอโณชยาม, อายติง สาสนสฺส, อติโรจนาย จ, ถาวราย จ, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมงฺพุทธรูปงฺ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากงฺ, ทีฆรตฺตงฺ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งพระพุทธรูปนี้ แก่พระสงฆ์ เพื่อความรุ่งเรือง และเพื่อความถาวร แห่งพระศาสนาต่อไป ข้าแต่ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับ ซึ่งพระพุทธรูปนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

“สลากภัตต์” คือ ภัตตาหารที่ทายกทายิกาถวายตามสลาก แต่ไม่นับเข้าในสังฆทาน พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงอนุญาตไว้ในอนุศาสน์แผนกนิสสัย ๔

ว่าเป็นอดิเรกลาภส่วนหนึ่ง เมื่อครั้งพุทธกาล ถวายกันโดยไม่นิยมกาล สุดแต่ศรัทธาเมื่อใดก็ถวายเมื่อนั้น ในประเทศไทยปัจจุบันนิยมทำกันในเดือนที่มีผลไม้ต่างๆ บริบูรณ์มาก จัดถวายภัตตาหารพร้อมด้วยผลไม้นั้นๆ ด้วยสลาก เช่นจัดถวายหน้ามะม่วงก็เรียกว่า **"สลากภัตต์มะม่วง"** ระยะถวายสลากภัตต์ส่วนมากอยู่ระหว่างเดือนหกถึงเดือนเจ็ดก่อนเข้าพรรษา สงเคราะห์เข้าในการถวายผลอันเป็นเลิศที่เกิดแต่พืชในสวนในไร่ของตน ซึ่งนิยมกันมาแต่ครั้งโบราณ แต่สลากภัตต์ส่วนมากเป็นสังฆทานหมู่ ซึ่งทายกทายิการ่วมกันทั้งหมู่บ้านถวาย จึงเป็นทาสามัคคีของชาวบ้าน

"วิธีทำสลากภัตต์" ที่ทำกันเป็นประเพณีโดยมาก มีหัวหน้าทายกทายิกาป่าวร้องกัน แล้วกำหนดวันเวลาสถานที่ตามแต่สะดวก ส่วนมากจะถวายตามวัดในหมู่บ้านนั้นๆ หรือตามศาลาโรงธรรมในละแวกบ้านนั้น เมื่อถึงวันกำหนด ผู้รับสลากภัตต์ก็จัดภัตตาหารกับไทยธรรม ซึ่งมักประกอบด้วยผลไม้ในฤดูนั้นๆ นำไปยังสถานที่กำหนด บางรายทำอย่างครึกครื้นแห่แหนกันไป ครั้นประชุมพร้อมกันในสถานที่กำหนดแล้ว หัวหน้าทายกทายิกา ก็ให้ผู้รับสลากภัตต์ทุกคนจับฉลาก เมื่อจับได้ชื่อรูปใดก็ถวายรูปนั้น บางทีเขียนเป็นตัวเลขให้เท่ากับจำนวนสงฆ์ที่จะรับแล้วทำเป็นธงให้ทายกทายิกาจับ จับได้แล้วก็เสียบไว้ที่ทานวัตถุของตน แล้วทำเป็นธงให้ทายกทายิกาจับ จับได้แล้วก็เสียบไว้ที่ทานวัตถุของตน แล้วทำสลากอีกส่วนหนึ่งลงเลขจำนวนตรงกันกับที่ให้ทายกทายิกาจับไปแล้วม้วนเป็นชิ้นเล็กๆ ให้ภิกษุสามเณรจับ ถ้ารูปใดจับได้ตรงกับเลขของใคร ก็ให้ผู้นั้นถวายแก่รูปนั้นโดยนำไปตั้งไว้ตรงหน้าผู้รับ เมื่อเสร็จพิธีจับสลากของทายกทายิกาแล้ว จึงกล่าวถวายสลากภัตต์พร้อมกัน

คำถวายสลากภัต

(ถวายสังทานโดยการจับสลาก)

เอตานิ มยํ ภนฺเต, สลากภตตานิ, สปริวารานิ, อสุกฏฐาเน, ฐปิตานิ, ภิกฺขุ สงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ, เอตานิ,สลากภตฺตานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลาย ซึ่งตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ซึ่งภัตตาหารกับทั้งบริวารเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุ สงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุโน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, ตณฺฑุลานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ข้าวสารกับทั้งเครื่องบริวารทั้งหลายเหล่านี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับ ข้าวสารกับทั้งเครื่องบริวารซึ่งภัตตาหารทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความร่มเย็นเป็นสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

"การถวายน้ำผึ้ง" แก่สงฆ์นับเข้าในเภสัชทาน เป็นกาลทานส่วนหนึ่ง ซึ่งทำในสารทกาล ห้วงเวลาตั้งแต่ระหว่างข้างแรมเดือนสิบ โดยพุทธานุญาต

มีปฐมเหตุมาแต่ครั้งพุทธกาล คือครั้งหนึ่งในระหว่างเดือนสิบ ภิกษุทั้งหลายมีการชุ่มด้วยน้ำฝน เกิดอาพาธฉันจังหันอาเจียน มีกายซูบผอมเศร้าหมอง เมื่อพุทธองค์ทรงทราบ จึงทรงอนุญาตเภสัชห้าอย่างคือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ให้ภิกษุรับและฉันได้ในเวลาวิกาล เพื่อระงับโรค และบำรุงกำลัง จึงเป็นประเพณีที่ทายกทายิกานิยมถวายเภสัชทานขึ้นในเทศกาลนี้ มาจนถึงทุกวันนี้ และได้ถวายแต่น้ำผึ้งเป็นพื้น เรียกกันว่าตักบาตรน้ำผึ้ง มีระเบียบพิธีดังนี้

เมื่อถึงข้างแรมเดือนสิบ มีการป่าวร้อง หรือแจกฎีกาให้ชาวบ้านนำน้ำผึ้งบริสุทธิ์ พร้อมทั้งน้ำมัน น้ำอ้อย น้ำตาล ไปทำบุญตักบาตรร่วมกันในวัด ส่วนมากจะกำหนดทำในวันพระแรมสิบค่ำ เมื่อถึงวันกำหนด จะมีการตั้งบาตรหรือภาชนะ ที่สมควรไว้ในศาลาการเปรียญ หรือในโรงอุโบสถ เพื่อให้ชาวบ้านนำน้ำผึ้งมาใส่รวมกัน สำหรับน้ำมัน น้ำอ้อย และน้ำตาล ก็ให้ใส่ภาชนะต่างหากไม่ปะปนกัน เมื่อใส่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ตีระฆังสัญญาณให้ภิกษุสามเณรในวัดลงมารวมพร้อมกัน ทายกทายิกาอาราธนาศีล รับศีลพร้อมกัน แล้วอาราธนาธรรม ภิกษุผู้สามารถพึงแสดงธรรม อนุโมทนาเภสัชทานนั้น จบแล้วทายกทายิกากล่าวคำถวายพร้อมกัน ว่าเฉพาะคำบาลีเท่านั้น

คำถวายเภสัชทานมีน้ำผึ้งเป็นต้น

สรโท นามายํ ภนฺเต, กาโล สมฺปตฺโต, ยตฺถ ตถรคโต, อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ, สรทิกาพาเธน อาพาธิกานํ, ภิกฺขูนํ ปญฺจ เภสชฺชานิ, อนุญฺญาสิ, สปฺปึ, นวนีตํ, มธุํ ผาณิตํ, มยนฺทานิ, ตกฺกาลสทิสํ, สมฺปตฺตา, ตสฺส ภควโต, ปญฺญตฺตานุคํ, ทานํ ทาตุกามา, เตสุ ปริยาปนฺนํ, มธุ จ เตลํ จ, ผาณิตํ จ, ภิกฺขูนญฺเจว, สามเณรานญฺจ, โอโณชยาม,สาธุ โน ภนฺเต, อยฺยา ยถา วิภตฺตา, มธุทานํ จ, เตลํ จ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ บัดนี้สรทกาลมาถึงแล้ว ในกาลใดเล่า พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงอนุญาตเภสัช ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แก่ภิกษุทั้งหลายผู้อาพาธ ด้วยโรคเกิดในสรทกาล บัดนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลาย มาถึงกาลเช่นนี้แล้ว ปรารถนาจะถวายทานตามพระพุทธานุญาตของพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นจึงถวายน้ำผึ้งกับน้ำมันและน้ำอ้อย อันนับเข้าในเภสัช ๕ อย่างนั้น แก่ภิกษุและสามเณรทั้งหลาย ขอพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายจงรับ มธุทาน เตลทาน และผาณิตทาน ของข้าพเจ้าทั้งหลายตามที่แจกถวายแล้วนั้น ๆ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสิ้นกาลนาน เทอญ.

“เสนาสนะกุฎีวิหาร” เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสงฆ์สามเณร ที่สร้างไว้ในวัด นิยมให้สร้างขึ้นเป็นของสงฆ์ ผู้ใดจะถือกรรมสิทธิ์เป็นของตนโดยเฉพาะไม่ได้ ถือเป็นเพียงอยู่อาศัยใช้สอยได้เฉพาะกาล เท่าที่สงฆ์มอบหมายเท่านั้น จึงนิยมให้ผู้สร้างทำพิธีถวายให้เป็นของสงฆ์ด้วย จะได้สงเคราะห์เป็นทานเรียกว่า **“เสนาสนะทานพิเศษ”** ส่วนหนึ่งซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงสรรเสริญว่าเป็นทานอันเลิศ ได้สร้างกันเป็นประเพณีมาแต่ครั้งพุทธกาลแล้ว การสร้างเสนาสนะถวายนี้นิยมสร้างกันในฤดูร้อนให้แล้วเสร็จก่อนฤดูฝน และนิยมถวายก่อนเข้าพรรษา เพื่อพระสงฆ์ได้ทันใช้สอยในการจำพรรษา มีพิธีเกี่ยวด้วยการสร้าง และการถวาย อันเนื่องด้วยพระวินัยบัญญัติ และขนบธรรมเนียม ดังนี้

๑) ถ้าภิกษุสร้างเสนาสนะอยู่เองในวัด เป็นถาวรวัตถุที่ต้องก่อหรือโบกด้วยปูนหรือดินเหนียว ต้องสร้างได้โดยประมาณจำกัด คือ วันเฉพาะร่วมในยาวเพียง ๑๒ คืบ พระสุคต กว้างเพียง ๘ คืบ พระสุคต คือ ประมาณ ยาว ๘ ศอก ๓ นิ้วเศษ กว้าง ๕ ศอก ๑๐ นิ้วเศษในการสร้างต้องให้สงฆ์แสดงที่ก่อนจึงจะสร้างได้ มิฉะนั้นจะผิดพระวินัย

๒) ถ้ามีทายก เป็นเจ้าของเสนาสนะขึ้นในวัดนั้น ขนาดของเสนาสนะไม่จำกัด แต่ก่อนจะสร้างต้องได้รับอนุมัติจากทางวัด และให้สงฆ์แสดงที่ให้ก่อน

๓) เมื่อสร้างเสร็จแล้ว นิยมให้เจ้าของผู้สร้างถวายเสนาสนะนั้นเป็นของสงฆ์ ในวันถวายให้ภิกษุสามเณรในวัดทั้งหมดมาประชุมกันที่เสนาสนะที่สร้างใหม่นั้นเมื่อพร้อมแล้วให้เจ้าของผู้สร้างกล่าวคำถวาย ดังนี้

คำถวายเสนาสนะ กุฏิ วิหาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต, เสสานานิ, อาคตานาคตสฺส, จาตุทฺทิสสฺส, ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, เสนาสนานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เสนาสนะเหล่านี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้ว ยังไม่มาก็ดี ขอพระภิกฺษุสงฆ์จงรับเสนาสนะเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนานเทอญ.

"ศาลาโรงธรรม" คือศาลาที่แสดงธรรมหรือสวดพระธรรม ใช้เป็นที่เรียนพระธรรมวินัยก็ได้ จึงนิยมเรียกว่า ศาลาการเปรียญ เป็นต้น สงเคราะห์โรงเรียนพระปริยัติธรรม เข้าในศาลาโรงธรรมด้วย ส่วนมากศาลาโรงธรรมมักสร้างไว้ตามวัด และที่สร้างไว้ในละแวกบ้านที่เรียกว่า **"ศาลากลางบ้าน"** ก็มีการถวายศาลาโรงธรรมเป็นของสงฆ์ มีพิธีกรรมเช่นเดียวกับการถวายเสนาสนะ ต่างแต่คำถวายดังนี้

คำถวายศาลาโรงธรรม

มยํ ภนฺเต, อิมํ สาลํ, ธมฺมสภาย, อุทฺทิสฺส, จาตุทฺทิสสฺส, ภิกขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมํ สาลํ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ศาลาหลังนี้แก่พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ อุทิศเพื่อเป็นสถานที่แสดงธรรม ขอพระภิกษุสงฆ์จงรับศาลาหลังนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

"ผ้าวัสสิกสาฏก" คือผ้าป่าสำหรับใช้นุ่งเวลาอาบน้ำฝนเรียกว่า **"ผ้าอาบน้ำฝน"** แต่เดิมพระพุทธองค์ทรงอนุญาต ให้ภิกษุทรงไว้แต่ผ้าสามผืนที่เรียกว่า **"ไตรจีวร"** คือ **"สังฆาฏิ"** ผ้าคลุมชั้นนอก **"อุตราสงค์"** ผ้าห่ม และ **"อันตรวาสก"** ผ้านุ่ง เท่านั้น นางวิสาขาได้ทูลขอพรต่อพระพุทธองค์ เพื่อจะถวายผ้าสำหรับผลัดอาบน้ำฝนแก่ภิกษุทั้งหลาย

พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาต ผ้าอาบน้ำฝน ต้องทำให้ถูกต้องตามพระวินัยบัญญัติ คือ เป็นผ้าผืนยาว ๖ คืบ พระสุคต กว้าง ๒ คืบ พระสุคต

ประมาณยาว ๔ ศอกกับ ๓ กระเบียด กว้าง ๑ ศอก ๑ คืบ ๔ นิ้ว ๑ กระเบียด ถ้ากว้างยาวเกินขนาดดังกล่าว ภิกษุผู้ใช้สอยต้องอาบัติ ต้องตัดส่วนที่กว้างยาวเกินประมาณนั้นออกเสีย จึงแสดงอาบัติได้ ทรงบัญญัติเขตกาลที่จะแสวงหา เขตกาลที่จะทำเขตกาลที่จะนุ่งห่ม และเขตกาลอธิษฐานใช้สอยไว้ดังนี้

๑) ตั้งแต่แรมค่ำเดือนเจ็ด ถึงวันเพ็ญเดือนแปด รวมเวลาสองปักษ์เป็นเวลาหนึ่งเดือน ในปลายฤดูร้อนเป็นเขตแสวงหา

๒) ตั้งแต่ขึ้นค่ำเดือนแปดถึงวันเพ็ญ เป็นวันกึ่งเดือนท้ายฤดูร้อนเป็นเขตกาลทำนุ่งห่ม

๓) ตั้งแรมแรมค่ำเดือนแปด ไปจนสิ้นฤดูฝน คือวันเพ็ญเดือนสิบสอง รวมเวลา ๔ เดือน เป็นเขตกาลอธิษฐานใช้สอย ถ้ายังไม่ถึงเขตกาลที่ทรงอนุญาตไว้นี้ ภิกษุแสวงหาได้มา หรือทำนุ่งห่ม หรืออธิษฐานใช้สอยท่านปรับอาบัติ ด้วยเหตุผลดังกล่าว เมื่อถึงกาลที่ภิกษุจะต้องแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนตั้งแต่แรมค่ำเดือนเจ็ดเป็นต้นไป จนถึงวันเพ็ญเดือนแปด ทายกจึงมักถือโอกาสบำเพ็ญกุศล โดยจัดหาผ้าอาบน้ำฝน แล้วนำไปถวายในที่ประชุมสงฆ์ กำหนดถวายระหว่างข้างขึ้นเดือนแปด ตั้งแต่วันขึ้นค่ำหนึ่งเป็นต้นไป ปัจจุบันกำหนดวันถวายเป็นหมู่ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือนแปด คือก่อนวันเข้าพรรษาหนึ่งวัน มีระเบียบปฏิบัติดังนี้

๑) ในวันกำหนดถวายผ้า ภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกาควรประชุมพร้อมกันในโรงอุโบสถ หรือในศาลาการเปรียญ ก่อนถวายผ้าภิกษุผู้สามารถรูปหนึ่งพึงแสดงธรรมอนุโมทนา ๑ กัณฑ์ ถ้าวันถวายกำหนดในวันธรรมสวนะ เทศน์กัณฑ์ธรรมสวนะควรต่อท้ายอนุโมทนาทานด้วยเลย

๒) เมื่อแสดงธรรมจบแล้ว ทายกกราบพระและว่า นะโม พร้อมกันสามีจิกรรม ต่อจากนั้นกล่าวคำถวายผ้าฯ ซึ่งตั้งไว้ ณ เบื้องหน้าต่อหน้าพระสงฆ์ ทั้งคำบาลี และคำแปล ดังนี้

คำถวายผ้าวัสสิกสาฎก

(ผ้าอาบน้ำฝน)

อิมานิ มยํ ภนฺเต, วสฺสิกสาฏิกานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, วสฺสิกสาฏิกานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าอาบน้ำฝน กับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกฺษุสงฆ์จงรับ ผ้าอาบน้ำฝน กับบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

หมายเหตุ :– ถ้าไม่มีเครื่องบริวารพ่วงด้วย ก็ตัดคำบาลีว่า **“สปริวารานิ”** และคำแปลว่า **“กับทั้งบริวาร”** ออกเสียทุกแห่ง

คำถวายผ้าจำนำพรรษา

อิมานิ มยํ ภนฺเต, วสฺสาวาสิกจีวรานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, วสฺสาวาสิกจีวรานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าจำนำพรรษา กับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกฺษุสงฆ์จงรับ ผ้าจำนำพรรษากับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

"ผ้าอัจเจกจีวร" คือผ้าจำนำพรรษาที่ทายกรีบด่วนถวายก่อนกำหนดกาลดังกล่าวแล้วในเรื่องการถวายผ้าจำนำพรรษา แต่อยู่ในเขตที่มีพุทธานุญาตให้รับได้ ผ้าอัจเจกจีวรถวายก่อนออกพรรษา ภายในกำหนดสิบวัน คือนับแต่วันขึ้นห้าค่ำเดือนสิบเอ็ด ไปถึงวันกลางเดือนสิบเอ็ด ซึ่งเป็นวันออกพรรษา มีประเพณีถวายกันมาแต่ครั้งพุทธกาล มีคำถวาย ดังนี้

คำถวายผ้าอัจเจกจีวร

(ผ้าจำนำพรรษาที่รีบถวาย)

อิมานิ มยํ ภนฺเต, อจฺเจกจีวรานิ, สปริวารานิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมานิ, อจฺเจกจีวรานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าอัจเจกจีวรกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แก่พระภิกฺษุสงฆ์ ขอพระภิกฺษุสงฆ์จงรับผ้าอัจเจกจีวรกับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

"ผ้าป่า" ครั้งพุทธกาลเรียกว่า ผ้าบังสุกุลจีวร คือผ้าเปื้อนฝุ่นที่ไม่มีเจ้าของหวงแหน ทิ้งอยู่ในที่สาธารณะ ประเพณีการทอดผ้าป่ามีมาแต่ครั้งพุทธกาล เมื่อยังไม่ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับคฤหบดีจีวร คือจีวรที่ชาวบ้านถวายโดยเฉพาะ ทรงอนุญาตแต่เพียงให้ภิกษุแสวงหาผ้าบังสุกุล นำมาซักฟอกตัดเย็บเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่งที่ต้องการ แล้วใช้นุ่งห่ม พุทธศาสนิกชนเห็นความ

ลำบากของภิกษุ ในเรื่องนี้ประสงค์จะบำเพ็ญกุศล ไม่ขัดต่อพุทธบัญญัติ จึงได้จัดหาผ้าที่สมควรแก่สมณบริโภค ไปทิ้งไว้ตามที่ต่างๆ โดยมากเป็นป่าช้าที่รู้ว่าภิกษุผู้แสวงหาเดินไป จึงเรียกว่าผ้าป่าในภาษาไทยเรา

ในครั้งนั้น การทอดผ้าป่าไม่ได้นิยมกาล ต่อมาเมื่อทรงบัญญัติจีวรกาล คือ การแสวงหา และทำจีวรขึ้นจำกัดอยู่หนึ่งเดือน นับแต่ออกพรรษาแล้ว และถ้าได้ผ้ากรานกฐินด้วยจะขยายออกไปอีกสี่เดือน จนถึงวันเพ็ญเดือนสี่ การทอดผ้าป่าจึงนิยมทำขึ้นกันในระยะนี้ ส่วนมากในฤดูออกพรรษาใหม่ๆ การทอดผ้าป่าที่ทำในประเทศไทย มีทำกันหลายอย่างคือ ทอดผ้าป่าและเลยทอดกฐินด้วยก็มี ทำกันอย่างสัณฐานประมาณ คือ เอาเครื่องไทยธรรมใส่ภาชนะ แล้วเอากิ่งไม้ปักเอาผ้าห้อย อุทิศตั้งไว้ตามทางที่พระเที่ยวบิณฑบาตผ่านมา หรือนำไปตั้งไว้ตามพระอาราม แล้วให้สัญญาณให้พระภิกษุรู้ว่ามีผ้าป่ามาถึงที่ก็มี ที่ทำกันอย่างขนานใหญ่ให้ทายกรับไปคนละองค์จนครบจำนวนภิกษุสามเณรทั้งวัด แล้วนำมาทอดพร้อมกันตามกำหนด แห่แหนกันมาแล้วประชุมถวายอุทิศต่อหน้าพระภิกษุสงฆ์ก็มี

บางแห่งทำผ้าป่าบรรทุกเรือพ่วงไปทางน้ำเรียกกันว่าผ้าป่าโยงผ่านไปถึงวัดไหนก็ทอดวัดนั้นเรื่อยไปก็มี พิธีทอดผ้าป่า มีข้อสำคัญอยู่ว่าให้อุทิศเป็นผ้าป่าจริงๆอย่าเจาะจงถวายแก่ผู้ใดโดยเฉพาะ ถ้าทอดลับหลังพระภิกษุสงฆ์ผู้รับ เพียงแต่ตั้งใจขณะทอดว่าขออุทิศผ้าและเครื่องบริวารเหล่านี้แก่พระภิกษุผู้ต้องการผ้าบังสุกุล และถวายผ้าป่าแล้ว ถ้าเป็นการทอดผ้าป่าหมู่ต่อหน้าสงฆ์ผู้รับ พึงว่าคำอุทิศถวายทั้งบาลี และคำแปล ดังนี้

คำถวายผ้าป่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต, ปํสุกูลจีวรานิ, สปริวารานิ, ภิกขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, ภิกขุสงฺโฆ, อิมานิ, ปํสุกูลจีวรานิ, สปริวารานิ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้าบังสุกูลจีวร กับทั้งบริวารเหล่านี้ แก่พระภิกษุสงฆ์ ขอพระภิกฺษุสงฆ์จงรับ ผ้าบังสุกูลจีวร กับทั้งบริวารเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้ากฐิน (แบบ ๑.)

อิมํ ภนฺเต ปริวารํ, กฐินจีวรทุสฺสํ, สงฺฆสฺส, โอโณชยาม. **(ว่า ๓ จบ)**

คำแปล

ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้ากฐินจีวร กับทั้งบริวารนี้แก่พระสงฆ์.

คำถวายผ้ากฐิน (แบบ ๒.)

อิมํ ภนฺเต ปริวารํ, กฐินจีวรทุสฺสํ, สงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุ โน ภนฺเต, สงฺโฆ, อิมํ, ปริวารํ, กฐินจีวรทสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ, ปฏิคฺคเหตฺวา จ, อิมินา ทสฺเสน, กฐินํ, อตฺถรตุ, อมหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ผ้ากฐินจีวรกับทั้งบริวารนี้แก่พระสงฆ์ ของพระสงฆ์จงรับ ผ้ากฐินกับทั้งบริวารนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกรายกฐินด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายธูปเทียนดอกไม้เพื่อบูชา

อิมานิ มยํ ภนฺเต, ทีปธูปปุปฺผวรานิ, รตนตฺตยสฺเสว, อภิปูเชม, อมฺหากํ, รตนตฺตยสฺส ปูชา, ทีฆรตฺตํ, หิตสุขาวหา, โหตุ, อาสวกฺขยปฺปตฺติยา.

คำแปล

ข้าแต่พระคุณเจ้าผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชาธูปเทียน และดอกไม้อันประเสริฐเหล่านี้ แก่พระรัตนตรัย กิริยาที่บูชาแก่พระรัตนตรัยนี้ จงเป็นผลนำมาซึ่งประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน จงเป็นไปเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพาน เป็นที่สิ้นไปแห่งอาสวกิเลส เทอญ.

คำถวายกระทงสำหรับลอยประทีป

มยํ อิมินา ปทีเปน, อสุกาย, นมฺมทาย, นทิยา, ปุลิเน ฐิตํ, มุนิโน, ปาทวลญฺชํ, อภิปูเชม, อยํ, ปทีเปน, มุนิโน ปาทวลญฺชสฺส, ปูชา, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย, สํวตฺตตุ.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชา ซึ่งรอยพระพุทธบาทที่ตั้งอยู่เหนือหาดทรายในแม่น้ำชื่อนัมมทานทีโน้น ด้วยประทีปนี้ กิริยาที่บูชารอยพระพุทธบาท ด้วยประทีปนี้ขอจงเป็นไป เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

"ธง" เป็นหลักกุศลทานอย่างหนึ่ง ใช้สำหรับยกขึ้นเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าที่ตรงนั้นเป็นที่วัด หรือที่ตั้งปูชนียสถาน สำหรับประดับบูชาปูชนียวัตถุสถานให้งดงามและประกอบการศาสนพิธีอย่างอื่นๆ อีกประการหนึ่งถือเป็นประเพณีนานมาแล้วตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ธงที่นิยมใช้ในพระพุทธศาสนาเป็นธงทำด้วยผ้าผืนยาวทั้งผืน สำหรับยกขึ้นเหนือที่ตั้งปูชนียวัตถุสถาน

เพื่อเป็นเครื่องหมายให้รู้ เป็นธงขนาดใหญ่ หน้ากว้างประมาณหนึ่งศอก หรือศอกเศษทำเป็นธงปฏาก คือเย็บผ้าด้านหนึ่งติดกับก้านไม้ ซึ่งเหลาให้แข็งแรงพอสมควร ให้ก้านไม้นั้นยาวเลยหน้าผ้าออกไปทั้งสองข้าง สำหรับผูกสายโยงติดธงริ้วรูปสามเหลี่ยมเล็กที่หัวก้านไม้ทั้งสองข้าง และผูกเชือกทำสายโยงที่หัวก้านไม้แต่ละเส้น รวบปลายเชือกโยงสองเส้นนั้นให้ติดกันในตอนบน มัดกับคันธงที่ทำด้วยเสาหรือไม้ไผ่ทั้งลำ ส่วนหน้าผ้าตอนปลายอีกด้านหนึ่งก็เย็บติดกับก้านไม้เหลายาวกว่าหน้าผ้า และติดธงริ้วเล็กที่หัวก้านไม้ทั้งสองข้างผืนผ้าจะเขียนลวดลายหรือรูปประกอบก็ทำได้ตามที่เห็นสมควร

ธงดังกล่าวเป็นแบบธงปฏากของโบราณ อาจทอเป็นธงทั้งผืนโดยเฉพาะเป็นรูปตัวตะขาบ โดยใส่ซี่ไม้ไผ่หรือหวายในขณะทอเป็นระยะๆ ติดธงริ้วเล็กๆ ที่หัวซี่ที่ใส่นั้นด้วย เมื่อเสร็จเป็นผืนธงแล้วยกขึ้นดูไกลๆ คล้ายตัวตะขาบ บางแห่งวิวัฒนาการรูปธงมาเป็นธงชาย คือทำด้วยผืนผ้ายาวขนาดเท่าหน้ากว้างของผ้า ส่วนครึ่งเศษเล็กน้อย ติดหน้ากว้างของผ้ากับคันธงเมื่อยกคนธงขึ้นแล้วปล่อยให้ผืนธงเป็นชายสบัดพริ้วไปตามลม ธงแบบนี้เรียกว่า **“ธงชาย”** มักนิยมทำด้วยผ้าสีเหลือง กลางผืนธงมีรูปเสมาธรรมจักรเรียกกันว่า **“ธงธรรมจักร”** เป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ

สำหรับธงประดับปูชนียวัตถุสถาน และสำหรับประกอบศาสนพิธีอื่น ๆ ส่วนมากนิยมทำเป็นธงชาย และธงริ้วขนาดเล็ก สำหรับใช้ห้อย และติดบูชาตามบริเวณปูชนียวัตถุสถาน หรือบริเวณพิธี การถวายธงมีเรื่องเล่าว่าผู้ไปในทางกันดาร ไปพบเจดีย์สถานที่ควรบูชา ไม่มีอะไรจะบูชา จึงเอาผ้าสาฏกแบบผ้าห่มของตนผูกปลายไม้ยกขึ้นปักบูชา ดังนั้น ธงบูชาจึงเป็นรูป

ธงปฏากแต่ดั้งเดิม และธงนี้นับเข้าเป็นเครื่องบูชาอย่างสูงประการหนึ่ง ทำกันเป็นประเพณีมานานแล้ว

ในคราวถวายผ้ากฐินวัดใดแล้ว นิยมถวายยกธงขึ้นไว้หน้าวัดนั้นด้วย เพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย และเป็นเครื่องหมายให้รู้ว่าวัดนั้นได้รับกฐินไปแล้ว บางแห่งนิยมถวายธงบูชาในเทศกาลตรุษสงกรานต์ อันเป็นเทศกาลเปลี่ยนปีศักราชในสมัยก่อน การถวายธง ผู้ถวายไม่ต้องประกอบพิธีอะไรมาก นอกจากเตรียมธงถวายพร้อมที่จะยกขึ้นบูชา แล้วนำไปยังสถานที่ที่ต้องการจะยกขึ้นบูชา ก่อนยกพึงตั้งจิตระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ด้วยการจุดธูปเทียนกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยก่อน แล้วกล่าวคำถวายธงตามแบบ ถ้าร่วมกันถวายหลายคนให้กล่าวคำถวายพร้อม ๆ กัน ดังนี้

คำถวายธงเพื่อบูชา

มยํ อิมินา, ธชปฏาเกน, รตนตฺตยํ, อภิปูเชม, อยํ ธชปฏาเกน, รตนตฺตยปูชา, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย, สํวตฺตุ.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอบูชา ซึ่งพระรัตนตรัยด้วยธงแผ่นผ้านี้ กิริยาที่บูชาพระรัตนตรัย ด้วยธงแผ่นผ้านี้ ขอจงเป็นไปเพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

“เวจกุฎี” ได้แก่ส้วมหรือสถานที่สำหรับถ่ายอุจจาระและปัสสาวะในวัดมีพุทธานุญาตไว้ให้ภิกษุสงฆ์สร้างขึ้น ให้เป็นส่วนสัดโดยเฉพาะห้ามภิกษุสามเณรถ่ายไม่เป็นที่ ยิ่งกว่านั้นยังทรงตั้งธรรมเนียมที่พึงปฏิบัติในเวจกุฎีไว้หลายประการ จัดเป็นกิจวัตรหนึ่งในพระวินัย การถวายเวจกุฎี นับเข้าในเสนาสนะทานประการหนึ่ง แต่เวจกุฎีตั้งอยู่ในที่ไม่เปิดเผย ไม่สมควรที่จะ

ไปประกอบพิธียังสถานที่ตั้ง ควรใช้สถานที่สมควรในวัด เช่น ศาลาการเปรียญ เป็นบริเวณพิธี แล้วล่ามสายสิญจน์จากเวจกุฎีที่จะถวายมายังบริเวณพิธี พิธีถวายให้เจ้าภาพจับสายสิญจน์ประนมมือ ตั้งนะโมสามจบแล้วกล่าวคำถวายตามแบบ ดังนี้

คำถวายเวจกุฎี (ห้องส้วม)

มยํ ภนเต, อิมํ, วจฺจกุฏึ, อาคตานาคตสฺส,จาตุทฺทิสสฺส, ภิกฺขุสงฺฆสฺส, โอโณชยาม, สาธุโน ภนฺเต, ภิกฺขุสงฺโฆ, อิมํ, วจฺจกุฏึ, ปฏิคฺคณฺหาตุ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย เวจกุฎีหลังนี้ แก่ พระภิกษุสงฆ์ ผู้มีในทิศทั้ง ๔ ที่มาแล้วก็ดี ยังไม่มาก็ดี ขอพระภิกฺษุสงฆ์จงรับเวจกุฎีหลังนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

"สะพาน" ท่านจัดเข้าไว้ในอนวัชชกรรม การกระทำที่ไม่มีโทษ มีแต่ประโยชน์เดียว ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่าเป็นมงคลประการหนึ่ง เหมือนการขุดบ่อสระและปลูกสวนผลไม้ไว้ในวัดเป็นต้น การสร้างสะพานในวัดหรือเป็นทางเข้าวัด ต้องหวังผลให้เป็นสาธารณประโยชน์ คือต้องอุทิศให้เป็นของกลาง พิธีถวายจะประกอบขึ้นในสถานที่ตั้งสะพานนั้น หรือจะทำที่ศาลาการเปรียญในวัดก็ได้ ถ้าประกอบห่างจากที่ตั้งสะพาน พึงล่ามสายสิญจน์จากสะพานไปยังบริเวณพิธี การถวายเช่นเดียวกับการถวายเสนาสนะอื่นๆ ที่กล่าวแล้วผู้ถวายบูชาพระรัตนตรัยก่อนด้วย ตั้งนะโมสามจบ แล้วกล่าวคำถวายตามแบบถ้าล่ามสายสิญจน์พึงประกอบพิธีถวายด้วย คำถวายมี ดังนี้

คำถวายสะพาน

มยํ ภนฺเต, อิมํ, เสตุํ มหาชนานํ, สาธารณตฺถาย, นิยฺยาเทม, สาธุ โน ภนฺเต, สงฺโฆ, อิมสฺมึ, เสตุมฺหิ, นิยยาทิเต, สกฺขิโก โหตุ, อิทํ, เสตุทานํ, อมฺหากํ, ทีฆรตฺตํ, หิตาย, สุขาย, สํวตฺตตุ.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย ซึ่งสะพานนี้ เพื่อประโยชน์ทั่วไป แก่มหาชนทั้งหลาย ขอพระภิกษุสงฆ์จงเป็นพยาน แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายในสะพานที่ข้าพเจ้าทั้งหลายได้มอบให้แล้วนี้ ขอเสตุทานนี้ จงเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

วิธีการแสดงความเคารพพระ[๒๐]

ความมุ่งหมายของการแสดงความเคารพพระ ก็เพื่อแสดงให้ปรากฏว่า ตนมีความนับถือด้วยกายวาจาและใจจริง การแสดงให้ปรากฏนี้ส่วนใหญ่ แสดงออกทางกายซึ่งส่อถึงน้ำใจอย่างเด่นชัดพระที่ควรแก่การแสดงความเคารพ ได้แก่ พระพุทธรูป หรือปูชนียวัตถุ มีพระสถูปเจดีย์ เป็นต้น พระภิกษุสามเณรผู้ทรงเพศอุดมกว่าตน การแสดงความเคารพต่อพระดังกล่าวนี้ จะนำมาชี้แจงในที่นี้เพียง ๓ วิธี คือ

ก. การประนมมือ

ข. การไหว้

ค. การกราบ

---

๒๐ องค์การศึกษา, กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ศาสนาพิธี หน้า ๕๖-๕๗.

“การประนมมือ” ตรงกับหลักที่กล่าวว่าไว้ในบาลีว่า **“ทำอัญชลี”** คือ การกระพุ่มมือทั้งสองประนม ให้ฝ่ามือทั้งสองประกบกัน นิ้วทุกนิ้วของมือทั้งสองแนบชิดตรงกันไม่มีเหลื่อมล้ำกว่ากันหรือกางให้ห่าง ตั้งกระพุ่มมือที่ประนมด้วยอาการนี้ ไว้ในระหว่างอกให้ตั้งตรงขึ้นข้างบน มีลักษณะคล้ายบัวตูมแนบศอกทั้งสองข้างชิดชายโครงไม่ให้กางห่างออกไป แสดงอาการอย่างนี้เรียกว่า **“ประนมมือ”** เป็นการแสดงความเคารพเวลาสวดมนต์ หรือฟังเทศน์เป็นต้น แสดงอย่างเดียวกันทั้งชายทั้งหญิง

“การไหว้” ตรงกับที่กล่าวไว้ในบาลีว่า **“นมัสการ”** คือการยกมือที่ประนมแล้วดังกล่าวขึ้น พร้อมกับก้มศีรษะลงเล็กน้อย ให้มือประนมจดหน้าผาก นิ้วหัวแม่มือทั้งสองอยู่ระหว่างคิ้ว อย่างนี้เรียกว่า **“ไหว้”** ใช้แสดงความเคารพพระในขณะนั่งเก้าอี้หรือยืนอยู่ ไม่ใช่นั่งราบกับพื้น แสดงอย่างเดียวกันทั้งชายทั้งหญิง

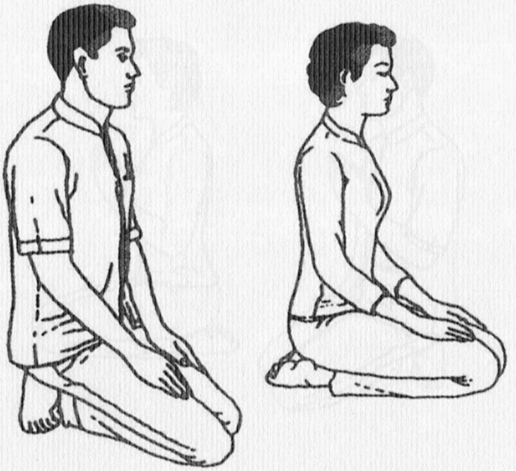
“การกราบ” ตรงกับที่เรียกในบาลีว่า **“อภิวาท”** คือ แสดงอาการกราบราบลงกับพื้นการกราบ(อภิวาท)เป็นการแสดงความเคารพด้วยวิธีนั่งประนมมือขึ้นเสมอหน้าผาก แล้วน้อมศีรษะลงจรดพื้นหรือจรดมือ ณ ที่ใดที่หนึ่ง แล้วน้อมศีรษะลงบนมือนั้น เช่น กราบลงบนตักก็อนุโลมถือว่าเป็นการกราบ ถ้าหมอบแล้วน้อมศีรษะจรดมือที่ประนมถึงพื้นเรียกว่า **“หมอบกราบ”**

การกราบมี ๒ ลักษณะ คือ การกราบแบบ **“เบญจางคประดิษฐ์”** และการกราบผู้ใหญ่ ส่วนการกราบแบบ **“เบญจางคประดิษฐ์”** ใช้กราบพระรัตนตรัย ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ การกราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ หมายถึงการที่ให้อวัยวะทั้ง ๕ คือ เข่าทั้ง ๒ มือทั้ง ๒ และหน้าผากจรดพื้น การกราบจะมี ๓ จังหวะ และจะต้องนั่งอยู่ในท่าเตรียมกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์

เมื่อกราบอย่างนี้พึงนั่งคุกเข่า เป็นอันว่าเข่าทั้งสองจดพื้นแล้วพึงประนมมือไหว้แล้วหมอบลง ทอดฝ่ามือทั้งสองที่พื้น แหวกช่องระหว่างฝ่ามือที่วางราบนั้นให้ห่างกันเล็กน้อยก้มศีรษะลงตรงช่องนั้นให้หน้าผากจดพื้น ก็เป็นอันว่าฝ่ามือทั้งสอง และหน้าผากติดพื้นครบองค์ ๕ การกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์นี้ ชายพึงคุกเข่าตั้งฝ่าเท้าชันใช้นิ้วเท้าเท่านั้นพับยันพื้นนั่งทับลงบนส้นเท้าทั้งคู่ที่ชันขึ้น ผายเข่าทั้งสองออกเล็กน้อยให้ได้ฉากเป็นรูปสามเหลี่ยมประนมมือนั่งอย่างนี้เรียกว่า **"นั่งท่าเทพบุตร"**

เวลากราบก็ยกมือขึ้นไหว้แล้วก้มตัวลงปล่อยมือให้ทอดลงกับพื้นให้ศอกต่อกันกับเข่าตรงกันทั้งสองข้างแล้วก้มลงให้หน้าผากจดพื้นระหว่างฝ่ามือดังกล่าวเช่นนี้เป็นท่ากราบของชาย สำหรับหญิงพึงนั่งคุกเข่าราบ คือไม่ตั้งฝ่าเท้าชันอย่างแบบชาย เหยียดฝ่าเท้าราบไปทางหลัง ให้ปลายเท้าทั้งสองทับกันเพียงเล็กน้อย แล้วนั่งทับลงบนฝ่าเท้าทั้งสองนั้นให้ราบกับพื้นให้เข่าทั้งสองชิดกันประนมมือ นั่งอย่างนี้เรียกว่า **"นั่งท่าเทพธิดา"**

วิธีการกราบพระที่ถูกต้อง

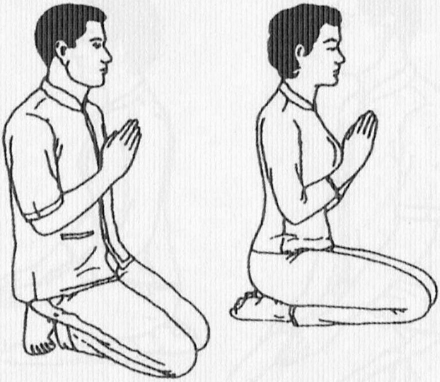

ท่าเตรียมกราบ

ชาย นั่งคุกเข่าปลายเท้าตั้ง นั่ง บนส้นเท้า มือทั้งสองวางบนหน้าขาทั้งสองข้าง (ท่าเทพบุตร) **หญิง** นั่งคุกเข่าปลาย เท้าราบ นั่งบนส้นเท้า มือทั้งสองวางบน หน้าขาทั้งสองข้าง (ท่าเทพธิดา)

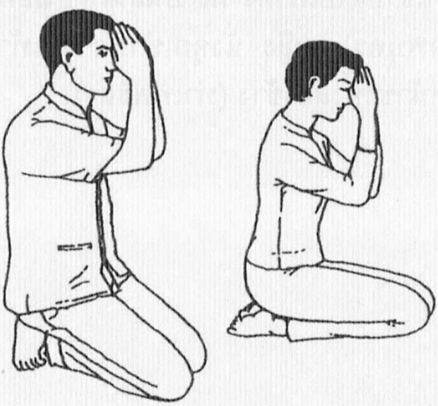
จังหวะที่ ๑ (อัญชลี)

ยกมือขึ้นประนมระหว่างอก ปลายนิ้วชิดกันตั้งขึ้นแนบตัวไม่กางศอก

จังหวะที่ ๒ (วันทา)

ยกมือขึ้น พร้อมกับก้มศีรษะ โดยให้ปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก

จังหวะที่ ๓ (อภิวาท)

ทอดมือลงกราบ ให้มือและแขนทั้งสองข้างลงพร้อมกัน มือคว่ำห่างกันเล็กน้อยพอให้หน้าผากจรด พื้นระหว่างมือได้

ชาย ให้กางศอกทั้งสองข้างลง ต่อจากเข่าขนานไปกับพื้น หลังไม่โก่ง

หญิง ให้ศอกทั้งสองข้างคร่อมเข่าเล็กน้อย

ทำสามจังหวะให้ครบสามครั้ง แล้วยกมือขึ้นจบโดยให้ปลายนิ้วชี้จรดหน้าผาก แล้วปล่อยมือลง การกราบไม่ควรให้ช้าหรือเร็วเกินไป

การถวายสิ่งของแด่พระสงฆ์ ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ[๒๑]

ท่านอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป ได้กล่าวเรื่องการทำบุญทำกุศลว่าตามหลักพระพุทธศาสนาให้ถูกต้องเหมาะสมแก่กาลเทศะนั้น พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้ของที่พึงกลืนกินให้ล่วงลำคอลงไปท่านเรียกว่า **"กาลิก"** เพราะเป็นของมีกำหนดให้ใช้ชั่วคราว ในเรื่องกาลิกทั้ง ๔ อย่าง ได้แก่ **ยาวะกาลิก ยามะกาลิก สัตตาหะกาลิก และยาวะชีวิก** ดังนี้

๑. **ยาวะกาลิก** หมายถึง เป็นของที่ใช้บริโภคเป็นอาหารทุกชนิดที่พระภิกษุสามารถฉันได้ เช่น ข้าวสุกที่หุงจากธัญญชาติทั้งหลาย ข้าวต้ม

---

๒๑ ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป, การถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ หน้า ๓-๒๒.

ขนมกุมมาสเป็นของที่ทำด้วยแป้งหรือด้วยถั่วงา ผลไม้และเง้า รากไม้ หัวเผือก หัวมัน ถั่ว งา เนื้อสัตว์ต่าง ๆ รวมทั้ง ซีอิ๊ว น้ำปลา น้ำผลไม้ ฯลฯ ที่เราสงเคราะห์เป็นอาหารนั้น เรียกว่า โภชนะทั้ง ๕ อย่าง เป็นสิ่งที่พระภิกษุสามารถฉันได้เฉพาะตอนเช้า[๒๒]ไปจนถึงเที่ยงวันเท่านั้น ไม่ว่าพระภิกษุจะฉันมื้อเดียวก็ดี หรือฉันสองมื้อก็ดี ถ้าไม่เกินเที่ยงก็ไม่ผิดศีล ไม่ผิดพระธรรมวินัยอะไร แต่ห้ามไม่ให้ฉันตอนเย็น ถ้าพระภิกษุไปฉันตอนเย็น คือ ตั้งแต่เลยเที่ยงไปแล้ว จะผิดศีลผิดธรรมวินัย ยาวกาลิกนี้ พ้นกำหนดเวลาแล้วภิกษุฉันให้ล่วงลำคอ ต้องอาบัติปาจิตตีย์ด้วยวิกาลโภชนสิกขาบท รับประเคนแรมคืนแล้วฉันในกาลแห่งวันรุ่งขึ้นเป็นต้นไป ต้องอาบัติปาจิตตีย์ด้วยสันนิธิการสิกขาบท.

***(หลวงปู่จันทา ถาวโร, สวดมนต์ และปกิณกธรรมวินัย, หน้า ๓๑๒-๓๑๔.)

สำหรับพระภิกษุที่เดินทางไปต่างประเทศนั้น เมื่อไปอยู่ประเทศไหน ๆ ก็ให้นับเวลาตั้งแต่อรุณสว่างขึ้นมาจนเห็นลายมือชัดเจน เห็นใบไม้ก่อนจึงจะฉันภัตตาหารได้ ถ้าหากอรุณยังไม่สว่างก็ยังฉันภัตตาหารไม่ได้ ไม่ว่าจะอยู่ประเทศนั้นก็ตามให้ถือว่าเอาเวลาตามประเทศนั้นๆ ก็ไม่ผิดศีลของพระภิกษุ ส่วนผู้ที่เป็นอุบาสกอุบาสิกาหรือผู้ที่รักษาศีล ๘ นั้น ศีลข้อที่ ๖ ก็ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับพระภิกษุ คือ ไม่ให้รับประทานอาหารเกินเที่ยงเหมือนกัน ดังนั้น อาหารทั้งหลายที่ได้กล่าวยกตัวอย่างมาทั้งหมดนั้น เรียกว่า **"ยาวะกาลิก"**

๒. ยามะกาลิก หมายถึง เป็นของที่ให้บริโภคได้วันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ได้แก่ ปานะ หรือเรียกว่า **"น้ำอัฏฐะบาน"** คือ น้ำสำหรับดื่ม ที่คั้นออกจากน้ำลูกไม้ ๘ ชนิด

---

๒๒ ตอนเช้า หมายถึง เวลาตั้งแต่อรุณสว่างขึ้นมาจนเห็นลายมือชัดเจน และสามารถเห็นใบไม้อ่อนใบไม้แก่ได้ในระยะ ๓ เมตร

พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนเอาไว้ว่า ผลไม้ต่างๆ ที่จะนำมาทำน้ำปานะได้นั้น จะต้องเป็นผลไม้ที่มีขนาดเล็ก คือ มีขนาดไม่ใหญ่เกินขนาดผลส้มเขียวหวาน และไม่มีเมล็ด เช่น น้ำมะม่วง น้ำชมพู่หรือลูกหว้า น้ำกล้วยมีเมล็ด น้ำมะซางหรือมะนาว น้ำลูกจันทร์หรือองุ่น น้ำเง้าอุบล น้ำมะปราง หรือลิ้นจี่ ลำไย

"วิธีทำปานะ"ผลไม้ต่างๆ ที่ได้ยกตัวอย่างมานั้น เมื่อนำมาทำเป็นน้ำปานะจะต้องปอกหรือคว้านผลไม้เหล่านี้ที่สุก เอาผ้าห่อ บิดผ้าให้ตึง หรืออาจใช้ผ้ากรองอย่างน้อย ๗ ชั้นกรองอัดเอาเนื้อผลไม้ให้คายน้ำออกจากผ้าจนหมด ให้เหลือแต่น้ำลอดผ้ากรองลงไปในภาชนะเท่านั้น ระวังไม่ให้มีเนื้อหรือกากผลไม้เจือปน เมื่อพระภิกษุจะฉันเติมน้ำลงให้พอดีประกอบกับของอื่นเป็นต้นว่าอาจจะผสมเกลือ พริก น้ำตาล หรือผสมสมุนไพรต่าง ๆ ลงไปก็ได้พอเข้ารสหรือถ้าไม่อยากผสมอะไรต่างๆ ดังที่กล่าวมานี้ ก็สามารถฉันได้ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับ **"ผลมะปรางสุก"** พระพุทธองค์ทรงห้ามไม่ให้นำผลมะปรางสุกมาทำน้ำปานะ เพราะผลมะปรางสุกมีเนื้อนิ่ม สามารถลอดผ้ากรองลงไปได้ ก็อาจจะกลายเป็นอาหาร พระพุทธองค์จึงทรงห้ามไม่ให้นำมาทำน้ำปานะ แต่ถ้าผลมะปรางนั้นยังเป็นผลดิบ มีเนื้อแข็งจับเป็นยางมีน้ำใส ก็ทรงอนุญาตให้นำมาทำเป็นน้ำปานะได้

ส่วนผลไม้ต่างๆ ที่มีขนาดใหญ่กว่าผลส้มเขียวหวานเรียกว่า **"มหาผล"** เช่น ส้มโอ สับปะรด มะพร้าว แตงโม ฯลฯ ห้ามไม่ให้นำมาทำน้ำปานะ เพราะจะจัดเป็นอาหาร ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้ใช้แต่ผลไม้ที่มีขนาดเล็กกว่าผลส้มเขียวหวานเท่านั้น นำมาทำน้ำปานะที่จะถวายพระภิกษุ หรือผู้ถือศีล ๘ ได้เมื่อเรานำผลไม้ต่างๆ ดังที่กล่าวยกตัวอย่างมานั้น นำมาทำน้ำปานะสำเร็จแล้ว ก็ถวายให้พระภิกษุฉันได้ ตั้งแต่บ่าย ๑ โมง

ไปจนถึงเที่ยงคืนเท่านั้น ถ้าเลยเที่ยงคืนไปแล้วห้ามไม่ให้ฉัน เพราะน้ำปานะจะกลายเป็นเมรัย พระพุทธองค์ทรงตรัสสอนไว้อย่างนี้

ปานะนี้ให้ใช้ของสด ห้ามมิให้ต้มด้วยไฟ เป็นของที่อนุปสัมบันทำจึงควรในวิกาล ถ้าภิกษุทำท่านว่ามีคติอย่างยาวกาลิก เพราะรับประเคนทั้งผลยามกาลิกนี้ ล่วงกำหนดคืนหนึ่ง คืออรุณใหม่ขึ้นแล้ว ท่านห้ามไม่ให้ฉันปรับอาบัติทุกกฏ. ***(หลวงปู่จันทา ถาวโร, หน้า ๓๑๓.)

๓. สัตตาหะกาลิก หมายถึง เป็นของที่ให้พระภิกษุบริโภคได้ ๗ วัน เช่น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล เนยใส เนยแข็ง ช็อกโกแลตที่ไม่ผสมนม ฯลฯ สิ่งทั้งหลายเหล่านี้จัดเป็นสัตตาหะกาลิก เมื่อพระภิกษุรับประเคนแล้ว พระพุทธองค์ท่านก็ทรงอนุญาตให้เก็บไว้ได้ ๗ วัน ถ้าครบกำหนด ๗ วันแล้ว พระพุทธองค์ทรงห้ามไม่ให้ฉัน ให้เสียสละให้สามเณรหรือญาติโยมไป เมื่อกล่าวถึง น้ำผึ้ง หลังจากรับประเคนและฉันน้ำผึ้งไปในตอนเช้าแล้ว จะห้ามไม่ให้นำส่วนที่เหลือมาฉันอีกหลังเที่ยงวัน เพราะถือว่าหมดอายุ แต่ถ้าพระภิกษุรับประเคนไปแล้วแต่ยังไม่ได้ฉัน ก็สามารถเก็บไว้แล้วนำมาฉันในตอนบ่ายได้ และจะเก็บไว้ฉันต่อได้ถึง ๗ วัน ถ้าหลังจาก ๗ วันไปแล้วห้ามฉัน ถือว่าผิดพระธรรมวินัย แต่ถ้าพระภิกษุต้องการจะฉันน้ำผึ้งในตอนเช้า แล้วอยากเก็บไว้ฉันในตอนเย็นอีก ก็ให้ญาติโยมแบ่งถวายไปส่วนหนึ่งก่อน และเก็บอีกส่วนหนึ่งไว้ เพื่อนำส่วนที่เหลือมาถวาย หลังเที่ยงวันก็จะเก็บไว้ฉันได้ถึง ๗ วัน

เหตุที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้เก็บน้ำผึ้งไว้ได้เพียง ๗ วัน เพราะถ้าพระภิกษุมีบารมี และมีญาติโยมนำน้ำผึ้งมาถวายไว้มาก จึงเก็บน้ำผึ้งไว้บนกุฏิจนเต็ม ที่เหลือจากนั้นก็เก็บไว้ใต้ถุนกุฏิจนเต็มอีก บังเอิญญาติโยมมาเที่ยวในวัดเห็นหม้อน้ำผึ้งตั้งอยู่ใต้กุฏิมากก็อยากได้น้ำผึ้งไปกิน แต่พระภิกษุไม่ยอม

แบ่งให้ โยมก็จะปล้นเอาน้ำผึ้งและทำร้ายพระภิกษุจนมรณภาพ เหตุฉะนี้แล พระพุทธองค์จึงตรัสห้ามไม่ให้เก็บสะสมน้ำผึ้ง หรือสัตตาหะกาลิกทั้งหลายไว้มาก และเก็บไว้เกิน ๗ วัน สามารถสรุปได้ดังนี้

เวลาที่พระภิกษุรับประเคน	เวลาที่พระภิกษุรับประเคน	อายุของน้ำผึ้ง
ตอนเช้า	เช้า – เที่ยงวัน	ก่อนเที่ยงวัน
ตอนเช้า	ตอนบ่าย	๗ วัน
ตอนบ่าย	เวลาใดก็ได้	๗ วัน

สำหรับ น้ำอ้อย น้ำตาล และน้ำตาลก้อน ถ้าพระภิกษุไปบิณฑบาตแล้วมีญาติโยมนำน้ำอ้อย น้ำตาล หรือน้ำตาลก้อนที่ห่อในถุงพลาสติก หรือห่อในกระดาษอย่างดีแล้วมาใส่บาตร เมื่อพระภิกษุนำมาเปิดดูเห็นว่าเป็นน้ำอ้อย น้ำตาล หรือน้ำตาลก้อน ก็สามารถเก็บไว้ฉันในตอนบ่ายได้ และยังเก็บไว้ได้อีก ๗ วัน แต่ถ้าน้ำอ้อย น้ำตาล หรือน้ำตาลก้อนที่ญาติโยมนำมาใส่บาตรนั้น ไม่ให้ห่อในถุงพลาสติก หรือห่อในกระดาษ ก็ไม่สามารถเก็บไว้ฉันในตอนบ่ายได้ เนื่องจากว่าน้ำอ้อย

น้ำตาล น้ำตาลก้อนนั้นได้เปื้อนโดนอาหารในบาตรไปแล้ว ถือว่าเป็นอาหารที่ฉันได้ก่อนเที่ยงเท่านั้น สรุปได้ดังนี้

วิธีการใส่บาตร	เวลาที่พระภิกษุนำมาฉัน	อายุของน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล น้ำตาลก้อน
ใส่ถุง / ห่อกระดาษ	เช้า – เที่ยงวัน	ก่อนเที่ยงวัน
ใส่ถุง / ห่อกระดาษ	ตอนบ่าย	๗ วัน
ไม่ใส่ถุง / ไม่ห่อกระดาษ	ต้องฉันก่อนเที่ยงวันนั้นเท่านั้น	เที่ยงวัน (เพราะน้ำอ้อย ฯลฯ เปื้อนโดนอาหารอื่นในบาตรไปแล้ว)

สัตตาหกาลิกที่ภิกษุไม่ได้ทำเอง รับประเคนในตอนเช้า ฉันแม้กับอาหารในวันนั้นก็ได้ ตั้งแต่วิกาลแห่งวันนั้นไป ฉันกับอาหารไม่ได้ ฉันได้โดยฐานเป็นเภสัชตลอดกาล ล่วงกล่าวคือ ๗ วันแล้วไป เป็นนิสสัคคีย์ ภิกษุต้องปาจิตตีย์ ด้วยสิกขาบทที่ ๓ แห่งปัตตวรรค ในนิสสัคคียภัณฑ์ ฉันเภสัชที่เป็นนิสสัคคีย์ ต้องอาบัติทุกกฏ. ***(หลวงปู่จันทา ถาวโร, หน้า ๓๑๓.)

๔. ยาวชีวิก หมายถึง เป็นของที่ให้บริโภคได้เสมอ ไม่มีจำกัดกาล ใช้ประกอบเป็นยาทุกชนิดที่ปรุงเป็นยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ถ้าหากยานั้นไม่ได้ผสมน้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล ฯลฯ ที่เป็นสัตตาหะกาลิก พระภิกษุสามารถรับประเคนและเก็บไว้ฉันได้ตลอดไม่ว่าจะเป็นตอนเช้า ตอนเที่ยง ตอนเย็น หรือตอนกลางคืนสามารถฉันได้ทุกเวลา ยาวะชีวิก หรือยารักษาโรคทั่วไปนี้ ทั้งที่เป็นยาผง ยาเม็ด และยาน้ำเราได้มาจากต้นไม้ บางต้นใช้ใบเป็นยา บางต้น

ใช้เปลือกเป็นยา บางต้นใช้แก่นเป็นยา บางต้นใช้รากเป็นยา รวมทั้งใบ เครือ และราก ของเถาวัลย์ทุกชนิดก็จัดเป็นยา

รากไม้ที่จัดเป็นยา เช่น ขมิ้น ขิง ข่า กระเทียม กระชาย ว่านไพล ว่านน้ำ ว่านเปราะ อุตพิด แฝก แห้วหมู เป็นต้น

น้ำฝาดที่จัดเป็นยา เช่น น้ำฝาดสะเดา น้ำฝาดมูกมัน น้ำฝาดกระดอม หรือมูลกา น้ำฝาดบอระเพ็ดหรือพญามือเหล็ก น้ำฝาดกระถินพิมาน เป็นต้น

ใบไม้ที่จัดเป็นยา เช่น ใบสะเดา ใบมูกมัน ใบกระดอม หรือมูลกา ใบกระเพราหรือแมงลัก ใบฝ้าย ใบชะพลู ใบบัวบก ใบส้มลม เป็นต้น

ยางไม้ที่จัดเป็นยา เช่น ยางที่ไหลออกจากต้นหิงคุ์ หรือเคี่ยวออกจาก ก้าน และใบแห่งต้นหิงคุ์ เป็นต้น

ส่วนผลไม้ที่จัดเป็นยา ได้แก่ ลูกพิลังกาสา มะขามป้อม ลูกโค้ก สมอไทย สมอจีน สมอดิน สมอดีงู สมอภิเพก กานพลู ดีปลี พริกไทย ตะไคร้ โสม ลูกฝ้าย

ดอกฝ้าย ใบฝ้าย หรือรากบัวหลวงที่เรานำดอกมาบูชาแล้ว อนุโลม ให้จัดเป็นยาได้หมด รวมทั้งวัตถุที่เป็นแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น หิน แร่ทองคำ ตะกั่ว ดีบุก แร่เหล็กต่าง ๆ หรือกระดูกสัตว์บางชนิดก็จัดเป็นยาได้ เช่น กระดูกหมาดำ กระดูกไก่ดำ กระดูกกา กระดูกชะนี กระดูกหัวงูจงอาง กระดูกหัวงูเห่า กระดูกอีแร้ง เปลือกหอยที่ตายแล้วทุกชนิด นำมาฝนจัดเป็นยาได้หมด เหตุฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ผลไม้ ดอกไม้ หรือกระดูกสัตว์บางชนิดก็ดี ถือว่าเป็นยาหมด ฉันได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน แต่ถ้าญาติโยมนำยาวะชีวิกมาถวายและพระภิกษุรับประเคนแล้ว หากมีญาติโยมหรือสามเณรมาจับก็ต้องประเคนใหม่อีก ถ้าไม่มีใครมาจับพระภิกษุก็สามารถเก็บยาวะชีวิกนั้นไว้ฉันได้ตลอด เกลือต่าง ๆ เช่น เกลือจากน้ำทะเล เกลือดำ เกลือสินเธาว์ หรือเกลือที่เขาเอาดินโป่งมาเคี่ยวทำขึ้น

ส่วน **"กาลิกระคนกัน"** คือ การนำกาลิกทั้ง ๔ อย่างไปผสมระคนกัน อายุของกาลิกก็จะอนุโลมไปตามกาลิกที่ต่ำกว่า เช่น ถ้าพระภิกษุนำยาวะชีวิกทุกชนิด เช่น กระเทียม ขิง ข่า ตะไคร้ พริก ชะเอม ฯลฯ มาฉันระคนกับยาวะกาลิก หรืออาหารต่าง ๆ กาลิกนั้นก็จะมีอายุต่ำ คือ อนุโลมให้เก็บไว้ฉันได้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวัน (ก่อนเพล) เท่านั้น ยาวะชีวิกก็จะหมดอายุ ถ้าพระภิกษุนำยาวะชีวิกมาผสมกับยามะกาลิก หรือน้ำปานะ กาลิกนั้นก็จะมีอายุต่ำ (ตามอายุของน้ำปานะ) คือพระภิกษุสามารถเก็บไว้ฉันได้ตั้งแต่บ่าย ๑ โมงไปจนถึงเที่ยงคืนก็หมดอายุแต่ถ้านำยาวะชีวิกมาคลุกปนกับสัตตาหะกาลิก หรือจำพวกน้ำผึ้ง น้ำอ้อย หรือน้ำตาล เช่น นำน้ำผึ้งมาดองสมอหรือมะขามป้อม เมื่อพระภิกษุนำมาฉันยานั้น ก็จะอนุโลมตามอายุต่ำ คือ มีอายุเก็บไว้ได้แค่ ๗ วัน เท่านั้น เหตุฉะนั้นจึงเรียกว่า **"กาลิกระคนกัน"**

พระดำรัส สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อัมพร อมฺโร)

"...สมเด็จพระสังฆราช รับสั่งกับประชาชนที่มาสักการะบูชาท่านว่า**"อย่าเอาเงินมาถวาย"**พระรับเงินรับทองเป็นอาบัติที่รุนแรงมาก พุทธศาสนาของเราเสื่อมลงถึงวันนี้ คิดให้ดี เป็นเพราะโยมไม่ศึกษาพระธรรมวินัย เอาเงินไปถวายพระ เมื่อไหร่พวกเราจะเลิกทำบาปกันเสียที หยุดเอาเงินให้พระ หยุดทำร้ายพระศาสนา หยุดสร้างกลุ่ม **"เบญจราคี"** ที่โสโครกโสมมเพิ่มขึ้น..."

กาลิกทั้ง ๔ อย่าง สรุปเป็นตารางได้ดังนี้

ประเภทของกาลิก	ความหมาย	ตัวอย่าง	อายุของกาลิก (สำหรับพระภิกษุ)
๑. **ยาวะกาลิก**	หมายถึงอาหารทุกชนิดที่พระภิกษุสามารถฉันได้ เรียกว่า โภชนะทั้ง ๕ อย่าง และเป็นผลไม้ที่มีเมล็ด	เช่น ข้าวสุก ข้าวต้ม ก๋วยเตี๋ยว เนื้อสัตว์ ขนมสด ขนมแห้ง นมสด นมส้ม ผลไม้ รากไม้ เผือก มัน ถั่ว งา เครื่องปรุงรส ซีอิ๊ว น้ำปลา น้ำผลไม้ที่คั้นจากผลไม้ต่าง ๆ ที่มีขนาดใหญ่กว่าผลส้มเขียวหวาน ลิ้นจี่ลำไย ฯลฯ (ยกเว้นผลมะปรางสุก)	เช้า – เที่ยงวัน

๒. **ยามะกาลิก**	หมายถึง เป็นของที่ให้บริโภคได้วันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ได้แก่ ปานะ หรือเรียกว่า **"น้ำอัฏฐะบาน"** คือ น้ำสำหรับดื่ม ที่คั้นออกจากน้ำลูกไม้ ๘ ชนิด	เช่น น้ำปานะ คือน้ำสำหรับดื่มที่คั้นและกรองด้วยผ้าละเอียดออกจากผลไม้ที่ไม่ใช่ธัญพืช (จำพวกข้าว ถั่ว เผือก มัน) เช่น มะม่วง มะนาว ชมพู่ ลูกหว้า กล้วย มะซาง หมากเม้า ลูกขันทร์ องุ่น เง่าอุบล มะปราง ลิ้นจี่ ฯลฯ ปานะนี้ให้ใช้ผลสุกไม่ใหญ่กว่าผลมะตูม ห้ามต้มด้วยไฟ	บริโภคได้วันหนึ่งกับคืนหนึ่ง
๓. **สัตตาหะกาลิก**	หมายถึง สิ่งที่จะถวายให้พระภิกษุและสามารถเก็บไว้ฉันได้ ๗ วัน	เช่น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล เนยใส เนยแข็ง ช็อกโกแลตที่ไม่ผสมนม ฯลฯ	๗ วัน

๔. ยาวะชีวิก	หมายถึง ยาทุกชนิดที่ปรุงเป็นยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ	เช่น กระเทียม ขิง ข่า ตะไคร้ พริก เกลือ ชะเอม มะขามป้อม ลูกโค้ก สมอไทย สมอจีน สมอดิน สมอดีงู สมอพิเภก กระชาย กานพลู ดีปลี พริกไทย โสม ว่านไพล ลูกฝ้าย ดอกฝ้าย ใบฝ้าย รากบัว หิน แร่ทองคำ ตะกั่ว ดีบุก แร่เหล็ก กระดูกหมาดำ กระดูกไก่ดำ กระดูกกา กระดูกชะนี กระดูกหัวงูจงอาง กระดูกหัวงูเห่ากระดูกอีแร้ง เปลือกหอยที่ตายแล้ว ทุกชนิด	ตลอดชีวิต

กาลิกระคนกัน สรุปเป็นตารางดังนี้

ประเภทของกาลิกที่นำมาระคนกัน	ตัวอย่าง	อายุของกาลิก (สำหรับพระภิกษุ)
๑. ยาวะชีวิก + ยาวะกาลิก (มีอายุต่ำกว่า)	ขิง + ข้าวต้ม	เช้า – เที่ยงวัน (เท่ากับอายุต่ำของ ยามะกาลิก)
๒. ยาวะชีวิก + ยาวะกาลิก (มีอายุต่ำกว่า)	เกลือ + น้ำมะนาว	หลังเที่ยงวัน – เที่ยงคืน (เท่ากับอายุต่ำของ ยามะกาลิก)
๓. ยาวะชีวิก + สัตตาหะกาลิก (มีอายุต่ำกว่า)	สมอ + น้ำผึ้ง	๗ วัน (เท่ากับอายุต่ำของ สัตตาหะกาลิก)
๔. สัตตาหะกาลิก + ยาวะกาลิก (มีอายุต่ำกว่า)	น้ำอ้อย + ข้าว	เช้า – เที่ยงวัน (เท่ากับอายุต่ำของ ยาวะกาลิก)
๕. สัตตาหะกาลิก + ยาวะกาลิก (มีอายุต่ำกว่า)	น้ำผึ้ง + น้ำมะนาว	หลังเที่ยงวัน – เที่ยงคืน (เท่ากับอายุต่ำของ ยามะกาลิก)
๖. ยามะกาลิก + ยาวะกาลิก (มีอายุต่ำกว่า)	กล้วยน้ำหว้าสุก + ข้าว	เช้า – เที่ยงวัน(เท่ากับอายุต่ำของ ยาวะกาลิก)

กาลิกใด ๆ มีรสไม่ระคนปนกัน กาลิกนั้น ๆ แม้รับประเคนด้วยกันจะบริสุทธิ์อย่างใด ล้างหรือปอกเสียอย่างนั้นแล้ว และบริโภคตากาลแห่งกาลิกนั้นๆ ก็ควร ถ้าแลมีรสอันเจือระคนกันไซร์ ไม่ควร

ยาวกาลิก ยามกาลิก ๒ อย่างนี้ เก็บไว้ในอกัปปิยะกุฎี แม้เป็นของสงฆ์ ชื่อว่า **"อันโตวุฏฐะ"** แปลว่า อยู่ภายใน หุงต้มให้สุกในอกัปปิยะกุฎี ชื่อว่า **"อันโตปักกะ"** แปลว่า สุกในภายใน ภิกษุหุงต้มให้สุกเองชื่อว่า **"สามะปักกะ"** แปลว่า ให้สุกเอง ทั้ง ๓ อย่างนี้ เป็นวัตถุแห่งทุกกฎ ห้ามไม่ให้ฉัน

ยาวกาลิกที่เก็บในกัปปิยกุฎี ไม่เป็นอันโตวุฏฐะ หุงต้มในนั้นไม่เป็นอันโตปักกะ แต่ทำเองในนั้น คงเป็นสามะปักกะ ท่านห้าม แต่อุ่นของที่คนอื่นทำสุกแล้ว ท่านอนุญาต. ***(หลวงปู่จันทา ถาวโร, หน้า ๓๑๔.)

การถวายอาหารต่างๆ ที่นำมาถวายพระภิกษุมีมาก ก็ไม่ควรถวายทั้งหมดควรแบ่งไปเก็บไว้ที่โรงครัว เพื่อให้แม่ครัวทยอยแบ่งออกมาถวายในวันต่อๆ ไปก็ได้ เพราะถ้าหากพระภิกษุรับประเคนทั้งหมด ก็ไม่สามารถเก็บไว้ฉันได้ถือว่าเป็น **"ยาวะกาลิก"** มีอายุแค่เช้าถึงเที่ยงวันเท่านั้น สำหรับคนที่นำข้าวสารมาถวาย ถ้าหากมีข้าวสารอยู่ในกระสอบ และเจ้าของศรัทธาอยากถวายทั้งหมด ก็นิมนต์พระภิกษุมาจับรถเพื่อรับประเคนข้าวสารทั้งหมดนั้น พระภิกษุก็จะไม่สามารถฉันได้เลยแม้แต่กระสอบเดียว เพราะข้าวสารจัดเป็น **"ยาวะกาลิก"** สามารถเก็บไว้ได้ตั้งแต่เช้าถึงเที่ยงวันเท่านั้น และข้าวสารทั้งหมดก็ไม่สามารถนำไปถวายพระภิกษุวัดอื่นให้ฉันได้ด้วยเพราะเหตุผลเดียวกัน

เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติเรื่องอย่างนี้ไว้ว่า สิ่งของทุกอย่างที่จะนำมาถวายแด่พระภิกษุ จึงต้องประเคน ถ้าเจ้าของยังไม่ได้ประเคนให้ หากเป็นอาหารก็ฉันไม่ได้ หากเป็นสิ่งของก็ไม่ให้ใช้ เพราะโยมไม่

ได้ออกวาจามอบให้ ไม่ได้กล่าวคำถวาย แต่ถ้าเป็นของที่ญาติโยมประเคนให้ มอบให้ ก็มีสิทธิ์เต็มที่ อาหารก็ฉันได้ ของก็ใช้ได้ การมอบถวายนั้นเป็นการยืนยัน

นอกจากนี้ สิ่งของทุกอย่างที่อยู่ในบ้านของญาติโยม เช่น บนโต๊ะหมู่บูชา มีเหรียญ หลวงปู่ต่างๆ รูปเหมือน พระพุทธรูป ฯลฯ ห้ามจับเป็นเด็ดขาดถ้าเจ้าของไม่ได้อนุญาต ถ้าหากพระภิกษุไม่รอบคอบ ไปหยิบเหรียญมาดู ไปยกพระรูปเหมือนหลวงปู่นั่น หลวงปู่นี่ออกจากฐานมาดูโดยไม่ได้ขออนุญาต หากไปจับของๆ เขาเคลื่อนที่ เจ้าของเขาฟ้องได้ทันทีว่าไปขโมยของๆ เขาก็ต้องสึกอย่างเดียว การใช้สอยสิ่งใดของพระภิกษุต้องได้รับประเคน หรืออนุญาตจากเจ้าของซะก่อนทุกครั้ง

เรื่องพระภิกษุที่อาพาธ ซึ่งเป็นเรื่องที่ญาติโยมควรเข้าใจ เมื่อพระภิกษุเกิดอาพาธ มีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้น พระพุทะองค์ทรงอนุญาตให้ญาติโยมนำข้าวเหนียวหรือข้าวสุกมาปั้นย่างไฟเรียกว่า **“ข้าวจี่”** แล้วนำมาแช่น้ำเพื่อเอาน้ำนั้นมาฉันเป็นยา นอกจากนั้น จะใช้กระดุกหมูที่ร่อนเอาเนื้อออกจนหมดเหลือแต่กระดูก นำมาต้มเอาไขมันที่ออกมาจากกระดูก แล้วผสมเภสัช คือผสมยาต่าง ๆ เหมือนยาจีน อย่างนี้พระพุทธองค์ท่านทรงอนุญาตเป็นกรณีพิเศษเฉพาะพระภิกษุที่อาพาธให้ฉันหลังเที่ยงวันได้ หรือฉันสัตตาหะกาลิก เช่น น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาล ช็อกโกแลตไม่ผสมนม หรือฉันเนยแข็ง เนยใส เพื่อให้มีพลังงาน ให้มีกำลัง ก็น่าจะอยู่ได้

เรื่องไม้จิ้มฟัน ถ้าเป็นไม้จิ้มฟันตามร้านทั่วไป มักจะเคลือบน้ำตาล หรือมิ้นท์ ไว้ที่ปลายไม้ ดังนั้นก็จะต้องประเคนก่อน แต่ไม้จิ้มฟันที่พระภิกษุเหลาเองนั้นไม่ต้องประเคน

เรื่องน้ำดื่ม เหตุที่พระภิกษุต้องกรองน้ำดื่มก่อน เพราะพระพุทธองค์อยากให้พระภิกษุได้ดื่มน้ำที่สะอาด จะได้ไม่เกิดโรคภัย แล้วยังป้องกันลูกน้ำ

และพวกสัตว์เล็กๆ น้อยๆ มาติด จึงต้องกรองน้ำให้สะอาดก่อนแล้วจึงจะนำมาดื่ม ดังนั้น พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตให้พระภิกษุที่ออกธุดงค์นำผ้ากรองน้ำหรือผ้าเช็ดหน้าติดตัวไปเพื่อใช้กรองน้ำได้ แต่ในปัจจุบัน น้ำดื่มทุกชนิดทั้งน้ำที่ต้มแล้ว น้ำแร่ และน้ำที่กลั่นจากโรงงาน เมื่อญาติโยมนำมาถวายจะต้องประเคนก่อน เพราะน้ำดื่มจากโรงงานจะต้องผ่านกระบวนการทางเคมีเพื่อฆ่าเชื้อโรคต่างๆ และจะต้องผ่านเครื่องจักร ผ่านความร้อน

ดังนั้น น้ำดื่มที่เป็นขวดแล้วแช่ไว้ในตู้เย็นก็จะต้องนำมาประเคนก่อน เพราะน้ำได้เปลี่ยนสภาพไปแล้ว (จากน้ำที่ไม่เย็นไปเป็นน้ำเย็น) แต่น้ำจากบ่อที่กรองใส่กระติกมาแล้วไม่ต้องประเคน หรือน้ำฝนที่เก็บกักใส่ภาชนะไว้ก็ไม่ต้องประเคน สามารถกรองไปดื่มด้วยตนเองได้ สรุปได้ว่า สิ่งที่ไม่ต้องประเคนมี ๒ อย่าง คือ

๑. **ไม้จิ้มฟัน** ที่พระภิกษุนำมาเหลาเอง

๒. **น้ำดื่มบริสุทธิ์** ที่ไม่ได้ผสมอะไร เช่น น้ำฝน น้ำที่ตักจากบ่อ น้ำจากลำธาร และน้ำจากห้วยหนองคลองบึง (แต่ต้องกรองเสียก่อน) เป็นต้น

นอกจากนี้ต้องประเคนหมดทุกสิ่ง ทุกอย่าง แม้ว่าเป็นสิ่งของที่ฉันไม่ได้ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นผ้า เครื่องนุ่งห่ม ธูปเทียน ดอกไม้ ฯลฯ ทุกอย่างจะต้องประเคนหมด คือ ญาติโยมต้องอนุญาต ต้องถวายให้ มอบให้ ถ้าญาติโยมไม่ได้อนุญาต ไม่ได้ถวายให้ ไม่ได้มอบให้ ห้ามไม่ให้นำไปใช้อย่างเด็ดขาด

กล่าวถึงการถวายผักและผลไม้ที่ญาติโยมควรกล่าวคำ **"กัปปิยะ"** (แปลว่า **"ทำลาย ตัด หรือฟัน"**) ก่อนจึงจะประเคนให้พระภิกษุได้แก่ ผักชนิดต่างๆ ที่ใช้หัวปลูกต่อไปได้ เช่น กระเทียม หอมใหญ่ หอมแดง ขิง ข่า ตะไคร้ แครอท หัวแรดิช หัวไชเท้า หัวเผือก หัวมันชนิดต่างๆ เช่น มันแกว มันฝรั่ง มันเทศ

ผักมีรากต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ตัดรากออก ได้แก่ ผักบุ้ง ผักคับทอง ผักกระเฉด ผักแว่น ผักสะระแหน่ ผักกระถิน ฝักกระถินลูกแก่ ใบบัวบก ขึ้นฉ่าย ต้นหอม ผักชี มะเขือชนิดต่าง ๆ เช่น มะอึก มะเขือพวง มะเขือเปราะ มะเขือเทศ ฯลฯ และผลไม้ต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้แกะเมล็ดออก ได้แก่ แตงโม สาลี่ แอปเปิล องุ่น ส้มเช้ง ส้มเขียวหวาน ลูกเม่า ลูกหว้า ลูกแพร์ ลูกพีช ลิ้นจี่ ลำไย ลางสาด ลองกอง มังคุด เงาะ น้อยหน่า ทับทิม เสาวรส กระท้อน แก้วมังกร กีวี ละมุด มะปราง มะขาม มะขามเทศ มะเฟือง มะไฟ มะยม มะขามป้อม สมอ ฝรั่ง ชมพู่ เชอรี่ สตรอเบอรี่ ราสเบอรี่ องุ่น ฯลฯ

ดังนั้น ขั้นตอนที่ญาติโยมควรจะปฏิบัติในการถวายผักผลไม้ต่าง ๆ ที่จะต้องกล่าวคำ **“กัปปิยะ”** เสียก่อนคือ พระภิกษุจะถามญาติโยมที่จะประเคนผักผลไม้ก่อนว่า **“กัปปิยัง กะโรหิ”** (แปลว่า **“ทำลายแล้วหรือยัง”**) และญาติโยมจะต้องตอบรับคำที่พระภิกษุถามว่า **“กัปปิยัง ภันเต”** (แปลว่า **“ทำลายแล้วเจ้าข้า”**) พร้อมทั้งใช้มีด ช้อนส้อม เล็บมือ สิ่งมีคม หรือของแหลมที่พอจะหาได้และตัดส่วนใดส่วนหนึ่งของผัก หรือผลไม้ต่าง ๆ ให้ขาดแยกออกจากกัน แต่ในกรณีที่มีผักผลไม้จำนวนมากที่จะต้อง **“กัปปิยะ”** ให้นำภาชนะที่ใส่ผักและผลไม้ต่าง ๆ นั้นมาวางชิดติดกัน และกล่าวคำว่า **“กัปปิยะ”** ในคราวเดียวกัน ก็จะประเคนได้ เช่น เมื่อญาติโยมจะถวายผลไม้ ผักสด ผักลวก ฯลฯ ในคราวเดียวกัน ให้ญาติโยมปฏิบัติดังนี้

๑. นำภาชนะที่ใส่ผักผลไม้ทั้งหมดที่จะต้องกล่าวคำ **“กัปปิยะ”** มาวางชิดติดกัน

๒. พระภิกษุที่จะรับประเคนถามญาติโยมว่า **“กัปปิยัง กะโรหิ”**

๓. ให้โยมผู้ที่จะทำการประเคนใช้มีดตัดเปลือกผลไม้เพียงเล็กน้อยให้

ขาดออกจากผล หรือถ้าเป็นผักก็สามารถใช้มือเด็ดยอดผักเพียงเล็กน้อยให้ขาดออกจากต้น พร้อมกับกล่าวตอบพระภิกษุว่า **“กัปปิยัง ภันเต”**

หมายเหตุ *การใช้มีดตัดเปลือกผลไม้หรือใช้มือเด็ดยอดผักนั้นให้ทำเพียงชิ้นเดียวไม่ต้องทำทั้งหมด แต่เวลาตัดหรือเด็ดต้องไม่ยกผัก หรือผลไม้ขึ้นมาจากภาชนะให้วางติดกับผักหรือผลไม้อื่นๆที่อยู่ในภาชนะผลไม้ที่มีเมล็ดอ่อนไม่สามารถนำไปปลูกต่อได้ หรือผักชนิดต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้นถ้าทำให้สุกด้วยไฟดีแล้วก็ไม่ต้องกล่าวคำว่า **“กัปปิยะ”** อีกสามารถประเคนให้พระภิกษุได้เลย

ข้อควรระวังในการทำบุญ

“การทำความดีที่เป็นวิบัติ ๔ ประการ จะส่งผลให้การทำบุญกลายเป็นการทำบาปไม่รู้ตัว”

“วิบัติ ๔ ประการ” ที่เกิดขึ้นจากการทำบุญไม่ถูกวิธี ทุกวันนี้เราไม่เข้าใจวิธีทำบุญที่ถูกต้องเหมาะสมในทางพระพุทธศาสนา ท่านจัดไว้ว่าการทำความดีที่ไม่ถูกต้อง ๔ ประการ เป็นเหตุทำให้วิบัติ เป็นทางเสื่อม ไม่เจริญ ได้แก่ ทำความดีไม่ถูกที่ ทำความดีไม่ถูกบุคคล ทำความดีไม่ถูกกาลถูกเวลา และทำความดีแล้วไม่ตามความดีของตนนั้น ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป วัดอรัญญวิเวก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ ได้เมตตาเผยรายละเอียดไว้ดังนี้

๑. การทำความดีไม่ถูกที่

ท่านว่าการทำความดีไม่ถูกที่ ก็คือ เราจัดอะไรต่างๆ เช่น อาหารการกิน เครื่องใช้สอยต่างๆ ว่าเอาไปทำบุญ บูชาบวงสรวงผีสางนางไม้ เรือกสวนไร่นา ต้นไม้ ภูเขา หอผี ศาลพระภูมิ ทำเอาไว้ในสถานที่ต่างๆ เราก็คิดว่าเราพากันไปทำบุญที่ถูกต้อง แล้วเราก็จะได้บุญ ตามที่คณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลายพากันทำอยู่เป็นส่วนมาก แต่นักปราชญ์ทั้งหลายมี พระพุทธเจ้าเป็นต้น ตรัสว่า เราทำบุญบูชาไม่ถูกต้อง เราจะไม่ได้รับผลบุญนั้นเลย เพราะเราพากันทำบุญไม่ถูกที่นั่นเอง

๒. การทำความดีไม่ถูกบุคคล

คือ ตัวบุคคลผู้รับสิ่งของที่เราให้เขานั้นไม่ดี เราก็ทำความดีกับเขา ตัวอย่างเช่นบุคคลเหล่านั้นเป็นคนพาล โจรขโมยปล้นจี้ฆ่าเจ้าของเอาสิ่งของ สูบกัญชา ยาฝิ่น แค็ป เฮโรอีน ผงขาว ยาเสพติดให้โทษ ทำให้เสียสติมัวเมาลุ่มหลง ไม่รู้บาปบุญคุณโทษ จิตใจหยาบช้า ทุกตี ฆ่าฟันรันแทงกันอยู่ในทุกวันนี้ ให้มีความเดือดร้อนไม่สงบอยู่ทุกมุมเมืองทั่วไป บัณฑิตทั้งหลายเรียกว่าคนพาล ถ้าหากพวกเราท่านทั้งหลายไปสงเคราะห์ทำความดี ขวนขวายช่วยเหลือดูแลอุปถัมภ์บำรุง ส่งเสริมให้กำลังแก่คนพาลเหล่านี้นั้น เช่น พวกเราเอาอาหารการกินไปบำรุงให้กินอิ่ม เอายาเสพติด สุรายาเมา กัญชา ยาฝิ่น แค็ป เฮโรอีน ผงขาว ให้เขาดื่มกิน สูบสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ หรือ เราเอาอาวุธยุทโธปกรณ์ ปืน ระเบิด ของแหลมคม เครื่องมือใช้เปิดงัดแงะขโมยสิ่งของต่างๆ เรานำเอาสิ่งของดังกล่าวมานี้ ไปให้เขา ช่วยเขา บำรุงส่งเสริมให้เขามีกำลังมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งทำให้คนพาลทั้งหลายเหล่านั้นมีกำลังมากขึ้นทุกๆ วัน ภัยอันตรายทั้งหลาย และความวุ่นวายไม่สงบสุขอยู่ทุกมุมเมืองทั่ว

ทุกประเทศในโลกนี้ ไม่มีความสุข มีแต่ความทุกข์เป็นผล แต่ทุกคนเราก็คิดว่าเรากระทำความดีกับเขาทุกคน เพราะเราไม่เข้าใจในการทำความดีนั้นเอง เหตุนั้นบัณฑิตเจ้าทั้งหลายจึงเรียกว่า เราทำความดีผิดคน

๓. การทำความดีถูกกาลถูกเวลา

ได้แก่การที่เราจะไปเลี้ยงพระ เราก็ดูว่าเราจะไปเวลาไหน จึงเตรียมของอะไรไปถวายบ้าง เช่น น้ำส้ม น้ำหวาน และเราเองจะไปทำอะไรบ้าง เช่น น้ำส้ม น้ำหวาน และเราเองจะไปทำอะไรบ้าง เช่น ไปทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ไปฟังเทศน์ ตามกาลตามเวลาที่มีอยู่ เราควรรู้ว่าสิ่งของอะไรบ้างที่จะถวายพระในตอนเช้าได้ หรือสิ่งของอะไรบ้างที่จะถวายพระในตอนบ่ายได้ เช่น ถ้าเราเอาอาหารไปถวายพระตอนบ่าย เราไม่ต้องไปประเคนท่าน เพราะหากว่าท่านรับประเคนอาหารนั้นแล้ว ในวันต่อไปพระท่านจะฉันอาหารที่ได้รับประเคนไว้แล้วนั้นไม่ได้ เพราะผิดศีลของพระ เหตุฉะนั้น ญาติโยมจึงควรนำอาหารเหล่านั้นไปเก็บไว้ที่โรงครัว เพื่อจะได้ให้โยมวัดนำเอาอาหารมาถวายพระในวันต่อไป อย่าไปบังคับให้พระท่านรับประเคนไว้ ส่วนมากแล้วญาติโยมทั้งหลายยังไม่เข้าใจ เรื่องการถวายสิ่งของต่างๆ กับพระ ไม่รู้อะไรควรประเคนพระในตอนเช้า ไม่รู้ว่าอะไรควรประเคนในตอนบ่ายแล้วไป อะไรพระฉันได้ทุกกาลทุกเวลา เราต้องศึกษาให้รู้ให้เข้าใจว่าอะไรที่เป็นอาหาร เราก็ประเคนพระในตอนเช้าไปถึงแค่เที่ยงวัน สิ่งที่ประเคนพระได้ตั้งแต่ตอนบ่ายไปจนถึงเที่ยงคืนก็คือ **"น้ำปานะ"** เภสัชที่รับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ ๗ วัน คือ น้ำผึ้ง น้ำอ้อย น้ำตาลทราย เนยใส เนยข้น แต่เภสัชอย่างอื่นรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ตลอดชีวิต สิ่งที่ควรประเคนพระได้ทุกกาลทุกเวลา ก็คือ ยารักษาโรคทุกชนิด

๔. การทำความดีแล้วให้ตามความดีของตน

ถ้าเราไม่เคยไปทำบุญในวัดเลย แต่เราเคยสร้างถนนหนทางเรา เคยทำความสะอาด แนะนำสั่งสอนลูกหลาน และเพื่อนฝูงที่ไม่ดีให้ทำความดีอยู่เรื่อยๆ แต่ยังไม่ได้เข้าวัด เราเคยสงเคราะห์คน ให้เงินทองข้าวของอาหารการกินแก่คนอื่น หรือพี่น้องทั้งหลาย เราควรที่จะมีเมตตาเจือจานสงเคราะห์เขาไปเรื่อยๆ เช่น สงเคราะห์คนจนเป็นต้น โดยที่ยังไม่ได้เข้าวัด เมื่อเห็นคนอื่นได้รับความวิบัติต่างๆ เช่น น้ำท่วม ทรัพย์สินเสียหายหมด ไฟไหม้บ้านเรือน เราก็ช่วยกันสงเคราะห์เขา ถ้าเขาขาดอาหารการกิน เราก็ช่วยเขา นี่เป็นการทำบุญนอกวัด ยังไม่ได้เข้าวัด ก็เรียกว่าเป็นบุญด้วยสมควรที่เราจะค่อยๆ ทำไปตามกำลังความสามารถที่เราจะช่วยเหลือกันได้ ถ้าเรามาทำในวัด ทำตามกำลังของเรา เราก็พยายามสร้างบุญกุศลไปเรื่อยๆ เราเคยรักษาศีล เราก็พยายามจะรักษาศีลของตนเพื่อให้ดีมากขึ้น ที่เคยรักษามาแล้วไม่ได้ละทิ้งให้เสื่อมลงไป ศีลข้อไหนยังไม่ดี ก็พยายามรักษาปรับปรุงเพื่อจะให้ดีขึ้นให้เป็นผู้มีศีลธรรมขึ้น ก็รักษาศีล ๕ เรามีศีล ๕ บริสุทธิ์แล้ว ต่อมาเราอยากได้ศีล ๘ เราก็พยายามที่จะรักษาศีล ๘ ให้เราเป็นผู้มีศีล มีฐานะสูงขึ้นเป็นศีลพรหมจรรย์ ได้แค่วันหนึ่งก็เอา มันยังไม่ได้มาก ต่อมาลงมาอยู่ศีล ๕ ออกจากวัดมา ประคองศีล ๕ ไว้ ถึงวันพระ วันโกน ก็ไปตั้งใจรักษาศีล ๘ อีกต่อไป ให้พากันพยายามขวนขวายรักษาศีลตามกำลังของตน

พอมีศีลดีแล้วก็ฝึกทำสมาธิ ถ้าจิตใจของเรายังไม่สงบเป็นสมาธิ เราก็พยายามฝึกไปเรื่อยๆ ต้องการให้จิตใจของเราสงบเป็นสมาธิ หมั่นเดินจงกรมอยู่เสมอ พอจิตใจสงบเป็นสมาธิเพียงขณิกสมาธิ ก็พยายามให้ได้ถึงอุปจารสมาธิ และจิตใจของเราสงบ เป็นอารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียว เราก็พยายามรักษาจิตใจของเราให้สงบเป็นสมาธิอยู่บ่อยๆ เพื่อให้จิตใจของเรา

สงบเป็นสมาธิอยู่ทุกเวลา เมื่อจิตใจสงบหนักแน่นมั่นคงดีแล้ว เราก็ไม่ละความเพียรของตน ต่อไปเราจึงจะได้พิจารณาธรรมะ ถ้าพิจารณาธรรมะยังไม่เห็นแจ้งชัดในธรรมะนั้นเราก็ทำไปเรื่อยๆ เหมือนกับคนซักผ้าขาวที่เปรอะเปื้อนสกปรก ถ้าผ้ายังไม่สะอาดดี ก็เพียรซักอยู่นั่นแหละ ถูมันอยู่นั่นแหละ เอาน้ำล้างมันอยู่นั่นแหละ พยายามอยู่จนผ้านั้นสะอาดตามความประสงค์ของตน ยกตัวอย่างเช่นคนเราเกิดมาหลายปีแล้ว ยังไม่ได้เข้าวัดชำระกิเลสออกจากจิตใจของตน พากันซักแต่ผ้า เครื่องนุ่งห่ม ล้างแต่มือเจ้าของ แต่ใจไม่ล้างสักที เราก็มาพยายามฝึกฝนอบรมจิตใจของเรา มันเคยมีโลภะมาก เคยโกรธคนนั้นคนนี้ เกลียดคนนั้นคนนี้ เราก็จะมาดูจิตใจของตน เพื่อซักล้าง โลภะ โทสะ โมหะ ออกจากจิตใจให้สะอาดหมดจด คนมีความเพียรอยู่ตลอด เรียกว่าตามความดี ก็ย่อมมีความเจริญเกิดขึ้นแก่ตนเอง”

***(ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปัญญาปทีโป, วัดอรัญญาวิเวก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่)

วิธีประเคนของพระ

มารยาทในการรับของและการส่งของ การประเคนของแด่พระสงฆ์

๑ **การประเคนของแด่พระสงฆ์**หมายถึงการถวายของโดยส่งให้ตามวิธีการทางพระวินัย การประเคนของแด่พระสงฆ์ ถ้าเป็นของที่พอยกได้ใช้สองมือยกแล้วประเคนในระยะหัตถบาส ถ้าเป็นของใหญ่เกินกว่าที่จะยกได้ เช่น เรือ รถ หรือกุฏิก็ไม่ต้องยกเพียบกล่าวคำถวายหรือถวายเอกสารประกอบสิ่งของนั้นก็พอแล้ว วิธีการประเคนของชายและหญิงปฏิบัติดังนี้คือ ถ้าพระสงฆ์นั่งกับพื้นถือของเดินเข่าเข้าไปได้ระยะหัตถบาส แล้วยกของขึ้นประเคน ชายจะประเคนของแด่พระสงฆ์ในลักษณะมือต่อมือได้เลย ส่วนหญิงจะต้องวางบนผ้า

ที่พระสงฆ์ทอดออกมา จะไหว้หรือกราบแล้วแต่กาลเทศะ ถอยโดยวิธีเดินเข่า เมื่อห่างพอประมาณค่อยลุกขึ้นหันตัวกลับ ในกรณีพระสงฆ์นั่งบนเก้าอี้หรืออาสน์สงฆ์ไม่ต้องเดินเข่า แต่เข้าไปให้ได้ระยะหัตถบาส และประเคนตามวิธีดังกล่าวข้างต้น ถ้ามีของถวายหลายอย่าง ควรประเคนทีละอย่าง แต่ถ้ามีถาดหรือภาชนะใส่ไว้แล้วก็ประเคนทั้งถาด หรือภาชนะได้ แต่ไม่ควรยกโต๊ะอาหารประเคนทั้งโต๊ะ เพราะเป็นของใหญ่ หรือหนักเกินประมาณซึ่งผิดพระวินัย (คำว่า **“หัตถบาส”** แปลว่า **“บ่วงมือ”** หมายถึงระยะระหว่างผู้รับประเคนและผู้ถวายไม่เกิน ๑ ศอก)

๒ การรับของจากพระสงฆ์ ชายและหญิงปฏิบัติดังนี้คือ ก่อนรับของให้เข้าไปใกล้ในระยะพอสมควร แล้วแสดงความเคารพจะกราบ หรือไหว้สุดแต่กาละของเบา ชายยื่นมือขวารับ ของหนัก ยื่นสองมือรับแล้วถอยกลับ ส่วนใหญ่พระจะวางของไว้ตรงหน้า ของเบาให้เอื้อมมือขวาไปหยิบด้วยอาการนอบน้อมสำรวม ของหนักให้ยกทั้งสองมือแล้วถอยกลับ

“การประเคนของพระ”คือการถวายของให้พระรับถึงมือ ของที่ประเคนนั้นต้องเป็นของที่คนเดียวพอยกได้อย่างธรรมดา ไม่ใช่ของหนัก หรือใหญ่โตจนเกินไปไม่มีวัตถุอนามาส คือ เงินทอง หรือของกะไหล่ด้วยเงินแท้หรือทองแท้ปนอยู่ด้วย เพราะเป็นของไม่เหมาะสมแก่ภาวะของพระที่จะรับได้ และถ้าเป็นของเคี้ยวของฉันต้องประเคนได้เฉพาะในกาล นอกกาลคือ เวลาวิกาลตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงย่ำรุ่งวันใหม่ไม่ควรนำมาประเคน วิธีประเคนนั้นพึงปฏิบัติ ดังนี้

ก. พึงนำของประเคนเข้าไปให้ใกล้พระผู้รับ ประมาณ ๑ ศอก เรียกว่าอยู่ใน **“หัถบาส”** คือ ผู้รับหรือผู้ถวายไม่ต้องเอื้อมให้น่าเกลียด (ไม่ถึงศอกหรือไม่เกินศอกคืบก็ได้) จะนั่งหรือจะยืนแล้วแต่สถานที่ที่พระนั่งอยู่นั้นอำนวย

ข. จับของที่ประเคนด้วยมือทั้งสอง แสดงความเคารพในทานนั้น โดยยกของให้สูงขึ้นเล็กน้อยแล้วน้อมถวายพระซึ่งท่านจะยื่นมือทั้งสองออกมาจับ ถ้าผู้ถวายเป็นสตรี พึงวางของลงบนผ้ากราบที่พระปูรับอยู่ข้างหน้า เสร็จแล้วพึงไหว้หรือกราบแล้วแต่กรณี หนหนึ่งเป็นอันเสร็จการประเคนหลักสำคัญของการประเคนนี้ ต้องแสดงออกด้วยความเคารพ ไม่ใช่เสือกให้หรือทิ้งให้โดยไม่เคารพ พระพุทธองค์ตรัสว่า

"ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายก็ดี พระภิกษุก็ดีตรงไหนที่ดูสวยงาม อ่อนน้อม ตรงไหนที่ดูแล้วเรียบร้อยดีที่สุด ที่จะเป็นบุญกุศลด้วยความเคารพในคุณงามความดีของตน ทั้งผู้รับและผู้ให้สิ่งของต่างๆ ผู้ให้ก็มีเจตนาที่จะให้ผู้รับก็ต้องมีความเคารพอ่อนน้อมต่อกองบุญกุศลของผู้ที่จะให้ตรงนั้นแหละดีดูสวยงามที่สุด ควรที่จะพากันปฏิบัติอย่างนั้น ทั้งพระภิกษุก็ดีอุบาสกอุบาสิกาก็ดี ควรจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามกาลเทศะนั้นๆ ให้ดีที่สุด"

วิธีการกรวดน้ำ[๒๓]

การกรวดน้ำเริ่มครั้งแรกเมื่อสมัยพุทธกาล ตอนพระเจ้าพิมพิสารได้นิมิตเห็นเปรตซึ่งเป็นญาตของตนมาขอส่วนบุญ จึงได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เมื่อจะกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนบุญ ต้องคำนึงถึงประเพณีที่มีมาแต่โบราณด้วย วิธีที่นิยมทำกันดังนี้ คือ เริ่มต้นเตรียมน้ำสะอาดใส่ภาชนะไว้พอสมควรจะเป็นคณฑีขวดเล็ก แก้วน้ำ หรือขัน อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ พอพระสงฆ์เริ่มอนุโมทนาด้วยบท ยถา....ก็ให้เริ่มกรวดน้ำ โดยตั้งใจนึกอุทิศส่วนบุญ

---

๒๓ องค์การศึกษา, กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ศาสนาพิธี หน้า ๖๐-๖๑.

มือขวาจับภาชนะน้ำริน ใช้มือซ้ายประคอง แล้วว่าบทกรวดน้ำในใจไปจนจบการหลั่งน้ำกรวด ถ้าเป็นพื้นดินควรหลั่งลงในที่สะอาดหมดจด ถ้าอยู่บนเรือนหรือสถานที่ไม่ใช่พื้นดิน ต้องหาภาชนะอื่นที่สมควร เช่น ถาดหรือขัน เป็นต้นรองน้ำไว้ เสร็จแล้วจึงนำไปเทลงดินที่สะอาด อย่าใช้กระโถนหรือภาชนะสกปรกเป็นอันขาด เพราะน้ำที่กรวดเป็นสักขีพยานในการทำบุญของตนว่าทำด้วยใจสะอาดจริงๆ มีบางคนเข้าใจผิดไปกันใหญ่ว่าเวลากรวดน้ำนั้นต้องเกาะกันยาวเหยียด ที่จริงไม่จำเป็นหรอกต้องทำแบบนั้นเลย เราใช้ใจน้อมนึกถึงบุญที่ทำส่งใจไปถึงผู้ล่วงลับไปแล้วเขาก็ได้รับผลเช่นกัน ถึงเร็วกว่าซะด้วย

สรุปว่า การกรวดน้ำมี ๒ วิธี คือ

กรวดน้ำเปียก คือ ใช้น้ำเป็นสื่อ รินน้ำลงไปพร้อมกับอุทิศผลบุญกุศลไปด้วย

กรวดน้ำแห้ง คือ ไม่ใช้น้ำใช้แต่นิ้วพนมอธิษฐานแล้วอุทิศผลบุญกุศลไปให้ คำกรวดน้ำที่นิยมว่ากันในเวลากรวดน้ำทั่ว ๆ ไป มีอยู่ ๓ แบบ คือ แบบสั้น แบบย่อ และแบบยาว ว่าเฉพาะคำบาลีเท่านั้น ดังนี้

คำกรวดน้ำแบบสั้น

(เป็นคำอุทิศของพระเจ้าพิมพิสาร)

อิทํ เม ญาตินํ โหตุ (ว่า ๓ จบ)

หากจะเติมพุทธภาษิตต่อว่า **"สุขิตา โหนตุ ญาตโย"** ก็ได้

คำแปล

ขอบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้าเถิด

ขอญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า จงเป็นสุข ๆ เถิด.

คำกรวดน้ำแบบย่อ เรียกคาถาติโลกวิชัย

ยงฺกิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ กตฺตพฺพํ กิริยํ มม,

กาเยน วาจามนสา ติทเส สุคฺตํ กตํ.

เย สตตา สญฺญิโน อตถิ เย จ สตฺตา อสญฺญิโน,

กตํ ปุญฺผลํ มยฺหํ สพฺเพ ภาคี ภวนฺตุ เต.

เย ตํ กตํ สุวิทิตํ ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา,

สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา

ชีวนฺตาหารเหตุกา,

มนุญฺญํ โภชนํ สพฺเพ ลภนฺตุ มม เจตสา.

คำแปล

กุศลกรรมซึ่งเป็นกิริยาควรทำอันหนึ่งด้วยกายวาจาใจ อันจะเป็นเหตุนำไปให้เกิดในสวรรค์ชั้นไตรทศเทพ ข้าพเจ้าได้ทำแล้ว ขอสัตว์ซึ่งมีสัญญาและไม่มีสัญญาทุกหมู่เหล่า จงเป็นผู้มีส่วนได้รับผลบุญที่ข้าพเจ้ากระทำแล้วนั้น เหล่าสัตว์ที่รู้ผลบุญอันที่ข้าพเจ้ากระทำแล้ว ขอจงเป็นผู้มีส่วนได้รับผลบุญที่ข้าพเจ้าอุทิศให้ ในบรรดาสรรพสัตว์จำพวกใดไม่รู้ข่าวถึงบุญที่ข้าพเจ้ากระทำแล้ว ขอเทพยดาทั้งหลาย จงนำข่าวสารไปบอกแก่สัตว์จำพวกนั้น ขอสัตว์ทุกหมู่ในชีวโลก ซึ่งเสพอาหารเป็นเครื่องเลี้ยงชีพ จงได้เสวยซึ่งโภชนะอันพึงใจ ด้วยอำนาจเจตนาอุทิศของข้าพเจ้านี้เถิด

คำกรวดน้ำแบบยาว เป็นคาถาของเก่า

อิมินา ปุญฺญ กมเมน อุปชฺฌายา คุณุตฺตรา,
อาจาริยู ปการา จ มาตา ปิตา จ ยาตกา.
สุริโย จนทิมา ราชา คุณวนฺตา นราปิ จ,
สพเพ สตตา สุขี โหนตุ ปุญฺญานิ ปกตานิ เม.
สุขฺ จ ติวิธํ เทนฺตุ ขิปฺปํ ปาเปถ โวมตํ.
อิมินา ปุญฺญ กมฺเมน อิมินา อุทฺทิ เสน จ,
ขิปฺปาหํ สุลเภ เจว ตณฺหุ ปาทาน เฉทนํ.
เย สนฺตาเน หินา ธมฺมา ยาว นิพฺพานโต มมํ,
นสฺสนฺตุ สพฺพทา เยว ยตฺถ ชาโต ภเว ภเว.
อุชุ จิตฺตํ สติ ปญฺญา สลฺเลโข วิริยมฺ หินา,
มารา ลภนฺตุ โนกาสํ กาตุญฺ จ วิริเย สุเม.
พุทฺธา ธิปวโร นาโถ ธมฺโม นาโถ วรุตฺ ตโม,
นาโถ ปจฺเจก พุทโธ จ สงฺโฆ นาโถต ตโร มมํ.
เต โสตฺ ตมา นุภา เวน มาโร กาสํ ลภนฺ ตุมา.

คำแปล

ด้วยผลบุญที่ข้าพเจ้ากระทำนี้ ขอพระอุปัชฌาย์ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ไพศาล อีกทั้งอาจารย์ผู้ได้สั่งสอนข้าพเจ้ามา ทั้งมารดาบิดา และญาติทั้งสิ้นตลอดจนพระอาทิตย์พระจันทร์ และพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นใหญ่ในเอกทศแห่งเมทนีดล และนรชนผู้มีคุณงามความดีทั้งหลายทุกถิ่นฐาน อีกท้าวมหาพรหมกับหมู่มารและท้าวมัฆวานเทวราช ทั้งเทพเจ้าผู้ฉกาจรักษาโลกทั้งสี่ทิศ และพยายามราชอีกมวลมิตรสหายทั้งผู้ขวนขวายวางตนเป็นกลาง และผู้เป็นศรัตรูของข้าพเจ้าทุก ๆ เหล่าจงมีความเกษมสุขนิราศภัย ขอบุญที่ข้าพเจ้ากระทำไว้

ด้วยไตรทวาร จงดลบันดาลให้สำเร็จไตรพิธสุข ถึงความเกษมปราศจากทุกข์ คือพระอมตมหานฤพานโดยพลัน อีกโสตหนึ่งนั้น ด้วยบุญกรรมนี้และอุทิศเจตนานี้

ขอให้ข้าพเจ้าบรรลุทันที ซึ่งตัดขาดตัณหาอุปาทาน ธรรมอันชั่วในสันดานจงพินาศไปหมด จนตราบเท่าถึงนิพพานสิ้นกาลทุกเมื่อเทียว แม้ว่าข้าพเจ้ายังจะท่องเที่ยวไปเกิดในภพใดๆ ก็ขอให้มีจิตซื่อตรงดำรงสติปัญญาอันชาญฉลาด ให้มีความเพียรกล้าสามารถขัดเกลากิเลสให้สูญหาย ขอหมู่มารเหล่าร้ายอย่าได้กล้ำกลายสบโอกาส เพื่อทำให้ข้าพเจ้าพินาศคลายความเพียรได้ อนึ่งไซร้พระพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งอันยิ่งอย่างประเสริฐ พระธรรมเป็นที่พึ่งอันล้ำเลิศยิ่งประมาณ พระปัจเจกพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งอันไพศาล และพระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันอุดมยิ่งประมาณของข้าพเจ้านี้ ด้วยอานุภาพอันอุดมดีพิเศษสูงสุดของพระรัตนตรัยขออย่าให้มารได้โอกาสทุกเมื่อไปเทอญ.

นอกจากคำกรวดน้ำทั้ง ๓ แบบตามที่กล่าวมาแล้ว ยังมีคำกรวดน้ำอีกแบบหนึ่ง เป็นพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔ เรียก ปัตติทานคาถา ดังนี้

ปุญฺญสฺสิทานิ กตสฺส ยานญฺญานิ กตานิ เม,
เตสญฺจ ภาคิโน โหนฺตุ สตฺตานนฺตาปฺ ปมาณกา.
เย ปิยา คุณวนฺตา จ มยฺหํ มาตาปิตาทโย,
ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิฏฺฐา วา อญฺเญ มชฺฌตฺตเวริโน.
สตฺตา ติฏฺฐนฺติ โลกสฺมึ เตภุมฺมา จตุโยนิกา,
ปญฺเจกจตุโวการา สํสรนฺตา ภาวภเว.
ญาตํ เย ปตฺติทานมฺเม อนุโมทนฺตุ เต สยํ,
เย จิมํ นปฺปชานนฺติ เทวา เตสฺ ํ นิเวทยุ.
มยา ทินฺนาน ปุญฺญานํ อนุโมทนา เหตุนา,
สพฺเพ สตฺตา สทา โหนฺตุ อเวรา สุขชีวิโน.
เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ เตสาสา สิชฺฌตํ สุภา.

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุด ไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มีส่วนแห่งบุญอันที่ข้าพเจ้าทำแล้ว ณ บัดนี้ ด้วยแห่งบุญทั้งหลายอื่นอันข้าพเจ้าทำแล้วด้วยเหล่าใดเป็นที่รัก และมีคุณมีมารดา และบิดาของข้าพเจ้าเป็นต้น เหล่าที่ข้าพเจ้าเห็นแล้วหรือแม้ข้าพเจ้าไม้ได้เห็นแล้วเหล่าอื่น ที่เป็นผู้มัธยัสถ์เป็นปานกลาง และเป็นผู้มีเวรสัตว์ทั้งหลายตั้งอยู่ในโลกเป็นไปในภูมิสาม เป็นไปในกำเนิดสี่ มีขันธ์ห้า มีขันธ์หนึ่ง มีขันธ์สี่ ท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อย และภพใหญ่ การให้ส่วนบุญของข้าพเจ้าอันสัตว์ทั้งหลายเหล่าใดรู้แล้ว สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นจงอนุโมทนาเองเถิด ส่วนสัตว์ทั้งหลายเหล่าใด ยังไม่รู้ซึ่งการให้ส่วนบุญของข้าพเจ้านี้ ขอเทพยดาทั้งหลายพึงบอกแก่สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นให้รู้ (แล้วอนุโมทนา)เพราะเหตุคืออนุโมทนาซึ่งบุญทั้งหลายอันข้าพเจ้าได้ให้แล้ว ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้ไม่มีเวรเป็นผู้ดำรงชีพโดยสุขทุกเมือเถิด จงถึงซึ่งบทอันเกษม คือ พระนิพพาน ขอความปรารถนาที่ดีงามของสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้นจงสำเร็จเถิด.

นอกจากนี้ผู้เขียนขอแถมหลักธรรมที่เหมาะสมกับฆราวาสวิสัย ที่ควรนำไปเป็นแบบอย่างได้เป็นอย่างนี้ และผู้เขียนหวังว่าทุกท่านคงได้รับประโยชน์จากหนังสือนี้เต็มที่ หากท่านได้รับประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้แล้ว อยากให้คนอื่นได้รับสิ่งดี ๆ ก็ควรแบ่งให้คนอื่นได้มีโอกาสอ่านบ้าง หลักธรรมของฆราวาสตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาจะช่วยส่งเสริมการมีชีวิตแบบชาวบ้าน ให้เกิดความสุขได้ คือ **"ฆราวาสธรรม ๔"**

ฆราวาสธรรม

แปลว่า **"ธรรมของฆราวาส"** หมายถึง ธรรมสำหรับการครองเรือน หรือหลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ อันนำไปสู่ความสุข ความเจริญ มี ๔ อย่าง คือ

๑. **สัจจะ** สัตย์ซื่อต่อกัน

๒. **ทมะ** รู้จักข่มจิตของตน

๓. **ขันติ** มีความอดทน

๔. **จาคะ** สละแบ่งปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน

๑. **สัจจะ สัตย์ซื่อต่อกัน** หมายถึง ความจริงใจซื่อตรงต่อกัน ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงกันและกัน ได้แก่ความซื่อสัตย์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องกัน เช่น สามีภรรยามีความซื่อสัตย์ต่อกัน มารดาบิดาและบุตรธิดามีความซื่อสัตย์ต่อกัน ญาติพี่น้องมีความซื่อสัตย์ต่อกัน เพื่อนบ้านมีความซื่อสัตย์ต่อกัน เป็นต้น ความซื่อสัตย์จริงใจให้กัน พูดจริง ทำจริง เป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ สิ่งใดไม่เติมความซื่อสัตย์ลงไปมักจะอยู่ได้ไม่นาน เพราะว่าความซื่อสัตย์นี้เป็นที่มาแห่งความเชื่อถือกายและวาจาซื่อสัตย์ ย่อมก่อให้เกิดความเชื่อมั่น ความเชื่อมั่นย่อมก่อให้เกิดความเกรงใจ ความเกรงใจย่อมก่อให้เกิดเกียรติตามมา ดังพุทธภาษิตที่ว่า **"คำสัตย์ เป็นวาจาไม่ตาย"** (สจฺจํ เว อมตา วาจา)

๒ . **ทมะ รู้จักข่มจิตของตน** ฝึกตน หมายถึง การฝึกฝนข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดดัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ได้แก่ การบังคับควบคุมจิตใจไม่ให้ทะเยอทะยานใฝ่สูงเกินขอบเขต ไม่ให้โกรธเคืองมุทะลุเอาแต่อารมณ์ตนเองเป็นใหญ่ ไม่ให้ลุ่มหลงในรูป เสียงที่เย้ายวนใจ เป็นต้น โดยเป็นคนยอมรับฟังเหตุผลของผู้อื่น เช่น สามีภรรยารับฟังเหตุผลกันและกันแล้วปรับตัว ปรับนิสัยเข้าหากันเป็นต้น

การฝึกตน บังคับควบคุมตนเองให้ได้ ดูตนให้ออก บอกตนให้ได้ ใช้ตนให้เป็น ปรับปรุงแก้ไขตนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอจึงเป็นคนประเสริฐ เป็นยอดคน ไม่เพียงเพื่อการแก้ตัวแบบน้ำขุ่น ๆ เพราะพุทธภาษิตที่ว่า

"ในบรรดาหมู่มนุษย์คนที่ฝึกฝนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุด"

และอีกบทว่า

"คนฉลาดฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ"

(ทนฺโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ และ อตฺตานํ ทมยนฺติ ปณฺฑิตา)

๓. ขันติ อดทน หมายถึง มีความอดทนต่อการทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งไม่หวั่นไหว มั่นคงในจุดหมาย ไม่เดือดดาลง่าย เมื่อประสบปัญหาอุปสรรคต่างๆ ก็ไม่ท้อถอย มีความอดทนต่อความลำบากในการทำงานเลี้ยงชีพ ต่อทุกขเวทนา และต่อคำดูถูกเหยียดหยาม ตลอดถึงการมีจิตเข้มแข็งในการถอนตัวออกจากความชั่ว และพยายามทำความดี ความอดทน ความแข็งใจ ไม่ท้อแท้ หรือท้อถอยในจุดหมายปลายทาง ท่านว่าความอดทนเป็นยอดแห่งความดีประการหนึ่ง ใครไม่มีความอดทนหรืออดทนน้อยเกินไป ย่อมเสื่อมเสียจากประโยชน์ทั้งหลาย แม้คนที่เป็นสามีภรรยา คู่รัก มิตรรัก หากขาดความอดทนแล้ว เชื่อได้เลยว่าต้องแยกจากกันไป ความอดทนนั้นควรทนทั้งทางกาย วาจา และใจ ไม่ควรทำร้าย พูดร้าย หรือคิดร้าย แสดงอาการหยาบคายออกมานี้ก็เป็นความอดทนประการหนึ่ง ดังพุทธภาษิตว่า

"ความอดทนเป็นธรรมะเครื่องแผดเผาเหล่ากิเลสให้เร่าร้อนได้"

(ขนฺติ ปรมํ ตโป ตีติกขา)

๔. จาคะ สละให้ปันสิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ปัน หมายถึง ความเสียสละ ได้แก่ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนมีอยู่ให้แก่คนที่สมควรให้ เป็นคนใจกว้างพร้อมสละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อผู้อื่นได้

พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความเดือดร้อนและความต้องการของผู้อื่น แล้วพิจารณาให้ความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ตามควร ไม่เป็นคนใจแคบ เห็นแก่ตัวตลอดถึงการรู้จักสละกิเลสให้อภัยผู้อื่น การเสียสละ มีน้ำใจ บำเพ็ญประโยชน์ตนและคนรอบข้าง รวมทั้งถอดยศ ลดมานะ ละมิจฉาทิฏฐิเสีย ร่วมมือกันทำงานอย่างเป็นระบบหรือเป็นทีม ไม่เห็นแก่ตัว เอาแต่ใจตนเป็นใหญ่ ตลอดจนเสียสละให้อภัยได้ จึงจัดว่าเป็นจาคะสมบูรณ์แบบเพราะ **"ผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนทั้งปวง"** (ททมาโน ปิโย โหติ)

"ฆราวาสธรรมทั้ง ๔ อย่างนี้ เป็นธรรมช่วยควบคุมให้คนในตระกูลในครอบครัวมีความสมานสามัคคีกลมเกลียวกัน เข้าใจไว้ใจกันและกัน ทำให้ชีวิตในการครองเรือนมีความสุขความเจริญมั่นคง ตามสมควรแก่ชีวิตฆราวาส เพราะตามความเป็นจริง สิ่งที่ฆราวาสต้องการมากที่สุด ก็คือ ครอบครัวที่เป็นสุข การมีบ้านอยู่ มีคู่เคล้า มีข้าวกิน มีสินใช้ แต่จิตใจต้องมีคุณธรรมด้วย ฆราวาสธรรมนี้เป็นเสมือนยาขนานวิเศษที่ทำให้ความรักของคนที่มีคู่ครองมั่นคงยั่งยืน รักจะไม่ร้าว บ้านจะไม่ร้าง เพราะมีธรรม ๔ อย่าง นี้คอยค้ำยันให้ความรักมั่นคงแนบแน่นตลอดไป"

~ศิษย์ปลายแถว~

คุณสมบัติของอุบาสก ๕

๑. ประกอบด้วยศรัทธา

๒. มีศีลบริสุทธิ์

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล

๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา

๕. บำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา

"สมบัติของอุบาสก" หรืออุบาสิกา หมายถึง คุณสมบัติประจำตัวของอุบาสกอุบาสิกาผู้ปฏิญาณตนขอถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะที่พึ่งอย่างแท้จริง มี ๕ อย่าง คือ

๑. ประกอบด้วยศรัทธา หมายถึง อุบาสกอุบาสิกาจะต้องมีศรัทธาความเชื่ออย่างมีเหตุมีผล ประกอบด้วยปัญญา คือไม่เชื่ออย่างงมงาย ตามหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนา ๔ อย่าง คือ

(๑) **กัมมศรัทธา** เชื่อเรื่องกรรม

(๒) **วิปากศรัทธา** เชื่อผลของกรรมว่าให้ผลจริง ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

(๓) **กัมมัสสกตาศรัทธา** เชื่อว่าทุกคนมีกรรมเป็นของตนเอง ไม่มีผู้ใดมาบังคับบัญชาให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ได้

(๔) **ตถาคตโพธิศรัทธา** เชื่อปัญญาการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าว่าเป็นพระสัพพัญญู รู้จริงทุกสรรพสิ่ง ศรัทธาทั้ง ๔ อย่างนี้ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักการแห่งปัญญา มีเหตุผลสามารถพิสูจน์ได้ทุกกาลสมัย

๒. มีศีลบริสุทธิ์ หมายถึง อุบาสกอุบาสิกาต้องตั้งมั่นในศีล ๕ ศีล ๘ เพื่อเป็นการฝึกหัดกาย วาจาให้สงบเรียบร้อย และได้ชื่อว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม ทั้งนี้เพราะศีลเป็นพื้นฐาน รากแก้วของคุณงามความดีทั้งปวง ดังข้อความใน **ขุททกนิกาย เถรคาถา** ว่า "ศีลนั้นเป็นที่พึ่งแรกของมนุษย์ เป็นมารดาแห่งความดีงาม และเป็นประมุขของคุณธรรมทั้งปวง"

๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือ เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล หมายถึง อุบาสกอุบาสิกาต้องเชื่อกรรม ต้องมุ่งหวังผลจากการกระทำและการงานเป็นสำคัญ มิใช่หวังผลจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทพเจ้าใดจะมาบันดาลให้เกิดความสุขโชคลาภ การถือมงคลตื่นข่าวนี้ เป็นความเชื่อคำเล่าลือที่ขาดการพินิจพิเคราะห์ด้วยปัญญา เช่น ลือกันว่ามีบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ กินแล้วหายจากโรคภัย ก็แตกตื่นเสียเงินเสียทอง เสียเวลาไป หรือลือกันว่ามีสำนักร่างทรงบอกใบ้ให้หวยแม่น ก็พากันไปเสี่ยงโชค เป็นต้น อุบาสกอุบาสิกาไม่ควรแตกตื่นเช่นนั้น

๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา หมายถึง อุบาสกอุบาสิกาต้องเชื่อมั่นในพระพุทธศาสนาว่ามีเขตบุญที่ประเสริฐยอดเยี่ยมที่สุดในโลก ทำบุญแล้วย่อมได้อานิสงส์ผลบุญจริง ได้แก่ การทำบุญกับพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์ที่ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ศึกษาปฏิบัติตามพระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้วนำมาสั่งสอนมนุษย์ให้รู้และปฏิบัติตาม

๕. ลำเพ็ญบุญแต่ในพุทธศาสนา หมายถึง อุบาสกอุบาสิกาต้องกระทำการส่งเสริมสนับสนุนกุศลกิจ และขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาเป็นเบื้องต้น เพราะกุศลกิจในพระพุทธศาสนายังมีมากมายที่จะให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันบำเพ็ญส่งเสริม ทำนุบำรุงเพื่อเป็นบุญเป็นกุศลเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ฉะนั้น พุทธศาสนิกชนจึงควรทำกุศลกิจในพระพุทธศาสนาให้ดีเสียก่อนจึงค่อยไปบำเพ็ญบุญตามลัทธิศาสนา หรือประเพณีอื่นๆ โดยไม่ผิดศีลธรรม ท่านก็ไม่ห้าม

อุบาสกอุบาสิกาผู้ประกอบด้วยสมบัติของอุบาสก ๕ อย่างนี้ ได้ชื่อว่า มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นพุทธศาสนิกชน มีสรณะที่พึ่งอย่างมั่นคง มีจุดยืนไม่หวั่นไหวไม่เอนเอียงไปตามมงคลตื่นข่าว และอุบาสกอุบาสิกาผู้เข้าถึงพระรัตนตรัยอย่างแท้จริง ย่อมได้รับการยกย่องว่า เป็นอุบาสกอุบาสิกาแก้ว ส่วนอุบาสกอุบาสิกาที่ไม่ประกอบด้วยคุณสมบัติ ๕ อย่างนี้ ย่อมถูกตำหนิว่า เป็นอุบาสกอุบาสิกาต่ำช้าเศร้าหมองน่าติเตียน

คำกล่าวแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

หันทะ มะยัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ปุพพะ ภาคะนะมะการัง กะโรมะ เสฯ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต, อะระหะโต, สัมมาสัมพุทธัสสะ,

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต, อะระหะโต, สัมมาสัมพุทธัสสะ,

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต, อะระหะโต, สัมมาสัมพุทธัสสะ,

ขอนอบน้อม, แด่พระผู้มีพระภาคเจ้า, พระองค์นั้น, ซึ่งเป็นผู้ห่างไกลจากกิเลศ, ตรัสรู้ชอบได้, โดยพระองค์เองฯ

เอสาหัง ภันเต, สุจิระปะรินิพพุตัมปิ, ตังภะคะวันตัง, สะระณัง คัจฉามะ, ธัมมัญจะ สังฆัญจะ,พุทธมามะกาติ โน, สังโฆ ธาเรตุฯ

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ, ข้าพเจ้าทั้งหลาย, ขอถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า พระองค์นั้น, แม้เสด็จปรินิพพานไปนานแล้ว,

กับทั้งพระธรรม, และพระสงฆ์, ว่าเป็นที่พึ่ง, ที่ระลึกอันสูงสุด, ขอพระสงฆ์, โปรดจำข้าพเจ้าทั้งหลายไว้ว่า, เป็นพุทธมามกะ,

ผู้ถึงพระรัตนตรัย, เป็นสรณะตลอดชีวิต,

เป็นอันพอสรุปได้ว่า สูตรแห่งการครองเรือน จะต้องมีสติและปัญญา มีความซื่อสัตย์ มีจิตใจเข้มแข็งทันต่อเหตุการณ์ รู้จักการสละแบ่งปัน ก็จัดเป็นเหมือนยาขนานเอกสูตรหนึ่งไว้คอยเยียวยารักษาคนให้หายจากโรค หรือทุเลาลงได้เหมือนกัน.

ฉะนั้น การบริจาคทานก็ดี การถวายสิ่งของแก่พระภิกษุสงฆ์ก็ดี เราต้องใช้สติปัญญาด้วยเหมือนกันมิใช่ว่าเจตนาดีอย่างเดียว เพราะผู้รับก็ต้องดีด้วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ในปัจจุบันนี้มีมิจฉาชีพได้อาศัยศรัทธาของคนอื่น มาหลอกลวงกัน เช่น มีรถมาแห่เรี่ยรัยทำบุญตามแหล่งชุมชน เราก็ไม่อาจทราบได้ว่าของจริงหรือของปลอม ถ้าให้ดีต้องศึกษาที่มาซะหน่อย หรือถ้าให้สบายใจก็ไปทำบุญที่วัดน่าจะดีกว่า และการทำบุญกับพระภิกษุ–สามเณร เราต้องพิจารณาว่าต้องให้สิ่งที่ท่านจำเป็นต้องใช้จริง ๆ มิใช่ว่าถวายสิ่งฟุ่มเฟือยส่งเสริมกิเลสให้ท่านเหล่านั้น จนมันจะกลายเป็นบาปแก่ตนเองไปในที่สุด

“สพฺพทานํ ธมฺมทานํ ชินาติ
การให้ธรรมะเป็นทาน ย่อมชนะการให้ทั้งปวง”

~ศิษย์ปลายแถว~

บรรณานุกรม

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,
นวโกวาท.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๗๗, ๒๕๓๕.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ (เจริญ สุวฑฺฒโน),
๔๕ พรรษาของพระพุทธเจ้า.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๓๙.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชฯ (เจริญ สุวฑฺฒโน),
วิธีสร้างบุญบารมี.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย , ๒๕๓๙.

พระราชนิโรธรังสี (หลวงปู่เทสก์ เทสฺรังสี),
เทสกานุสรณ์ อนุสรณ์ในการพระราชทานเพลิงศพ.
กรุงเทพฯ : หจก.โรงพิมพ์ชวนพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๓, ๒๕๓๙.

พระธรรมโกศาจารย์ (พระพุทธทาส อินฺทปญฺโญ),
คู่มืออุบาสกอุบาสิกา สวนโมกขพลาราม.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, ๒๕๔๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตฺโต,
พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.
กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๔๖.

พระธรรมวิสุทธิมงคล (ท่านพระอาจารย์มหาบัว ญาณสมฺปนฺโน),
เรียงลำดับอริยภูมิ.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๒.
พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ปธ.๙,ราชบัณฑิต),
พจนานุกรมเพื่อการศึกษาฯ ชุด คำวัด.
กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, ๒๕๔๘.
พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ ปธ.๙),
อนุปุพพิกถาทีปนี (ภาค ๑ การพรรณนาทาน).
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์,
พิมพ์ครั้งที่ ๕, ๒๕๔๗.
พระราชธรรมเจติยาจารย์,(หลวงพ่อวิริยังค์ สิรินฺธโร),
วิธีปฏิบัติเพื่อพ้นทุกข์
กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ป. สัมพันธ์พาณิชย์, ๒๕๔๓.
พระราชพรหมยาน (หลวงพ่อฤาษีลิงดำ),
นิตยสารธัมมวิโมกข์ เรื่อง พระอริยบุคคล.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๘.
พระมหาวีระ ถาวโร (หลวงพ่อฤาษีลิงดำ),
ไตรภูมิ.
นครสวรรค์ : พิมพ์ที่ โรงพิมพ์เยลโล่, ๒๕๑๘.
ท่านพระอาจารย์เปลี่ยน ปญฺญาปทีโป,
การถวายสิ่งของแด่พระภิกษุสงฆ์ที่ญาติโยมควรปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : พิมพ์ที่ บ.รุ่งเรืองวิริยะพัฒนาโรงพิมพ์ จำกัด,
พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๙.

อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎก
ย่อความจากพระไตรปิฎกฉบับบาลี ๔๕ เล่ม.
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๓๙.
ทรงเกียรติ ลิ้มนันทรักษ์, คู่มือคฤหัสถ์.
กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์ศาสน์ จำกัด, ๒๕๔๐.
สุรีย์ มีผลกิจ, วิเชียร มีผลกิจ, พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา.
กรุงเทพฯ, บริษัท คอมฟอร์ม จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๑, ๒๕๔๓.
มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์,
พระไตรปิฎก. ฉลอง ๒๐๐ ปี กรุงรัตนโกสินทร์
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.
องค์การศึกษา,
ศาสนาพิธี เล่ม ๑. (หลักสูตรนักธรรม และธรรมศึกษาตรี)
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๑.

รายนามผู้ร่วมบุญจัดพิมพ์
หนังสือวิสาขาเทพนารีโสดาบัน

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	จำนวนเงิน
๑.	รศ. สุภาวดี สวัสดิพรพัลลภ	๑,๐๐๐
๒.	อ.ผ่องศรี ชมเชย	๑,๐๐๐
๓.	อ.รัตนาภรณ์ จารุชัยนิวัฒน์ และครอบครัว	๑,๕๐๐
๔.	คุณทิฐินันท์ สุขนันตพงศ์	๑,๕๐๐
๕.	คุณสุจินดา พิสุทธิ์โกมล	๕๐๐
๖.	อ.ศุพัชทรานิษฐ์ ศรีอุทัย	๑,๐๐๐
๗.	คุณลัดดาวัลย์ เผ่าภูธร	๑,๒๐๐
๘.	คุณนงลักษณ์ สุริโย	๒๐๐
๙.	คุณพูนสุข พุ่มไพบูลย์	๑,๐๐๐
๑๐.	คุณศุภิสรา อักษรสุวรรณ และครอบครัว	๒,๐๐๐
๑๑.	อ.จรูญวิชญ์ ทองส่งโสม	๑,๕๐๐
๑๒.	พ.ต.อ.หญิง นวลสม ศรีรัญเพชร	๙,๒๗๗
๑๓.	คุณอภิฐพร รัตนกูล	๕๐๐
๑๔.	อ.เนรัญชรา แสงทักษิณ	๑,๕๐๐
๑๕.	อ.ศศินา ศรีสำราญ	๕๐๐
๑๖.	คุณฉัตรทอง ปัญญาปิง	๕๐๐
๑๗.	อ.ปทิตตา ภคพุฒิสกุล	๓๙๙
๑๘.	อ.อภัสนันท์ วราชัยรุจิพงษ์	๕๐๐
๑๙.	คุณกชจุฑา สีหเดชภิญโญ	๒,๐๐๐
๒๐.	คุณสมพิศ รักเสรี	๕๐๐

๒๑.	คุณวันชัย ชูศักดิ์	๒๐๐
๒๒.	อ.สุคนธา ชัยสถาวรวงศ์	๑,๐๐๐
๒๓.	อ.ดุษณี ธนะบริพัฒน์	๒,๐๐๐
๒๔.	อ.พรสิรินทร์ พูนพิทยะ	๑,๐๐๐
๒๕.	อ.ขนิษฐา บุญตระการ	๕๐๐
๒๖.	อ.ละอบ บุญเกิด	๕๐๐
๒๗.	อ.จันทนา กุลณรงค์	๑,๐๐๐
๒๘.	คุณจุฑาทิพย์ จุลิกพงศ์	๕๐๐
๒๙.	อ.กฤตินี เชิดชัย	๑,๐๐๐
๓๐.	คุณรุ่งทิพย์ วรเมธามาศ	๖๐๐
๓๑.	อ.กันต์กนิษฐ์ ศรีสุวรรณ	๓๐๐
๓๒.	อ.กิ่งดาว จิระรัตน์	๓๐๐
๓๓.	คุณพิรสิญจ์ พันธุ์เพ็ง	๕๐๐
๓๔.	อ.ภาณี ไวยนิกรณ์	๒๐๐
๓๕.	คุณนาฏชุดา อรัญนารถ และครอบครัว	๒,๐๐๐
๓๖.	คุณพรภินันท์ บุญหนู	๓๐๐
๓๗.	อ.อัจฉรา ประดิษฐาน และครอบครัว	๑,๐๐๐
๓๘.	อ.ธีรศักดิ์ วีระชิงไชย	๒๐๐
๓๙.	คุณชญานันท์ วีระชิงไชย และครอบครัว	๑,๐๐๐
๔๐.	คุณนฤมล ทีฆธนานนท์ และครอบครัว	๕๐๐
๔๑.	อ.สุชัย เลิศพิเชฐ	๕๐๐
๔๒.	คุณสุภัทรา ภัทรกิจนิรันดร์	๕๐๐
๔๓.	พ.ต.หญิง วรรณิภา โสดา	๒๐๐
๔๔.	คุณอำไพมนัส เล็กวงษ์เดิม และครอบครัว	๑,๐๐๙
๔๕.	คุณอัมพร แซ่ลี้	๓๐๐

๔๖.	คุณภัควรินทร์ – คุณกิตติทัศน์ อุดมสิริพิทักษ์ และครอบครัว	๔,๙๐๐
๔๗.	อ.รินทร์ลภัส วงษ์สวัสดิ์	๘๐๐
๔๘.	คุณดนุลดา ช้างพัฒน์	๓๐๐
๔๙.	คุณกัญจนพร พรมเชียงสา	๕๐๐
๕๐.	อ.ชูศรี คูชัยสิทธิ์	๕๐๐
๕๑.	อ.อัมพร ประทุมศรี	๕๐๐
๕๒.	คุณนัทธวัฒน์ สิริธนาทรัพย์	๕๐๐
๕๓.	อ.สุมนฑา บุญศิริ	๘,๒๐๐
๕๔.	อ.สุภัค จงจิตต์กลาง	๒๐๐
๕๕.	คุณสุภาภรณ์ วโรพิเชฐสรรค์	๗๐๐
๕๖.	อ.แน่งนิด เงารังษี	๒๐๐
๕๗.	อ.จีรภัทธิ์ ฟูพงศ์ศิริพันธ์	๑,๐๐๐
๕๘.	อ.อารีย์ เพชรทอง	๑๐๐
๕๙.	คุณสิริวรรณ อุ่ยประดิษฐ์	๒๐๐
๖๐.	อ.กุลญารัชต์ ตันปิชาติ	๓๐๐
๖๑.	อ.มานี เตื้อสกุล	๑,๐๐๐
๖๒.	คุณสายสมร ขวัญทองดี	๑๐๐
๖๓.	อ.ชนิตสิรี โยกทรัพย์	๗๐๐
๖๔.	แพทย์หญิงพุธชาติ ล้ำเลิศกิติกุล	๑,๐๐๐
๖๕.	อ.อุทัยวรรณ อุดมพงศ์ไพบูลย์	๓๐๐
๖๖.	ผศ.ดร.เดือนเพ็ญ กชกรจารุพงศ์	๕๐๐
๖๗.	คุณสุนทรี ศรัณยคุปย์	๓๐๐
๖๘.	คุณชยกฤต พฤทธิ์พงศ์พันธุ์	๓,๐๐๐
๖๙.	คุณอรอุมา แซ่หลี	๔๐๐

๗๐.	คุณจรัญ จันทร์สุวรรณ	๒๐๐
๗๑.	อ.กิ่งแก้ว เพ็ชรสังข์	๑๐๐
๗๒.	อ.ผกาพรรณ ไชยวงค์	๑๐๐
๗๓.	คุณวรรณทา ทองสมุทร	๒๐๐
๗๔.	คุณธนากร ฝอยทอง	๓๐๐
๗๕.	คุณอภิญญา ศรีหะรัญ	๕๐๐
๗๖.	คุณระวิวรรณ - คุณสามารถ ยุคง	๕๐๐
๗๗.	คุณสุพรรณี สุวรรณ	๒๐๐
๗๘.	คุณกรองแก้ว สุคนธรัตน์	๒๐๐
๗๙.	อ.ดร.เพชรอุบล กาญจนพิมล	๑,๐๐๐
๘๐.	คุณพรรธน์มณฑ์ คำลือชัย	๓๐๐
๘๑.	อ.ธีระพร ศรีรัตน์	๒๐๐
๘๒.	คุณชัญญาภัค แซ่ตั้ง	๑๐๐
๘๓.	อ.จรัสพรรณ แก้วมี	๓๐๐
๘๔.	อ.ธัชกร ศรีบุญแก้ว	๒๐๐
๘๕.	หจก.เมกา ไวนิล	๒,๐๐๐
๘๖.	อ.กำไลทิพย์ ระน้อย	๑,๐๐๐
๘๗.	อ.พยอม คำอาจ	๕๐๐
๘๘.	คุณสดศรี คงธนะ	๑๐๐
๘๙.	อ.อรทัย พลสวัสดิ์	๑๐๐
๙๐.	อ.ปลายอ้อ เป็นธรรม	๓๐๐
๙๑.	อ.นภสมร ธรรมลักษมี	๑,๐๐๐
๙๒.	อ.ศิริรัตน์ เด่นปรีชาวงศ์	๒๐๐
๙๓.	คุณดารารัตน์ ศรีพรสวรรค์	๒๐๐
๙๔.	คุณพรพิมล แก้นนุรัชดาสร และครอบครัว	๕๐๐

๙๕.	คุณพรภินันท์ เลิศกัลยวงศ์	๕๐๐
๙๖.	คุณธนวัฒน์ สินธนโชติ และครอบครัว	๕๐๐
๙๗.	คุณหมุน ลาช่อง	๑,๐๐๐
๙๘.	คุณคุงซัง แซ่ลิ้ม	๕๐๐
๙๙.	คุณจรูญ อ่อนโยนชัย	๑๐๐
๑๐๐.	คุณประสงค์ ขำดวง	๒๕๐
๑๐๑.	คุณแสงเดือน ขำดวง	๒๕๐
๑๐๒.	อ.สร้อยทอง สินทศานนท์	๕๐๐
๑๐๓.	คุณรัตนา พรหมพิทักษ์	๕๐๐
๑๐๔.	อ.จตุพร เรืองโรจน์	๕๐๐
๑๐๕.	คุณวิภาดา จงอรุณดี	๕๐๐
๑๐๖.	คุณเกสินี อันทานุวัฒน์	๕๐๐
๑๐๗.	คุณกรินทร์ – คุณสุดธิดา แท่นธรรมโรจน์ และครอบครัว	๕๐๐
๑๐๘.	คุณนันทกา – คุณฐิติเจริญ วรรณภาสชัยยง	๕๐๐
๑๐๙.	คุณนุ้ย สยามนครินทร์	๑,๐๐๐
๑๑๐.	คุณปวีย์สุดา ประสงค์วรานนท์	๒๐๐
๑๑๑.	คุณขวัญชัย คันธมธุรพจน์	๕๐๐
๑๑๒.	คุณฉวีวรรณ คันธมธุรพจน์	๕๐๐
๑๑๓.	คุณมังกร – คุณจีรวรรณ คำอาจ	๒๐๐
๑๑๔.	คุณบัวแก้ว กิตติพลารักษ์	๕๐๐
๑๑๕.	อ.สุภาวดี สวัสดิพรพัลลภ และกลุ่มสวดลักขีปี ๖๐ จ.ขอนแก่น	๑,๐๐๐
๑๑๖.	คุณกุลธัญพร อมรชัยกฤต	๕๐๐
๑๑๗.	คุณสรอัฑฒ์ อาจอนุรักษ์	๗,๙๙๙
๑๑๘.	อ.ปลายอ้อ เป็นธรรม	๒๐๐
๑๑๙.	อ.ชะโลม อำมฤต	๑,๐๐๐

๑๒๐.	คุณเยาวภา จารุธนเศรษฐ์	๕๐๐
๑๒๑.	คุณณัฏฐ์จินต์ สำเภาสงฆ์	๓๐๐
๑๒๒.	คุณภาวิกา ใยน้อย	๕๐๐
๑๒๓.	คุณหอมหวล สมอินทร์	๒๐๐
๑๒๔.	คุณศุภกร เอกทวีโชติ และครอบครัว	๒๐๐
๑๒๕.	คุณนงลักษณ์ บรรลุปัญญามั่น	๓๐๐
๑๒๖.	อ.เสาวนีย์ ภมรานนท์	๓๐๐
๑๒๗.	คุณพรทิพย์ กังสนันท์	๓๐๐
๑๒๘.	คุณพัชนี ไวยานนท์	๑๐๐
๑๒๙.	คุณอิงฟ้า จิระรัตน์	๑๐๐
๑๓๐.	คุณอิศรา จิระรัตน์	๑๐๐
๑๓๑.	คุณอชิระ จิระรัตน์	๑๐๐
๑๓๒.	คุณรัชนี จารุนวโรชติ	๑๐๐
๑๓๓.	คุณชมพูนุช ตะเบอะ	๑๐๐
๑๓๔.	คุณจิตติมา เกียรติไพบูลย์	๒๐๐
๑๓๕.	คุณปราชญ์ - คุณลำพูน อุปนันท์	๑๐๐
๑๓๖.	อ.ขนิษฐา เล็กอุทัย	๑,๐๐๐
๑๓๗.	คุณอิสรีย์ กฤษณายุทธ	๑,๐๐๐
๑๓๘.	คุณอรกร กาญจนสุวรรณ -คุณดาววรรณ สิงห์ตะสุวรรณโน และครอบครัว	๕๐๐
๑๓๙.	คุณรัชนี จันทร์สีใหม่	๑๐๐
๑๔๐.	คุณสงกรานต์ อัศจรรย์	๑๐๐
๑๔๑.	คุณนภาพร ณ นคร	๓๐๐
๑๔๒.	ผศ.ดร.ทิพมาส ชิณวงศ์ และครอบครัว	๕๐๐
๑๔๓.	อ.สงบ โสพิกุล	๑๐๐

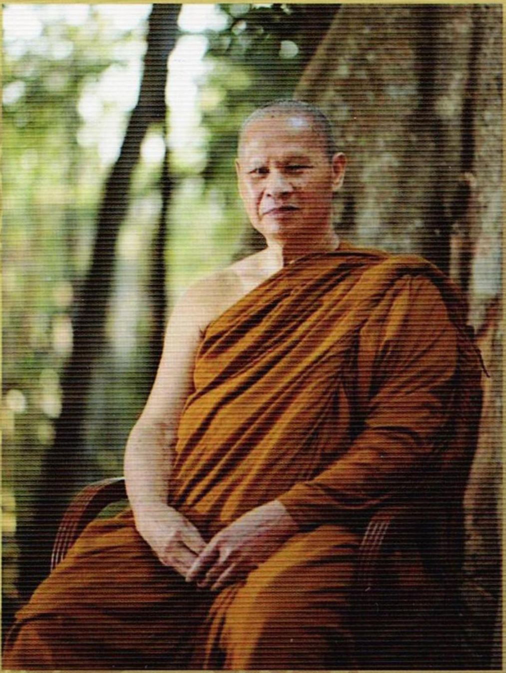
๑๔๔.	อ.รมณี รัศมีมณฑล	๔๐๐
๑๔๕.	คุณภาวินี ชีวะก้องเกียรติ	๒๐๐
๑๔๖.	คุณธนกฤต ชัยจิตวงศ์	๑๐๐
๑๔๗.	คุณศิวัฒ ศตชยานนท์	๑๐๐
๑๔๘.	คุณณิชาพร ณชุติมันต์	๑๐๐
๑๔๙.	คุณสุคนธ์ กลิ้งเล็ก และครอบครัว	๕๐๐
๑๕๐.	อ.คมกริช เหมหัตถภร	๕๐๐
๑๕๑.	คุณอมร สุวรรณชาตรี	๒๐๐
๑๕๒.	คุณวิรัช วารุณโรจน์	๕๐๐
๑๕๓.	คุณศรีสุมล จารุเกลี้ยง – คุณรัตน์ ณ รัตนา	๒๐๐
๑๕๔.	คุณวิกานดา โกสัยยะ	๒๐๐
๑๕๕.	อ.สาธิกา สุวรรณสิงห์	๓๐๐
๑๕๖.	อ.เมตตา ทองราช	๑๐๐
๑๕๗.	อ.สมชาย ทองราช	๑๐๐
๑๕๘.	คุณปพนวิช ชูรัตน์	๒๐๐
๑๕๙.	คุณปัทมาภรณ์ จารุรักษา	๒๐๐
๑๖๐.	คุณวิยดารัตน์ แก้วเฟย	๒๐๐
๑๖๑.	คุณทรงศรี ณัฐธนพลลี	๕๐๐
๑๖๒.	คุณสิริพร สุวรรณธาดา	๒๐๐
๑๖๓.	อ.ศุภสวัสดิ์ วัฒนากิจจากุล	๒๐๐
๑๖๔	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม จากคณะหาดใหญ่	๕,๑๗๗
๑๖๕.	คุณสมชาย หอสว่างวงศ์	๑๐๐
๑๖๖.	คุณมาละนี จินดารัตน์	๑,๐๐๐
๑๖๗.	อ.สุรภรณ์ สุวรรณธาดา	๒๐๐
๑๖๘.	อ.จำรัส ดิษฐานนท์	๓๐๐

๑๖๙.	คุณวิลาส ปรีชาวุฒิเดช	๒๐๐
๑๗๐.	คุณวันเพ็ญ จารุพงศา	๒๐๐
๑๗๑.	คุณธัญญรัตน์ ศิวัฒน์กิตติสุข	๑๐๐
๑๗๒.	อ.สุไล กีรติวงศ์	๑๐๐
๑๗๓.	อ.บุญฤทธิ์ ห่อวงศ์สกุล	๑๐๐
๑๗๔.	อ.ประยูร ชินกาญจนโรจน์	๕๐๐
๑๗๕.	อ.สมชาย – อ.ณัฎฐชนก อภิสรพาณิชย์	๒๐๐
๑๗๖.	อ.เทิดพันธุ์ บุญทอง	๑,๐๐๐
๑๗๗.	คุณสมพงษ์ ธรรมแสง	๑,๐๐๐
๑๗๘.	คุณภัคณัฏฐ์ มงคลเลิศศิวัช	๓๐๐
๑๗๙.	อ.สุรพล คานทอง	๕,๐๐๐
๑๘๐.	อ.กชพร วุฒิดิษยกร	๑,๐๐๐
๑๘๑.	คุณอัชฌาวรวีร์ สิทธิเวช	๑๐๐
๑๘๒.	อ.อภิสินธุ์ อินทรไข่	๑,๐๐๐
๑๘๓.	คุณจินธยานี ธนพิสุทธิ์โกมล	๕๐๐
๑๘๔.	อ.ภรณี อุ่นทรัพย์เจริญ	๑,๘๐๐
๑๘๕.	คุณฤทัยทิพย์ มะมา	๒๐๐
๑๘๖.	คุณปิยกูล ไชยราช	๒๐๐
๑๘๗.	คุณนัยนา คำอาจ	๕๐๐
๑๘๘.	ครูอัมพวัน – อ.กัมพล จินตนานันท์	๑,๐๐๐
๑๘๙.	อ.ชัยทัต ปัททุม	๑๐๐
๑๙๐.	คุณศรีประไพ เทียมทอง	๒๐๐
๑๙๑.	คุณอรุณศรี เกลี้ยงสะอาด	๕๐๐
๑๙๒.	ดร.สุพัตรา วัฒนเสน	๕๐๐
๑๙๓.	คุณจันทร์เพ็ญ เกสรราช	๕๐๐

๑๙๔.	คุณนฤมล คำอาจ	๕๐๐
๑๙๕.	คุณสมปอง กิ่งวัน	๕๐๐
๑๙๖.	คุณนิราวดี พัชนี	๒๐๐
๑๙๗.	คุณทิพวัลย์ แก้วสะแสน	๑๐๐
๑๙๘.	คุณวิมลมาศ นิลาภรณ์	๒๐๐
๑๙๙.	คุณชุติมันต์ ปลอดภัย	๑๒๐
๒๐๐.	อ.ชยุตา อนันตกรกุล	๑๐๐
๒๐๑.	คุณวีรีรัตน์ สุนทรสุข	๕๐๐
๒๐๒.	คุณหทัยรัตน์ สุนทรสุข	๕๐๐
๒๐๓.	คุณประคอง คำอาจ	๕๐๐
๒๐๔.	คุณกาญจนา ขมักการ	๒๐๐
๒๐๕.	คุณธนพร ภูมิชาติ	๓๐๐
๒๐๖.	คุณฝันตา รัตนกระจ่าง	๕๐๐
๒๐๗.	คุณณัฐธันยภรณ์ เหล่าภัทรเกษม	๕๐๐
๒๐๘.	คุณสุทิพย์ พุทธรักษา	๑,๐๐๐
๒๐๙.	คุณวารุณี แซ่หลิว	๕๐๐
๒๑๐.	คุณจินตนา พงศ์ติณบุตร	๕๐๐
๒๑๑.	คุณพรศรี บุญเนือง	๒๐๐
๒๑๒.	คุณสง่ารัตน์ สุวรรณรักษ์	๓๐๐
๒๑๓.	อ.สุดา ก่อเกียรติพิทักษ์	๕๐๐
๒๑๔.	คุณพรรณี ขวัญแก้ว	๒๐๐
๒๑๕.	อ.ประทีป พงศ์พัฒนบุตร	๓๐๐
๒๑๖.	คุณศุชญา แก้วสกุลทอง	๑,๐๐๐
๒๑๗.	คุณอมรกานต์ สงเสน	๒๐๐
๒๑๘.	คุณพรศรี สิงห์ชู	๑๐๐

๒๑๙.	คุณหยาดฟ้า เผ่าพืชพันธุ์	๓๐๐
๒๒๐.	คุณวราภรณ์ จิตจงดี	๕๐๐
๒๒๑.	คุณปิ่นทอง พจนา	๕๐๐
๒๒๒.	คุณชูกลิ่น เหมทานนท์	๕๐๐
๒๒๓.	คุณโสภิญญา อู่เจริญ	๑๐๐
๒๒๔.	คุณไพรัตน์ – คุณสมหมาย ชากรี	๕๐๐
๒๒๕.	คุณละเวง ชุมทอง	๑๐๐
๒๒๖.	คุณพรรัตน์ รอดเทศ	๕๐๐
๒๒๗.	อ.ฉวีวรรณ ใจชื้น	๕๐๐
๒๒๘.	คุณมนชนก ปูทองจันทร์	๑,๐๐๐
๒๒๙.	อ.วิเชียร วิสุงเร	๕๐๐
๒๓๐.	อ.กีรวัสส์ แสงโรจนธงชัย	๑๐๐
๒๓๑.	อ.ภูษิต เซียงว่อง	๕๐๐
๒๓๒.	คุณศิริวรรณ หอมสนิท	๖๐๐
๒๓๓.	คุณองอาจ – คุณปวีณา อุดมสถาผล	๒,๑๕๐
๒๓๔.	อ.ราตรี ดานุรักษ์	๑,๐๐๐
๒๓๕.	คุณนิสิตา อรุโณประโยชน์	๓๐๐
๒๓๖.	อ.อภิวิชญ์ – คุณพัชรี ขำสุทธิ์	๑,๐๐๐
๒๓๗.	อ.ศัสนีย์ ศรแมน	๕๐๐
๒๓๘.	อ.รัตติญา นำเจริญกิจกุล	๕๐๐
๒๓๙.	คุณณัฏฐ์ อำไพชัยโชดมา	๑๐๐
๒๔๐.	อ.นพวรรณ มงคลแก้ว	๕๐๐
๒๔๑.	อ.ธิดารัตน์ ประเสริฐ์สังข์	๓๐๐
๒๔๒.	อ.ปัญจมาภรณ์ เดชศรี	๕๐๐
๒๔๓.	อ.จตุพล ศรีเทพ	๔๕๐

๒๔๔.	คุณเกศนี ชวาลเรืองเดช	๓๐๐
๒๔๕.	อ.พัชรี เขียวสอาด	๕๐๐
๒๔๖.	คุณฉัตรฐาฐ์ สุวรรณรินทร์	๕๐๐
๒๔๗.	คุณแม่จู แซ่ปึง และ ครอบครัว	๔๐๐
๒๔๘.	คุณณัฐปคัลภ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา	๔๐๐
๒๔๙.	คุณธัญพิสิษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา	๔๐๐
๒๕๐.	คุณศศิธร จีนปาน	๒๐๐
๒๕๑.	คุณนุชนารถ หมวกแดง	๒๐๐
๒๕๒.	อ.รุทธ์ พลาวุฑฒ์	๕๐๐
๒๕๓.	อ.รานี รุนสีงาม	๕๐๐
๒๕๔.	อ.ธัญพร อุเทนพิทักษ์	๑,๕๐๐
๒๕๕.	อ.สะอาด แก้วปรีชา	๒๐๐
๒๕๖.	อ.ศักย์ศรณ์ บรรณวัลลิ์	๒๐๐
๒๕๖.	อ.ทองใหญ่ ไชยวิริยะพันธุ์	๕๐๐
๒๖๖.	คุณธัญพร วโรพิเชฐสรรค์	๓๐๐
๒๖๗.	คุณภัทรพล วโรพิเชฐสรรค์	๒๐๐
๒๖๘.	อ.ฉวีวรรณ จัดภัย	๒๐๐
๒๖๙.	อ.ฐิติดา ชนะสงคราม	๒๐๐
๒๗๐.	อ.ทัศวรินทร์ เสนาไชย	๒๐๐
๒๗๑.	อ.สิรัชชา พิทยารัฐ	๒๐๐
๒๗๒.	อ.นพมาศ ตั้งสุณาวรรณ	๕๐๐
๒๗๓.	อ.ปวีณา นาคะเสถียร	๕๐๐
๒๗๔.	คุณซู่ฮวง แซ่ตั้ง	๒๐๐
๒๗๕.	อ.มาโนช เดือนจันทร์ฉาย	๕๐๐
	รวมเป็นเงินทั้งสิ้น	๑๗๐,๘๔๑

หลวงพ่อเปลี่ยน ปัญญาปทีโป

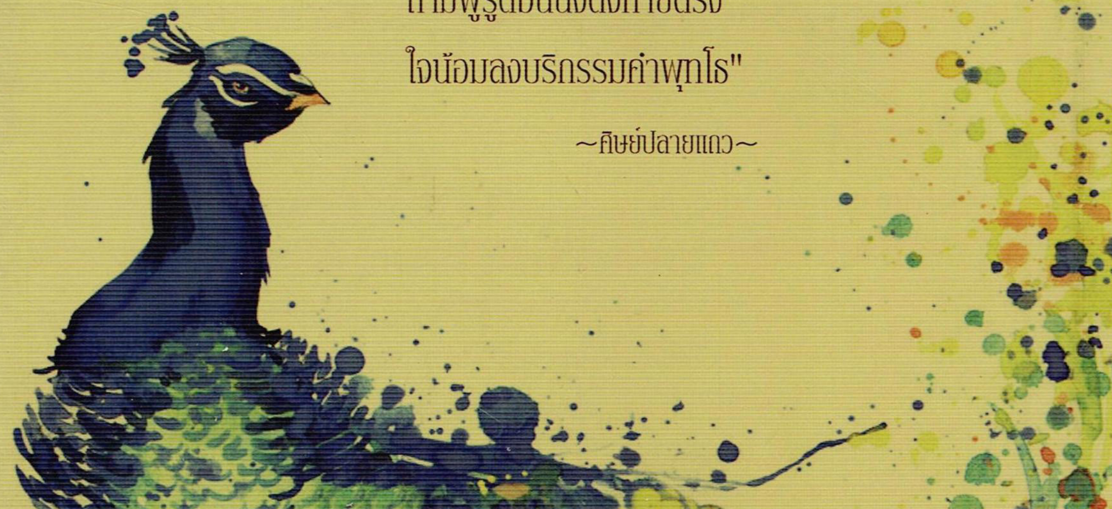
วัดอรัญวิเวก(บ้านปง) อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

การทำความดีที่เป็นวิบัติ ๔ ประการจะส่งผลให้การทำบุญกลายเป็นการทำบาปไม่รู้ตัว

วิบัติ ๔ ประการที่ทำบุญไม่ถูกวิธีทุกวันนี้ เราไม่เข้าใจวิธีทำบุญที่ถูกต้องเหมาะสม ในทางพระพุทธศาสนา ท่านจัดไว้ว่าการทำดีที่ไม่ถูกต้อง ๔ ประการ เป็นเหตุทำให้วิบัติ เป็นทางเสื่อมไม่เจริญ ได้แก่ ทำความดีไม่ถูกที่ ทำความดีไม่ถูกบุคคล ทำความดีไม่ถูกกาลถูกเวลา และทำความดีแล้วไม่ตามความดีของตนเอง

"สมาธินั้นสำคัญสร้างพลังจิต
ฐานของจิตตั้งไว้ตามประสงค์
ถามผู้รู้ตอนนั่งตั้งกายตรง
ใจน้อมลงบริกรรมคำพุทโธ"

~ศิษย์ปลายแถว~

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน เรียบเรียงโดย : อนาคาริกกิตติสาระ

วิสาขาเทพนารีโสดาบัน

(มหาอุบาสิกาผู้เป็นเลิศในการถวายทาน)